

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

HOZAT İLÇE MERKEZİNİN (TUNCELİ) BEŞERİ VE
İKTİSADİ COĞRAFYASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN	HAZIRLAYAN
Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ	Deniz KEŞKEK

ELAZIĞ – 2015

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

HOZAT İLÇE MERKEZİNİN (TUNCELİ) BEŞERİ VE İKTİSADİ
COĞRAFYASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ

HAZIRLAYAN
Deniz KEŞKEK

Jürimiz, /0 /2015 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulmuştur.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Hozat (Tunceli) İlçe Merkezinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası****Deniz KEŞKEK****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Coğrafya Ana Bilim Dalı****Bölgesel Coğrafya Bilim Dalı****Elazığ-2015, Sayfa : XVIII + 177**

Araştırma alanına karşılık gelen Hozat, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nün, Aşağı Murat Dağlık Yöresinde yer alan Tunceli iline bağlı bir ilçe merkezidir. Kuzeybatısından, Doğu Toroslar'ın uzantısı olan dağlarla, güneyde ise Pertek ilçesi ve doğudan batıya doğru uzanan Murat Nehri, yani şimdiki Keban Baraj Gölü ile çevrilmiştir.

Araştırma alanı Hozat ilçe merkezi ile sınırlı olup, yaklaşık 17 km² lik bir alanı kaplamaktadır. İlçe merkezinin denizden yüksekliği 1520 m. dir. Yükselti kuzeyden güneye doğru gidildikçe kademeli olarak azalmaktadır. Hozat ilçe merkezi, kuzeybatıdan başlayıp güneydoğuya doğru uzanan içinde Hozat Deresi'nin (Singeç Çayı) de geçtiği vadinin yamaçlarından biri olan Hozat Tepesi'nin (1799 m.) yamacında kurulmuştur. Araştırma sahasının en önemli akarsuyu Hozat Deresi'dir.

1848 tarihinde Dersim Sancağı'nın merkezi olan Hozat, 25 Aralık 1935 tarih ve 1885 sayılı kanunla Tunceli Vilayeti teşkil edildi. Tunceli Vilayetinin teşkil edilmesiyle 1936 yılında Tunceli'ye bağlı bir ilçe durumuna getirildi. 1937 yılında Dersim ayaklanması sonucu yine Elazığ'dan yönetilmeye başlanan Hozat ilçesi, 1946 yılında Tunceli'nin tekrar il olmasıyla birlikte Tunceli'nin 8 ilçesinden biri haline gelmiştir.

Osmanlı döneminde Dersim Sancağı'nın merkezi olan Hozat, nüfusun artmasıyla birlikte şehirselleşme fonksiyonlarında da gelişme ve değişimler meydana gelmiştir. Bugün için tarımsal kasaba özelliği olan Hozat ilçe merkezi, çalışma alanının idari

III

merkez olmasından dolayı hizmet sektörünün ağırlıklı olduğu, turizm ile tarım ve hayvancılığa bağlı sanayi alanında daha fazla yatırım olduğu taktirde Hozat kasabasının şehirsel kimliği de kuvvetlenecektir.

Hozat ilçe merkezinin beşeri coğrafya özellikleri büyük ölçüde yeryüzü şekillerine ve iklime bağlı olarak biçimlenmiştir. Bu nedenle ekonomik faaliyetleri tarım ve özellikle hayvancılık ön plana çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Dersim, Hozat Kasabası, Hozat Deresi (Singeç Çayı), Hozat Tepesi, Beşeri ve İktisadi Coğrafya

ABSTRACT**Master Thesis****The Geography Human And Economy of Hozat Town
(TUNCELİ)**

The University of Fırat
The Institute of Social Science
The Department of Geography
The Department of Regional Geography
Elazığ-2015, Pages: XVIII + 177

Anthropogeography and Economic geography of Hozat county seat Hozat where is our research area, is a county of Tunceli which is located in Aşağı Murat Dağlık area of Yukarı Fırat section of Eastern Anatolia region. It is surrounded by the Eastern Toros mountains from northern west, Pertek and Murat river that is lying from east to west newly named Keban barage lake by South.

Research area is restricted to Hozat county seat and it covers about 17 km² area. Altitude of county is 1520 m. Height is reducing gradually going north to South. Hozat county seat is located on the shoulders of Hozat hill which is one of the shoulders of valley that Hozat stream (Singeç Çayı) is rising by northeast and flowing to southern east. The most important stream of our research area is Hozat river.

Hozat which was the center of Dersim shire in 1848 in 25 December 1935 became a Tunceli city with the law no 1885. After being a Tunceli city in 1936, it became a county of Tunceli. In 1937 as a result of Dersim rebellion, it started to be managed by Elazığ, but it became one of the eight counties of Tunceli in 1946 after Tunceli's becoming a city again.

In Hozat which is the center of Dersim in Ottoman Empire period, had a change and developed in urban function with the help of rising population. For today, Hozat county center has an agricultural town properties because of the working areas becoming administrative center and its service industry has great importance. If there would be more investment in tourism, agriculture and industry depends on stockbreeding, the urban identity of Hozat county would be strengthened then.

Anthropogeographic properties of Hozat county seat considerably shaped connected with land forms and climate. For this reason, as an economic activity agriculture and stockbreeding became prominent.

Key Words: Dersim, Hozat Kasabası, Hozat Deresi (Singeç Çayı), Hozat Tepesi, The Geography Human And Economy

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
HARİTALAR LİSTESİ	XIV
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XV
ÖNSÖZ	XVII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları Ve Başlıca Coğrafi Özellikleri.....	1
1.2. Çalışmanın Konusu, Amacı İle Yöntem Ve Malzeme	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	12
2.1. Jeolojik Ve Jeomorfolojik Özellikler.....	12
2. 2. İklim Özellikleri.....	14
2.2.1. Sıcaklık	16
2.2.2. Basınç ve Rüzgârlar	17
2.2.3. Nemlilik	21
2.2.4. Yağış	23
2.2.5. Bulutluluk	27
2.2.6. Yağış Etkinliği	30
2.3. Hidrografik Özellikler.....	32
2.4. Toprak Özellikleri.....	34
2.5. Bitki Örtüsü Özellikleri	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	41
3.1. Hozat İlçesinde Nüfus.....	41
3.1.1. İlk Kuruluş Yeri ve 1927'e Kadar Olan Dönem	41
3.1.2. Hozat İlçe Merkezinin 1927-2013 Yıllarına Ait Nüfusu	45
3.1.3. Hozat İlçe Merkezinde Nüfus Hareketleri	56

3.1.3.1. Doğumlar ve Ölümler	56
3.1.3.2. Göçler.....	57
3.1.4. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu.....	65
3.1.5. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri.....	69
3.1.5.1. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Özellikleri.....	69
3.1.5.2. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Özellikleri	84
3.1.5.3. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Sağlık Özellikleri.....	92
3.1.5.4. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı .	94
3.2. Hozat İlçe Merkezinde Yerleşme	99
3.2.1. Hozat İlçe Merkezinde Yerleşmenin Tarihi Gelişimi.....	100
3.2.1.1. Türklerin Anadolu'ya Gelişine Kadar Tunceli Tarihi	101
3.2.1.2. Türk Hakimiyeti Döneminde Tunceli.....	103
3.2.1.2.1. Türklerin Anadolu'ya Yerleşmeleri Döneminde Tunceli	103
3.2.1.2.2. 19. Yüzyıl'da Tunceli	106
3.2.1.2.3. Cumhuriyet Döneminde Tunceli	112
3.2.2. Hozat İlçe Merkezinde Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler	114
3.2.2.1. Fiziki Faktörler	115
3.2.2.2. Beşeri Faktörler.....	116
3.2.3. Hozat İlçe Merkezinde Meskenlerin Yapı Malzemesi ve İnşa Tarzı.....	118
3.2.4. Hozat İlçe Merkezinin Fonksiyon Alanları	121
3.2.4.1. Konut Alanları	121
3.2.4.2. İdari Alanlar	124
3.2.4.3. İş ve Ticaret Alanları	127
3.2.4.4. Sosyal-Kültürel Alanlar	130

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	135
4.1. Hozat İlçe Merkezinde Ekonomik Faaliyetleri Etkileyen Faktörler	135
4.1.1. Fiziki Faktörler	135
4.1.2. Beşeri Faktörler.....	137
4.2. Hozat İlçe Merkezinde Tarımsal Faaliyetler Ve Yetiştirilen Ürünler	137
4.3. Hayvancılık.....	142
4.3.1. Küçükbaş Hayvancılık.....	143
4.3.2. Büyükbaş Hayvancılık.....	147

VIII

4.3.3. Kanatlı Hayvan Varlığı	149
4.3.4. Arıcılık	149
4.4. Hozat İlçe Merkezinde Sanayi Ve Ticaret	151
4.5. Turizm	156
4.6. Ulaşım	161

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	165
EKLER	168
KAYNAKÇA.....	169

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Tunceli İline Bağlı İlçelerin Yüzölçümlerine Göre Sıralanışı	2
Tablo 2. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri	17
Tablo 3. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Basınç Değerleri	19
Tablo 4. Hozat İlçesindeki Rüzgârların Esiş Yönleri ve Sayılarının Ortalaması.....	20
Tablo 5. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Bağıl Nem Değerleri.....	22
Tablo 6. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Yağış Değerleri.....	23
Tablo 7. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı	25
Tablo 8. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Kar Örtülü Gün Sayısı	26
Tablo 9. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Maksimum Kar Kalınlığı.....	27
Tablo 10. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Bulutluluk Değerleri	27
Tablo 11. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Açık, Kapalı ve Bulutlu Günler Sayısı.....	28
Tablo 12. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Sisli Günler Sayısı	30
Tablo 13. Tunceli İline Ait Toplam Orman Alanı(Ha)	38
Tablo 14. 1890 Yılında Hozat Merkez Kazadaki Nüfusu.....	43
Tablo 15. 1890 -1903 Yılında Dersim Sancağının Nüfus Miktarları.....	44
Tablo 16. 1890 -1903 Yılında Dersim Sancağının Nüfus Miktarları.....	44
Tablo 17. Tunceli İlinin Toplam Nüfus Miktarları	45
Tablo 18. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerinin Nüfus Miktarları	46
Tablo 19. Hozat İlçe Merkezinin Yıllara ve Dönemlere Bağlı Nüfus Miktar İle Artış Seyirleri.....	55
Tablo 20. Tunceli İline Ait Göç Miktarlarının Değişimi	60
Tablo 21. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerine Ait Cinsiyete Dayalı Göç Miktarları	61
Tablo 22. Tunceli İlçelerinin Göç Değişim Miktarları	62
Tablo 23. Tunceli İlçelerinin Göç Değişim Miktarları	63
Tablo 24. Hozat İlçesinde Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	65
Tablo 25. Hozat İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu	68
Tablo 26. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfusları.....	71
Tablo 27. Hozat İlçe Merkezindeki Nüfusun Cinsiyet Gelişimi	72

Tablo 28. Hozat İlçesinin Kır Nüfusunun Cinsiyet Gelişimi	74
Tablo 29. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfus Yaş Miktarları	77
Tablo 30. Hozat İlçe Merkezinin Dar Aralıklı Nüfusun Yaş Gruplarına ve Cinsiyet Yapısına Göre Dağılımı	80
Tablo 31. Hozat İlçe Merkezindeki Eğitim Kurumları	85
Tablo 32. Hozat İlçe Merkezindeki Yıllara Göre Okulların Öğrenci Sayıları	86
Tablo 33. Hozat İlçe Merkezinin Cinsiyete Göre Okuma Yazma Durumu	87
Tablo 34. Hozat İlçe Merkezinin Okuma Yazma Durumu	88
Tablo 35. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyine Göre Durumu	90
Tablo 36. Dersim'in Bazı Yıllara Göre İdari Taksimatı	107
Tablo 37. Dersim Sancağında Bulunan Köylerin Dağılışı.....	108
Tablo 38. 1892–1893 Tarihlerinde Dersim Sancağı'nın Nüfusu	109
Tablo 39. Hozat İlçe Merkezinde Yer Alan Perakende Ticaret İşletmeleri	128
Tablo 40. Tunceli İlinde, İlçelere Göre Arazi Kullanım Durumu.....	138
Tablo 41. Tunceli İlinde İlçelere Göre Arazi Kullanım Durumu	139
Tablo 42. Hozat İlçesinin 2006-2010 Yıllarına Ait Ürüne Göre Arazi Dağılımı	140
Tablo 43. Tunceli İlinde İlçelere Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları	143
Tablo 44. Hozat İlçesi Küçükbaş Hayvan Sayıları	145
Tablo 45. Hozat İlçesi Sığır Cinsi Büyükbaş Hayvan Sayısı.....	148
Tablo 46. Tunceli İlindeki Toplam Kovan Sayısı	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Hozat İlçesindeki Ortalama Sıcaklığın Yıllık Seyri	17
Şekil 2. Hozat İlçesindeki Ortalama Basıncın Aylara Göre Dağılışı	19
Şekil 3. Hozat İlçesindeki Yıllık Rüzgar Esiş Ortalaması	21
Şekil 4. Hozat İlçesindeki Yaz ve Kış Mevsiminin Rüzgar Esiş Ortalaması	21
Şekil 5. Hozat İlçesi Aylık Ortalama Bağıl Nem Grafiği.....	22
Şekil 6. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Yağış Grafiği.....	24
Şekil 7. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Ortalama Yağışların Mevsimlere Göre Bölünüşü	24
Şekil 8. Hozat İlçesinin Kar Yağışlı Günlerin Ortalamasının Aylara Göre Dağılışı....	25
Şekil 9. Hozat İlçesinin Karla Örtülü Günlerin Ortalamasının Aylara Göre Dağılışı ...	26
Şekil 10. Hozat İlçesinin Maksimum Kar Örtüsü Kalınlığının Ort. Aylara Göre Dağılışı	27
Şekil 11. Hozat ilçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Ortalama Bulutluluk Değerleri....	28
Şekil 12. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Açık, Kapalı ve Bulutlu Günler Sayısı.....	29
Şekil 13. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Ortalama Bulutluluk Günlerinin Yıl İçerindeki Dağılımı	30
Şekil 14. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Thomthwaite Su Blançosu Diyagramı	31
Şekil 15. Tunceli İlinin Toplam Nüfus Miktarları Grafiği	46
Şekil 16. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerinin Nüfus Miktarları Nüfus Oranı (%) Grafiği	47
Şekil 17. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerinin Nüfus Miktarları	47
Şekil 18. Hozat İlçesinin Yıllara Göre Şehir Ve Kır Nüfuslarının Seyri	49
Şekil 19. Tunceli İl Merkezinin Yıllara Göre Şehir ve Kır Nüfuslarının Seyri	49
Şekil 20. Hozat İlçe Merkezinin Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Hızı	54
Şekil 21. Tunceli İlinin Doğum ve Ölüm Miktarları	57
Şekil 22. Tunceli İline Ait Göç Miktarlarının Değişim Grafiği	60
Şekil 23. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerine Ait Göç Miktarlarının Değişimi	62
Şekil 24. Tunceli İline Ait Göç Değişim Miktarları	63

Şekil 25. Tunceli İline Ait Göç Değişim Miktarları	64
Şekil 26. Türkiye'nin Geniş Aralıklı Nüfus Grafiği	70
Şekil 27. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfus Grafiği	71
Şekil 28. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfus Grafiği	72
Şekil 29. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Cinsiyet Gelişimi	75
Şekil 30. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Cinsiyet Gelişimi	76
Şekil 31. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfusun Yaş Grubuna (0-14) Bağlı Cinsiyet Gelişimi.....	77
Şekil 32. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfusun Yaş Grubuna (15-64) Bağlı Cinsiyet Gelişimi.....	78
Şekil 33. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfusun Yaş Grubuna (65+) Bağlı Cinsiyet Gelişimi.....	78
Şekil 34. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfus Piramidi.....	81
Şekil 35. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfus Piramidi.....	82
Şekil 36. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfus Piramidi.....	82
Şekil 37. Hozat İlçe Merkezindeki Mahallelerin Cinsiyete Dayalı Nüfus Miktarları	83
Şekil 38. Hozat İlçe Merkezindeki Mahallelerin Cinsiyete Dayalı Nüfus Miktarları	84
Şekil 39. Hozat İlçe Merkezinin Cinsiyete Göre Okuma Yazma Durumu	88
Şekil 40. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Okuma Yazma Durumu	89
Şekil 41. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyine Göre Durumu	92
Şekil 42. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyine Göre Durumu	92
Şekil 43. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü	95
Şekil 44. Hozat İlçesi Kırsal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü ...	95
Şekil 45. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü	96
Şekil 46. Hozat İlçesi Kırsal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü ...	96
Şekil 47. Hozat İlçe Merkezinin 1990-2000 Genel Nüfus Sayımına Göre Şehirsel Fonksiyonların Sınıflandırılması	97
Şekil 48. Hozat İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Ekonomi Sektörlerindeki Payları (%)	97
Şekil 49. Hozat İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Ekonomi Sektörlerindeki Bölünüşü	98
Şekil 50. Hozat İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Ekonomi Sektörlerindeki Bölünüşü	99

Şekil 51. Hozat İlçe Merkezinde Eski Tip İki Katlı Konut Planı Örneği	119
Şekil 52. Hozat İlçe Merkezinde Yeni Tip İki Katlı Konut Planı Örneği	120
Şekil 53. Hozat İlçesinin Arazi Kullanım Durum Grafiği	138

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Çalışma Alanının Lokasyon Haritası.....	3
Harita 2. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası.....	5
Harita 3. Hozat ilçe merkezi ve çevresinin Google Earth görüntüsü	6
Harita 4. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Jeoloji Haritası.....	14
Harita 5. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Hidrografya Haritası.....	33
Harita 6. Hozat İlçesi ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası.....	37
Harita 7. Tunceli İli Orman Haritası (Tunceli ÇED Raporu -2005).....	39
Harita 8. Hozat İlçesinin Diğer İllere Göre Göç Durum Haritası.....	59
Harita 9. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Dağılışı Haritası (2013).....	68
Harita 10. Hozat İlçe Merkezinin Nüfus Yoğunluk Haritası (2013)	69
Harita 11. Hozat İlçe Merkezinin Tarihi Gelişim Haritası	114
Harita 12. Hozat İlçe Merkezinde Şehir İçi Arazi Kullanımı.....	134
Harita 13. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Ulaşım Haritası.....	164

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Hozat Tepesi yamacında kurulmuş Hozat ilçe merkezinin görünüşü.....	6
Fotoğraf 2. Hozat Deresi (Singeç Çayı) ve oluşturduğu vadi yatağı	32
Fotoğraf 3. Hozat Deresi'nin (Singeç Çayı) kaynak (Göze) kısmı ve yatağı boyunca taşkınları önlemek için yapılan kanal	33
Fotoğraf 4. Hozat ilçe merkezi ve çevresindeki ardıçlar	40
Fotoğraf 5. Hozat Deresi ve çevresi boyunca yapraklarını döken söğüt ve palamut meşesine ait topluluklar	40
Fotoğraf 6. Tunceli Üniversitesi Hozat Meslek Yüksek Okulundan bir görünüm.....	91
Fotoğraf 7. Hozat ilçe merkezinde Hamidiye Mahallesi'nde bulunan Zübeyde Hanım Lisesi'nden bir görünüm	91
Fotoğraf 8. Taş, toprak ve ahşap ağırlıklı yıkılmış eski bir konut.....	122
Fotoğraf 9. Kullanılmaya devam edilen eski tip konut örneği	122
Fotoğraf 10. İlk yerleşim yeri olan Fikri Paşa Mahallesi ve kullanılan eski konutlardan bir görünüm.....	123
Fotoğraf 11. Köprübaşı Mahallesi ve günümüzde yapılan modern TOKİ konutları...	123
Fotoğraf 12. Yeni Mahalle ve ilçe merkezinde bulunan çok katlı konutlar	124
Fotoğraf 13. Hamidiye Mahallesinde yer alan resmi daire ve konutlar	124
Fotoğraf 14. Hamidiye Mahallesi Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan Hozat İlçe Belediyesi.....	125
Fotoğraf 15. Hamidiye Mahallesi Hükümet Caddesi üzerinde yer alan Hozat Hükümet Konağı.....	126
Fotoğraf 16. Elazığ yolu girişinden başlayıp Hamidiye Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi boyunca devam eden, yolun her iki yanında yer alan 51.Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı. İlçe merkezindeki nüfus hareketliliğini ve cinsiyet durumunu etkileyen en önemli kuruluştur.	126
Fotoğraf 17. Hamidiye Mahallesi'ne bağlı Cumhuriyet Caddesinde yer alan iş ve ticaret alanları.....	129
Fotoğraf 18. Hamidiye Mahallesine Bağlı Cumhuriyet Caddesinde Yer Alan İş ve Ticaret Alanları	130
Fotoğraf 19. Hozat ilçe merkezindeki Hamidiye, Fikri Paşa, Köprübaşı Mahallelerinin birleştiği Atatürk Parkı.....	131

Fotoğraf 20. Hozat ilçe merkezinde dinlenme ve etkinliklerin yapıldığı Cem Emir Parkı	131
Fotoğraf 21. Hozat ilçe merkezinde Köprübaşı Mahallesinde bulunan Masal Dünyası Çocuk Oyun Parkı.....	132
Fotoğraf 22. Hozat ilçe merkezinde hizmete sunulan kapalı spor salonu	132
Fotoğraf 23. Hozat ilçe merkezi girişinde yer alan Cem Emir Parkında yapılan Munzur Kültür ve Doğa Festivali etkinliğinden bir görünüm	133
Fotoğraf 24. Hozat ilçe merkezinde yapılan küçükbaş hayvancılık örneği.....	146
Fotoğraf 25. Hozat ilçe merkezi çevresindeki engebeli alanlardayapılan küçükbaş hayvancılık örneği.....	146
Fotoğraf 26. Hozat ilçe merkezinde Yeni Mahalledeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ağıllar	147
Fotoğraf 27. Hozat ilçesi merkezi çevresinde yapılan büyükbaş hayvancılık.....	149
Fotoğraf 28. Hozat ilçesinde yapılan arıcılık faaliyetleri	151
Fotoğraf 29. Hozat ilçe merkezinde Hamidiye Mahallesinde yer alan Cumhuriyet Caddesinde bulunan ticaret ve küçük imalat sanayi işletmeleri	152
Fotoğraf 30. Hozat ilçe merkezinde Hamidiye Mah. Cumhuriyet Caddesinde bulunan ekmek fırını	152
Fotoğraf 31. Hozat ilçe merkezindeki Petrol İstasyonu.....	153
Fotoğraf 32. Hozat ilçe merkezindeki PTT İşletmesi	154
Fotoğraf 33. Hozat ilçe merkezindeki TC Ziraat Bankası	154
Fotoğraf 34. Hozat ilçe merkezindeki Orman İşletme Şefliği	155
Fotoğraf 35. Hozat ilçe merkezinde bulunan Hozat Belediyesine ait iş hanı	156
Fotoğraf 36. Hozat ilçesi, Karaca Köyü Ağveren (Akören) mezrasında bulunan Sarı Saltuk Türbesi.....	157
Fotoğraf 37. Hozat ilçesinin Ergen (Geçimli) Köyünde bulunan Ermeni Kilisesi..	158
Fotoğraf 38. Hozat ilçesi Kalecik Köyü'nde yer alan kaya mezarları (Kaynak: Hozat Kaymakamlığı)	159
Fotoğraf 39. Hozat ilçe merkezindeki Emin Ağa Camii	159
Fotoğraf 40. Hozat ilçe merkezindeki Hozat Cem Evi.....	160
Fotoğraf 41. Hozat ilçe merkezinde düzenlenen 14. Munzur Kültür ve Doğa Festivali için yapılan hazırlıklar	161
Fotoğraf 42. Hozat ilçe merkezi, Tunceli ve Elazığ İli yol kavşağı	163

ÖNSÖZ

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Bölgesel Coğrafya Bilim Dalından yüksek lisans tezi olarak "Hozat İlçe Merkezi'nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası" adlı konuyu almış bulunmaktayım. Bu çalışmada Hozat ilçe merkezine ait nüfusun temel özelliklerini ve tarihi seyri incelenerek bilimsel neden ve sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hozat ilçe merkezinin doğal çevre özellikleri ve bu özelliklerden kaynaklanan sorunlar belirtilmiştir. İkinci bölümde nüfus miktarı, nüfus hareketleri, yerleşmenin tarihçesi, yerleşme üzerinde etkili olan faktörler incelenerek şehir içi arazi kullanımı ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise ekonomik coğrafya özelliklerinden tarımsal faaliyetler ve bu faaliyetler üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkili olan, fiziki ve beşeri faktörler, Bölgesel Coğrafya ilkeleri doğrultusunda incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada Hozat ilçe merkezinin söz konusu özelliklerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkan durum analiz edilerek genel bir senteze ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılan bu sonuçlardan Hozat ilçe merkezinin sorunları tespit edilmiş ve bu sorunların olası çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tarihin her döneminde Anadolu'da nüfus ve yerleşme açısından hareketli olduğu bilinmektedir. Türkiye nüfusu, son elli yıldır kendi bölgeleri arasında gelişmişlik farkından kaynaklanan hareketlilik içerisinde. Kırdan büyük kentlere kitleler halinde göç, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Nüfus coğrafyacılarının birleştiği genel bir cümle vardır. Nüfusa ilişkin çözümler bugünden yarına sonuç vermez. En erken sonuç orta ya da uzun vadede alınır. Bu gerçekliği kabul ederek ülkemizdeki nüfus kaynaklı sorunlarla uzunca bir süre daha gündemde olacaktır ve gelecekle ilgili yapılan hedeflerle ilgili olarak olmaya da her daim devam edecektir.

Araştırma alanımızın coğrafi özellikleri; ekonomik potansiyelleri ve yerleşmeyi sınırlandırdığı, yerel, bölgesel süreçlerden doğrudan etkilenmiş, nüfus özellikleri söz edilen etkenlerle şekillenmiş, Hozat ilçe merkezinin nüfusu araştırma konumuzu oluşturmaktadır. Çalışmamız, Türkiye'de benzer nüfus özellikleri gösteren yerleşimlerden birini ele almaktadır. Kanımızca göç eden nüfusun sorunlarını gittikleri yerlerde çözmek yerine, göç etmesine neden olan sorunları ortaya koymak ve göç

nedenlerini en aza indirmek, yani kitlenin sorunlarını yaşadıkları yerde çözmek daha doğru bir yol olacaktır. Çalışmamız bu amaç doğrultusunda çözüme bir katkıda bulunursa hedefine ulaşmış olacaktır.

Tez konumun belirlenmesinde ve tezimin yazım aşamasında her türlü katkıyı ve yardımı sağlayan fakat ömrü vefa etmeyip sonsuzluğa uğurladığımız değerli hocam **Prof. Dr. M. Dursun ÇİTÇİ**'ye şükranlarımı sunar, Allah'tan rahmet dilerim. Desteğini hissettiğim ve engin bilgileriyle devam ettirip yol gösteren, tezimin sonlandırılması ve sunuşumda önerileriyle beni yönlendiren kıymetli danışman hocam **Yrd. Doç. Dr. Selçuk Hayli**' ye teşekkürü bir borç bilir, saygılarımı sunarım. Ayrıca değerli tavsiyeleri ve yardımlarıyla değerli hocam **Doç. Dr. Zeki Boyraz'a** ve **Arş. Görevlileri Emrah ŞIKOĞLU** ile **Fethi Ahmet CANPOLAT'a**, yine yüksek lisans öğrenimim boyunca kendilerinden ders almış olduğum ve gerekli desteklerini gördüğüm tüm Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğretim üyelerine teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Çalışmamda manevi yardımlarını ve desteğini esirgemeyen aileme yürekten teşekkür eder, sevgilerimi sunarım.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları Ve Başlıca Coğrafi Özellikleri

Araştırma sahası olarak seçilen Hozat ilçe merkezi, Türkiye coğrafi bölgeleri içerisinde Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde $38^{\circ}39'$ ve $40^{\circ}26'$ doğu boylamları ile $38^{\circ}46'$ ve $39^{\circ}36'$ kuzey enlemleri arasında yer alan Hozat ilçesi, Tunceli iline bağlı 8 ilçesinden biri olup, geçmişte Tunceli iline merkezlik yapmış önemli bir ilçesidir.

Hozat ilçesi; doğuda Tunceli, batıda Çemişgezek, kuzeyde Ovacık ve güneyde Pertek ilçeleri ile komşudur. Dağlık bir yöre olan Hozat çevresi, sarp dağlar ile çevrilidir. İlçe toprakları, akarsuların açtığı derin vadiler ile yarılmıştır (Bkz Harita 1).

Hozat ilçesinin yüz ölçümü 877 km^2 olup, ilçe merkezinin denizden yüksekliği 1520 m dir. Yükselti kuzeyden güneye doğru gidildikçe kademeli olarak azalmaktadır. Hozat ilçe merkezi, kuzeybatıdan başlayıp güneydoğuya doğru uzanan içinde Hozat Deresi'nin (Singeç çayı) geçtiği vadinin yamaçlarından biri olan Hozat Tepesi'nin (1799 m) yamacında kurulmuştur.

Yörenin en yüksek dağı 2500 m ile Yılan Dağı'dır. Belli başlı akarsuları Hozat Deresi ve Tahar Çayıdır. Tahar Çayı, Hozat ilçesinin Ağviran köyünden doğup batıya yönelen, daha sonra Kırklar Dağı kütlesinden dolayı yön değiştirip Çemişgezek ilçesine ulaşır. Keban Baraj Gölü'ne dökülür. Yine Hozat Deresi (Singeç Çayı) geçtiği güzergahlarda önemli yerleşmelere hayat kaynağı olmuş bir dere olup, Pertek ilçesine bağlı Çakırbahçe köyü (Coravan) civarında bulunan, Pertek ve Hozat ilçelerini bağlayan Singeç Köprüsü'nün altından Keban Baraj Gölü'ne dökülür.

Hozat ilçesi, Tunceli'ye Demirkapı yolundan 45 km, Pertek'e 42 km, Ovacık'a 45 km, Çemişgezek'e 75 km uzaklıkta olup, ulaşım il merkezine Demirkapı, Pertek ve Elazığ Üzerinden sağlanır. Elazığ'a uzaklığı ise 65 km dir. Hozat ilçesi, alan bakımından Tunceli ilinin ilçeleri içinde; Ovacık (1538 km^2), Pülümür (1505 km^2), Pertek'den sonra (947 km^2), 877 km^2 yüzölçümü ile dördüncü sırada yer alır (Bkz Tablo 1).

Tablo 1. Tunceli İline Bağlı İlçelerin Yüzölçümlerine Göre Sıralanışı

İLÇE	YÜZÖLÇÜMÜ(KM ²)
Ovacık	1538
Pülümür	1505
Pertek	947
Hozat	877
Çemişgezek	841
Mazgirt	804
Nazımiye	709

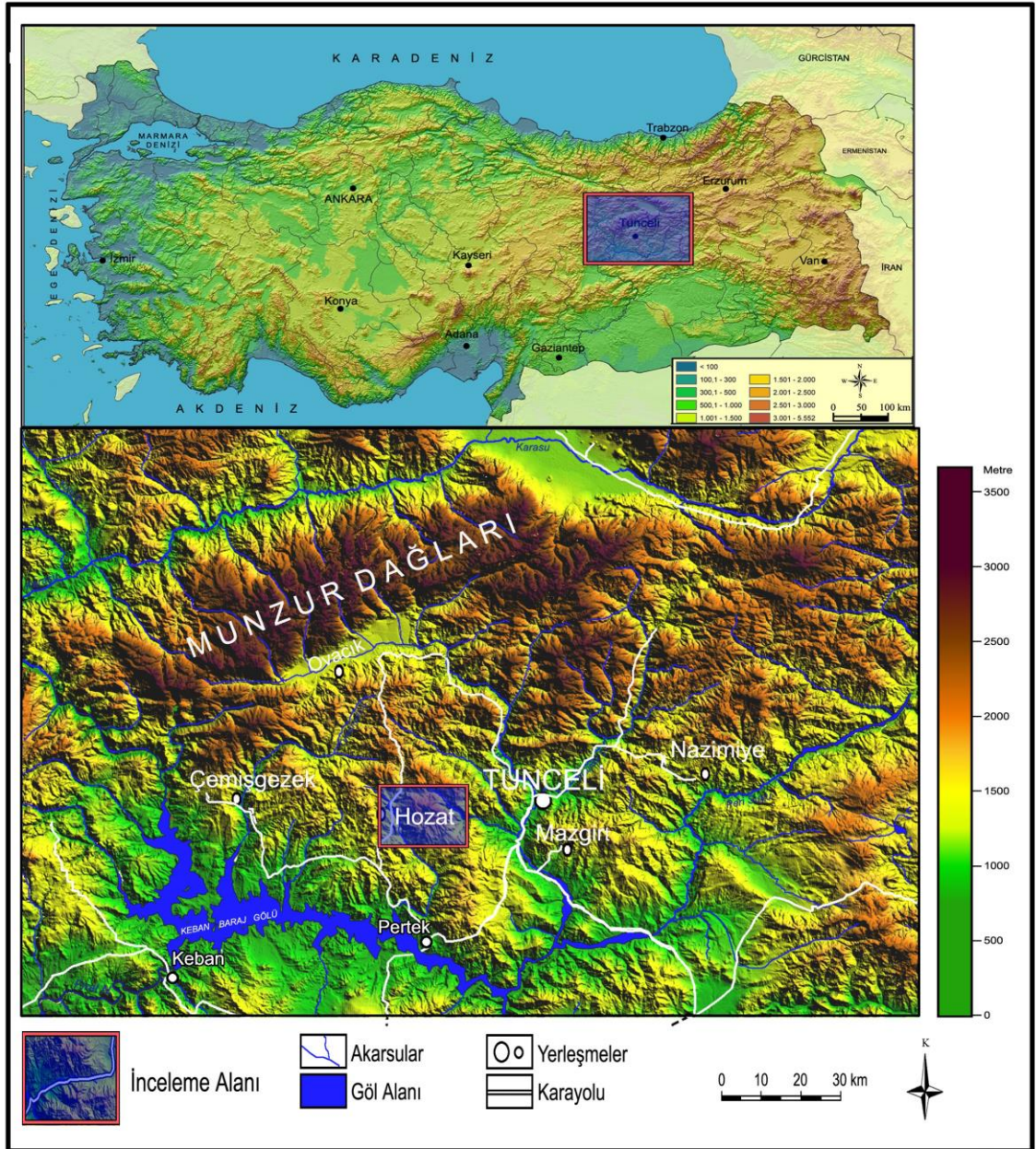
Kaynak: TÜİK

Hozat ilçe merkezi, Hozat Tepesi'nin (1799 m.) güney eteklerinde kurulmuştur. Ortalama yükseltisi 1520 m. olan ilçe merkezi akarsuların ve sel sularının getirdiği alüvyonların oluşturduğu birikinti koni ve yelpazelerin üzerinde kurulmuştur.

Araştırma sahası Murat Nehrinin kuzeyinde batıdan ve kuzeyden Fırat Nehri ile kuşatılan geniş Tunceli bölgesi yer alır. İlk bakışta çok karışık ve arızalı bir saha olarak görülen bu mıntıka, morfoloji bakımından tahlil edildiği taktirde, kuzeydeki Munzur silsilesinden güneydeki Murat vadisine doğru muntazaman alçalan bir aşınım sathının vadilerle yarılmasından ve yer yer bu sath içine gömülmüş Neojen depresyonlarından müteşekkil görünür. Munzurlar üzerinde 2500 metre ve daha yükseklerle kadar çıkan düzlükler, güneye yani Murat'a doğru tedricen alçalarak bu nehir civarında 1100–1200 metreye iner (Erinç, 1953, s.112).

Munzur Dağları'nın güney eteklerinde, ortalama 2000 m. yükseklikte bulunan dağlık alan, akarsular tarafından parçalanmıştır. Ortalama 1500 m. yüksekte başlayan arazi, ilçenin kuzeyine doğru 2500 m. yüksekliğe ulaşmaktadır. Çevresindeki özellikle Tanır ve Dirlik Dereleri ile beslenen Hozat Deresi, kuzeye doğru gidildikçe yükseltinin artmasından akış hızları daha fazladır. Hozat Deresi ile Tahar Çayı, Hozat ilçesinin batı ve güney sınırını oluşturan Keban Baraj Gölü'ne dökülürler.

Genel olarak araştırma sahamızın yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi'nin ikliminin karakteristik karasal özelliklerini taşır. İlçede görülen en yüksek sıcaklık 35 °C(derece), en düşük sıcaklık ise -10 °C (derece) dir.

Harita 1. Çalışma Alanının Lokasyon Haritası

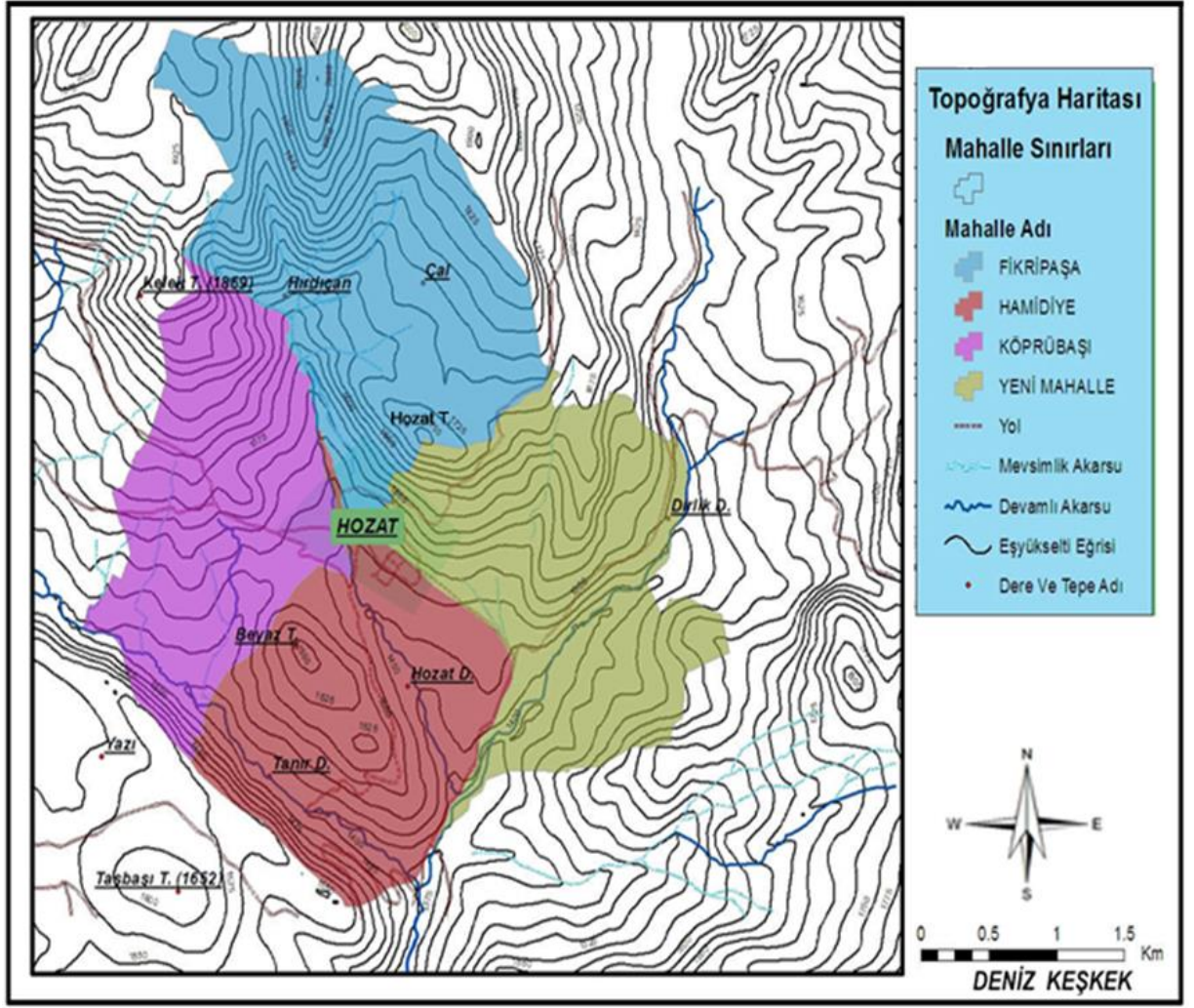
Hozat ilçesinin içinde yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi'nin yüzey şekillerini genel olarak özetlersek;

Kuzeyde, Kelkit-Çoruh Sıradağları güneyinde yer alan Erzincan, Tercan, Erzurum ve Aras nehri depresyonları. Bu çukur alanın güneyinde Karasu-Aras Sıradağları. Bunun güneyinde de Elbistan'dan başlayan ve Yüksekova'ya kadar uzanan, birbirinden belirgin eşiklerle ayrılmış depresyonlar zinciri yer alır. Bu depresyonlar zincirinin güneyindeyse, Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasında sınır oluşturan Güneydoğu Toroslar yer almaktadır (Yiğit, 1994, s.9).

Alp Sistemine bağlı dağ sıraları Doğu Anadolu Bölgesi'nde çok sıkışık sıralar meydana getirirler. Hozat'ın bağlı bulunduğu Tunceli'nin, doğusunda bir araya gelen sıradağlar sıkışık bir görüntü verirler. Dolayısıyla Tunceli, yüksek dağ sıralarının birbirlerine en çok yaklaştığı yerde bulunan dağlık bir alandır (Sözer, Işık, Mutluer, 1991, s.3).

İlçenin kuzeyi ve doğusu yüksek dağlarla kaplıdır. Yılan Dağı, Belikan Dağı, Sülübaba Dağı ve Karaoğlan Dağları ilçenin kuzey kısmını, Pertek (Dere nahiyesi) ile ilçe arasındaki bölümünde Kırmızı Dağ kaplar. Bu yöre de kış mevsimi daha uzun sürer, kar kalınlığı bazen 2 metreyi bulur (Cengiz, 1985, s.108).

Hozat ilçe merkezi, kuzeybatısında bulunan Kelek Tepe (1869) ile kuzeybatıdan başlayıp güneydoğuya doğru uzanan Hozat Deresi'nin oluşturduğu vadi boyunca yer alan yine kuzeyinde Hozat Tepesi (1799) yamacında kurulmuş, yine Hozat Tepesi'nin doğusunda bulunan kuzeyden güneye doğru uzanan vadi ile çevrili bulunmaktadır (Bkz. Harita 2-3, Fotoğraf 1).

Harita 2. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası

Harita 3. Hozat ilçe merkezi ve çevresinin Google Earth görüntüsü

Fotoğraf 1. Hozat Tepesi yamacında kurulmuş Hozat ilçe merkezinin görünüşü

Genel olarak inceleme alanımız, yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi'nin iklim karakteri olan karasal özelliğini taşır. Ancak iklimin genel karakteri olan karasal özellikleri yanında yer yer iklim çeşitliliği söz konusudur.

Bölgedeki bu çeşitliliğin nedenleri; deniz seviyesine göre yer yer büyük değişiklikler gösteren ve genel olarak batıdan doğuya doğru artan yükseltisi ile birbirine paralel uzanan dağlık kütleler arasına sıkışmış ve bir birinden belirgin eşiklerle ayrılan ovalar şeklindeki jeomorfolojik yapısıdır (Tonbul, 1990, s.275).

Sözer, Işık, Mutluer'in (1991) çalışmasında belirttiğine göre bölgede üç tip karasal yağış çeşidi vardır:

Karasal yağış rejimi I: Artvin'in güneyinden Gümüşhane civarına ve Tendürek dağlarına kadar uzanan bu yağış rejim tipinde temmuz - eylül ve aralık - mart ayları arasındaki dönemler yılın en kurak dönemleridir.

Karasal yağış rejimi II: Erzincan, Van gölünün doğusu ve Hakkari ile Güneydoğu Toroslar boyuna uzanır. Nisan ayında maksimum yağış değerlerine ulaşılmaktadır. Mayıs - eylül ayları arasında kurak dönemdir.

Karasal yağış rejimi III: Mercan, Şeytan ve Bingöl Dağlarının güney yamaçları bu yağış rejiminin görüldüğü alanının kuzey kesimini oluşturur. Doğudan volkanik Süphan kütlesi, Van Gölü'nün batısı ve Siirt'in doğu kesiminde bu yağış rejim tipi görülür. Bu yağış rejimi Akdeniz yağış rejimi ile karasal yağış rejimi arasında bir geçiş tipi niteliği gösterir. En yüksek yağışlara ocak ayında rastlanır. En kurak aylar temmuz ve ağustos aylarıdır (Sözer, Işık, Mutluer 1991, s.13-14'ye atfen, Güner 2001, s.7).

Doğu Anadolu dağların, depresyonların ve yüksek platoların kısa mesafelerle birbirinden ayrıldığı geniş bir bölgedir. Bu morfolojik ünitelerin meydana getirdiği arızalı relief ve yükselti farkları iklim elemanlarına tesirle yer yer mahalli iklim tiplerinin meydana gelmesine neden olmuştur. Bu durum genel olarak Doğu Anadolu ikliminin çeşitlilik tarzında bir karakter kazanmasının da başlıca nedenidir (Sergün, 1975, s.26).

Araştırma alanımızda, Doğu Anadolu Bölgesi'nin iklim karakteri olan karasal iklim özellikleri görülmektedir. İlçenin iklimi, yüzey şekilleri ile bağlantılıdır. İlçenin kuzey kesimlerinde kış mevsimi daha çetin geçer. Çok miktarda kar yağar ve soğuk olur. Yazın bu bölgeler serin olup yayla havası niteliğindedir. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde yağmurlar görülür. İlçede görülen en yüksek sıcaklık 35 °C (derece), en düşük sıcaklık ise -10 °C (derece) dir.

İlçenin güney kesimleri ise iklim daha yumuşak geçer, kuzeye göre çok az miktarda kar yağar ve yerden erken kalkar. Yazları sıcak olur. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde yağmurlar görülür (Cengiz, 1985, s.109).

Tunceli bölgesinin genel bitki örtüsü, kuraklığa ve kış soğuklarına dayanıklı olması sebebiyle, meşe birlikleri ve yer yer de ardıç ağaçlarıyla karışık ormanlardır (Atalay, 1994, s.240). Hozat ilçe merkezi, Tunceli bölgesinin genel özelliklerini taşır, fakat doğal olmayan aşırı otlatma ve tahribat sonucu bitki örtüsü büyük ölçüde zarar görmüş, araştırma alanımız antropojen bozkır görünümü almaya başlamıştır.

Bölgeyi, Tunceli ilini ve Hozat ilçesini etkileyen basınç merkezleri kuzeyde, Sibirya Yüksek Basınç merkezi; güneyde, Basra Alçak Basınç merkezidir.

1.2. Çalışmanın Konusu, Amacı İle Yöntem Ve Malzeme

Araştırmamızın odak noktasını insan ve mekan arasındaki ilişkinin ortaya konularak bu ilişkinin coğrafyanın karşılaştırma, nedensellik, karşılıklı ilgi ve bağlantı ilkelerini doğrultusunda inceleme yaparak coğrafi bir senteze ulaşmak ve coğrafi bir bakış açısıyla insanın mekan ve mekanın insan üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

“Bölgesel coğrafya dünyayı, herhangi bir ülkeyi bölge ve bölümlere ayırarak tüm fiziki, beşeri ve ekonomik özellikleri inceler. Beşeri özellikleri kapsayan nüfus, yerleşme durumu belirtilir. Bölge içinde nüfus artışı ve dağılışı, buna neden olan etkenler ortaya çıkarılır. Yerleşmelerin kuruluşu, tarihi gelişiminde, bölge ve yörenin koşulları ele alınır” (Atalay-Mortan, 2007, s.1).

“Bölgesel coğrafya, tabir uygun ise Türkiye’nin adım adım tüm özelliklerini belirtmeye yönelik bir çalışma alanıdır. Böyle bir çalışma ile ülkemizin tanıtımı, bölge, bölüm ve yöreler arasındaki farklılıklar, bunların potansiyeli ve sorunları ortaya konulur. Bölgesel coğrafya ülkeyi tanıma, çeşitli değerlerini koruma ve sorunlarına çözüm bulma bilincinin gelişmesine katkı sağlar. Bu nedenle Bölgesel coğrafya, bölgelerin neden çeşitli yönlerden farklı olduğunun belirlenmesi açısından son derece önemlidir” (Atalay-Mortan, 2007, s.1).

Araştırmamızın konusu olan Hozat ilçe merkezindeki nüfusun tarihsel seyri ve miktarı, nüfusun mekana dağılışı ve nüfus mekan ilişkisini, başlıca nüfus hareketlerini ve nüfusun niteliklerini bilimsel yöntemler ve prensipler doğrultusunda inceleyerek sonuçlarını ortaya koymaktır. Bu anlamda araştırmamızda asıl olan nüfusu; beşeri, ekonomik ve fiziki coğrafya unsurlarıyla beraber çalışma alanımızda coğrafya bilimi ilkeleri doğrultusunda incelemeye çalıştım. Elde ettiğimiz bilgiler ve yaptığımız gözlemler bu doğrultuda olmuştur.

Coğrafyanın mekana bakışının iki biçimde olduğunu söyleyebiliriz. Birinci yaklaşımda (sistemik coğrafyada) olay ve konuların mekan üzerinde dağılımının incelenmesi söz konusu iken, ikincisinde (bölgesel coğrafyada) farklı olaylar arasındaki ilişkilerin, mekanları birbirinden farklılaştırmasından yola çıkarak bölgelere, karakterini veren olayların ve ilişkilerin çözümlenmesi söz konusudur. Her iki yaklaşımda da bir bütünü algılamak için parçalara ayırma ve onların analiz edilmesi vardır. Sistemik coğrafyada konulara ve olaylara göre bir ayrıştırma söz konusu iken, bölgesel coğrafyada mekanların ayrıştırılması vardır (Kılıç-Mutluer, 2007, s.19).

Bu çalışmada da mekan, bölgesel coğrafya yaklaşımıyla ele alınmış, araştırma alanı beşeri ve iktisadi özellikleri bakımından benzer özellikleri ile yakın ve uzak çevresi ile olan farklılıkları incelenmiştir.

Araştırmamızda amaç; Hozat ilçe merkezinde yaşamakta olan nüfusun temel özelliklerini ortaya koymak ve bu özelliklere bağlı olarak teşekkül eden yerleşmeleri etkileyen fiziki ve beşeri faktörleri incelemek, araştırma sahamızda yaşayan nüfusun ekonomik aktivitesini ortaya koymak ve sonuçta araştırma sahasının gelişmişlik düzeyini ve fiziki faktörlerin bu durum üzerindeki etkilerini coğrafi faktörleri de göz önünde bulundurarak incelemektir.

Bu amaçlar doğrultusunda ilk olarak araştırma alanının sınırları belirlenmiştir. Çalışma alanımızda, Cumhuriyet öncesi ve sonrası nüfus, nüfusun Cumhuriyetten sonra, yıllar itibariyle gösterdiği oransal değişim, nüfusun özellikleri çalışma konumuzu oluşturmaktadır.

Çalışmamızın asıl amacı, Türkiye’de kırsal ekonomik özellikler gösteren bir yerleşim birimin var olan nüfus durumunu ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra Türkiye’nin en önemli sorunlarından biri olan göç ve nedenlerini, Türkiye’de göç veren bir çok kırsal ünitelerden biri bağlamında irdelemektir. Kanımızca, içgöçü azaltacak tedbirler almak, göç olayı gerçekleştikten sonra büyük kentlerde yaşanan, çarpık kentleşme ve gecekondulaşma sorununu çözmekten daha zor değildir. Kısaca sorunların çözümlenerek günümüzde yardımcı olmak, katkı sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda öncelikle literatür taraması yapılarak yararlanabilecek kaynaklar tesbit edilmeye çalışılmış fakat daha önce Hozat ilçe merkezi ile ilgili araştırma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle yaptığımız bu çalışma bizden sonra yapılacaklara kaynak teşkil edecektir.

Tezin kapsamı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırma sahasının konumu, idari sınırları üzerinde doğal çevre özellikleri üzerinde durulmuştur. Lokasyon haritası hazırlanmıştır. Hozat ilçe merkezinin fiziki ortam özellikleri konu edilmiştir. İlçe merkezi ve çevresinin özelliklerini yansıtan, araştırma sahasının topografik özelliklerini tanımaya yardımcı olması açısından 1/25.000 ölçekli topografya haritaları DSI'nin Elazığ 9. Bölge Müdürlüğü'nden alınıp uygun hale getirilmiştir. Jeolojik ile toprak haritaları yapılmış. İklim özelliklerini yansıtan grafik ve tablolar hazırlanmıştır. İlçe merkezindeki meteoroloji istasyonu kapatıldığından geçmiş veriler Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden alınmıştır. Fiziki coğrafya faktörlerinin etkisi dikkate alınarak iklim değerlendirilmesi yapılmıştır. İlçe merkezinin hidrografik özelliklerine değinilmiştir.

İkinci bölümünde Hozat ilçe merkezinin beşeri özellikleri yani nüfus ve yerleşme özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. TÜİK'in nüfus verileri nüfusun ekonomik ve sosyal nitelikleri temin edilerek tablo ve grafikler hazırlanmıştır. Bunların ışığında nüfus özellikleri yorumlanmaya çalışılmıştır. Hozat sağlık ocağından alınan verilerde tablolara yansıtılarak yorumlanmıştır. Özellikle göçle ilgili veriler bulunmadığı için bu bölümdeki bilgiler yöresel bilgiler ve saha çalışmalarında ortaya çıkan yüzyüze yapılan görüşme sonuçlara göre yorumlanmıştır. Yine yerleşmenin tarihçesi anlatılmıştır. İmar planından yararlanılarak şehir içi arazi kullanımı haritası hazırlanmıştır. Sağlık ocağından ve belediyeden temin edilen verilerle konut sayıları ve mahalle nüfusları tespit edilip gerekli haritalar oluşturulmuştur.

Üçüncü bölümünde, ekonomik faaliyetlerin özelliklerini yansıtacak tablolar hazırlanmıştır. Bu bölümde ekonomik etkinliklerle ilgili çalışmalarda Hozat İlçe tarım müdürlüğünden alınan veriler kullanılmıştır. Hozat Kaymakamlığı ile Hozat Belediyesi'nden ve halktan kişilerce görüşülmüş ilçe hakkında çeşitli konularda bilgi alınmıştır. Sonuç kısmında ise yapılan çalışmalar neticesinde ulaşılan bulgular özetlenmiştir. Ayrıca bu bulgular üzerinden sorunlara dikkat çekilmiş ve coğrafi prensipler doğrultusunda çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Çalışma sahasının fotoğrafları çekilmiştir. Çalışma sahasında yapılan araştırma, inceleme ve gözlemler sonucunda elde edilen bulguların sentezi yapılmıştır. Tespit edilen bulgu ve problemler coğrafi metot ve ilkelere bağlı kalınarak yorumlanmıştır. Elde edilen veriler bir araya getirilerek çalışma sonuçlandırılmış ve bilimsel temele dayalı olacak sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Daha sonra TÜİK, İlçe

Milli Eğitim ve İlçe Tarım Müdürlüklerinden, Sağlık Ocağından, Belediyeden veriler alınıp incelenmeye çalışılmıştır.

Son olarak araştırma konumuzla ilgili çeşitli tablo, haritalar ve grafikler oluşturularak bunlar coğrafi bakış açısıyla yorumlanmaya çalışılmıştır. Haritalar yapılırken Global Mapper, ArcGis, Google Earth ve Photoshop programlarından faydalanılmıştır. Literatür çalışmaları, büro ve arazi çalışmaları sonucu elde edilen bilgiler görsel kaynaklara (harita, grafik, tablo vb.) dönüştürülerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. Jeolojik Ve Jeomorfolojik Özellikler

Çalışma alanı, Toros orojenik kuşağının kuzeydoğu uzanımında yer almakta olup, kuşağın batı ve orta kesimlerinde birbirleriyle tektonik ilişkili kaya birimleri geniş alanlar kaplar. Kuzeyde, İç Anadolu ve Toros kuşağı arasında uzanan ve yer yer kuvvetli volkanizma gösteren Tersiyer havzalarının doğu ucuyla sınırlıdır. Güneyde ise metamorfitle ve onun Tersiyer örtüleri vasıtasıyla Keban, Tunceli yöresi ve muhtemelen Pötürge-Bitlis metamorfite kuşağına bağlanır. Saha bu özellikleriyle Anadolu'nun farklı jeolojik geçmişleri olan Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Torosların karmaşık ilişkilerinin izlerini taşıyan kilit bölgelerden biridir (Özgül, 1981, s.136).

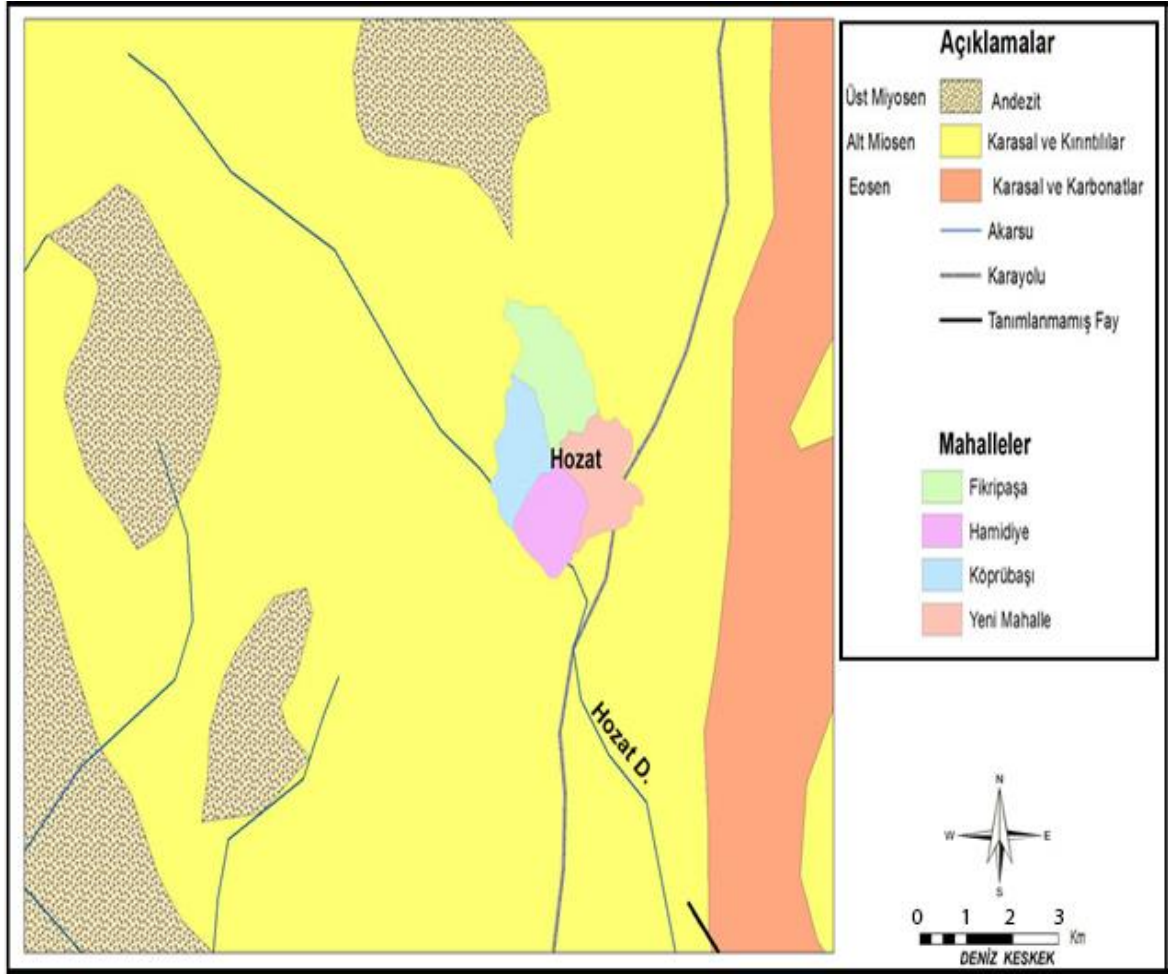
Bu bölge Doğu Anadolu'daki Toros orojenik kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Bölgede aflöre eden en eski formasyonlar Alt Perm Dönemine ait subkristalin kalkerlerdir. Alt Kretase flişi kısmen erozyona mâruz kalmış olan Üst Permien kalker üstünde diskordan bir şekilde uzanmaktadır. Orta Eosen kalkerinin üstünde diskordan olarak bulunan Alt Miosen denizel kalker de yayılış göstermektedir. Üst Miosen'den sonra bu bölge erozyon ve geniş bir ekstruzif volkanik faaliyetin etkisinde kalmıştır (Afshar, 1965, s.1).

Tunceli ve civarında gözlenen, bölgenin en yaşlı birimi Paleozoyik yaşlı Malatya-Keban Metamorfitleleridir. Bunlarla tektonik olarak üst Triyas -Üst Kratese yaşlı Munzur kireç taşları yer alır. Bu birim üzerine tektonik olarak serpantinleşmiş ultrabazik kayalar ve spilit, diyabaz, andezitik tuf ve aglomeradan oluşan bazik volkanikler gelir. Bu birim üzerine transgressif olarak fliş gelir. Bu birimleri kesen Elazığ magmatitleri Üst Kratese sonunda meydana gelmiştir. Bu birimler üzerinde uyumsuz olarak Eosen fliş ve kireç taş çökelleri yer almaktadır. Bunların üzerine Oligomiyosen flişleri ve Miyosen kireç taşları gelir. Bölgede kendisinden yaşlı tüm birimleri kesen andezit ve dasitler bulunmaktadır (İller Bankası Raporları, 2004, Elazığ).

Jeolojik yönden Tunceli çevresi ve araştırma sahamız Mesozoik yaşlı kristalize kireçtaşları, Senozoik yaşlı sedimanter kayalar, Alt Miosen denizel kalkerleri ve volkanik kayalardan oluşmaktadır. Araştırma sahamızdaki araziler,

tüm Doğu Anadolu ile birlikte Üst Kratese ile Eosen arasında yükselerek su üstüne çıkmıştır. Bu nedenle yükselme Alt Eosen boyunca da sürmüştür. Munzur Dağları ve Karasu vadisinde görülen konglamera ve grelerle kalker içeren kırmızı renkli tabakalar bu gelişmeyi kanıtlamaktadır. Neotektonik dönemde, Doğu Anadolu'yla birlikte Tunceli il alanında da bir kısım arazi sular altında kalmıştır. Üst Eosende Doğu Anadolu'nun Güneybatısında ve Güneyinde yükselme oldu ve deniz gerilemiş ve bu gelişme Oligosen'de tamamlanmıştır. Daha sonra araştırma sahamızın içinde bulunduğu Tunceli topraklarında Üst Eosenden Oligosen sonlarına doğru aşınmalar olmuş ve yer yer aşınım yüzeyleri ortaya çıkmıştır. Aşınarak ortaya çıkan bu alanlar orta Miosen'de tekrar yükselerek Üst Miosen ve Pliyosen ile IV. zamanda da sürmüştür (Tunceli İl Çevre Durum Raporu, 2005).

Hozat ilçe merkezi ve yakın çevresinde kırıntılı tortul kayalar ve püskürük tortul kayalar birimin ana bileşenidir. Kırıntılı tortul kaya bileşenleri genellikle kıltaşı, miltaşı, çamurtaşı ve yer yerde kumtaşı ardalaşmasından oluşur. Buna karşın püskürük tortul bileşeni ise kalın tabakalı ve yer yerde kaynaklanmış aglomera ile iri taneli tüflerden oluşur. Yine bu jeolojik gelişim ile birlikte günümüzdeki durum kuzeyden güneye doğru yükseltinin azaldığı araştırma alanı genel itibari ile dağlık bir alandır. Bu dağlık sahadaki ana jeomorfolojik birimleri, dağlar, vadiler ve bunların yamaçları oluşturmaktadır. Bölgenin yüksek olması nedeniyle şiddetli bir şekilde parçalanmış olan araştırma alanında çeşitli dönemlere ait aşınım yüzeyleri de dikkat çekmekte olup, çevresinde yüksek platoluk alanlar yayılım göstermektedir. Araştırma alanımızdaki en önemli akarsu olan Hozat Deresi "V" profilli bir vadi içerisinde akmakta, kuzeyden güneye doğru ise derin kanyon ve boğaz vadi içerisinde akışına devam ederek, Pertek ilçesi Çakırbahçe dolaylarında getirdiği çok miktarda çakıl, kum ve alüvyal malzeme ile birlikte Keban Baraj Gölüne karışmaktadır (Bkz Harita 4).

Harita 4. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Jeoloji Haritası

2. 2. İklim Özellikleri

“İklim, yeryüzünde insanların ve bütün canlıların yaşayışını doğrudan doğruya etkileyen çok önemli bir tabiat olayıdır. İklim yeryüzünün hemen her bölgesinde, her mevsimde farklılık gösterir. Sıcaklık, basınç ve nemlilik değişmelere uğrar. Bu değişimler türlü sebeplere dayanır. Enlemler, yeryüzü şekilleri, denize olan uzaklık gibi. Bu sebepten yeryüzünün her yerinin özel bir iklimi, bir sıcaklık rejimi, rüzgârları ve yağışları vardır” (İzbırak, 1992, s.157)

Türkiye orta kuşakta yer almakta, yaz ve kış mevsimine bağlı olarak farklı karakterdeki hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Yazın tropikal, kışın ise hem tropikal (sıcak) hem de polar (soğuk) hava kütlesi etkisi altında kalan ülkemizde bu hava kütleleri yağış, basınç, rüzgar, sıcaklık ve diğer iklim unsurlarını etkilemektedir (Atalay, 1994, s.115).

Türkiye'nin en yüksek dağlık bölgesi olan Doğu Anadolu Bölgesi'nde yükseltiler batıdan doğuya doğru artan, birbirine paralel dağlar ile, bunlar arasında sıkışmış ve birbirinden belirgin eşiklerle ayrılmış ovalar" şeklinde karakterize edilebilecek morfolojik özellikler, coğrafi konum ve deniz seviyesine göre yükseltinin yer yer büyük değişiklikler göstermesine bağlı olarak, birbirinden farklı iklim tiplerine rastlanmaktadır. Başka bir ifadeyle esas itibarıyla bölgenin yer şekli özellikleri, iklimin batıdan doğuya doğru, daha karasal bir karakter kazanmasını sağlayan, biri diğerinden oldukça farklı yöresel, lokal ve mikro klima alanları doğmuştur. Sonuçta bölgede bir birinden değişik çeşitli iklim tipleri ortaya çıkmıştır (Darkot 1943'ye atfen Şikoğlu 2010, s.20).

Araştırma sahasının bağlı olduğu Tunceli ilinin kışı oldukça soğuk, yazı sıcak olup, ilde soğuk karasal iklim tipi hüküm sürmektedir. Merkez ilçede bugüne kadar yapılan rasat kayıtlarına göre; kış mevsimi ortalama sıcaklığı $-1,1^{\circ}\text{C}$, yaz mevsimi ortalama sıcaklığı $25,4^{\circ}\text{C}$ 'dir. Yılda ortalama 88 gün donlu geçer. Yılın en az 7 ayında ortalama sıcaklık 10°C 'den fazladır. Yıllık toplam yağış miktarı 992.1 mm olup, yağışların %70'i ekim-mart periyodundadır. Yılda ortalama 93 gün yağışlı, 54 gün karlı geçer. Hakim rüzgar yönü kuzeybatıdır (Kük 1993'ye atfen Şikoğlu 2010, s.20).

Araştırma sahası içinde yer aldığı Doğu Anadolu bölgesinin bilinen sert, karasal iklimini gösterir. Bunun en büyük sebebi ise sıradağlar ve buna bağlı olarak yükseltilerdir. Daha güneye doğru gidildikçe Pertek ilçe merkezi, bağlı bulunduğu Tunceli'ye göre daha ılıman bir iklime sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumun sebebi ise güneye doğru yükseltinin giderek azalması ve azda olsa Keban Baraj Gölü'nün etkisidir.

Araştırma alanımızdaki iklim özelliklerini belirlemek için meteorolojik verilere dayanarak, 1966 ile 1995 'e kadar olan yılların ortalamasını alarak meteorolojik kayıtları değerlendirerek sonuca ulaşmaya çalıştık.

2.2.1. Sıcaklık

“Coğrafi koşulları ve yaşam etkinliklerini en yakından kontrol eden iklim öğesi atmosferin sıcaklığıdır. Yeryüzünün tek enerji kaynağı olan güneş atmosfer sıcaklığının da kaynağıdır” (Erol, 1999, s.27).

Araştırma sahasında yükselti sıcaklık üzerinde birinci derecede etkilidir. Munzur dağları gibi yüksek dağların varlığı yazların kısa ve serin, kışların uzun ve sert geçmesine neden olmaktadır. Hozat ilçe merkezinde 1966–1995 verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 9,2 °C, ocak ayı ortalaması -4,1 °C ile en soğuk ay, temmuz ayı 22.7 °C ile en sıcak aydır. Yaz aylarında (özellikle temmuz, ağustos) sıcaklık sürekli 20 °C’ nin üstünde olduğu görülmektedir (Bkz Tablo 2).

Sıcaklığın yıllık seyrine genel olarak göz atacak olursak; aralık, ocak, şubat ayları sıcaklık sıfırın altında, mart ayında sıcaklıklar yavaş yavaş yükselirken, mart ayından sonra sıcaklık hızlı bir artış göstererek ağustos ayına kadar yükseliş göstermektedir. Eylül ayından sonra ise sıcaklıklar hızlı bir şekilde düşer ve bu düşüş Şubat ayına kadar devam eder (Şekil 1).

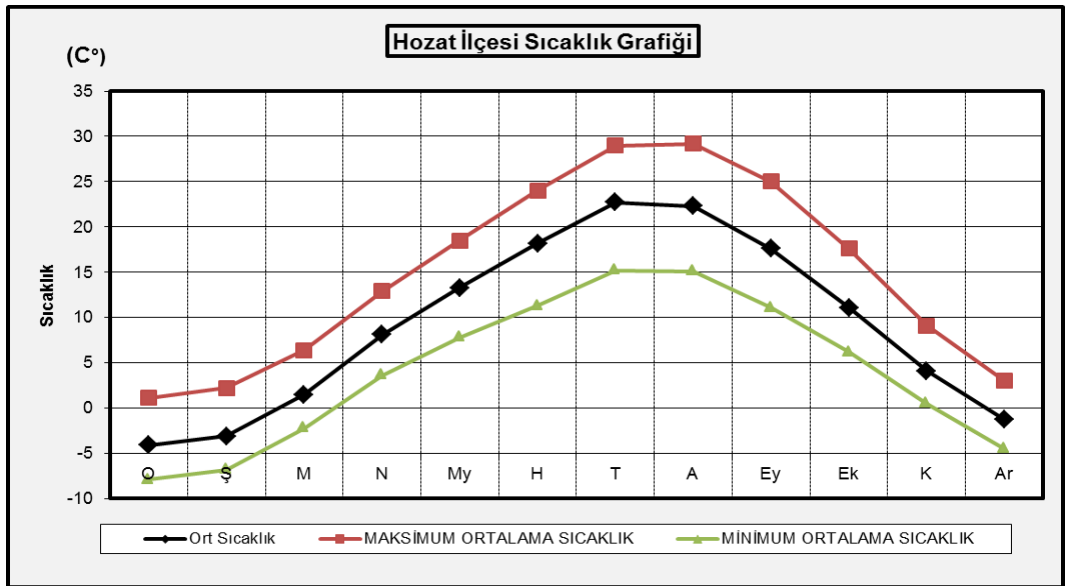
Yaz mevsiminde ortalama sıcaklık 21 °C, kışın -2,8 °C, sonbaharda 10,9 °C, ilkbaharda 7.6 °C dir. 1965–1995 yılları arasındaki veriler göz önüne alındığında, aylık ortalama maksimum sıcaklık 29,2 °C ile ağustos ayında ölçülmüştür. Aylık ortalama minimum sıcaklık ise yılı ocak ayında -7,9 °C olarak ölçülmüştür. Yani yıl içerisinde, 7 aylık bir sürede sıcaklık ortalamalarında 37,1 °C lik büyük bir artış meydana gelmiştir.

Araştırma alanımızda 1966-1995 yılları arasında aylık minimum ve maksimum sıcaklıklara baktığımızda ise bugüne kadar ölçülen en yüksek sıcaklık 7 Ağustos 1973 yılında maksimum sıcaklık 37 °C olduğu görülmüştür. Yine 23 Şubat 1985 yılında bugüne kadar ölçülen en düşük sıcaklık minimum olarak -24,7 °C olarak ölçülmüştür (Bkz Tablo 2).

Tablo 2. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (1966-1995)

AY	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	ORTALAMA
ORTALAMA SICAKLIK	-4,1	-3,1	1,5	8,1	13,3	18,2	22,7	22,3	17,6	11,1	4,1	-1,3	9,2
MAKSİMUM ORTALAMA SICAKLIK	1,1	2,2	6,4	12,9	18,5	24	29	29,2	25	17,6	9,1	3	14,8
MİNİMUM ORTALAMA SICAKLIK	-7,9	-6,8	-2,2	3,6	7,8	11,3	15,2	15,1	11,1	6,2	0,5	-4,5	4,1
MAKSİMUM SICAKLIK	12,4	12,6	18,7	25	29,1	32	35,6	37	33	27,5	19,6	12,7	
MİNİMUM SICAKLIK	-22,2	-24,7	-21,3	-6,5	-1,4	3,3	3,8	6,3	0,6	-5,5	-13,6	-19,2	

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Şekil 1. Hozat İlçesindeki Ortalama Sıcaklığın Yıllık Seyri (1966-1995)

2.2.2. Basınç ve Rüzgârlar

Orta kuşakta yer alan Türkiye, farklı hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Türkiye, yazın tropikal (ITC), kışın hem tropikal hem de polar(kutbî) hava kütlelerinin altına girmektedir. Bu nedenle tropikal ve polar hava kütleleri

Ülkemizdeki, yağış, sıcaklık, basınç, nem gibi iklimin faktörlerini (sıcaklık, nem ve yağış, basınç ve rzgr) nemli ölçüde etkilemektedir (Atalay, 2004,s.94).

Yaz ve kış mevsimine göre bu durumu şöyle açıklamak mümkündür; Türkiye, yazın genel olarak tropikal kökenli hava kütlesinin etki alanında kalır. Bu dönemde polar hava kütlesi 60. paralelin kuzeyine çekildiği için bu paralelin güneyinde kalan sahaya tropikal hava kütlesi etkili olmaya başlar. Ülkemiz, kuzey batıdan sokulan mT (maritim veya denizel tropikal) hava kütlesi nemli ve serindir. Buradan kaynaklanan rzgrlar estiği günlerde yaz sıcaklığı nispeten hafifler. Buna karşılık güney ve güneydoğudan gelen cT (karasal tropikal) hava kütlesi ise Anadolu'da aşırı sıcaklıklara neden olur. Bazı istisnalar dışında 40. paralelin güneyinde kalan tüm yerlerde belirgin bir yaz kuraklığı yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak Türkiye, eylül sonlarına doğru kuzeyden güneye doğru ilerleyen soğuk hava kütlesinin etki alanına girer. Bu iki farklı karakterdeki hava kütlesinin karşılaşması ile frontal (cephe) faaliyetler oluşur ve buna bağlı olarak yağışlar başlar. Bu dönemde Kuzeybatı Avrupa'dan güneydoğuya doğru uzanan siklon- antisiklonların sık sık yer değiştirdiği ve batıdan doğuya doğru dne dne ilerleyen polar cephe teşekkül eder. Bundan dolayı Türkiye'de yağışlar daha da artar. Kış döneminde kuzeydoğudan, Anadolu ilerine kadar soğuk ve kuru polar hava kütlesi sarkar. Bu dönemde Anadolu ilerinde güneşli, soğuk ve çok hafif rzgrlı olan kararlı hava şartları etkili olmaya başlar (Atalay, 2004, s.95-96).

Bölgede ilkbahar mevsimiyle birlikte sıcaklıkların artmaya başlamasına paralel olarak basınçlar da düşmeye başlar. Basınç miktarında Nisan ve Mayıs aylarında fazla bir düşüş görülmez ama Temmuz ayında en düşüş değere ulaşmış olur. Bunun nedeni bu dönemde cP hava kütlesinin kuzeye doğru çekilmesidir. Yazın Asor yüksek basınç alanının kuzeye kayması ile buradan kaynaklanan hava kütleleri Basra alçak basınç alanına doğru hareket eder. Bu şekilde meydana gelen sirkülasyon Türkiye üzerinde havaların ısınmasına, dolayısıyla Hozat ilçesinde basıncın düşmesine neden olmaktadır. Yaz mevsimi boyunca süren basınç koşulları yörenin Basra alçak basınç alanının etkisi altına girmesinin bir sonucudur (Tonbul, 1985, s.177).

Araştırma alanımız sonbahar ve kış aylarında Doğu Akdeniz ve Sibirya'da oluşan yüksek basıncın; ilkbahar ve yaz aylarında ise Basra körfezinde oluşan alçak basıncın etkisi altındadır. Buna bağlı olarak inceleme alanımız Munzur Dağ sistemine

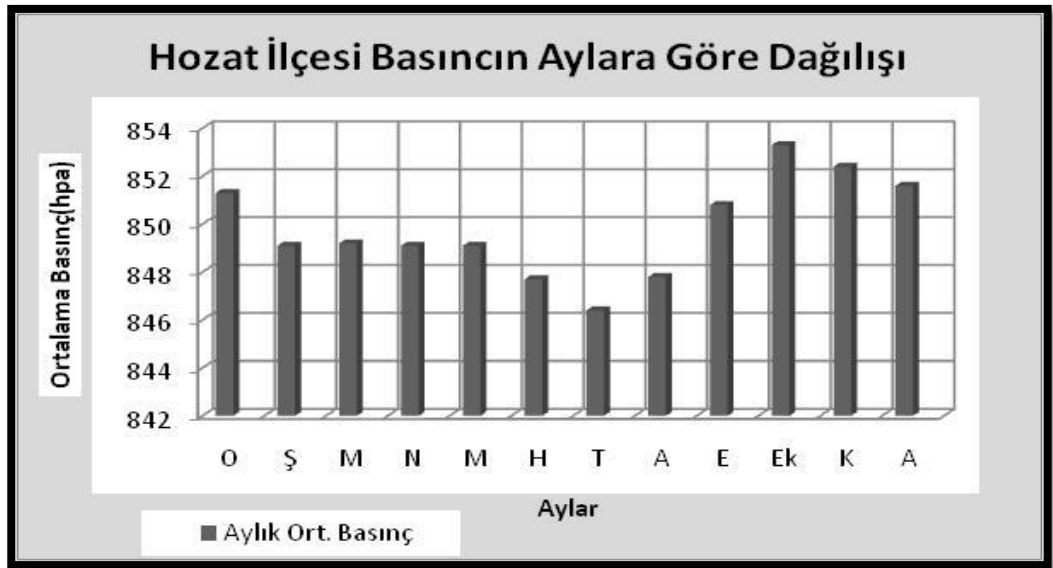
yakın olması, Doğu Anadolu Bölgesi'nin karasal iklim özelliklerine daha çok benzemesi sağlamıştır.

Hozat ve çevresinin basınç şartları yıl içinde sahayı etkileyen hava kütlelerinin hareketiyle yakından ilgilidir. Genel olarak araştırma alanına eylül-ekim ayından itibaren kuzey ve kuzeydoğudan sokulan soğuk (cP) hava kütleleri sahaya yavaş yavaş yerleşmeye başlar. Bu dönemde sıcaklıklar düşmeye başlarken basınç değerleri de yükselme eğilimi gösterir ve ekim ayında en yüksek değerine ulaşır. Bu aydan sonra ise basınç değerleri düşme periyoduna girer. Ekim ayından şubat ayına kadar basınç değerleri yıllık ortalama basınç değerlerinin üzerinde yer alır (Tablo 3, Şekil 2).

Tablo 3. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Basınç Değerleri (1966-1995)

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	ORT.
BASINÇ	851,3	849,1	849,2	849,1	849,3	847,7	846,4	847,8	850,8	853,3	852,4	851,6	849,8

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Şekil 2. Hozat İlçesindeki Ortalama Basıncın Aylara Göre Dağılışı (1966-1995)

Tablo 4. Hozat İlçesindeki Rüzgârların Esiş Yönleri ve Sayılarının Ortalaması (1966-1995)

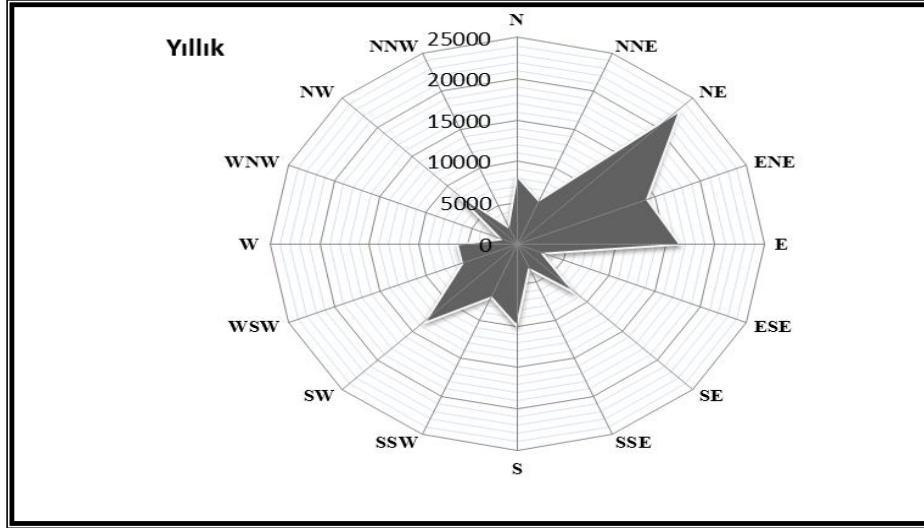
AYLAR	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	TOPLAM
N	831	637	749	629	608	825	859	795	631	565	544	634	8307
NNE	454	449	595	442	555	583	446	609	388	408	383	418	5730
NE	2225	1963	2590	2315	1903	1623	1672	1670	1303	1409	1923	2273	22869
ENE	1070	1274	1734	1315	1069	958	1055	1154	896	941	1257	1458	14181
E	1432	1351	1737	1345	1081	1241	1277	1134	1286	1428	1500	1642	16454
ESE	182	146	264	194	210	157	260	237	273	347	262	289	2821
SE	401	452	656	556	976	548	789	735	579	1020	780	708	8200
SSE	187	126	229	363	309	212	286	310	268	285	227	325	3127
S	396	307	351	959	985	1044	1162	1137	1250	1053	776	474	9894
SSW	245	184	209	652	672	770	741	767	769	760	625	455	6849
SW	763	632	499	885	1335	1412	1418	1352	1681	1290	1182	826	13275
WSW	254	238	195	412	679	604	640	912	822	616	359	233	5964
WSW	330	358	376	440	621	724	585	807	587	509	323	379	6039
WNW	90	120	194	135	167	160	178	148	156	103	160	136	1747
NW	740	587	890	596	713	793	1082	781	808	779	522	643	8934
NNW	248	131	138	206	127	249	156	248	224	231	216	174	2348

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

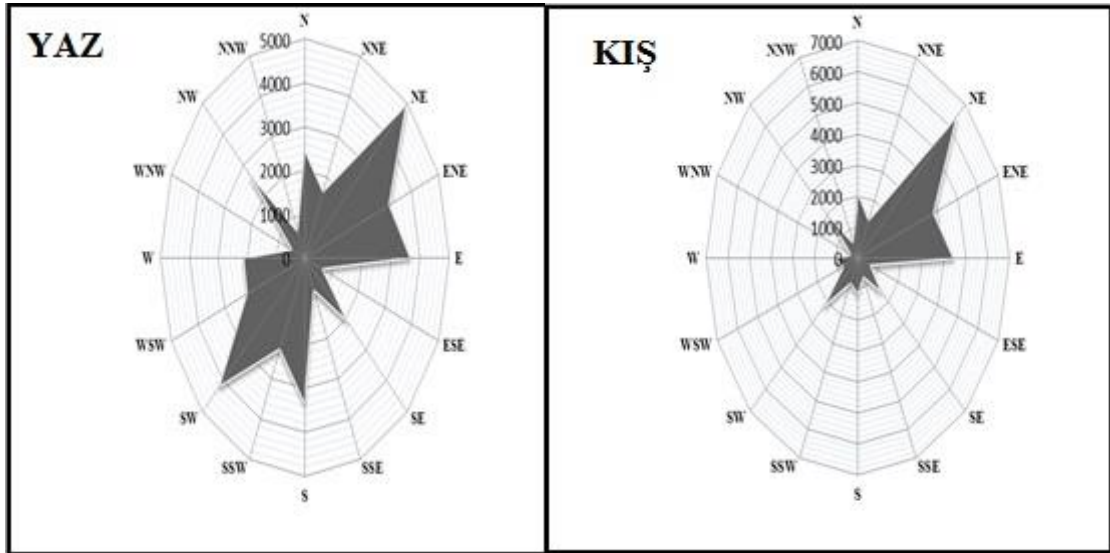
Yıllık ortalama göz önüne alındığında rüzgârların en çok kuzeydoğu-güneybatı (NE-SW) yönünde estiği görülmektedir. Bu duruma Hozat'ın jeomorfolojik özellikleri sebep olmaktadır. Çünkü Hozat ilçesi hemen kuzeyindeki yüksek dağlık kütlelerin bulunması bu nedenle rüzgarın dağlar arasında kalan vadi yönünü takip etmiş olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4, Şekil 3).

İnceleme alanımızın ortalama rüzgar hızı 1.4 m/sn olarak ölçülmüştür. Rüzgarların en hızlı estiği dönem nisan ve mayıs ayları olarak tespit edilmiştir. Kış mevsiminde ülkemizde etkili olan ise Sibiryâ Yüksek Basınç etkili olması ve özellikle topoğrafyanın etkisiyle kuzeydoğu yönünden esen rüzgârların etkili olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4, Şekil 3).

Yaz mevsiminde, yıllık ortalama ile yön olarak benzerlik gösterirken yine Kuzeydoğu-Güneybatı (NE-SW) yönünde estiği görülmektedir (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Hozat İlçesindeki Yıllık Rüzgar Esiş Ortalaması (1966-1995)

Şekil 4. Hozat İlçesindeki Yaz ve Kış Mevsiminin Rüzgar Esiş Ortalaması (1966-1995)

2.2.3. Nemlilik

Havanın nisbi (bağıl) nem oranı, su buharı miktarına ve sıcaklık değerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Genellikle sıcaklık yükseldikçe nisbi nem azalmakta, sıcaklık azaldıkça ise artmaktadır. Bu nedenle en küçük değerlere yazın ve gündüzleri erişilmektedir” (Erinç, 1984, s.105).

Elazığ Meteoroloji İstasyonunun inceleme alanımız için 1966–1995 yıllarına ait verileri bulunmaktadır. Bu veriler değerlendirildiğinde; ortalama nisbi nemin yıllık gidişi, sıcaklığın seyriyle paralellik göstermektedir. Yani nisbi(bağıl) nem sıcaklıkla

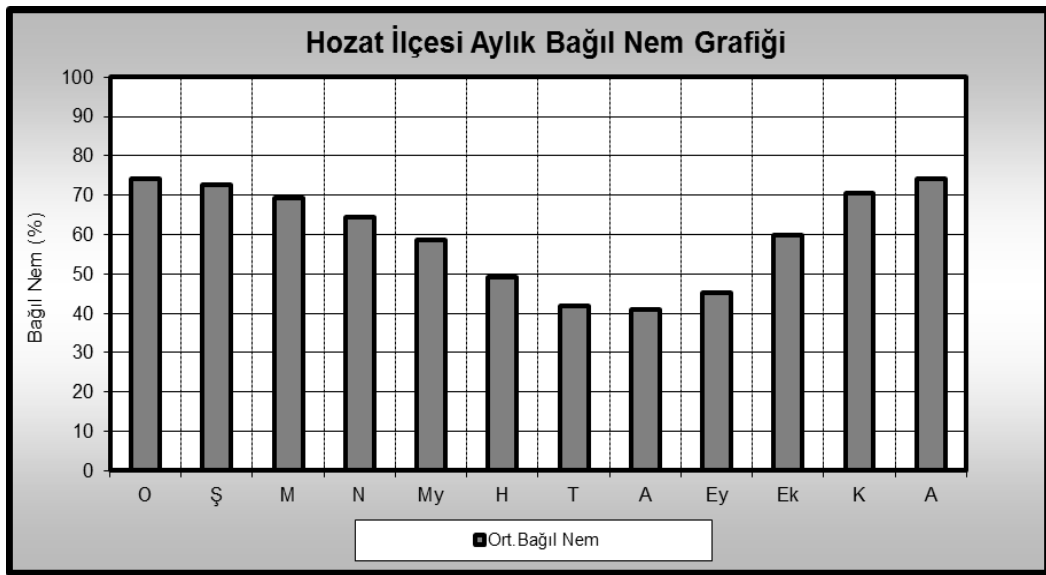
ters orantılı olduğu için yaz döneminde nisbi(bağıl) nem en düşük seviyeye, kış döneminde ise en yüksek seviyeye ulaşmıştır (Bkz Tablo 5, Şekil 5).

Dönemsel olarak ele alındığında, bu durum aylar arasında incelendiği zaman bazı karşımıza aynı paralellik söz konusudur. Yani nisbi (bağıl) nem sıcaklıkla ters orantılı olduğu görülmektedir. Şöyle ki; sıcaklığın en yüksek seyrettiği ay olan temmuz ve ağustos ayında bağıl nem, en az düzeye düşmektedir. Yine sıcaklığın en giderek azaldığı eylül ayından itibaren bağıl nem ters orantı olarak artmaya başlamış aralık, ocak ve şubat aylarında nisbi nemin en yüksek orana çıktığı görülmektedir. Doğal olarak bağıl nemin yükselmesi yağış miktarlarını artırmıştır.

Tablo 5. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Bağıl Nem Değerleri (1966-1995)

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	ORT.
BAĞIL NEM(%)	74,2	72,8	69,4	64,4	58,6	49,2	42	40,9	45,1	60	70,5	74,3	60,1

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Şekil 5. Hozat İlçesi Aylık Ortalama Bağıl Nem Grafiği (1966-1995)

2.2.4. Yağış

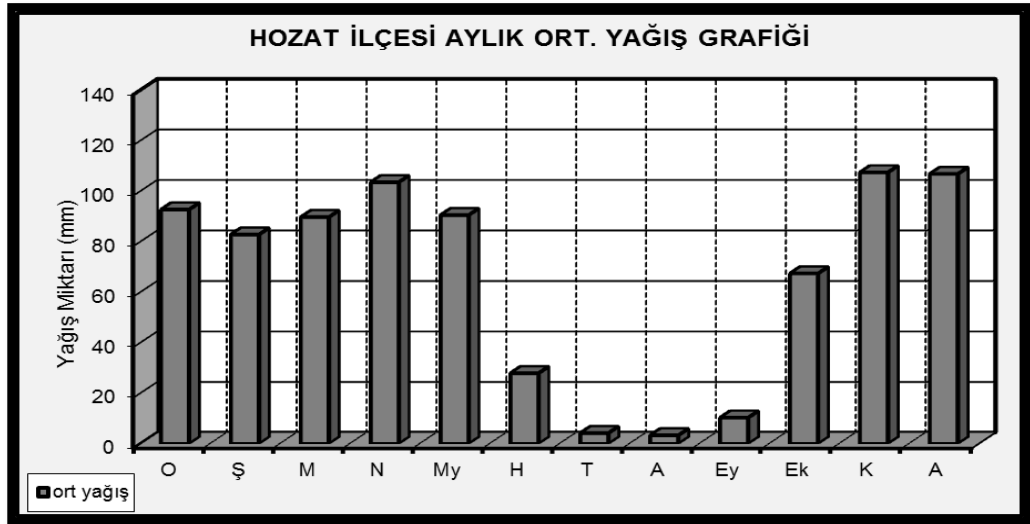
Araştırma sahasında sıcaklıkta olduğu gibi yağış miktarı üzerinde de yükseltinin rolü büyüktür. Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden elde ettiğimiz rasat verilerine göre, çalışma alanımızdaki yıllık ortalama yağış 786,5 mm dir. Harput Meteoroloji İstasyonunun yaklaşık 8 yıllık, Elazığ Meteoroloji İstasyonunun 70 yıllık, Pertek Meteoroloji İstasyonunun ise 35 yıllık rasat periyodu içinde elde edilen verilere göre yıllık yağış miktarları Harput'ta 439.3 mm, Elazığ'da 420.8 mm, Pertek'te ise 500.6 mm dir.

Yağışın aylara dağılışı düzensizdir. En fazla yağış 107,4 mm. ortalamasıyla kasım ayıdır. En kurak ay ise ortalama 3,3 mm yağışın olduğu ağustos ayıdır. Yağışlar ağustos ayından sonra artmaya başlar ve eylül ayından sonra hızlı bir yükselişe geçer. Kasım ayında en yüksek değere ulaşan yağışlar, yeniden düşüşe geçer. Bu düşüş ani olmaz ve aylar arasında pek fazla fark yoktur. İlkbahar mevsiminin başlangıcı olan mart ayında yeniden yükselmeye başlayan yağış ortalama 89,7 mm ye, nisan ayında ise ilkbahar mevsiminin en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu aydan sonra yükselen sıcaklıkla beraber mayıs ayından ağustos'a kadar yağış miktarları azalmaya devam etmiştir. Mayıs ayında ortalama 90,5 mm olan yağışlar haziranda tekrar hızlı bir düşüşe geçerek 27,9 mm' ye iner. Hızlı bir azalma ile ağustos ayında en düşük değere 3,3 mm ulaşmıştır (Bkz.Tablo 6, Şekil 6).

Tablo 6. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Yağış Değerleri (1966-1995)

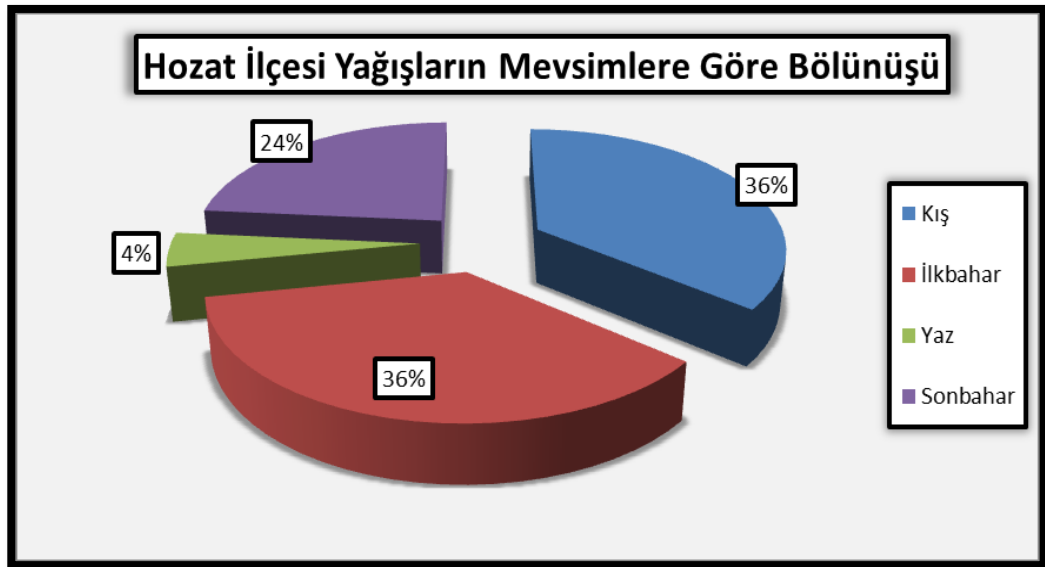
AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	TOPLAM
AYLIK TOPLAM YAĞIŞ(mm)	92,7	82,8	89,7	103,5	90,5	27,9	4,2	3,3	10,3	67,4	107,4	106,8	786,5

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Şekil 6. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Yağış Grafiği

Araştırma sahasında, Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden elde ettiğimiz 1966-1995 yıllarına ait aylık ortalama yağış rasat verilerine göre yağışın mevsimlere dağılımına baktığımızda ise sonbahar mevsiminde % 24 sıcaklığın düşmesine bağlı olarak yağış miktarları artmaya başlamış kış ve ilkbahar mevsiminde yağış miktarlarının eşit % 36 olduğu görülmektedir. Kışın kar yağarken ilkbahar aylarında yağmur olmaktadır. Yaz mevsiminde % 4 ise yağış miktarı en az seviyeye inmiştir (Bkz. Şekil 7).

Şekil 7. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Ortalama Yağışların Mevsimlere Göre Bölünüşü

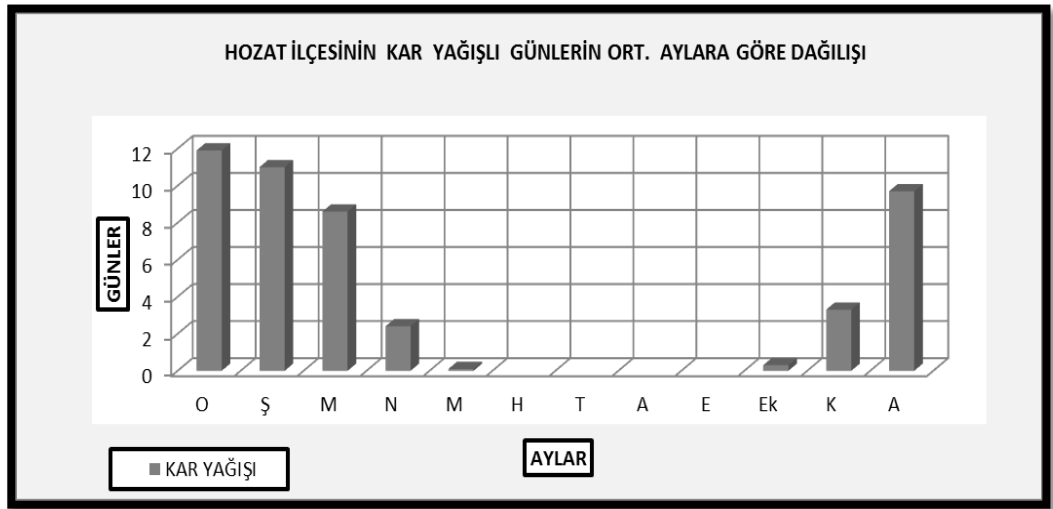
İnceleme alanımızda kar yağışlarına baktığımızda ise Elazığ istasyonundan aldığımız 29 yıllık rasat verilerinin ortalamasına göre yıllık ortalama kar yağışlı gün sayısı 74.3 gündür. Bu değer çevresindeki diğer merkezlere göre oldukça yüksektir. Araştırma alanı çevresinde ekim ve mayıs ayları arasında kar yağışları görülmektedir.

Araştırma alanı sonbaharla beraber soğumakta ve sıcaklığın düşmesine bağlı olarakta yağışlar genel olarak kar halinde düşmektedir. Bu dönemde yöre daha çok gezici siklonların etkisi altındadır. Kış mevsiminde ise yöre polar hava kütlelerinin etkisi altına girmektedir. Bu duruma bağlı olarakta ve yükseltisinde fazla olması yöreye kışın düşen yağışların çoğu kar halinde düşmektedir. Mayıs ayından itibaren polar hava kütlelerinin kuzeydoğuya doğru çekilmesiyle sahada kar yağışları da ortadan kalmaktadır (Bkz. Tablo 7, Şekil 8).

Tablo 7. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı (1966-1995)

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	ORT.
KAR YAĞIŞLI GÜNLER SAYISI	11.9	11	8.6	2.4	0.1	-	-	-	-	0.3	3.3	9.7	74.3

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Şekil 8. Hozat İlçesinin Kar Yağışlı Günlerin Ortalamasının Aylara Göre Dağılışı (1966-1995)

Yine inceleme alanında yağan karın yerde örtü oluşturduğu en fazla ay 27.1 gün sayısı olarak ocak ayı en fazla olduğu görülmektedir. Bu durum üzerinde yer şekilleri ve özellikle iklim faktörleri önemli rol oynar. Başka bir deyişle iklim

faktörlerinin önemli etkileri yanı sıra kuzeye doğru gidildikçe yükseltinin artması karın yerde kalma süresini artırmıştır. Yükseltinin giderek azaldığı güneyde ise kar örtüsünün yerde kalma süresi azalmaktadır.

Yörede yaptığımız gözlemler esnasında karın yerde kalma süresi ve karla örtülü gün sayısında inceleme alanımızın güneyinde bulunan Pertek ve Çemişgezek ilçelerine yani Keban Baraj Gölü kıyısına gidildikçe bir azalmanın olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 8, Şekil 9).

Tablo 8. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Kar Örtülü Gün Sayısı (1966-1995)

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	ORT.
KAR ÖRTÜLÜ GÜNLER SAYISI	27.1	25.9	19.2	1.9	0.0	-	-	-	-	0.1	3.5	19.0	13.8

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

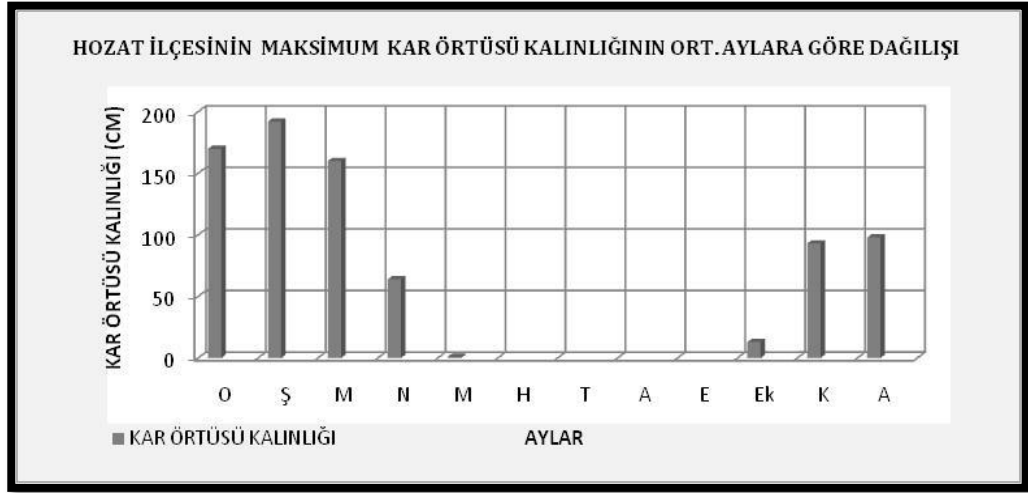
Şekil 9. Hozat İlçesinin Karla Örtülü Günlerin Ortalamasının Aylara Göre Dağılışı (1966-1995)

Yine inceleme alanımızda Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden elde ettiğimiz veriler ışığında, 1966-1995 dönemlerine ait aylık ortalama maksimum yağan karın kalınlık durumuna baktığımızda, en fazla karın kalınlığı şubat ayında 192 cm. görülürken, bu dönemlere ait kar kalınlığının ortalaması ise 99 cm. olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 9, Şekil 10).

Tablo 9. Hozat İlçesinin Aylık Ortalama Maksimum Kar Kalınlığı (1966-1995)

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	ORT.
MAKSİMUM KAR KALINLIĞI (CM)	170	192	160	64	1	-	-	-	-	13	93	98	99

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Şekil 10. Hozat İlçesinin Maksimum Kar Örtüsü Kalınlığının Ort. Aylara Göre Dağılışı (1966-1995)

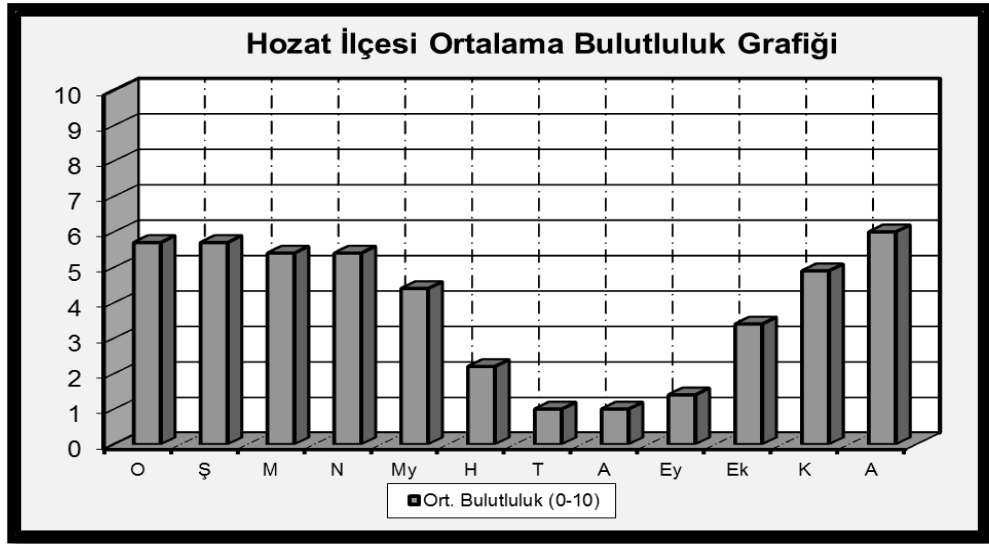
2.2.5. Bulutluluk

İnceleme sahası ve çevresinde yer alan istasyonların verilerine göre bulutluluk değerlerinin maksimuma eriştiği devre kış mevsimidir. Bulutluluk oranının en düşük olduğu mevsim ise yaz mevsimidir (Bkz Tablo 10, Şekil 11).

Tablo 10. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Bulutluluk Değerleri

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	YILLIK ORTALAMA
ORTALAMA BULUTLULUK (0-10)	5,7	5,7	5,4	5,4	4,4	2,2	1	1	1,4	3,4	4,9	6	3,9

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Şekil 11. Hozat ilçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Ortalama Bulutluluk Değerleri

İnceleme alanında bulutluluğun seyrine baktığımızda, yağış şartlarına bağlı olarak mevsimden mevsime değişiklik göstermektedir. Aşağıdaki tablo da incelenirse araştırma sahasında bulutlu günler sayısının maksimum değere ulaştığı ay mayıs ayıdır. İlkbahar mevsimi ise bulutlu günler açısından en yüksek değere sahip mevsimdir (Bkz. Tablo11, Şekil 12).

Bulutluluk açısından minimum değer görüldüğü ay ise temmuz ayıdır. İlkbahar mevsiminde bulutlu gün sayısının fazla görülmesinde bu mevsimde atmosfer sirkülasyonunun oldukça karmaşık ve cephe sistemlerinin etkili olmasıdır (Tonbul, 1985, s.201).

Tablo 11. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Açık, Kapalı ve Bulutlu Günler Sayısı

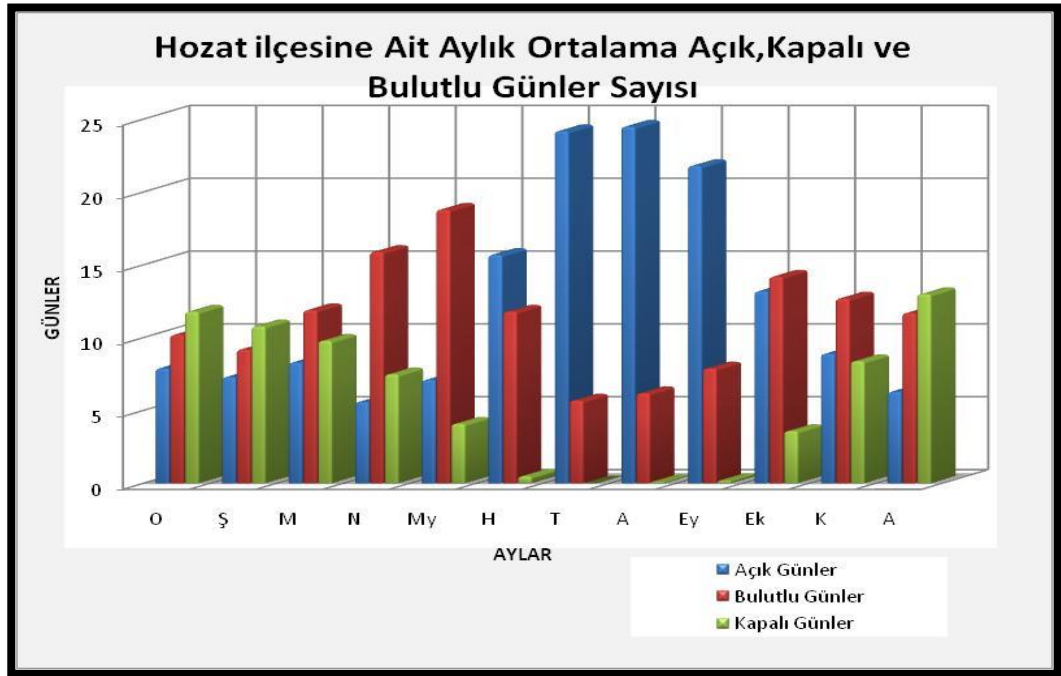
AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	EK	K	A	YILLIK
AÇIK GÜNLER	7,9	7,3	8,3	5,6	7,1	15,7	24,2	24,5	21,8	13,2	8,9	6,3	150,8
BULUTLU GÜNLER	10,2	9,2	11,9	15,9	18,8	11,8	5,7	6,2	7,9	14,2	12,7	11,7	136,2
KAPALI GÜNLER	11,8	10,8	9,8	7,5	4,1	0,5	0	0,1	0,2	3,6	8,4	13	69,8

Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

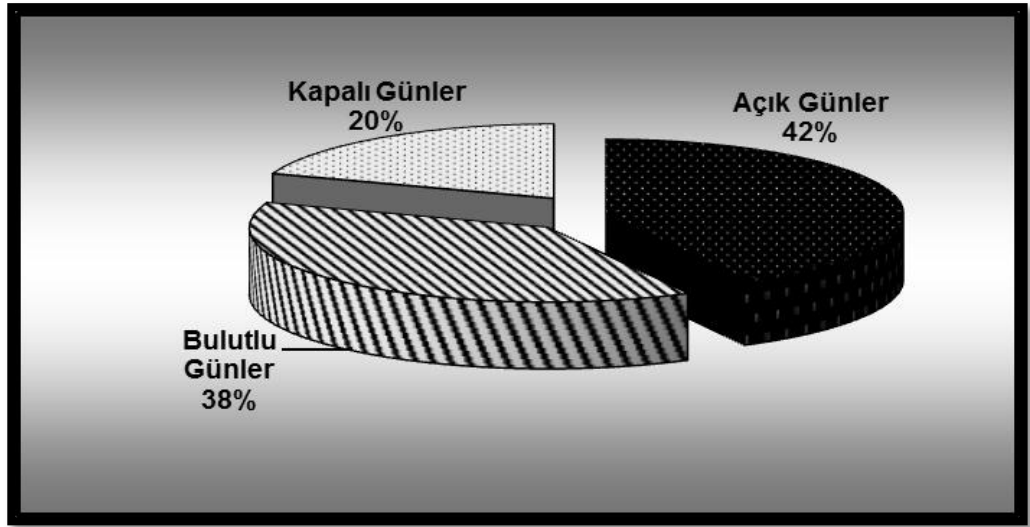
Açık günler sayısının en fazla olduğu mevsim yaz mevsimidir. İnceleme sahasında açık günler sayısı ile yağışlar arasında da önemli bir ilişki vardır. Çünkü yağış buna bağlı olarak artar veya azalır.

Tez alanımızda bulutlu günler 136,2 gün iken, kapalı günler ise 69,3 gündür. Açık gün ise 150,8 gündür. Kapalı günler kış mevsiminde yüksek iken 35,6 gün, yaz mevsiminde ise bu değer en düşük değer ile 0,6 gündür. Kapalı günler inceleme alanında eylül ayı ile beraber artmaya başlamıştır (Bkz Tablo 11, Şekil 12).

Yine araştırma alanımızda 1966-1995 yıllarına ait aylık ortalama açık, kapalı ve bulutlu günlerin yıl içindeki oranlarına bakarsak % 20 kapalı günler, % 38 bulutlu günler, % 42 ile açık günler olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz Şekil 13).

Şekil 12. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Açık, Kapalı ve Bulutlu Günler Sayısı

Şekil 13. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Ortalama Bulutluluk Günlerinin Yıl İçerindeki Dağılımı

Çalışma alanımızda sis olayı yoğun bir şekilde görülmeyip 8.3 gün gibi düşük bir değere sahiptir. Sisli günler genelde kış mevsiminde görülmektedir. Ocak ayı 2.8 gün ile en fazla sis görülen aydır. Yaz döneminde ise sis olayına rastlanmaz (Bkz Tablo 12).

Tablo 12. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Aylık Ortalama Sisli Günler Sayısı

AYLAR	O	Ş	M	N	My	H	T	A	Ey	Ek	K	A	ORT.
Sisli Günler	2.8	1.6	0.5	0.4	0.1	0	0	0	0.1	0.1	0.9	1.8	8,3

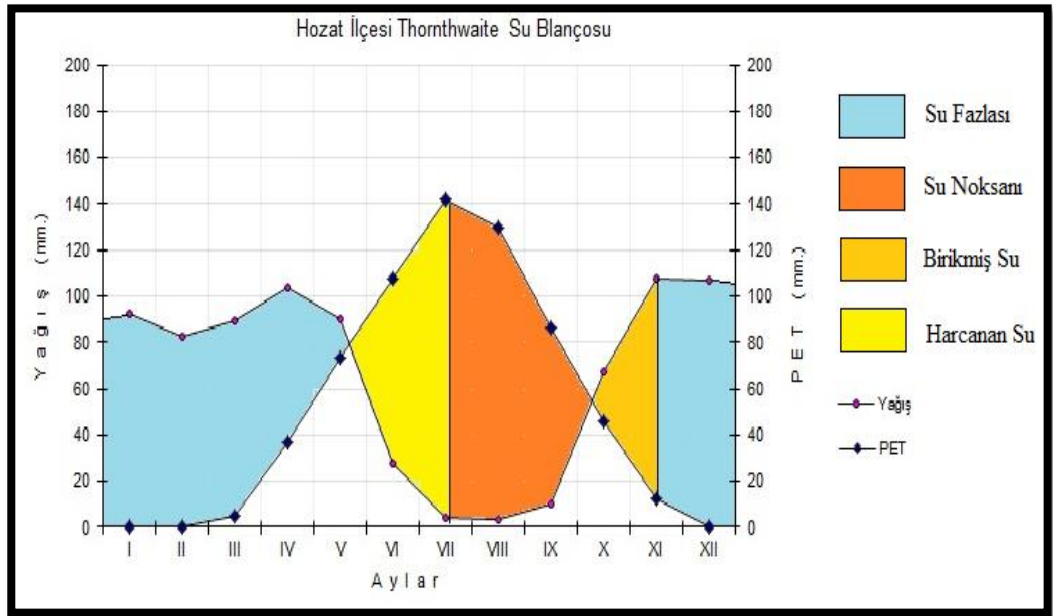
Kaynak: Elazığ Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

2.2.6. Yağış Etkinliği

İnceleme alanı ve çevresindeki istasyonların yağış etkinliğini açıklamak için son olarak Thornthwaite formülüne göre grafik hazırlanmıştır. Yağış-buharlaşma ilişkisine dayanan Thornthwaite formülü, araştırma alanındaki durumuna baktığımızda yörede kasım ayı başlarından itibaren yağışlar, potansiyel evapotranspirasyondan (potansiyel buharlaşma) fazla olmasından dolayı toprakta su depo edilmeye başlanmaktadır. Kasım-mayıs arasında toprakta depo edilen su miktarı ile toprak doymuş olduğu görülmektedir. Ocak ayında da yağışların potansiyel

evapotranspirasyondan fazla olması ile doymuş duruma ancak ocak ayından itibaren gelinir. Bu durum; şubat, mart, nisan, mayıs aylarında da devam eder. Mayıs ayında sıcaklığın artması ve havaların ısınması ile potansiyel evapotranspirasyon(PE) değerleri yağıştan daha fazla bir değer göstererek su noksanı başlamaktadır. Haziran ayında da bu durum devam eder. Temmuz ayında birikmiş su 0(sıfır)'a iner ve toprakta su noksanı görülmeye başlar. Bu su noksanlığı kasım ayına kadar devam eder. Kasım-mayıs arası aylarda yağış yeterli olduğu halde, temmuz-ekim arasındaki dönemde bir yağış yetersizliği vardır.

Topraktaki su yetersizliği doğal olarak tarımsal kuraklıkta beraberinde getirmiş, bu durum daha çok inceleme alanımızda tahıl tarımı yapılmasını sağlamıştır. Bu nedenle ilçe merkezinde Hozat Deresi ve kaynak kısmını oluşturan göze kısmındaki suyun biriktirilerek kullanılması, yapılacak bahçe tarımı için önemli olmaktadır. Bu anlamda Hozat Deresi'nin suyu verimli bir şekilde gölet şeklinde değerlendirilerek, yapılacak sulu tarımda kullanmanın önemli olduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 14).

Şekil 14. Hozat İlçesinin 1966-1995 Dönemine Ait Thornthwaite Su Blançosu Diyagramı

2.3. Hidrografik Özellikler

Araştırma sahasının da içinde bulunduğu il alanı tümüyle Fırat havzasında yer alır. Türkiye'nin en büyük havzası olan Fırat havzasının su toplama alanı 127.304 km² , ortalama yıllık su hacmi ise 28 milyar m³ tür. Araştırma sahamızın da içinde yer aldığı Tunceli il alanı, Fırat havzasının Karasu ile Murat alt havzalarını birbirinden ayıran yüksek bölge içerisinde kalır.

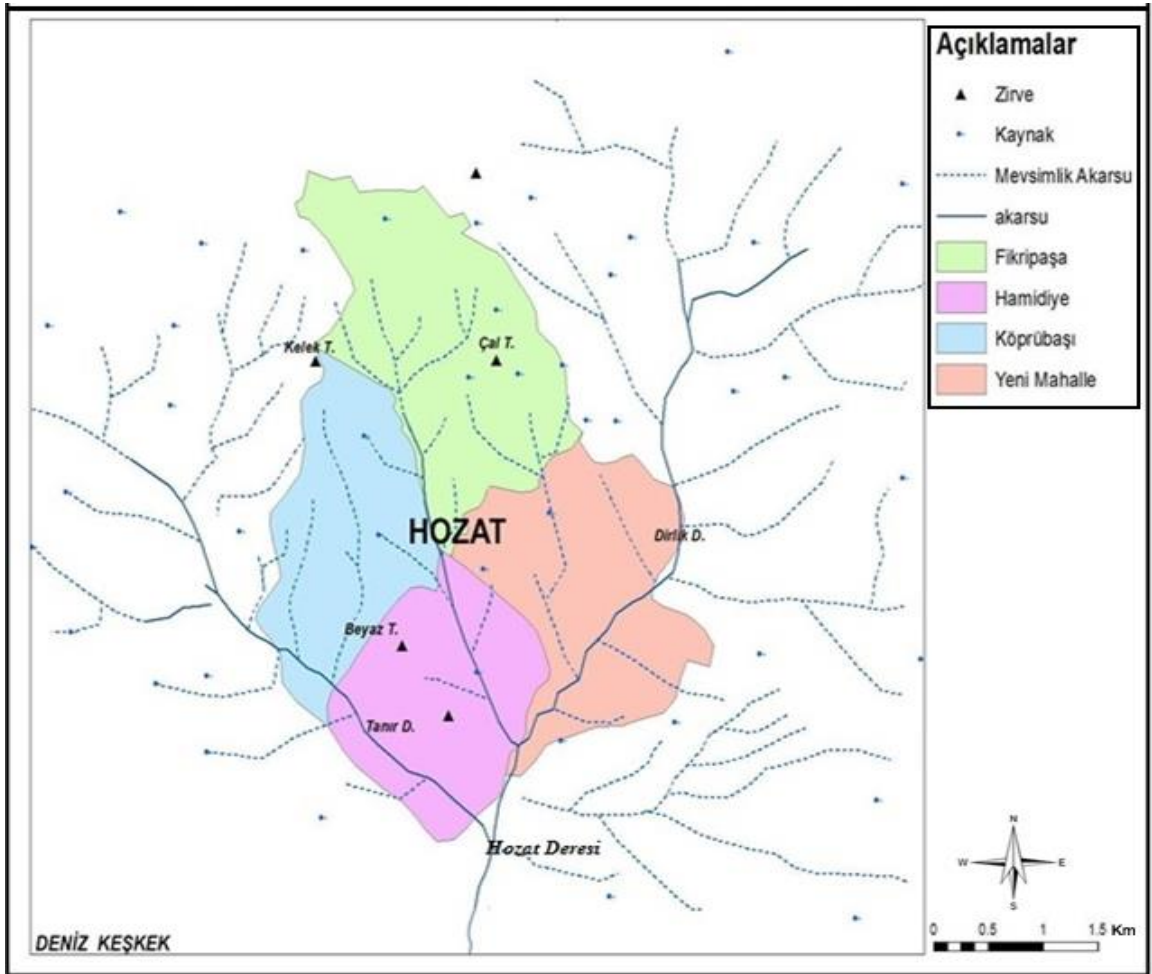
Araştırma alanımızda ise belli başlı akarsuları Hozat Deresi ve Tahar Çayıdır. Tahar Çayı, Hozat ilçesinin Akören (Ağviran) Köyünden doğup, batıya yönelen daha sonra Kırklar Dağı kütesinden dolayı yön değiştirip oldukça güzel vadiler oluşturarak Çemişgezek ilçesine ulaşır, Keban Baraj Gölü'ne dökülür. Yine Hozat Deresi (Singeç Çayı) geçtiği güzergahlarda önemli yerleşmelere hayat kaynağı olmuş bir dere olup, Dirlik ve Tanır Çaylarıyla birleşerek Pertek ilçesine bağlı Çakırbahçe Köyü (Coravan) civarında bulunan Pertek ve Hozat ilçelerini bağlayan Singeç köprüsünün altından Keban Baraj Gölü'ne dökülür (Bkz. Harita 5, Fotoğraf 2-3).

Fotoğraf 2. Hozat Deresi (Singeç Çayı) ve oluşturduğu vadi yatağı

Fotoğraf 3. Hozat Deresi'nin (Singeç Çayı) kaynak (Göze) kısmı ve yatağı boyunca taşkınları önlemek için yapılan kanal

Harita 5. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Hidrografya Haritası

2.4. Toprak Özellikleri

Karalar üzerinde çeşitli yollarla oluşan toprak örtüsü, ihtiva ettiği organik ve inorganik maddeler nedeniyle çok değerli unsurlardır. İnsanların, bitkilerin ortaklaşa faydalandıkları toprak örtüsünün doğal ortam içerisinde önemli bir yeri vardır. Oldukça uzun bir sürede oluşan toprak örtüsü, erozyonla çok kısa bir sürede yok olabilmektedir. Bu sebeple üzerinde yaşadığımız, ekip biçtiğimiz toprağı çok iyi korumamız ve değerlendirmemiz gerekmektedir. Türkiye gibi ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olan ülkelerde gelirin yükseltilmesi için, ülke topraklarının çok iyi bir şekilde etüt edilmesi ve ortaya çıkan sorunların giderilmesi gerekmektedir (Özçağlar, 1997, s.75).

Toprak; Dünyadaki kara yüzeyinin dış kısmını birkaç mm ile birkaç metre kalınlıkta saran, organik veya inorganik maddelerin karışımından oluşan, belirli oranlarda su ve hava bulunduran, içinde ve üzerinde canlı bir ortamı barındıran, bitkilere durak yeri ve besin kaynağı sağlayan ayrılmış bir kattır. Daha öz bir ifade ile toprak, karasal bitkilerin büyüdüğü doğal bir ortamdır (Atalay, 2006, s.6).

Çalışma alanımızda görülen zonal toprak tiplerinden sadece Kahverengi Orman Toprakları gelişme göstermiştir. Zonal topraklar iyi gelişmemiş profil özelliğine sahip bu takımdaki topraklar, toprağı oluşturan aktif faktörlerden iklim ve vejetasyon özelliklerine göre oluşmuştur. Başka bir değışle, iklim ve vejetasyon, toprak oluşumu üzerinde etkili olmuş ve oluşuma damgasını vurmuştur (Atalay, 2006, s. 246).

Kahverengi orman toprakları, ülkemizde genel olarak orman örtüsünün bulunduğu alanlarda organik maddenin toprakta birikmesinden dolayı renk kahverengine doğru dönüşmektedir. Bu toprakların oluşumunda iklimin yanı sıra ana materyal ve eğimde önemli rol oynamaktadır. Eğimin fazla dolayısıyla aşınmanın aktif olduğu alanlarda toprak üzerinde ana kayanın etkisi kuvvetle hissedilmektedir. Bu nedenle bu sahalardaki topraklar genç bir oluş ve doğuş safhasında olup, genellikle B horizonundan mahrumdurlar (Atalay, 2006, s.408).

Kahverengi orman topraklarının A horizonu, organik maddenin ve minerallerin toprağı karışmasından dolayı kahve ve koyu kahve reğinde olup balçık, kumlu balçık ve killi balçık bünyelidir. B horizonu genel olarak açık kahve, açık sarımsı bir görünümündedir. C horizonu genel olarak filişler ve kumlu şistler üzerinde oldukça derindir. C horizonu boyunca kireç yığılması görülebilmektedir.

Araştırma sahası ve yakın çevresinde kahverengi orman toprakları genellikle orman örtüsünün bulunduğu, ya da tahrip edildiği alanlarda görülmektedir. Özellikle çalışma alanımız ve yakın çevresinde bu toprak grubu çok görülmektedir.

Devamlı aşınmaya uğrayan arızalı ve eğimli sahalarda ve eğimli sahalarda ve devamlı birikime uğrayan alüvyon sahalarda toprak oluşumunda zaman faktörü askıya alınmaktadır. Devamlı aşınmaya uğrayan arızalı ve eğimli sahalarda çözülmüş ana materyal sürekli taşındığından alüvyon birikim sahalalarında ise sürekli birikiminden dolayı instabil koşullar oluştuğundan, ayrışma, yıkanma ve alt katlarda birikme ile oluşan toprak horizonları gelişmez, bu nedenle belirtilen sahalarda horizonların gelişmemiş olduğu “azonal” topraklar meydana gelir. Ancak birikimin yavaşladığı alüvyon sahalarda aşınım azaldığı yada duraksadığı, arızalı-eğimli sahalarda çok sık da olsa “A horizonu” gelişebilmektedir. Azonal topraklar genel olarak toprak oluşumu açısından sürekli gençlik (başlangıç-oluş) safhasında olan “entisol” grubundan topraklardır (Atalay,1994, s.247).

Araştırma alanımızda Azonal topraklar gurubuna giren toprak çeşidi ise Kolivyal topraklardır. Kollüviyal topraklar dağların eteklerinden ve platoların yamaçlarından gerek yerçekiminin gerekse yüzeysel akışa geçen akarsuların etkisiyle taşınmış köşeli, çakıllı, kumlu, depolar veya topraklardır. Bu topraklarda zonlaşma görülmemektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında pedojenezin oldukça yeni olması ve yüzeysel akışla gelen ve eğimin azaldığı yerlerde biriken kum, kil ve çakıl gibi malzemelerle birikimin hala devam etmesi etkilidir.

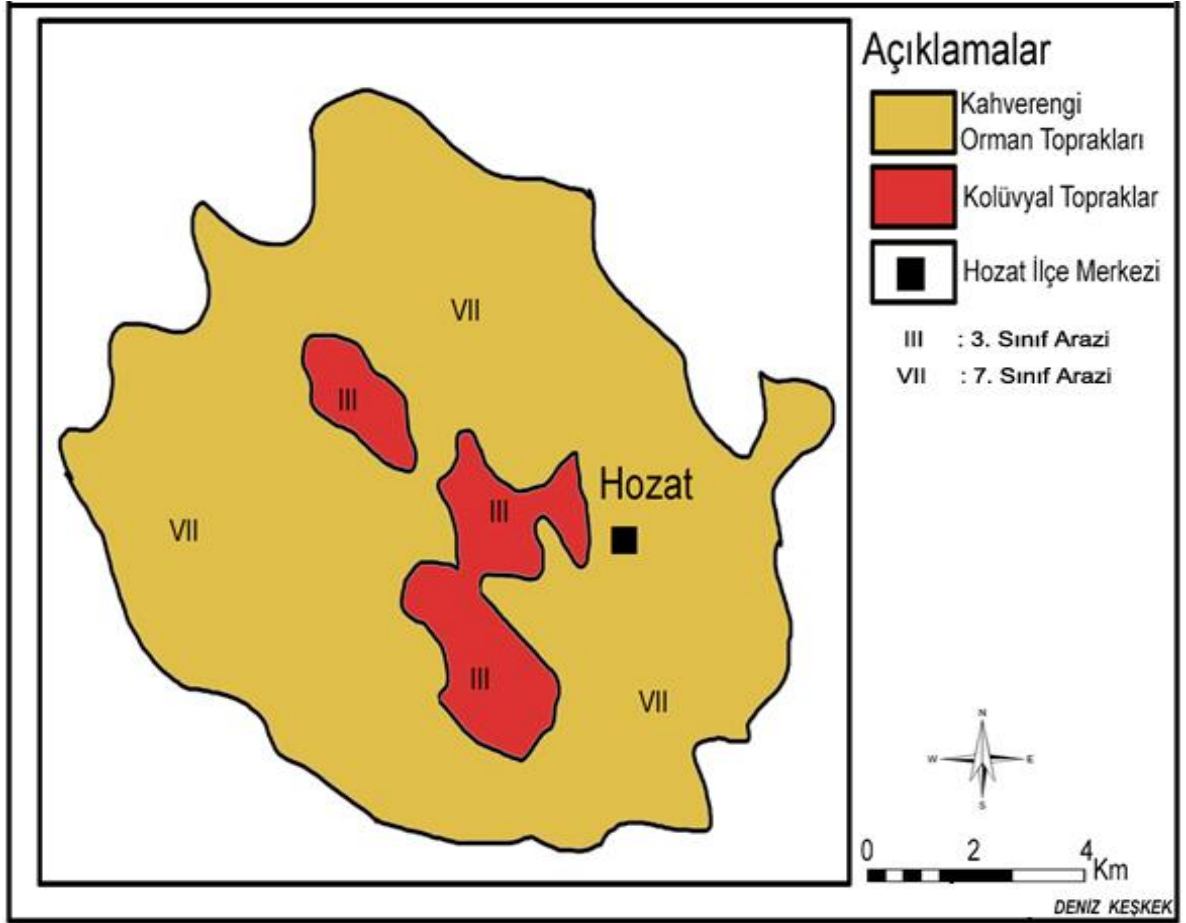
Kollüviyal topraklarda sık sık gerek renk gerekse malzeme boyutunda değişimler görülebilmektedir. Bu durum yamaçlardaki aşınım etkisini açık olarak göstermektedir. Kaba elemanlı seviyeler şiddetli erozyonu; ince elemanlı ve koyu renkli seviyeler ise aşınmanın yavaş olduğunu göstermektedir (Bkz Harita 6).

Özel bir iklime ve vejetasyona sahip değildirler, her iklimde bulunabilirler. Vejetasyon çok çeşitli olabilir. Tunceli ilinde 6612 ha. alanı kapsamaktadır. En yaygın Ovacık ve Merkez ilçelerinde bulunmaktadır (Tunceli İli Arazi Varlığı, 2001, Ankara).

Araştırma bölgemiz çevresindeki dağlık alanlarda yaygın olarak görülen kollüviyal topraklar tepe, yamaçlarda görülmektedir. Eğimli yamaçlardan aşınan materyalin dağın eteklerinde birikmesiyle oluşan topraklardır. Bahçe tarımı yapılan Hozat ilçe merkezi ve çevresindeki topraklar bu gruba dahildir.

İnceleme alanımızda arazi kabiliyet sınıflarına bakıldığında da toprak yapısına benzer yapının olduğu söylenebilir. Şöyle ki VII. sınıf arazi çalışma alanımızda büyük bir kısmı kapladığı görülmektedir (Bkz Harita 6).

VII. sınıf arazi, çok meyilli, erozyona fazla uğramış, taşlı ve arızalı olup, elverişsiz toprakları ihtiva eder. Çok fazla ihtimam gösterilmek şartıyla çayır veya orman olarak kullanılabilir. Üzerindeki bitki örtüsü azalırsa erozyon çok şiddetlenir. Bu araziler tarımsal açıdan zayıftır. Fakat diğer faktörlerin etkisi ile bu alanlar bitkisel üretim alanları olarak değerlendirilir. Yine doğal olarak şartların getirdiği durumdan dolayı hayvancılık ve bitkisel üretim yapabilmek çok sayıda fiziki engeller ortaya koymaktadır. Yine araştırma sahamızda diğer sınıflandırma daha az yer kaplayan III. sınıf araziler ise bu arazilerin genel özelliği olarak, üzerinde iyi bir bitki kullanılmak ve uygun ziraat metotları uygulanmak suretiyle fazla gelir getiren çapa bitkileri için orta derecede iyi bir arazidir. Orta derecede meyillilik, erozyona fazla hassasiyet, fazla ıslaklık, yüzlek toprak, taban taşının varlığı, fazla kumluluk veya çakıllılık, düşük su tutma kapasitesi ve az verimlilik bu sınıf araziye ait olan özelliklerdir. Bu nedenle III. Sınıf arazilerde özellikle kültür bitkileri için iktisadi faaliyet için uygun şartlarına yakın koşullar sağlarlar (Bkz Harita 6).

Harita 6. Hozat İlçesi ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası

2.5. Bitki Örtüsü Özellikleri

Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan çalışma alanı, bitki coğrafyası bakımından İran-Turan bölgesi içinde kalır. Alanın bitki örtüsü çoğunlukla orman, step ve çalı topluluklarından oluşur. Tunceli bölgesinin genel bitki örtüsü, kuraklığa ve kış soğuklarına dayanıklı olması sebebiyle, meşe birlikleri ve yer yer de ardıç ağaçlarıyla karışık ormanlardır (Atalay, 1994, s.240).

Hozat ilçesi, Tunceli bölgesinin genel özelliklerini taşır, fakat özellikle ilçe ve yakın çevresinde tahribat sonucu doğal bitki örtüsü özellikle yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamış, alan antropojen bozkır görünümü almıştır. Bu nedenle araştırma alanımızın bulunduğu yerdeki orman, tahriplerden dolayı verimsiz hale gelmiş ve zamanla ilçe merkezinde ortadan kalkmıştır. Fakat özellikle ilçenin kuzeyi ve güneyinde ise belirgin verimli orman varlığının olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırma alanımızda Hozat Deresi boyunca, yabani söğüt ağaçları ve yabani kavak ağaçları gür bir şekilde kendini göstermektedir (Bkz. Harita 7, Fotoğraf 4-5).

Araştırma sahamızın ve çevresinde karasal iklim kuşağında yer aldığından karasal iklimin tipik bir ağacı olan meşe ve alt türleri çok büyük alanlar kaplamaktadır. En yaygın meşe türü (Quercus çeriş) saçlı meşe, (Quercus Liboni) Lübnan meşesi, (Quercus infectoria) mazı meşesi), (Quercus brantii) palamut meşesi dir. Meşe türü dışında çok az miktarda bulunan dış budak, akçe ağaç, ardıç ve titrek kavak ağaç türleri bulunmaktadır (Tunceli Orman İşletme Müdürlüğü Envanter Verileri, 2004).

Gerek İç gerekse Doğu Anadolu da meşe, ardıç ve karaçam ormanlarının tahrip edildiği alanlarda bozkır türlerinin yerleşmesiyle oluşmuş antropojen bozkırlar yer alır. Başka bir anlatımla, yarı kurak iklim şartlarının hüküm sürdüğü bu alanlarda seyrek orman örtüsünün çeşitli yollardan ortadan kalkması doğal ortamın bozulmasına neden olmaktadır (Atalay 2004, s.165) .

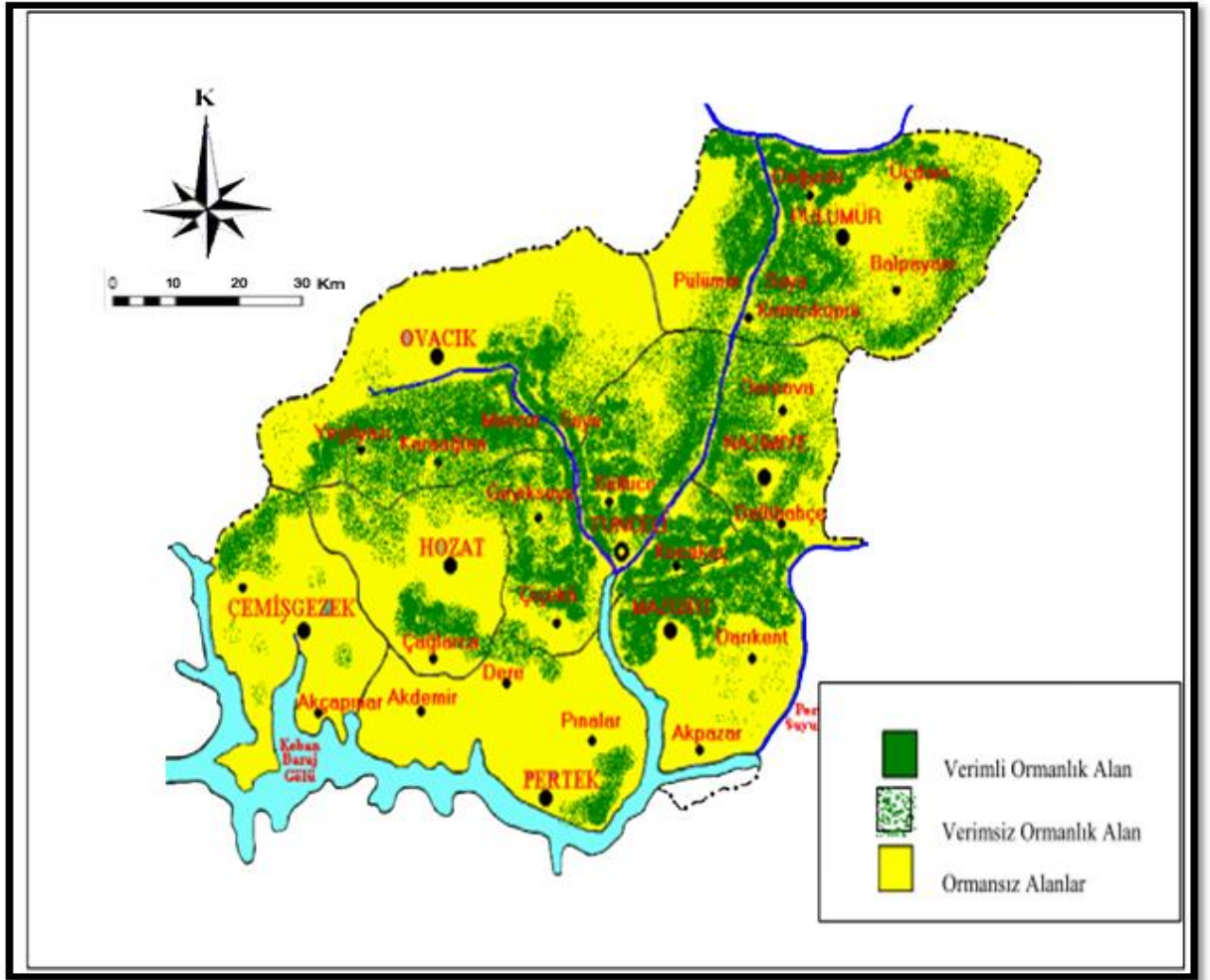
Hozat ilçe merkezi ve yakın çevresinde örneğin Hozat Tepesi sahanın asıl bitki örtüsü olan meşe ormanlarının tahribi sonucunda bu ormanlar yerini antropojen steplere bırakmıştır. Sahada yaygınlık gösteren step türleri ilkbahar yağışlarıyla yeşerip yaz mevsiminde ilk sıcakların başlamasıyla İran-Turan steplerine ait sararan otsu topluluklardan meydana gelmektedir. Bunlar; boğa diken (Datura stramonium), sakız kengeri (Gundelia tourneforti), yabani yonca (Medicago sativa), gelincik (Papaver rhoeas), çoban yastığı (Acantholimon), sütleyen (Euphorbia) topluluklarından meydana gelmiştir. Toplam orman alanı olarak Hozat İlçesi 28606 ha ile Tunceli ilinde dördüncü sırada yer almaktadır (Bkz Tablo13).

İlk ve sonbahar ve kış aylarında yağışların yol açtığı taşkın ve sel olaylarının engellenmesi ve Hozat ilçe merkezindeki dere kaynağının şehre doğru yüzeysel akışa geçmemesi için açtığı vadi kenarlarının düzenlenmesi sel ve taşkınlara karşılık özellikle Hozat Tepesinin etrafında ağaçlandırma çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Tablo 13. Tunceli İline Ait Toplam Orman Alanı(Ha)

İLÇELER	Merkez	Hozat	Çemişgezek	Mazgirt	Nazimiye	Ovacık	Pertek	Pülümür
TOPLAM ORMAN ALANI(HA)	51860	28606	3179	5974	27414	47889	5522	37221

Kaynak:Elazığ Orman Bölge Müdürlüğü

Harita 7. Tunceli İli Orman Haritası (Tunceli ÇED Raporu -2005)

Fotoğraf 4. Hozat ilçe merkezi ve çevresindeki ardıçlar

Fotoğraf 5. Hozat Deresi ve çevresi boyunca yapraklarını döken söğüt ve palamut meşesine ait topluluklar

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. Hozat İlçesinde Nüfus

3.1.1. İlk Kuruluş Yeri ve 1927'e Kadar Olan Dönem

Toplumun en önemli unsuru nüfus olduğu gibi bir ülkenin en büyük kuvvet ve zenginlik kaynağı da onun nüfusedir. Ekonominin kuvvetli oluşu ve nedeni nüfusa bağlıdır. Bunun yanında bu ekonomik hayatın düzenlenmesinde, nüfus dağılışı miktarının ve nüfusun kültürel yapısının önemi azımsanmayacak kadar önemlidir. Bir ülke beşeri insanın yaşama sahası olarak araştırılmak istenince en önde gelen meselelerden biri şüphesiz nüfustur (Karaboran, 1992, s.1).

Modern Coğrafyanın kurucuları arasında bulunan Vital de la BLACHE, “insan bütün coğrafyanın esaslı unsurunu oluşturur” cümlesiyle, insanın coğrafyadaki önemini bütün açıklığıyla ortaya koymuştur. Gerçekten coğrafya, ister fiziki ister beşeri olayların dağılışı, düzen ve şekillerindeki farklılıkların ve bu farklılığı oluşturan olguların incelenmesi ister. Mekan içerisinde değişen fiziki ve beşeri şartlar arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin sebep ve sonuçlarına bağlı mekansal değişmelerin incelenmesi olarak tanımlansın, esas itibarıyla incelemeye yöneldiği mekansal farklılıkların meydana getiricisi olarak insana ayrı bir önem verir. HOYT, bunu değişik bir ifadeyle şöyle açıklıyor “Coğrafyacı insanın ikili karakteriyle ilgilidir ilki, çevrenin elemanı olarak ikincisi, çevreyi değiştiren olarak” (Karaboran, 1992, s.2).

Osmanlı İmparatorluğu zamanında yapılmış olan tahrirleri, kelimenin tam anlamıyla sayım niteliğinde olmayıp, ülkenin her tarafında başka tarihlerde yapılan ve aylarca devam eden “nüfus tescili ameliyelerinden başka bir şey değildir. İmparatorluğun eyaletlerinde, muhtelif gelir kaynaklarının devlete belirli hizmetler yapmakla yükümlü olan memur ve sipahilere bırakılmış olduğu bilinir. Bundan dolayı, devletin, vergi kaynaklarının miktarını, değişimlerini sık sık tespit etmesi gerekiyor. Bu amaçla 30–40 yıllık aralıklarla nüfus ve arazi sayımları yapılıyordu. Bu tahrirlerde, her köy ve kasaba da yetişmiş erkek nüfusu, isimleri, baba adı, elindeki toprak miktarı vs. kayıt ediliyordu. Fakat yalnız idari ve mali amaçlarla tertip edilmiş olan sayımlar, vergiye tabi olmayan nüfusu (kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar) kapsamadığı

için modern sayım tekniğinin gerektirdiği şekillerde tatbik edilmemiş olduklarından; sıhhsizdir (Karaboran, 1992, s.205).

Doğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Tunceli, batısında Malatya, doğusunda Bingöl, kuzeyinde Erzincan, kuzey-doğusunda Erzurum, güneyinde ise Elazığ illeri arasında kalan 7774 kilometre karelik bir alana sahiptir (Tunceli İl Yıllığı, 1973, s.27). Geçmişte Dersim, bugün için Tunceli; Fırat ırmağının kolları olan, batıda Karasu, güneyde Murat, kuzeyde Munzur (Mercan) Dağları ve doğuda Peri ırmağı ile çevrilmiş olması yani Tunceli'nin sahip olduğu bu coğrafi durum ve koşullar, komşusu olduğu diğer illerden kuzeyde Erzincan, batıda Malatya, güneyde Elazığ, doğuda Bingöl adeta su ile sınır çizilmiş, küçük bir ada, yarımada görünümüne kavuşmasını sağlamıştır. Bu coğrafi özellik Tunceli nüfusunun kendi içinde geçmişte olduğu gibi bugün içinde kapalı bir toplumsal anlayış gelişmesine katkı sağlamış ve yine kendine ait doğa ile uyumlu kültürel değerlerin meydana geldiği bir topluluk olmasını sağlamıştır.

Araştırma alanımız Hozat, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi yazışmalarında Hozat'ın adı Dersim adıyla anılmaya başlamıştır. M.Ö. 5000 yıllarında Muşkiler, M.Ö. 2200-2000 Hurriiler (Saharrular), M.Ö. 16-15-14. Yüzyıllarda Mittaniler, M.Ö. 1242-1206 Asurlar, M.Ö. 1331-700 Hititler, M.Ö. VIII. Yüzyılda Urartular, M.Ö. 600'de Medler, M.Ö. 322'de Makedonya, M.Ö. 230 Kapaeiya krallığına dahil olan Hozat ilçesi, M.Ö. 140'ta Part Krallığı, M.S. 222 Sasaniler, M.S. 395'te Doğu Roma sınırları içerisinde yer alır. 700 yıllarında Arapların, 837 yılında tekrar Bizans'ın eline geçen Hozat ilçesi, 882'den itibaren İslam-Arap etkisi altına girdi. IX. Şeyh Hasan Beyliği 1087 yılında Çubukoğulları Beyliğinin egemenliğine girdi. (Kaya, 2010, s.617).

Selçuklu Devleti 1071 tarihinden sonra Anadolu'yu hakimiyeti altına almış, bunu takip eden dönemde ise bölgede Saltuklular(Nazimiye) ve Mengücekler (Pertek, Hozat, Çemişgezek, Ovacık) olmuştur (Yılmazçelik, 2011, s.40).

1226'da Anadolu Selçuklu Devleti'nin denetimine (1226-1237), 1243 yılında Moğolların egemenliğine, 1400 yılında Akkoyunlular ve Karakoyunlular yöreye hakim oldular. 1473 Otlukbeli savaşından sonra Osmanlı Devleti'nin topraklarına katıldı (Kaya, 2010, s.617).

Öte yandan Şah İsmail, İran'daki Akkoyunlu tahtını ele geçirdikten sonra Doğu Anadolu'yu da almak üzere harekete geçmişti. Bu sırada Dersim aşiretleri birleşmişler ve saldırılara karşı koymak için önemli geçitleri tutmuşlardı. Şah İsmail özellikle Dersim bölgesindeki aşiretleri kendi yanına çekmek için çok uğğraşmış ise de tam bir hakimiyet kuramamıştır. Osmanlı Devleti kendisini ciddi bir şekilde tehdit eden bu Safevi tehlikesini ancak 1514 yılındaki Çaldıran zaferi ile ortadan kaldırmıştır. Dersim ve çevresi 1515-1516 tarihleri arasında tam manasıyla Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir. Başta Harput olam üzere bu dönemde Harput'a bağlı bölgelerde 1515 yılından itibaren Osmanlı hâkimiyeti kurulmuştur. Dersim tarihi, Pir Hüseyin Bey'in Çemişgezek beyi olarak tayini ile başlamıştır (Yılmazçelik, 2011, s.45-46, 48, 51).

Osmanlı Devleti'nde Dersim mıntıkasını teşkil eden, Çemişgezek, Pertek, Kemah, Gürcanis, Kuruçay, Mazgirt, Kığı, Çarşançak ve Kuzican sancakları oluşturmuştur. Dersim Sancağı'nın teşkil edildiği 1848 tarihinde sancak merkezi Hozat yapılmıştır (Yılmazçelik, 2011, s.89).

İnceleme alanımız olan Hozat çokta geçmişe dayalı Osmanlı dönemine ait nüfus bilgileri bulunmamaktadır. Hozat ile ilgili nüfus bilgilerine 1890 ve 1903 yıllarında rastlanmaktadır. Bu dönemde elde edilen bilgilerde incele alanımız olan Hozat ilçe merkeziyle ilgili değil, bütün bir ilçeyi kapsamaktadır. Genel bir bilgi edinmek için o dönem nüfusuna göz atacak olursak;

V.Cuinet'e göre, 1890 tarihinde Dersim Sancağı'nda toplam 518 köy bulunmaktadır. Hozat kazasında ise 100 köy bulunmaktadır. Yine V.Cuinet'e göre, 1890 tarihinde nüfusun Hozat merkez kazada dağılımı ise şöyledir (Bkz. Tablo 14).

Tablo 14. 1890 Yılında Hozat Merkez Kazadaki Nüfusu

Hozat	Nüfus
Müslüman	11176
Ermeni Gregoryen	1150
Ermeni Protestan	174
Toplam	12500

Kaynak: Vital Cuinet, La Turquie d'Asie

Dersim Sancağı'ndaki bir kayda göre (Dersim Jandarma Umum Komutanlığı, s.58) 1890–1903 tarihlerindeki Dersim Sancağının nüfusu şöyledir:

Hozat, 1890 yılındaki 11.176 kişilik nüfusuyla, o dönemde Pertek kazasından sonra Dersim Sancağı'nda, nüfusu en kalabalık olan ikinci kazasıydı. 1903 yılında ise Hozat nüfusu yaklaşık 2160 kişilik bir artışla 13.366'ya çıkmıştır. Dersim Sancağında bu yükseliş, özellikle Çemişgezek ve Mazgirt'in nüfuslarında nerdeyse iki katı kadar yükselmiştir. 1903 yılında Hozat nüfus bakımından Dersim Sancağı'nın üçüncü büyük kazası olmuştur (Bkz. Tablo 15).

Tablo 15. 1890 -1903 Yılında Dersim Sancağının Nüfus Miktarları

YILLAR	1.890	1.903
Çemişgezek	7.789	15.368
Pertek	12.130	11.726
Mazgirt	8.089	15.475
Ovacık	7.915	8.189
Nazımiye	3.189	4.577
Hozat	11.176	13.336
Toplam	50.288	68.671

Kaynak: Dersim Jandarma Umum Komutanlığı Raporu (1932)

Dersim Sancağı'nda 1892-1893 yılında 57.962 müslüman, 12.822 gayri müslim olmak üzere toplam 70.784 kişi yaşamaktaydı. XIX. yüzyılın ikinci yarısında sancağın tahmini nüfusu 50-70 bin arasında olmalıdır (Yılmazçelik, 2011, s.203).

H.1310 (1892–1893) tarihli Ma'mûratü'l-Aziz Salnamesine göre 1892-1893 tarihlerinde Dersim Sancağı'nda bağlı Hozat kazasının nüfusu toplam 11.117 kişidir (Bkz. Tablo 16).

Tablo 16. 1890 -1903 Yılında Dersim Sancağının Nüfus Miktarları

Hozat	Erkek	Kadın	Toplam
Müslüman	5.728	4.564	10.292
Hristiyan	274	351	825
TOPLAM			11.117

Kaynak: H. 1310 tarihli Ma'mûratü'l-Aziz Salnamesi

Dersim sancağı 1848 tarihinde oluşturulmuş olmakla beraber, Osmanlı Devletinin dağılmasına kadar geçen süre içerisinde bölgede ciddi manada bir ıslahat yapılamamıştır (Yılmazçelik, 2011, s.258). Bu nedenle inceleme alanımızda, Cumhuriyet dönemine kadar nüfusta önemli bilgilere sahip olmamakla beraber, içte ve dışta yaşanan savaşlar ve olaylarda nüfus miktarlarında azalmalar meydana gelmiştir.

3.1.2. Hozat İlçe Merkezinin 1927-2013 Yıllarına Ait Nüfusu

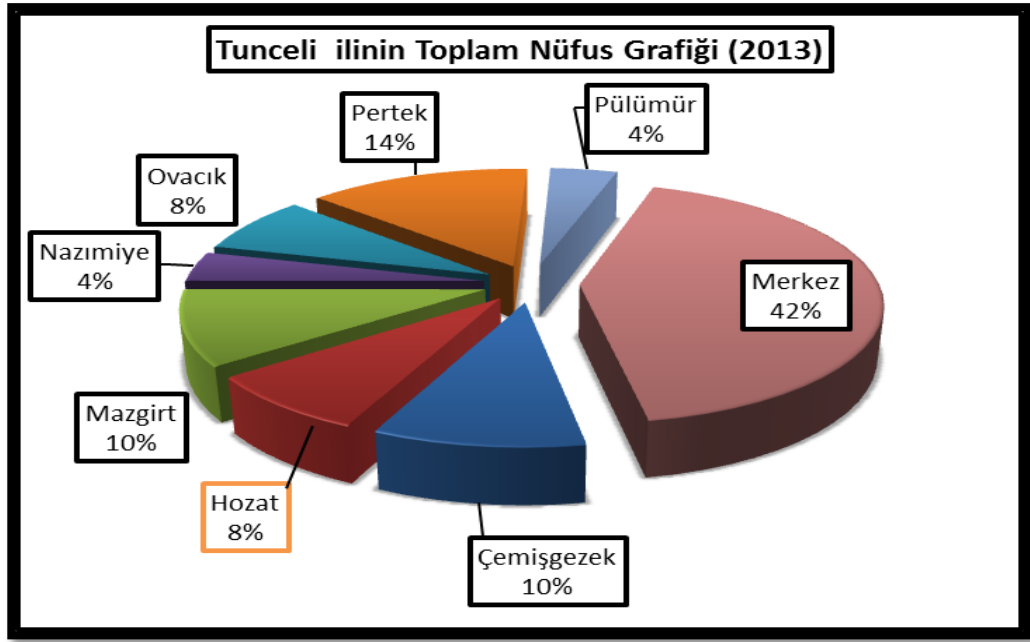
Türkiye genelinde olduğu gibi Tunceli il geneline bakıldığında da 1927 yılından 2013 yılına kadar yapılmış olan tüm sayım dönemlerinde nüfusta artmalar ve azalmalar olmuştur. Aynı durum Hozat ilçe merkezi içinde geçerlidir. Nüfusta sayım dönemleri arasında, önemli artışlar ve azalmalar meydana gelmiştir. Özellikle genel olarak kır nüfusları giderek azalırken şehirde yaşarlarda artışlar söz konusudur. Türkiye'nin gelişmişliği göz önüne alındığında ülkemizde şehir nüfusları giderek artmaya devam edecektir. Bu nedenle kırsal nüfusun üretim içindeki önemi çok iyi anlaşılmalı, tarım topraklarının ve hayvancılık faaliyetlerinin terk edilmemesi gerekir.

Tunceli ili merkez ilçe dahil toplam sekiz ilçeden meydana gelmiştir. Genel toplam Hozat ilçesinin nüfusu Merkez, Pertek, Mazgirt, Çemişgezek ilçesinden sonra beşinci ilçe gelmektedir. Hozat ilçesi 2013 verilerine göre toplam nüfusu 6812 kişi olurken, oranı ise % 8 dir (Bkz. Tablo 17, Şekil 15)

Tablo 17. Tunceli İlinin Toplam Nüfus Miktarları

İLÇE NÜFUSLARI- 2013	ŞEHİR		TOPLAM	KÖY		TOPLAM	GENEL ERKEK TOPLAM	GENEL KADIN TOPLAM	GENEL TOPLAM NÜFUS
	ERKEK	KADIN		ERKEK	KADIN				
HOZAT	2966	1593	4559	1281	972	2253	4247	2565	6812
ÇEMİŞGEZEK	1583	1547	3130	2660	2480	5140	4243	4027	8270
MAZGİRT	935	715	1650	3790	3243	7033	4725	3958	8683
NAZİMİYE	900	735	1635	1109	712	1821	2009	1447	3456
OVACIK	1891	1425	3316	1870	1364	3234	3761	2789	6550
PERTEK	3500	3068	6568	2864	2502	5366	6364	5570	11934
PÜLÜMÜR	861	622	1483	1261	836	2097	2122	1458	3580
MERKEZ	17092	13955	31047	3076	2020	5096	20168	15975	36143

Kaynak : TÜİK (2013)

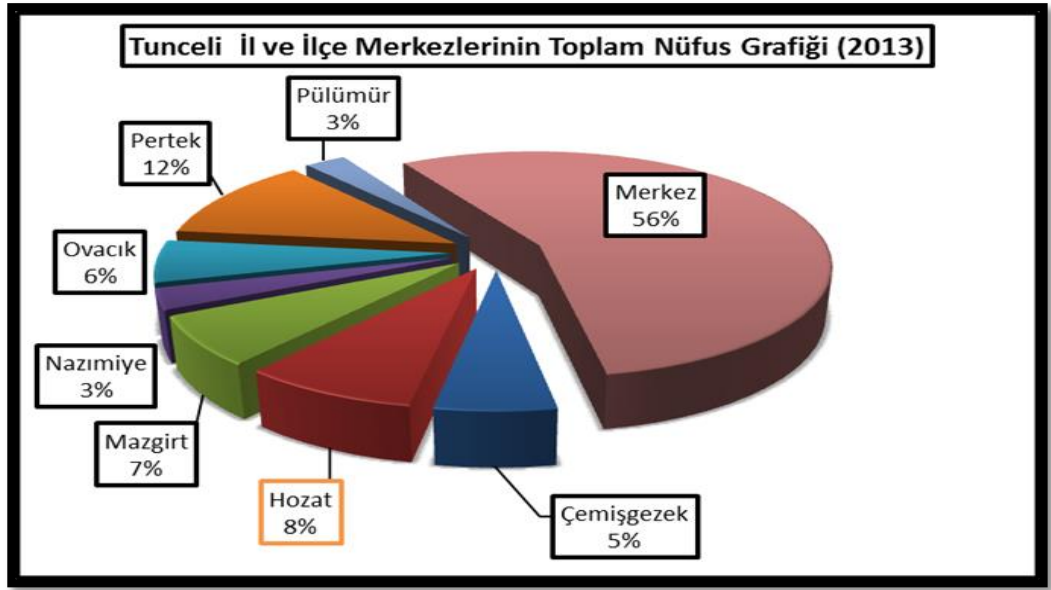
Şekil 15. Tunceli İlinin Toplam Nüfus Miktarları Grafiği (TÜİK-2013)

Hozat ilçesi 30 köy (6 köy boş) ve 4 mahalle biriminden oluşmaktadır. Araştırma alanımız olan Hozat ilçe merkezi, 4 mahalleden meydana gelmiş olup nüfus bakımından 2013 yılında ADNKS'ye göre 4559 kişi ile Tunceli merkez ilçe ve Pertek ilçe merkezinden sonra gelen üçüncü büyük ilçedir. Hozat ilçe merkezinin diğer ilçe merkezleri nüfuslarına oranladığımızda; 2013 yılında Tunceli şehri (%56) ve Pertek ilçe merkezinden (% 12) sonra gelen Hozat ilçe merkezi, % 8'lik oranı ile üçüncü sırada yer almaktadır (Bkz. Tablo 18, Şekil 16-17).

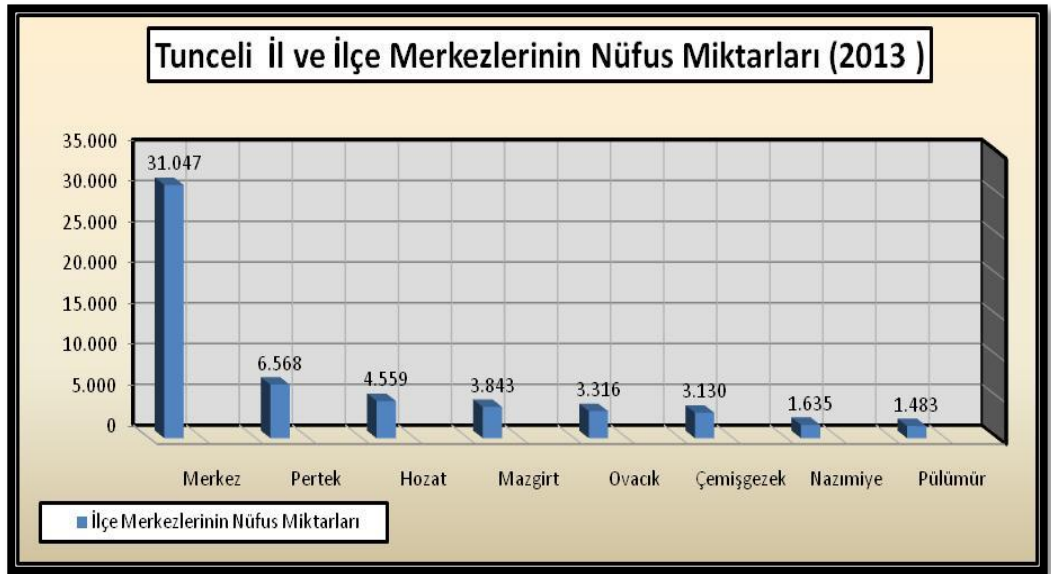
Tablo 18. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerinin Nüfus Miktarları

İLÇE MERKEZLERİ(2013)		ŞEHİR			TOPLAM
		ERKEK	KADIN		
HOZAT		2966	1593		4559
ÇEMİŞGEZEK		1583	1547		3130
MAZGİRT	MAZGİRT	935	715	1650	3843
	AKPAZAR	1169	1024	2193	
NAZİMİYE		900	735		1635
OVACIK		1891	1425		3316
PERTEK		3500	3068		6568
PÜLÜMÜR		861	622		1483
MERKEZ		17092	13955		31047

Kaynak :TÜİK (2013)

Şekil 16. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerinin Nüfus Miktarları Nüfus Oranı (%) Grafiği (TÜİK-2013)

Şekil 17. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerinin Nüfus Miktarları (TÜİK-2013)

“Her an hareket halinde ve durmadan değişen bir olay olan nüfus, coğrafyanın önemli konuları arasındadır. Gerçekten de bir sahada yaşayan insan topluluklarının dağılımlarının, hareketlerinin, sosyal ve ekonomik durumlarının ortaya konulabilmesi, ancak nüfus özelliklerinin incelenmesi ile mümkün olmaktadır” (Özav, 1996, s.57).

Modern coğrafyanın kurucularından P. Vidal de la Blache “insan bütün coğrafyanın esasını oluşturur” derken, coğrafyanın ne olduğunu, ne anlama geldiğinin bir cümle ile özetlemiş oluyordu.

Yukarıda adı geçen bilim adamları insanı ve dolayısıyla nüfusu coğrafyanın esası olarak görmektedirler. Çünkü coğrafya, mekan üzerinde yaşayan insanı ve insan topluluklarını belli kriterler içerisinde inceleyip ve değerlendirme yapan bir bilimdir.

“Trewartha’ya (1969) göre de “coğrafyacının nüfusu incelemesindeki amaç yeryüzündeki insan örüntüsünde varolan bölgesel farklılıklardır”. Ancak coğrafya, nüfusun incelemesini çeşitli yönlerden yapar: Nüfusun gelişmesi ve çeşitli özelliklerinin dağılışı yanında, nüfus miktarı ve özelliklerinin (demografik, ekonomik, toplumsal) mekansal biçimlenişinin açıklanması amacıyla mekansal analizine de gidilirken; göçler, nüfusun oluşturduğu çeşitli sorunlar ve bunları çözümüne ilişkin önerilere de incelemelerinde yer verir.” (Tümertekin-Özgüç, 2002, s.229).

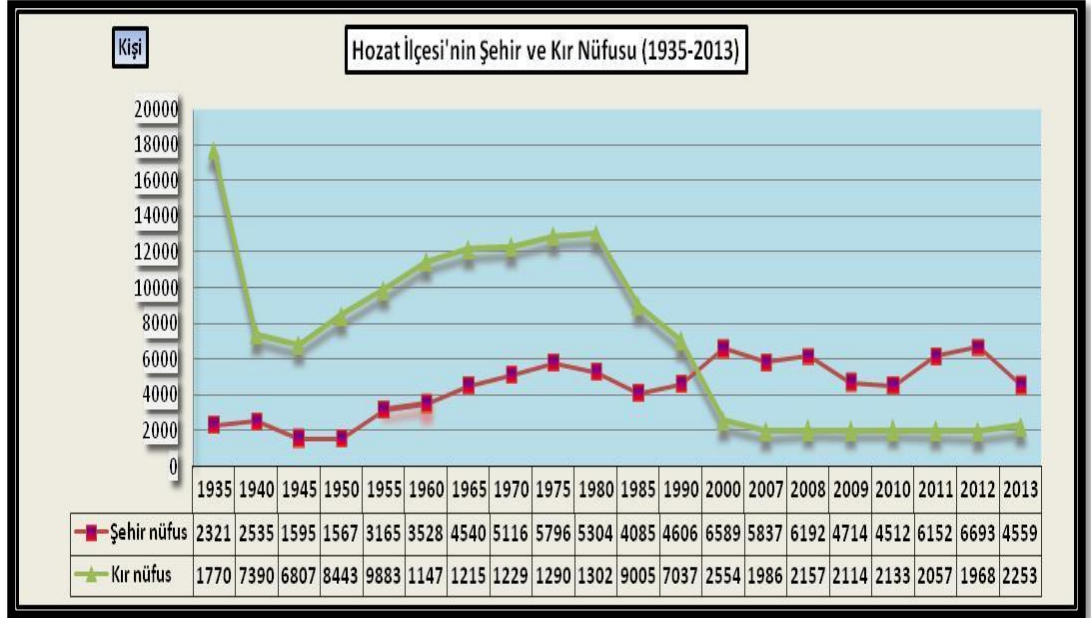
“Toplumun en önemli unsuru nüfus olduğu gibi bir ülkenin en büyük kuvvet ve zenginlik kaynağı da onun nüfusudur. Ekonominin kuvvetli oluşu ve nedeni nüfusa bağlıdır. Bunun yanında bu ekonomik hayatın düzenlenmesinde, nüfus dağılışı miktarının ve nüfusun kültürel yapısının önemi azımsanmayacak kadar önemlidir. Bir ülke beşeri insanın yaşama sahası olarak araştırılmak istenince en önde gelen meselelerden biri şüphesiz nüfustur” (Karaboran, 1992, s.1).

“Bir yerleşme alanında yaşamını sürdüren insanların (nüfus) sayısını, onların özelliklerini bilmek o sahadaki sosyo-ekonomik değişimleri anlamak son derece önemli bir olgudur. Yine bir toplumun kalkınmasında kullanılan planların tasarımı ve gerçekleştirilmesi açısından, o sahadaki demografik olayların gelişmesini, değişmesini izlemek, doğru sonuçlara ulaşmak için çeşitli sentezler yapmak çok önemlidir” (Çitçi, 1996, s. 129).

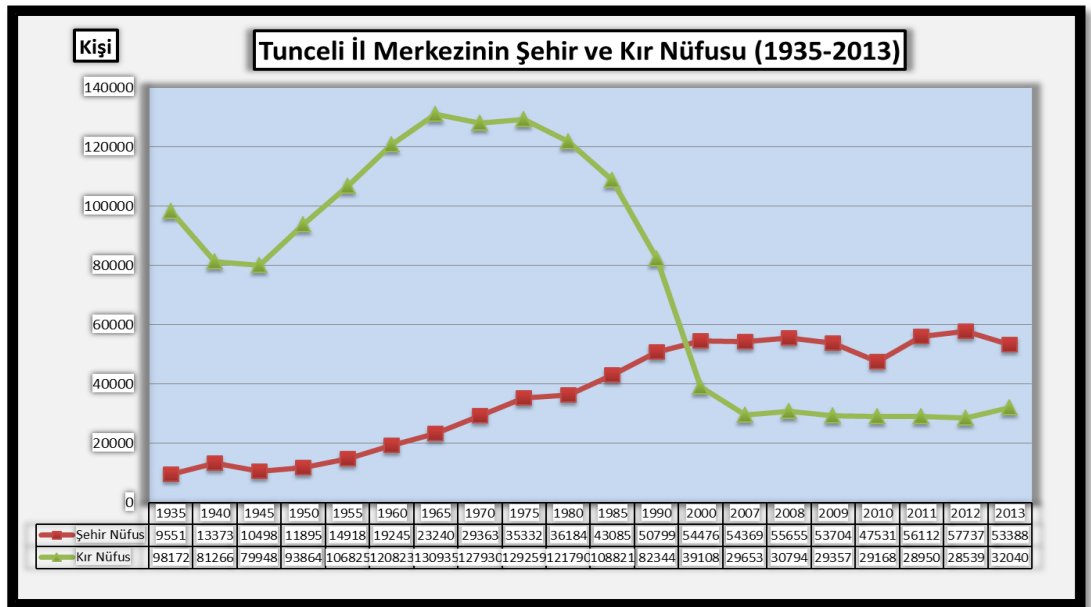
Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda araştırma alanımızın beşeri ve ekonomik özelliklerini, süreç içerisinde meydana gelen değişim ve gelişmeleri ortaya koymak coğrafya açısından kaçınılmaz bir durumdur. Bu yüzden araştırma alanımızla ilgili olarak nüfus hakkında bilgi vermeye devam edecek olursak;

Tunceli merkez ilçesi ile Hozat ilçesinin kır ve şehir nüfuslarını incelersek her iki yerleşim biriminde de 1990 yılına kadar kır nüfusunun şehir nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. Ancak her iki yerleşmede de, 2000 yılı nüfus sayımlarından sonra şehir nüfusları kır nüfuslarını geçmiştir. Nedeni ise ekonomik ve bölgedeki terör

faaliyetleri sonucunda yaşanan kıy yerleşmelerinin boşaltılmasına ve yoğun göçlere bağlayabiliriz. Bu yüzden il genelinde köy nüfusları, öncelikli olarak ilçe merkezlerine doğru hareket etmiştir. Bu nedenle özellikle şehir nüfusları, kırsal alanların boşalmasıyla beraber artmaya başlamıştır (Bkz. Şekil 18-19).

Şekil 18. Hozat İlçesinin Yıllara Göre Şehir Ve Kıy Nüfuslarının Seyri (1935-2013)

Şekil 19. Tunceli İl Merkezinin Yıllara Göre Şehir ve Kıy Nüfuslarının Seyri (1935-2013)

Hozat ilçesi, 1935 yılından başlayıp 2013 yılına kadar olan sayım dönemleri arasındaki gelişimine bakıldığı zaman, ilçe merkezi nüfusunun sayım dönemlerinde, bazı dönemlerde artmalar bazı nüfus sayım dönemlerinde ise aşırı azalmalar şeklinde dalgalanmalar görülür.

Hozat İlçe merkezinin 1935 sayım döneminden başlayıp 2013 nüfus sayım dönemine kadar olan yılları dört grupta toplayarak açıklamak mümkündür:

I. Evre 1935-1950 dönemidir. Hozat ilçe merkezi olan araştırma alanımızda, Cumhuriyet Döneminde ilk sayım 1935 yılında yapılmış fakat Cumhuriyet Dönemi'nin ikinci nüfus sayımıdır. Bu dönemde 1935 nüfus sayımında ilçe merkezinin toplam nüfusu 2321 iken 1940 'da ki nüfus sayımında ise bu nüfusu 2535'e çıktığı görülmektedir. Bu iki dönem (1935 – 1940) arasında nüfus 214 kişi artmış dönemsel artış hızı % **17,64** artış oranı ise % **9,22** olarak gerçekleşmiştir. Bu döneme ait yıllık ortalama artış miktarına baktığımızda 1945'te İlçe merkezinin toplam nüfusu 2535'ten yani bir önceki sayımdan 1595'e düşmüştür. 1940 - 1945 arasında -940 bir nüfus azalması görülmüştür. Bu dönemlerin artış hızı % **-92,66** artış oranı ise % **-37,08** olarak önemli bir nüfusta düşme olmuştur. 1950 yılında ise bir önceki sayıma göre bir düşüş gözlemlenmiştir. Nüfus 1945'te 1595'ten, 1950'de 1567'ye düşmüştür. Bu dönemde nüfus -28 kişi azalmış, 1945 - 1950 dönemler arası artış hızı % **-3,54** artış oranı ise % **-1,76** olarak olmuştur.

Kısaca 1935'te nüfus 1940'a kadar nüfus artış seyrini devam ettirmiş fakat 1940'tan itibaren nüfusta ilçe merkezinde bir düşüş görülmüştür. Bunun nedeni 1938'de Hozat'ta ve çevresinde etkili olan "Dersim İsyanı" neticesinde nüfusta bir azalmanın olmasıyla ilgilidir. Bu nüfus azalmasının ve oranlarının 1940 tan 1950'ye kadar gittikçe azaldığı görülmektedir. 1940'ta nüfus 2535'iken 1950'de 10 yıllık devrede nüfus 1567'e kadar düşmüştür. Bu azalma II. Dünya Savaşının meydana gelmesi, Türkiye her ne kadar savaşa katılmadıysa da tedbiri elden bırakmaması sonucu erkek nüfusun askere alınması, 1940'tan 1950'ye kadar Hozat ilçe merkezi ve kırsal kesiminde nüfusun azalmasına neden olan 1937-1938 "Dersim İsyanı" sonrası göçlerin ve zorunlu iskan faktörü, ikinci bir neden ve en önemli sebep olarak sayabiliriz. Bütün bu olaylar araştırma alanımızda ve il genelinde bugünkü nüfusun yapısını ve miktarını günümüze kadar süren artıp azalma durumlarını ortaya koymuştur.

Türkiye'de sosyo, ekonomik ve siyasi dönüşümlere bağlı olarak doğal nüfus artışı göstermiştir. 1948 yılında ABD tarafından Türkiye'ye yapılan Marshall yardımları ile ülke ekonomisinde değişimler görülmeye başlanmıştır. Alınan yardımlar sonucunda

Ülkemizde sanayileşme ve makineleşme hız kazanmıştır. 1950 yılı sonrasında İkinci Dünya savaşının olumsuz etkileri silinmiştir. Sağlık hizmetlerinde iyileşme ulaşım ve iletişim sistemlerindeki gelişmeler ülkemizde nispi bir refah artıının yaşandığını gösterir. Öte yandan nüfus artırıcı politikalarda bu dönemde ve Türkiye bu dönemde Cumhuriyet tarihinin en yüksek nüfus artıını yakalamıştır (1955-1960 yılları arasında yıllık ortalama %**28,53**) (Tandoğan, 1994, s.15)

II. Evre olan 1950 – 1975 dönemini değerlendirdiğimizde Hozat ilēe merkezi bu değişime bağlı olarak 1950'den 1975'e kadar nüfus artıı görülmekte ve miktar artarak seyrini devam ettirmiştir.

1950'de Hozat ilēe merkezinde nüfus miktarı 1567 kişi iken ilēe merkezinin nüfusu 1598 kişi artarak 1955'te ise nüfus miktarı 3165 kişi olmuştur. Yani bu dönemde nüfus miktarı 1598 kişi artmış, 1950-1955 dönemleri arası artış hızı % **140,60** artış oranı ise % **101,98** olduğu görülmektedir. Hozat ilēe merkezinin dönemler iēerisinde sıralama yapacak olursak 1950-1955 dönemi ikinci büyük nüfus artış hız dönemi olduğunu söyleyebiliriz (Bkz. Tablo 16, ekil 20).

1960'da nüfus miktarı 363 kişi artarak 3528 kişi olurken, dönemler arası (1955-1960) artış hızı % **21,72**, artış oranı ise % **11,47** olduğu görülmektedir. 1965'te nüfus miktarı 1012 kişi artarak nüfus 4540 kişi olmuştur. (1960-1965) dönemler arası artış hızı % **50,44** artış oranı ise % **28,68** olduğu görülmektedir. 1970'te ise nüfus miktarı 576 kişi aratarak nüfus 5116 kişi olmuştur. Bu dönem özellikle dönemler arası (1965-1970) artış hızı % **23,89** olurken artış oranı ise % **12,69** olduğu görülmektedir. 1975'te ise nüfus miktarı 680 kişi artarak 5796 kişi olarak (1970-1975) dönemleri arası artış hızı % **24,96**, artış oranı ise % **13,29** olmuştur (Bkz. Tablo 16, ekil 20).

1950'de 1567 olan Hozat ilēe merkezi nüfusunun 1975'te 5796'ya ııktığını görmekteyiz. 1950'den itibaren ani bir artış görülmesinin nedeni; 1945'ten itibaren Türkiye genelinde hızla bir kalkınma planının uygulanması, eğitim ile sağlık kurumlarının yaygınlaştırılması, sağlık koşullarının iyileştirilmesi yüksek doğum oranları ve yaşam standartını yükseltmiş, nüfus artışına bir ivme kazandırmıştır. Yine zorunlu gēle yer değiştiren nüfus afla geri dönmesi ve genel olarak bir rahatlama dneimine girilmesi nüfusun artmasında etkilidir. Ayrıca bu dönemde 1950 yılında Jandarma Er Eğitim Alayının kurulmuş olması Hozat ilēe merkezinde nüfus üzerinde canlılık yaratmış köyler ve ēevre ilēe merkezi ile köylerinden Hozat ilēe merkezine doğru nüfusun artmasında ivme kazandırdığını söyleyebiliriz (Bkz Tablo 16, ekil 20).

III. Evre ise (1975–1990) dönemine bakıldığında nüfusun Hozat ilçe merkezinde 1975'ten itibaren sürekli bir düşüş gösterip, 1985'e kadar bu düşme devam ettirmiştir. Nitekim bu dönemde 1975'te Hozat ilçe merkezinin toplam nüfusu 5796 kişi iken 1980'te ilçe merkezindeki nüfus 5304 kişiye düşmüş ve nüfus miktarı -492 kişi azalmıştır. (1975-1980) dönemler arası nüfus artış hızı **% -17,74** olurken nüfus artış oranı ise **% -8,49** olduğu görülmektedir.

1985'te bu miktar yine düzenli bir şekilde azalmaya devam ederek ilçe merkezinin nüfusu 4085 kişiye düşmeye devam etmiştir. Yani nüfus miktarı olarak -1219 kişi azalmıştır. 1980-1985 dönemleri arası nüfus artış hızı **% -52,23** olurken nüfus artış oranı ise **% -22,98** olduğu görülmektedir. Bu yüzden III. Evre içerisinde 1980-1985 arası dönemler şimdiye kadar nüfusun fazla olduğu dönem olduğunu söyleyebiliriz. 1990'dan 1985'e göre küçük bir artış olmasına karşılık 1975 nüfus sayımına göre yinede büyük bir düşüş göstermiştir. 1990 yılında nüfus miktarı olarak 521 kişi artmıştır. 1985-1990 dönemleri arası nüfus artış hızı **% 24,01** olurken nüfus artış oranı ise **% 12,75** olduğu görülmektedir. Nüfus artış hız ve oranları yeniden artı değerlere ulaşmıştır (Bkz Tablo 16, Şekil 20).

1975'ten itibaren başlayan Hozat ilçe merkezindeki bu düşüşün nedeni; 1975'te yörede etkili olan terörün özellikle de 1985'ten itibaren artması yörede yaşayan nüfusun terör olaylarından dolayı can güvenliğinin korunamaması sebebiyle yaşanan yerlerin boşaltılması ve terk edilmesiyle ilgilidir. İşsizlik nediniyle yurt dışına çalışmak için göç edilmesi ve yine daha önce kurulmuş olan Jandarma Er Eğitim Alayının 1978 yılında kaldırılması giderek sonraki yıllarda ilçe merkezi nüfusunun gerilemesinde etkili olduğu söyleyebiliriz.

IV. Evre olan 2000 ile 2013 dönemlerini değerlendirecek olursak 2000 tarihinde nüfus 1983 kişi artarak nüfus 6589 kişi olmuştur. (1990-2000) dönemleri arası nüfus artış hızı **% 35,80** olurken nüfus artış oranı ise **% 12,75** olduğu görülmektedir. Nüfus artış hız ve oranları artarak devam etmiştir. Bu dönemler arasında nüfusun bu kadar artmasının temelinde özellikle 1980 den itibaren düzenli olarak azalmaya başlayan kırsal nüfusun, özellikle köy boşaltmaların en fazla olduğu dönem 1990-2000 olması, miktar olarak bu dönemde kırsal nüfus 4483 kişi azalmış ve bu miktarın bir kısmı ilçe merkezine göç etmesi ve 1996 'da ilçe merkezinde bir Askeri Tugayın konuşlandırılması bu dönemdeki nüfusun artmasında, aynı zamanda önümüzdeki dönemlerde de yıllar içinde inişli çıkışlı olmasında önemli rol oynamıştır.

2007 nüfus yeniden -752 kişi azalmış ve (2000-2007) dönemleri arası nüfus artış hızı **% -17,31** olurken nüfus artış oranı ise **% -11,41** olduğu görülmektedir. 2008 nüfus yeniden 355 kişi artarak 6192 kişi olmuştur. Yeniden artış hızları ve oranları eksiden artıya dönmüştür. (2007-2008) dönemleri arası nüfus artış hızı **% 59,04** olurken nüfus artış oranı ise **% 6,08** olduğu görülmektedir (Bkz Tablo 19, Şekil 20).

Hozat ilçe merkezinde 2009 yılı nüfus miktarına baktığımızda ise 1478 kişi azalarak 4714 kişi olmuş hem nüfus artış hızında hem de nüfus artış oranında ciddi oranlarda yeniden azalmıştır. (2008-2009) dönemlerinde nüfus artış hızı **% -272,72** olurken nüfus artış oranı ise **% -23,87** olduğu görülmektedir. Nüfus artış hızının oran olarak **% -272,72** miktarı ile dönemler içerisinde ikinci en düşük düzeyine ulaşmıştır (Bkz Tablo 19, Şekil 20).

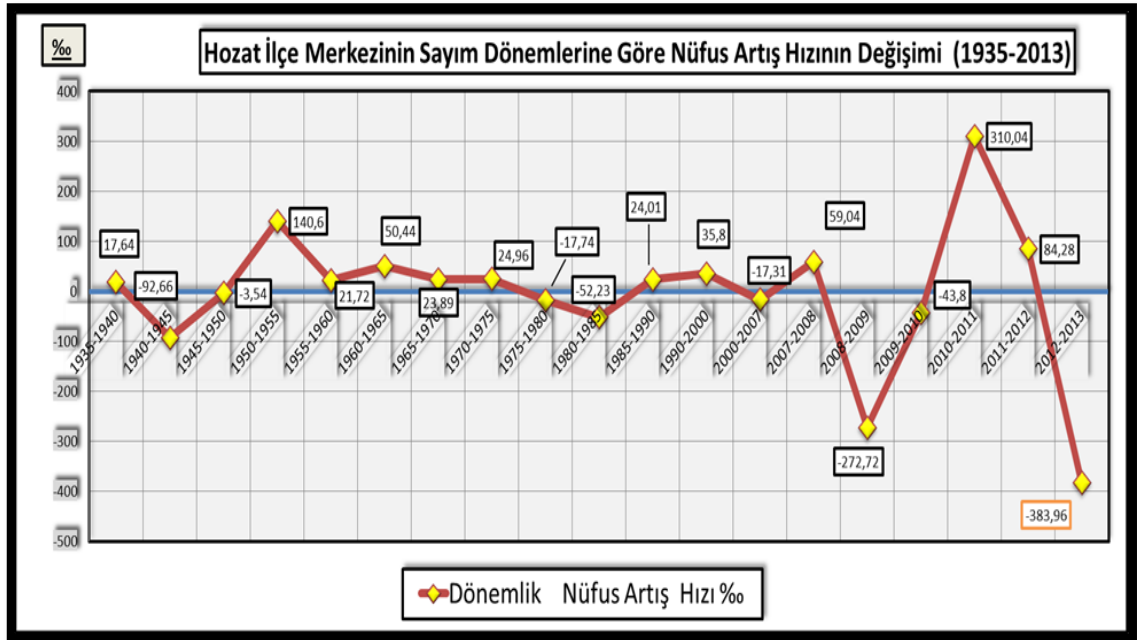
Araştırma alanımızda 2010 yılı nüfus miktarına baktığımızda ise azalma devam etmekte 202 kişi azalarak 4512 kişi olmuştur. (2009-2010) dönemlerine baktığımızda nüfus artış hızı **% -43,80** olurken nüfus artış oranı ise **% -4,29** olduğu görülmektedir. (Bkz Tablo 19, Şekil 20)

İnceleme alanımızda 2011 yılı nüfus miktarına baktığımızda ise nüfus yeniden 1640 kişi artarak 6152 kişi olmuştur. Yeniden artış hızları ve oranları eksiden artıya dönmüştür. (2010-2011) dönemlerine baktığımızda nüfus artış hızı **% 310,04** olurken nüfus artış oranı ise **% 36,35** olduğu görülmektedir. **2011 yılı** nüfus artış hızının, oran olarak üstelik bir yıl gibi kısa bir süre içerisinde **% 310,04** miktarı ile dönemler içerisinde artma olarak baktığımızda **birinci** olarak en **yüksek** düzeyine ulaştığını, nüfus artış oranında ise **% 36,35** miktarı **üçüncü** büyük artış dönemi olduğunu söyleyebiliriz. 2012 yılı nüfus miktarına baktığımızda ise nüfus artmaya devam etmiş 541 kişi artarak 6693 kişi olmuştur. **2012 yılı nüfusuna miktar** olarak göz attığımızda şimdiye kadar ilçe merkezinde nüfus miktarı olarak, en fazla olduğu yani **birinci** olan yıl olduğunu söyleyebiliriz. (2011-2012) dönemlerine baktığımızda nüfus artış hızı **% 84,28** olurken nüfus artış oranı ise **% 8,79** olduğu görülmektedir (Bkz Tablo 19, Şekil 20).

Son olarak araştırma alanımızda, 2013 yılı verilerine baktığımızda yine dalgalanma söz konusudur. 2013 yılına miktar olarak baktığımızda -2134 kişilik nüfus azalarak üstelik bir yıl gibi kısa sürede içerisinde birden bire azalarak 4559 kişi olmuştur. Bu anlamda bütün sayım yılları içerisinde 2013 yılını nüfus miktarının bir önceki yıla ve döneme göre -2134 kişi ile en fazla azalma gösteren yıl olarak kabul

edebiliriz. (2012-2013) dönemlerine baktığımızda nüfus artış hızı **% -383,96** olurken nüfus artış oranı ise **% -31,88** olduğu görülmektedir. Doğal olarak nüfusun birden bire hiç sebep yokken düşmesi nüfus artış hızlarına ve oranlarına yansımıştır. Bu nedenle dönemler içerisinde **2012-2013 dönemi**, Hozat ilçe merkezi tarihinde nüfus artış hızının 1935-1940 döneminden itibaren günümüze doğru sıralama yaptığımızda ise dönemler içerisinde **en düşük** dönem olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 19, Şekil 20).

Genel olarak sayım yıllarını değerlendirdiğimizde, özellikle 2000 ile 2013 yılları arasında daha belirgin olarak inişli ve çıkışlı bir dalgalanma görüldüğü ve bunun nedenlerine bakıldığında en önemli nedeninin 51' nci Motorlu Piyade Tugay Komutanlığının varlığı bu değişimlerde temel rol oynadığı görülmektedir. Özellikle Tugayın oluşturan asker sayısı tahmini olarak ortalama toplam 5000 kişi olarak kabul edildiğinde güvenlik durumuna bağlı olarak bu miktar sayı olarak değişim gösterebilir. Fakat araştırma alanımız içerisinde yer alması, kendi kendine yetebilen en küçük birlik olarak kabul edilen Tugay Birliğinin gerek toplam nüfusta gerekse cinsiyet durumlarında iniş çıkışlarda önemli rol oynadığı açıkça görülmektedir. Diğer bir neden olarak özellikle Mart 2014 yerel seçimlerinin varlığı daha önceki yıllarda köylerde ve ilçe dışında yaşayanların oy vermek için ikametgahlarını değiştirmesi ve güncellenmesi önemli rol oynamakta olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 20. Hozat İlçe Merkezinin Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Hızı (TÜİK, 1935-2013)

Tablo 19. Hozat İlçe Merkezinin Yıllara ve Dönemlere Bağlı Nüfus Miktar İle Artış Seyirleri (1935-2013)

Yıllar	Nüfus Miktarı (Kişi)	Nüfus Artışı (Kişi)	Dönemler	Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus artış oranı (%)	Yıllık Ortalama Artış Miktarı	Aritmetik Artış Hızı
1935	2321	...	...	...	...	...	...
1940	2535	214	1935-1940	17,64	9,22	42,8	1,84
1945	1595	-940	1940-1945	-92,66	-37,08	-188	-7,42
1950	1567	-28	1945-1950	-3,54	-1,76	-5,6	-0,35
1955	3165	1598	1950-1955	140,60	101,98	319,6	20,40
1960	3528	363	1955-1960	21,72	11,47	72,6	2,29
1965	4540	1012	1960-1965	50,44	28,68	202,4	5,74
1970	5116	576	1965-1970	23,89	12,69	115,2	2,54
1975	5796	680	1970-1975	24,96	13,29	136	2,66
1980	5304	-492	1975-1980	-17,74	-8,49	-98,4	-1,70
1985	4085	-1219	1980-1985	-52,23	-22,98	-243,8	-4,60
1990	4606	521	1985-1990	24,01	12,75	104,2	2,55
2000	6589	1983	1990-2000	35,80	43,05	198,3	4,31
2007	5837	-752	2000-2007	-17,31	-11,41	-107,43	-1,63
2008	6192	355	2007-2008	59,04	6,08	355	6,08
2009	4714	-1478	2008-2009	-272,72	-23,87	-1478	-23,87
2010	4512	-202	2009-2010	-43,80	-4,29	-202	-4,29
2011	6152	1640	2010-2011	310,04	36,35	1640	36,35
2012	6693	541	2011-2012	84,28	8,79	541	8,79
2013	4559	-2134	2012-2013	-383,96	-31,88	-2134	-31,88

Kaynak:TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS Sonuçları

3.1.3. Hozat İlçe Merkezinde Nüfus Hareketleri

3.1.3.1. Doğumlar ve Ölümler

Doğumlar, ölümler önemli nüfus değişkenleridir. Önemli nüfus değişkenlerinden birini de göçler oluşturmaktadır. Nüfusun, devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla başka bir yere gitmesi hareketine göç etmek denir (Doğanay, 1997, s.173).

Nüfus, hareket halinde olan ve durmadan değişen bir olgudur. Bu bağlamda doğum, ölüm ve göç gibi olaylar sonucunda dünyada yaşayan insanların sayısı her zaman değişebilmektedir (Çitçi, 1996, s.129).

Toplumların nüfus hareketliliği doğum, ölüm ve göç gibi sosyal olayların bir bileşkesidir. Doğumlar bir toplumun gençleşmesini sağlayan temel faktördür. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin temel değişkenlerden biri de bebek ve çocuk ölümleri oranıdır. Bu oran ülkenin gelişmişlik düzeyiyle ters orantılıdır. Ülkemizin veya illerimizin kalkınma planların hazırlanması sürecinde, ülkelerin sürdürülebilir gelişmeleri üzerinde göçlerin ve doğumların etkisi göz ardı edilemez.

TÜİK verilerine göre toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem ("15-49" yaş grubu) boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. Buna göre Türkiye toplam doğurganlık hızı; 2012 yılında 2,09 çocuk iken 2013 yılında 2,07 çocuk olarak gerçekleşti. Yani bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısı 2013 yılında 2,07 oldu. Toplam doğurganlık hızı illere göre incelendiğimizde ise 2013 yılında toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu il 4,31 çocuk ile Şanlıurfa olurken, toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu il ise 1,43 çocuk ile Kırklareli olmuştur. Tunceli iline baktığımızda ise 1,58 oranı ile Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

Kaba ölüm hızı, bin kişi başına düşen ölüm sayısını ifade etmektedir. Kaba ölüm hızı, 2012 yılında %5 iken bu hız 2013 yılında % 4,9'a düşmüştür. Diğer bir ifade ile 2012 yılında 1000 kişi başına 5 ölüm düşerken, 2013 yılında 1000 kişi başına 4,9 ölüm düşmüştür.

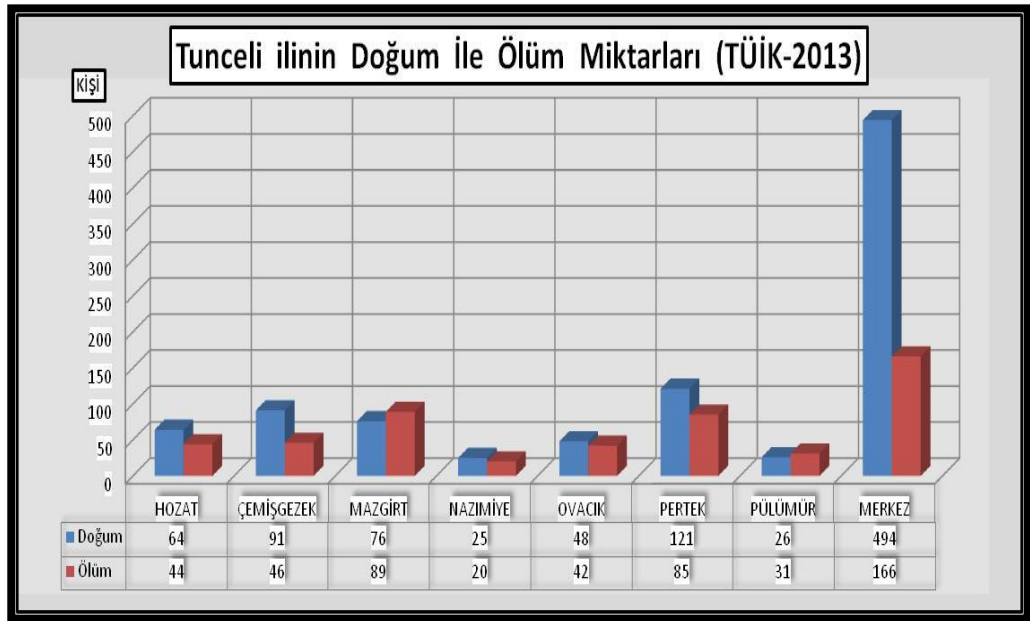
Kaba ölüm hızı illere göre incelendiğimizde, 2013 yılında kaba ölüm hızının en yüksek olduğu il % 9,2 ile Kastamonu olurken, kaba ölüm hızının en düşük olduğu iller ise % 2,7 ile Hakkari ve Şırnak olmuştur. Bebek ölüm hızını illere göre incelendiğimizde, 2013 yılında bebek ölüm hızının en yüksek olduğu il % 25,1 ile Kilis

olurken, araştırma alanımızın bağlı bulunduğu il olan Tunceli’de ise bebek ölüm hızı % 5,3 ile en düşük olduğu il olmuştur.

Araştırma alanımızın bulunduğu il geneline baktığımızda Tunceli ili geneli doğum miktarı 945 kişi olurken, ölüm miktarı 523 kişi olmuştur. Yani doğal artış miktarı il geneli 422 kişi olmuştur. Hozat ilçesi ise toplam doğum miktarı 64 kişi olup ölüm miktarı ise 44 kişidir. Hozat ilçesinin 2013 nüfusunun doğal artış miktarı ise 20 kişi olmuştur.

Tunceli geneline baktığımızda ise Mazgirt ve Pülümür ilçelerinde ölüm miktarları, doğum miktarlarını azda olsa geçmiştir. Bu durum nüfusun azalmasına katkı sağlayacaktır. Hozat ilçesi dahil geriye kalan ilçelerde ise doğum miktarı ölümden fazla olduğundan nüfus miktarının artmasına katkı sağlayacaktır.

2013 TÜİK verilerine göre Türkiye’de bebek ölümlerinin Tunceli geneli en az olması ve anne sağlığının önem verilmesinden dolayı bu artışın olmasına katkı sunmuştur (Bkz. Şekil 21).

Şekil 21. Tunceli İlinin Doğum ve Ölüm Miktarları (TÜİK-2013)

3.1.3.2. Göçler

İlçe nüfusu, ekonomik potansiyellerin sınırlı oluşu ve yeryüzü şekillerinin ekonomik faaliyetler ile ulaşım sınırlandırması nedeniyle göçe her dönem müsait olmuştur. Çeşitli nedenlerle bir mekândan başka bir mekâna yapılan yer değiştirme

olayına "göç" denir. Türkiye’de vilayetler içinde oldukça önemli yer değiştirme hareketleri olmaktadır. Daha iyi iş şartları arayan nüfus önce yaşamakta olduğu yere en yakın yerleşmeyi tercih etmesi gayet tabidir. Komşu ve çevre vilayetlerin göçmen barındırabilme kapasitesini aşan miktarlarda göç eden nüfus mevcut olduğu hallerde iç göçlerin mesafesi uzamakta ve dolayısıyla menşe sahasına en uzakta olmasına rağmen en geniş ve en müsait iş imkânlarına sahip büyük merkezlere yönelme ye başlamaktadır (Tümertekin,1968, s.73).

Araştırma sahamızdan il merkezine göçler yaşanmakta ancak il merkezinde de iş imkânlarının yetersizliği nedeniyle daha uzak yerlere göç edilmektedir. Yaptığımız yüz yüze görüşmelerde ve sözlü çalışmalarda araştırma sahasından yaşanan göçlerin çeşitli nedenleri vardır. Geçim sıkıntısı, terör olayları, nitelikli eğitim, işsizlik, daha iyi bir yaşam sürme isteği, hayvancılık ile tarımından elde edilen gelirin düşmesi bunların başında gelir. Kuşkusuz bunlara yörenin engebeli arazi yapısı ve ağır kış koşullarından kaynaklanan olumsuz doğal çevre faktörlerini de eklemek gerekir.

Türkiye, 1950’lerde başlayan bir iç göç dalgasıyla karşı karşıya kalmış ve bu dalga bugünkü nüfus yapısıyla birlikte, nüfusun ülke çapında dağılımını belirlemede en etkili rolü oynamıştır. Bu göç dalgası öncelikle kentler ve kentsel nüfus yapısı üzerinde geri dönüşü imkansız değişiklikler meydana getirmiştir. Türkiye’nin nüfus yapısı bir anlamda göçlerle şekillenmiştir (Başel, 2003, s.22).

Tunceli il genelinden İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere uzun mesafeli göçler yaşanmaktadır. Bu göçler üzerinde Tunceli’nin arazi yapısının dağlık ve engebeli yapısı etkili olduğu gibi, işsizlik, terör, eğitim, daha iyi ve güvenilir bir yaşam isteği bitmiş barajlar ve yapım aşamasında olan barajlar geçmişte olduğu gibi bugün içinde etkilidir. 1965 yılı itibariyle en fazla göç veren iller arasında sayılan Tunceli ili %15-%19 arasında göç vermiştir (Akkayan, 1979, s.48).

Göç, esasında karmaşık kişisel kararların bir sonucu olup, iticilik ve çekicilikler arasındaki karşılıklı etkileşim göç hareketinin zamanını, şeklini ve yönünü belirlemektedir (Toroğlu, 2007, s.75).

Ülkemiz genelinde yapılan bir araştırmanın sonucunda gerçekleşen göç olaylarında ekonomik nedenler kategorisi altında, iş aramak, kazancın yetmemesi, iş olanağı olmaması, birikim yapmak ve daha iyi bir yaşam seviyesine sahip olmak gibi alt-nedenler yer almaktadır. Bireysel nedenler kategorisinde evlilik, eğitim, iş değişikliği/tayin, emeklilik gibi nedenlerle yapılan göçler bulunmaktadır.

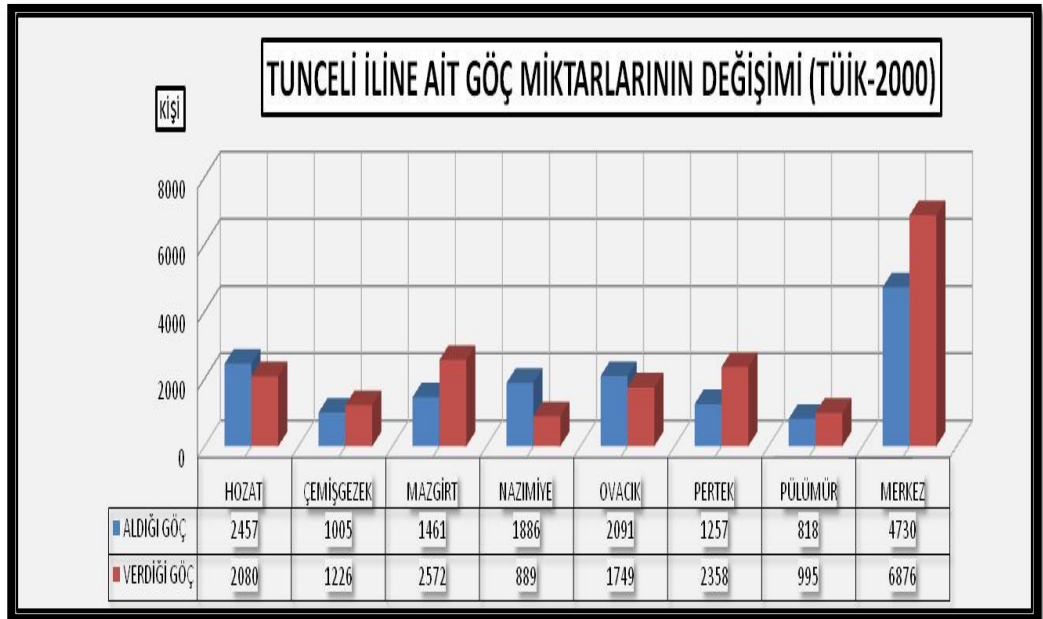
Harita 8. Hozat İlçesinin Diğer İllere Göre Göç Durum Haritası

Tunceli ilinin 2000 yıllarındaki göç hareketlerine baktığımızda ilçeler içerisinde en fazla göç alan Hozat ilçesi olup takip eden diğer ilçe ise ovacık ilçesidir. Merkez dahil diğer ilçeler nüfus miktarlarını azaltmıştır. Bu dönemde azda olsa göç almasının sebebi ortamın düzelmesine bağlı olarak geriye dönüşler ve askeri personel ilgili durum diyebiliriz (Bkz. Tablo 20, Şekil 22).

Tablo 20. Tunceli İline Ait Göç Miktarlarının Değişimi

İLÇELER	ALDIĞI GÖÇ	VERDİĞİ GÖÇ	NET GÖÇ
HOZAT	2457	2080	377
ÇEMİŞGEZEK	1005	1226	-221
MAZGİRT	1461	2572	-1111
NAZİMİYE	1886	889	-997
OVACIK	2091	1749	342
PERTEK	1257	2358	-1101
PÜLÜMÜR	818	995	-177
MERKEZ	4730	6876	-2146

Kaynak : TÜİK-2000

Şekil 22. Tunceli İline Ait Göç Miktarlarının Değişim Grafiği (TÜİK-2000)

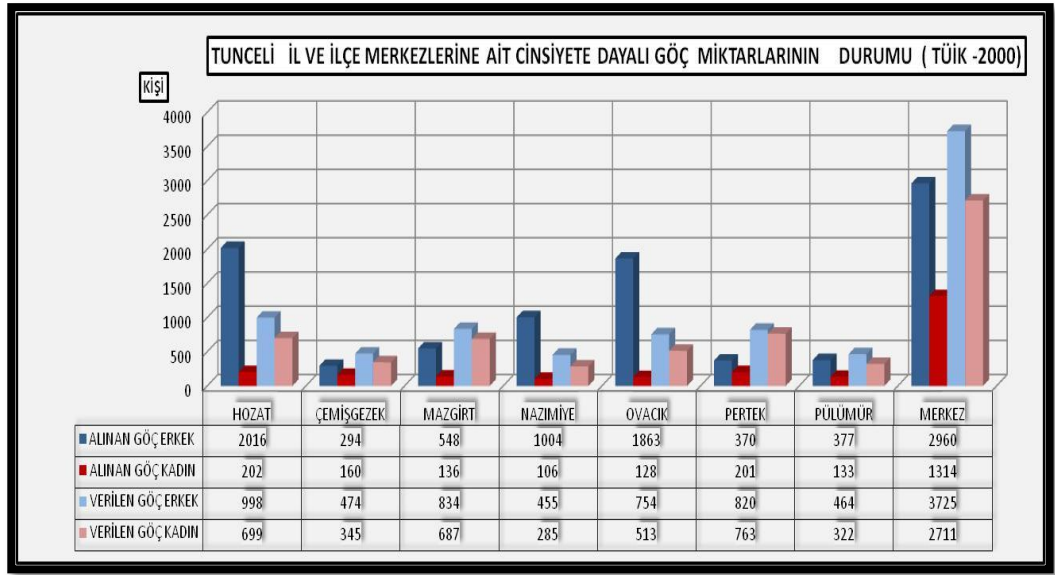
Tunceli il ve ilçe merkezlerinin 2000 yıllarındaki göç ile ilgili nüfusun cinsiyete dayalı miktarlarına bakacak olursak; Hozat, Nazımiye, Ovacık ilçelerinde alınan göç miktarlarındaki erkek sayıları, verilen erkek göç miktarlarına göre fazladır. Bütün ilçelerin verilen göç miktarları içerisindeki kadın nüfus miktarları, alınan kadın göç miktarlarından daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Araştırma alanımızda erkek nüfuslarının bu kadar hareketli olması başlıca nedeni güvenlik nedeniyle asker ve emniyet güçleri olduğu söyleyebiliriz. Kadın nüfusunun daha fazla göç vermesini ise özellikle evlenmeleri ve okuma oranlarının yüksek olması nedeniyle diğer şehirlere eğitim amaçlı yer değiştirmelerine bağlayabiliriz (Bkz. Tablo 21, Şekil 23).

Tablo 21. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerine Ait Cinsiyete Dayalı Göç Miktarları

TÜİK-2000	ALINAN GÖÇ	ALINAN GÖÇ	TOPLAM ALINAN GÖÇ	VERİLEN GÖÇ	VERİLEN GÖÇ	TOPLAM VERİLEN GÖÇ	NET GÖÇ
İLÇELER	ERKEK	KADIN		ERKEK	KADIN		
HOZAT	2016	202	2218	998	699	1697	521
ÇEMİŞGEZEK	294	160	454	474	345	819	-365
MAZGİRT	548	136	684	834	687	1521	-837
NAZİMİYE	1004	106	1110	455	285	740	370
OVACIK	1863	128	1991	754	513	1267	724
PERTEK	370	201	571	820	763	1583	-1012
PÜLÜMÜR	377	133	510	464	322	786	-276
MERKEZ	2960	1314	4274	3725	2711	6436	-2162

Kaynak : TÜİK-2000

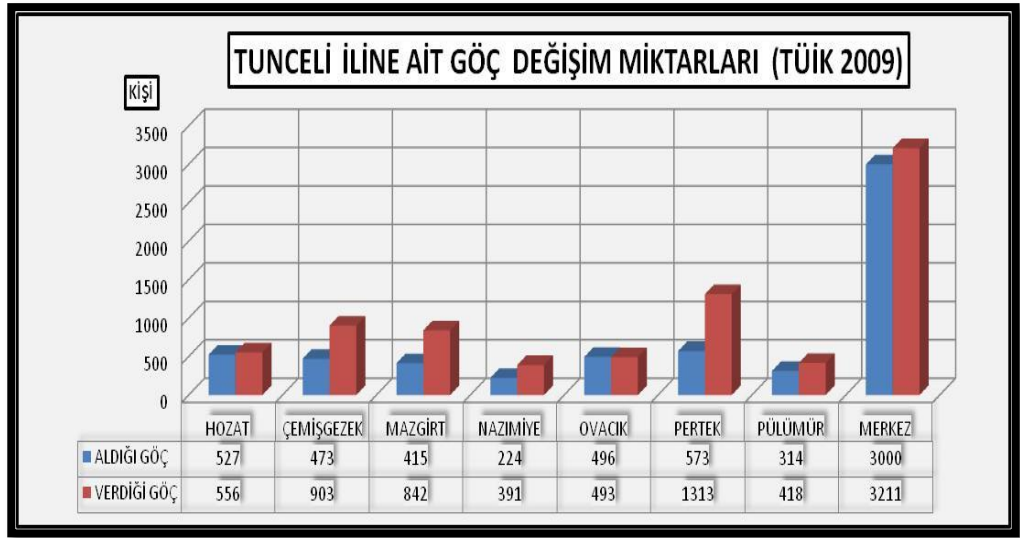
Şekil 23. Tunceli İl ve İlçe Merkezlerine Ait Göç Miktarlarının Değişimi (TÜİK-2000)

Araştırma alanımızda 2009 ADNKS'ye baktığımızda Hozat ilçe merkez nüfusunun aldığı göç 527 kişi olurken, verdiği göç 556 kişi olmuştur. Tunceli iline ait tüm ilçelere baktığımızda ise Ovacık ilçesinde üç kişi artarken diğer ilçelerin tamamında verilen göç miktarları daha fazladır. Net göç hızına baktığımızda ise Mazgirt ilçesi % -221,76 ile diğer ilçelere göre önde gelmektedir (Bkz. Tablo 22, Şekil 24).

Tablo 22. Tunceli İlçelerinin Göç Değişim Miktarları (2009)

İLÇE ADI	ADNKS 2009 NÜFUSU	ALDIĞI GÖÇ	VERDİĞİ GÖÇ	NET GÖÇ	NET GÖÇ HIZI (%)
HOZAT	4714	527	556	-29	-6,13
ÇEMİŞGEZEK	2819	473	903	-430	-141,73
MAZGİRT	1712	415	842	-427	-221,76
NAZİMİYE	1636	224	391	-167	-97,12
OVACIK	3227	496	493	3	0,93
PERTEK	6341	573	1313	-740	-110,27
PÜLÜMÜR	1656	314	418	-104	-60,89
MERKEZ	31599	3000	3211	-211	-6,66

Kaynak.TÜİK -2009

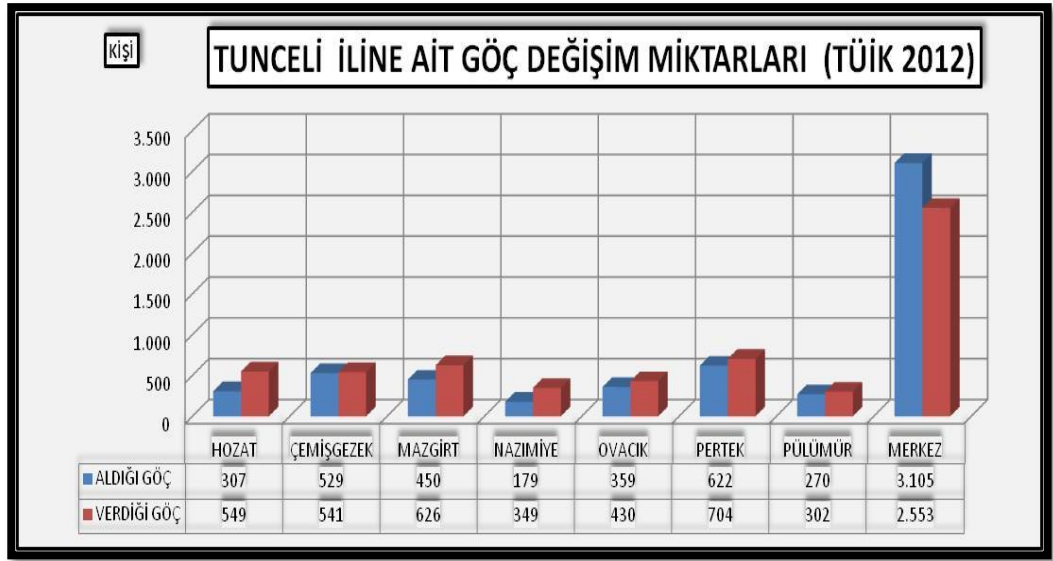
Şekil 24. Tunceli İline Ait Göç Değişim Miktarları (TÜİK 2009)

Araştırma alanımızda 2012 yılının ADNKS'ye göre baktığımızda, Hozat ilçe merkez nüfusunun aldığı göç 307 kişi olurken, verdiği göç 549 kişi olmuştur. Tunceli iline ait tüm ilçelere baktığımızda ise merkez ilçede 552 artarken diğer ilçelerin tamamında verilen göç miktarları daha fazladır. Net göç hızına baktığımızda ise Nazimiye ilçesi % -49,09 miktarı ile diğer ilçelere göre hızı daha yüksektir (Bkz. Tablo 23, Şekil 25).

Tablo 23. Tunceli İlçelerinin Göç Değişim Miktarları (2012)

İLÇE ADI	ADNKS 2012 NÜFUSU	ALDIĞI GÖÇ	VERDİĞİ GÖÇ	NET GÖÇ	NET GÖÇ HIZI(%)
HOZAT	8.661	307	549	-242	-27,56
ÇEMİŞGEZEK	7.860	529	541	-12	-1,53
MAZGİRT	8.622	450	626	-176	-20,21
NAZİMİYE	3.378	179	349	-170	-49,09
OVACIK	6.352	359	430	-71	-11,12
PERTEK	12.198	622	704	-82	-6,70
PÜLÜMÜR	3.307	270	302	-32	-9,63
MERKEZ	35.898	3.105	2.553	552	15,50

Kaynak: TÜİK -2012

Şekil 25. Tunceli İline Ait Göç Değişim Miktarları (TÜİK- 2012)

Diğer bir göç çeşidi olan mevsimlik nüfus hareketliliğinden bahsedecek olursak, araştırma sahasında özellikle diğer illerden, 1999 yılından itibaren her yıl yapılan Munzur Kültür ve Doğa Festivali neticesinde temmuz ve ağustos aylarında ilçe merkezine gelmeleri yine azda olsa emekli kişilerin, yurtdışında ve yurt içinde yaşayanların ziyarete gelmesi ve kutsal kabul edilen alanlara dini ziyaretleri, kendi köylerinde kısmen yaz mevsimi boyunca kalmaları ihtiyaçları kadar sebze ve meyve ekim işleriyle uğraşmaları ilçe merkezinde mevsimsel bir hareketlilik kazandırmıştır.

Sonuç olarak araştırma sahasının göç veren bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum Hozat ilçesi ve bağlı yerleşmelerin tarihsel nüfus seyrinden de anlaşılmaktadır. Geçmişte başlayıp, günümüzde de devam eden göç olayı günümüzde de sürmektedir. Bölgeden dışarıya yapılan göç olayının asıl nedeni ekonomik sorunlar ve güvenlik kaygısıdır diyebiliriz. Bu nedenle nüfusu buralarda tutmak için tarım ve hayvancılık alanlarında devlet eliyle yapılan teşvik ve desteklemeler arttırılmalı (kooperatifleşme, tarımsal destekler, hayvancılık vs.) özellikle göçlerin fazlaca yaşandığı ve boş bırakılan dağlık kırsal yerleşmelere birtakım destekler verilerek boş bırakılan tarım toprakları ile meralık alanlar yeniden kazanılmalıdır. Yine bölgeye çeşitli kamu yatırımlarının yapılması gibi tedbirlerin yörede yaşanan göç olayını durdurabileceği söyleyebiliriz. Ayrıca ciddi eğitim ve sağlık yatırımları olmak üzere kamu yatırımları, buraları çevresine göre merkezi yerleşme konumuna getirecek aynı zamanda kendisine

yakın köylerin de bu merkezler etrafında tutunmasını en azından göçü yavaşlatacağı tahminini yapabiliriz.

3.1.4. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen “bir kilometrekareye düşen kişi sayısı”, Türkiye genelinde 2009 yılında 94 kişi, 2012 yılında 98 kişi olurken bu sayı 2 kişi artarak 2013 yılında 100 kişi olmuştur. 2013 yılı TÜİK verilerine göre İstanbul, kilometrekareye düşen insan sayısı olarak, 2725 kişi ile nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu ilimiz olmuştur. Bunu sırasıyla; 464 kişi ile Kocaeli, 338 kişi ile İzmir, 270 kişi ile Gaziantep ve 263 kişi ile Bursa illeri takip etmiştir. Nüfus yoğunluğu en az olan il ise kilometrekareye düşen 11 kişi ile Tunceli olmuştur. Yüzölçümü bakımından ilk sırada yer alan Konya’nın nüfus yoğunluğu 53, en küçük yüzölçümüne sahip Yalova’nın nüfus yoğunluğu ise 260 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’de bütün iller içerisinde, nüfus miktarı olarak Bayburt’tan (75.620 kişi) sonra gelen Tunceli ili (85.428), yüzölçümünün Bayburt iline göre fazla olması, aritmetik nüfus yoğunluğunun en az olan il olmasını sağlamıştır. Kilometrekareye düşen insan sayısı olarak Türkiye’de bulunan iller arasında, listenin en sonuna da 11 kişi ile Tunceli, sırasıyla 19 kişi ile Erzincan, 20 kişi ile Bayburt takip etmektedir.

Hozat İlçesi, 2009 verilerine göre günümüzde kapladığı alan 877 km² alan kabul edilmektedir. Buna göre km² düşen insan sayısı 7,8 kişi düşmektedir. 2012 verilerine göre bu değer 9,9 olurken, 2013 verilerine göre ise bu değer yeniden 7,8 olmuştur. Bu değer ile Tunceli’de km² düşen insan sayısı olan 11 kişi ortalamasının altında kalmıştır. Hozat ilçesinde yoğunluğun giderek azalmasının asıl nedeni 1980 den itibaren bölgede etkisini artıran terör faaliyetlere bağlı olarak köylerin boşaltılması, nüfusun göç etmesine bağlayabiliriz (Bkz. Tablo 24).

Tablo 24. Hozat İlçesinde Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Yıllar	Nüfus	Alanı(Km ²)	Nüfus Yoğunluğu
2009	6828	877	7,8
2012	8661	877	9,9
2013	6812	877	7,8

Kaynak: TÜİK (2009, 2012, 2013)

Araştırma alanımız olan Hozat ilçe merkezini, mahalle yoğunluklarına göre değerlendirdiğimizde ise mahallelerdeki toplam nüfus 2009 yılında 4714, 2012 yılında 6693, 2013 yılında ise 4559 kişi olmuştur. Bu nüfusun sahadaki dağılışına baktığımızda ise eşitsiz ve miktarlarında önemli azalmalar ile artışlar şeklinde bir dağılıştan bahsedebiliriz.

Nüfus yoğunluğuna baktığımızda bütün mahallelerdeki verilerin çok kısa süreli olmasına rağmen inişli ve çıkışlı olduğu görülmektedir. Bu durumun oluşmasında en etkili neden askeri birliğin mahalle nüfusu üzerine etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kısa sürelerde bu kadar nüfus miktarlarının artıp azalmasında ancak çalışma alanımızdaki askeri birlikteki hareketlilikten kaynaklandığını söyleyebiliriz (Bkz. Tablo 22).

2013 TÜİK verilerine göre araştırma alanımızda aritmetik nüfus yoğunluğuna (km^2 düşen insan sayısı) baktığımızda; Tunceli ilinde 11 kişi olurken, Hozat ilçesinde 7,8 kişi, Hozat ilçe merkezinde ise 270 kişi olmuştur. Kırsal nüfusların az olması, il ve ilçe genelinde aritmetik nüfus yoğunluğunu azaltırken; şehir nüfusların fazla olması ve alanın dar olması, ilçe merkezlerinde yoğunluğu artırmıştır.

2013 TÜİK verilerine göre Hozat ilçe merkezinin, nüfus yoğunluğu bakımından birinci sıradaki mahallesi, Hamidiye Mahallesidir. Bu mahallede 2009 yılında 1553 kişi, 2012 yılında 1755 kişi, 2013 yılında ise 2140 kişi yaşamakta olup bu mahallenin alanı 3.8 km^2 dir. Kilometre kareye 549 kişi düşmektedir. Hamidiye Mahallesinin merkezi iş sahasının içinde yer alması ve Hükümet Konağı, 51. Motorlu Piyade Tugayı ve resmi binaların ile lojmanların varlığı, alt ve üst yapının uygun olması, ilçe merkezinde nüfusun en fazla olmasını sağlamıştır. Hozat ilçesinin eski mahallesi olup kuruluşunda önemli rol oynamaktadır. Özellikle askeri personelin nüfusa yansıtılması ilçe belediyesi için önemli kaynak teşkil etmektedir (Bkz Tablo 22, Harita 10-11).

2013 TÜİK verilerine göre nüfus yoğunluğu sıralamasında ikinci sıradaki mahallesi ise Yeni mahallededir. Bu mahallede 2009 yılında 1922 kişi, 2012 yılında 2692 kişi, 2013 yılında ise 1314 kişi yaşamakta olup bu mahallenin alanı $4,3 \text{ km}^2$ dir. Kilometre kareye 306 kişi düşmektedir. Yeni Mahallenin merkezi iş sahasının içinde yer alması ve resmi binaların ile lojmanların varlığı, güneydoğusunun yerleşmeye açılarak çok katlı binaların yapılmış olması, kooperatifleşmeye ve alt yapının uygun olması, ilçe merkezinde nüfusun en fazla olmasını sağlamıştır. Ayrıca 2012 tarihine kadar nüfus miktar ve yoğunluğun en fazla olduğu mahalle olma üstünlüğünü, özellikle askeri

personelin tam olarak içinde bulunduğu Hamidiye Mahallesi'ne yansıtılması ile kaybetmiştir (Bkz. Tablo 22, Harita 10-11).

2013 TÜİK verilerine göre nüfus yoğunluğu sıralamasında üçüncü sıradaki mahallesi ise Fikri Paşa Mahallesi'dir. Bu mahallede 2009 yılında nüfus 1022 kişi, 2012 yılında 1392 kişi, 2013 yılında ise 664 kişi yaşamakta olup bu mahallenin alanı 5,2 km² dir. Kilometre kareye 128 kişi düşmektedir. Hozat ilçesinin merkezinin ilk kuruluş yeri olması, Hozat Deresinin kaynağını aldığı vadi köküne yakın olması, su kaynakların bol olması geçmişte en fazla nüfus miktarının burada fazla olmasını sağlamıştır (Bkz. Tablo 22, Harita 9-10).

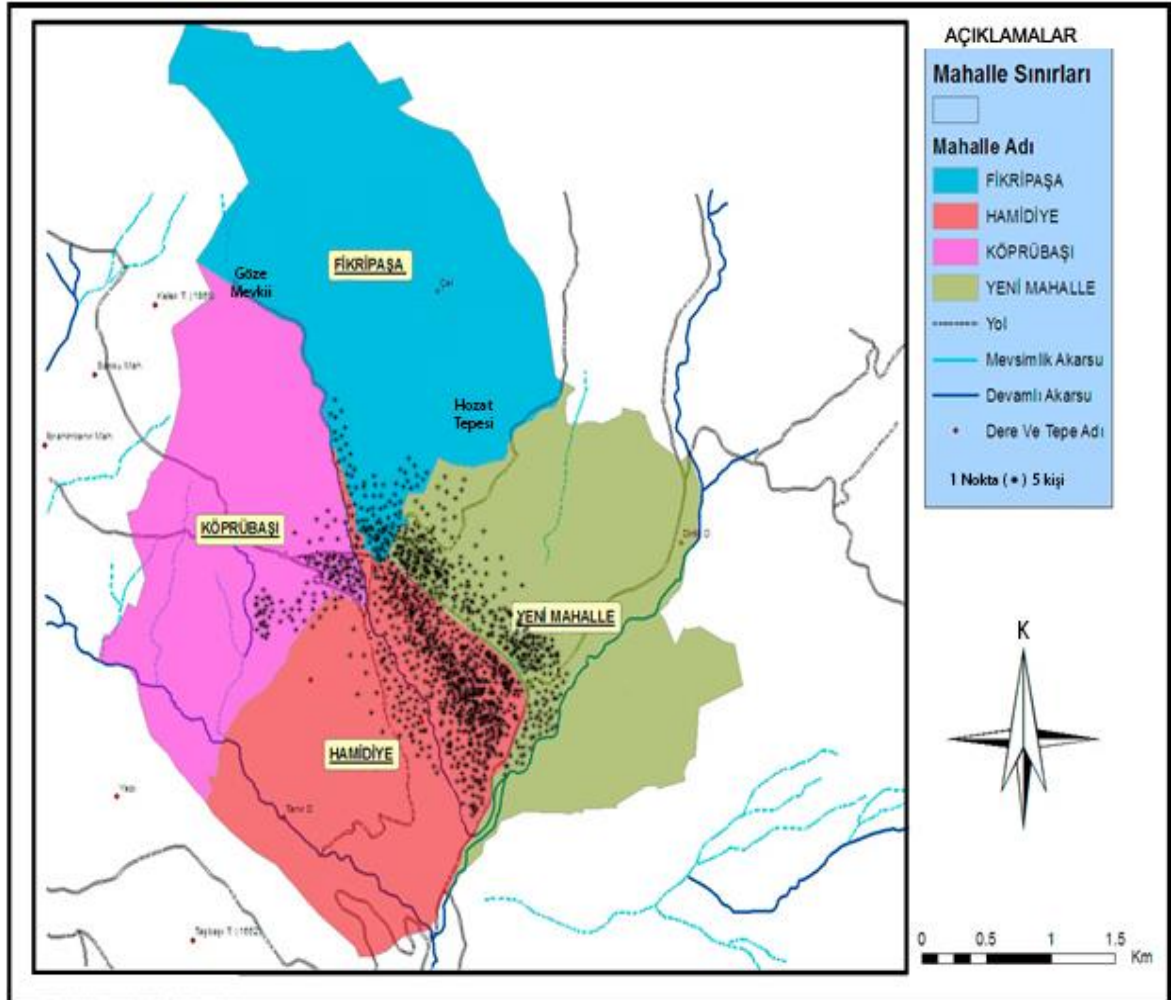
2013 TÜİK verilerine göre nüfus yoğunluğu sıralamasında dördüncü ve en az olduğu mahalle Köprübaşı Mahallesi'dir. Bu mahallede 2009 yılında 217, 2012 yılında 854, 2013 yılında 441 kişi yaşamakta olup bu mahallenin alanı 3,6 km² dir. Kilometre kareye 123 kişi düşmektedir. Diğer mahallere göre resmi ve merkezi iş sahalarına uzak olması nüfusun ve yerleşmenin az olmasını sağlamıştır. Ancak bulunduğu yere göre diğer mahallelere göre düz ve boş alana sahip olması, Hozat Belediyesi'nin yeni imar yeri olarak gündemdeki sıcaklığını korumakta, yeni yapılmış olan TOKİ konutlarına ve Hozat Meslek Yüksek Okulunun da açılmasına bağlı olarak, gelecek zamanda yerleşme ve nüfus için yoğunluğun artacağı mahalle olarak görülmektedir (Bkz. Tablo 25, Harita 10-11).

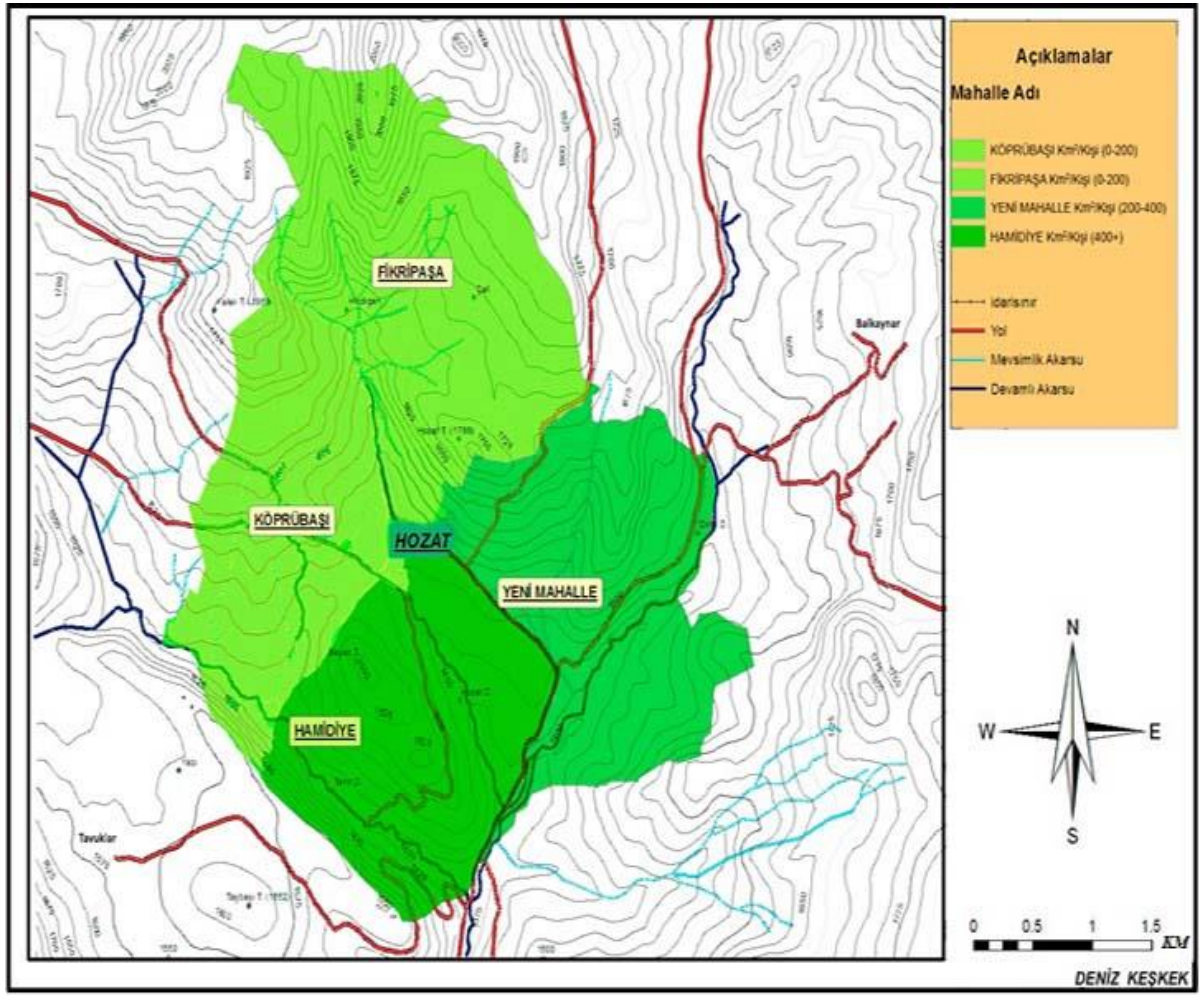
Araştırma alanımızda nüfus ve yerleşmeyi etkileyen en önemli faktör 51. Motorlu Piyade Tugayı'nın (personel miktarı ihtiyaca göre değişmekle beraber ortalama 5.000 askerden oluşan askeri birliklerdir) varlığı ve askeri personel sayısı, topoğrafyanın elverişsizliği, iklimin sert ve kış mevsiminin uzun sürmesi, yükselti, Hozat Deresi'nin kaynağını aldığı vadi, eğimin fazla olması etkilidir. İlçe merkezinde nüfus dağılımını sınırlayan yüksek dağlık olan Hozat Tepesi nüfusun genellikle düz sahalarda yayılmasına sebep olmuştur.

Tablo 25. Hozat İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu

Mahalle Adı	Mahalle Nüfusu			Mahalle Alanı (Km ²)	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/ Km ²)		
	2009	2012	2013		2009	2012	2013
Yeni Mahalle	1922	2692	1314	4,3	447	626	306
Hamidiye	1553	1755	2140	3,8	408	462	549
Fikri Paşa	1022	1392	664	5,2	197	268	128
Köprübaşı	217	854	441	3,6	60	237	123

Kaynak: TÜİK (2009, 2012, 2013)

Harita 9. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Dağılışı Haritası (2013)

Harita 10. Hozat İlçe Merkezinin Nüfus Yoğunluk Haritası (2013)

3.1.5. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

3.1.5.1. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Özellikleri

Belirli bir mekândaki nüfusun miktarı yanında, onun çeşitli yaş gruplarına göre durumu ve özellikle çalışabilir ve faal nüfus olarak adlandırılan 15-65 yaş arasındaki nüfus miktarları işgücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri, ölüm ve doğum oranları ve nihayet göçler bakımından önem taşımaktadır (Tümertekin-Özgüç, 2002, s.285).

Bir yerdeki 100 veya 1000 kadına düşen erkek sayısı olarak tanımlanan cinsiyet oranı, doğum ve ölümler, göçler, çevre koşulları ve diğer sosyoekonomik yapılanmaya bağlı olarak belirlemektedir. Benzer şartlara göre şekillenen nüfusun yaş yapısı da bir yerdeki nüfusun çeşitli yaş gruplarına göre dağılımını ifade eder (Başbüyük, 2005, s.69).

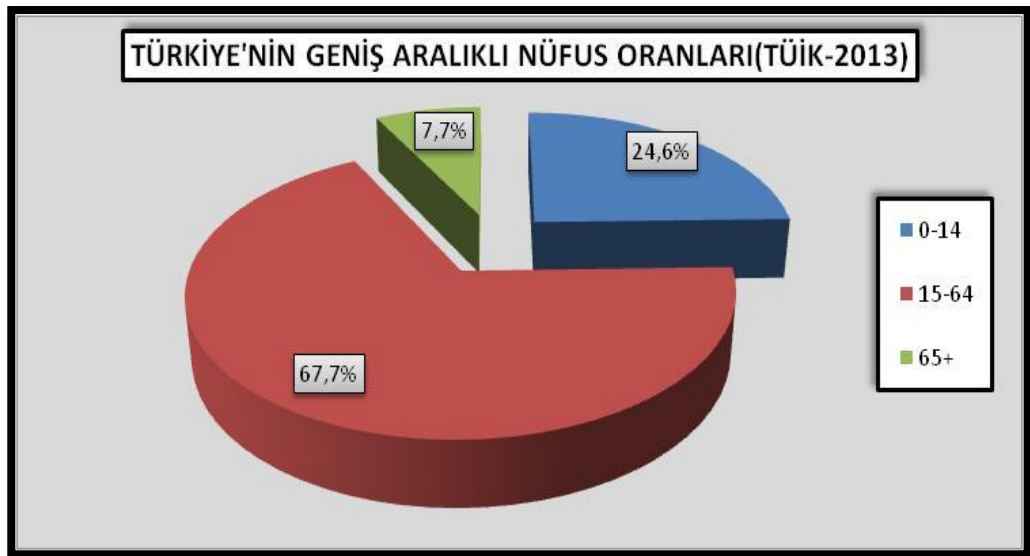
Türkiye’de ikamet eden nüfus 2013 yılında, bir önceki yıla göre 1 040 480 kişi artmıştır. Erkek nüfusun oranı %50,2 (38 473 360 kişi), kadın nüfusun oranı ise %49,8 (38 194 504 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Çalışma çağındaki nüfus bir önceki yıla göre %1,6 artmıştır.

Tunceli iline baktığımızda 2013 yılında, bir önceki yıla göre nüfus 848 kişi azalmıştır. Erkek nüfusun oranı %56 (47639 kişi), kadın nüfusun oranı ise % 44 (37789 kişi) olarak gerçekleşmiştir.

Hozat ilçesine baktığımızda 2013 yılında, bir önceki yıla göre nüfus 1849 kişi azalmıştır. Erkek nüfusun oranı %62 (4247 kişi), kadın nüfusun oranı ise % 38 (2565 kişi) olarak gerçekleşmiştir.

Hozat ilçe merkezine baktığımızda 2013 yılında, bir önceki yıla göre nüfus 2114 kişi azalmıştır. Erkek nüfusun oranı %65,1 (2966 kişi), kadın nüfusun oranı ise % 34,9 (1593 kişi) olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde 15-64 yaş grubunda bulunan (çalışma çağındaki) nüfusun oranı, 2012 yılına (% 67,6) göre 0,1 puan artarak %67,7 (51 926 356 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Çocuk yaş grubundaki (0-14) nüfusun oranı ise %24,6’ya (18 849 814 kişi) gerilerken, 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı da %7,7’ye (5 891 694 kişi) yükselmiştir (Bkz Şekil 26).

Şekil 26. Türkiye’nin Geniş Aralıklı Nüfus Grafiği (TÜİK-2013)

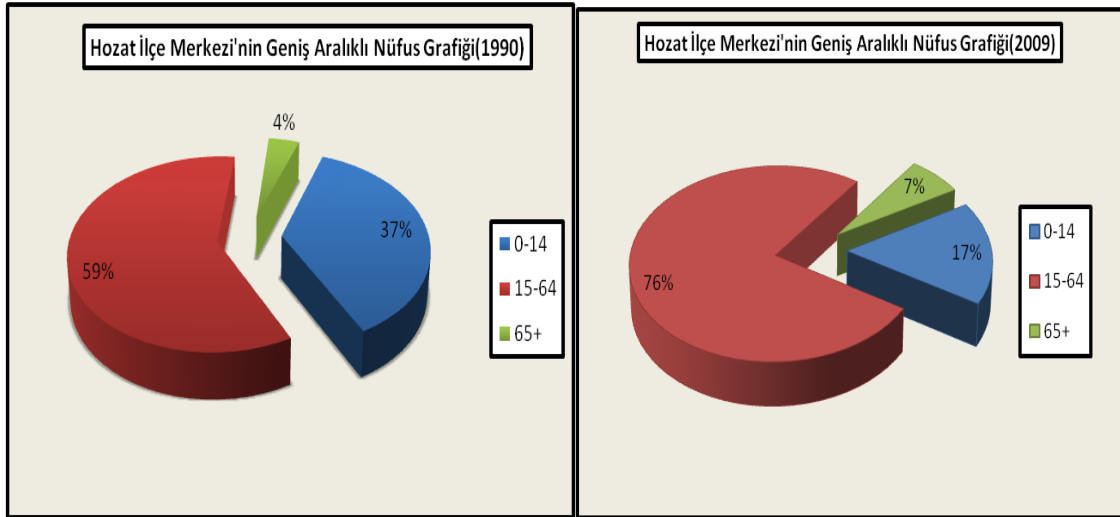
Hozat ilçe merkezinin geniş aralıklı nüfusuna baktığımızda 1990 yılında 0-14 yaş arası toplam nüfustaki oranı %37 iken, 2009 yılında % 17 ye, 2013 yılında ise % 13 düzeyine inerek Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

1990 yılında 15-64 yaş arası toplam nüfustaki oranı %59 iken, 2009 yılında % 76 ya, 2013 yılında ise % 79 oranına çıkarak, Türkiye ortalamasının üstünde kalmıştır. Bu oranın bu derece fazla olması Hozat ilçe Merkezi'nde bulunan askeri birliklerin bulunması ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Yine 1990 yılında 65 yaş ve üzeri toplam nüfustaki oranı %4 iken, 2009 yılında %7 ye, 2013 yılında ise %8 oranına çıkarak Türkiye ortalamasının üstünde çıkmıştır. Bu nüfus oranı Hozat ilçe merkezi için yaşlı nüfusun giderek arttığı ve ölüm oranlarının giderek günümüzde azalmakta olduğunu ifade edebiliriz (Bkz. Tablo 26, Şekil 27-28).

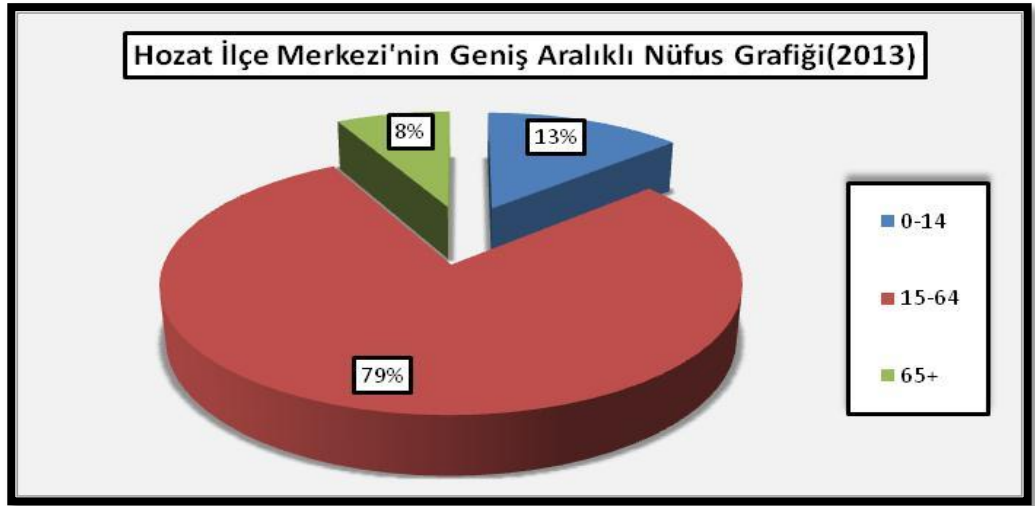
Tablo 26. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfusları

Yıllar	Yaşlar	Yüzde	Yaşlar	Yüzde	Yaşlar	Yüzde
	0-14	%	15-64	%	65+	%
1990	1694	37	2733	59	179	4
2009	805	17	3594	76	315	7
2013	617	13	3585	79	357	13

Kaynak: TÜİK (1990-2009-2013)

Şekil 27. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfus Grafiği (TÜİK, 1990-2009)

Şekil 28. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfus Grafiği (TÜİK-2013)

Araştırma alanımızda ilçe nüfusun cins oranına baktığımızda ise bütün yıllarda erkek nüfus miktarının fazlalığına bağlı olarak ortaya çıkan kadın başına düşen erkek oranının fazlalığı dikkatimizi çekmektedir. Araştırma alanımızın, Tunceli iline bir dönem merkezlik yapmış olması ve daha sonra ilçe merkezine dönüşmesinden dolayı, çevreden gelen erkek nüfusun çalışmak için yerleşmesi ve en önemlisi kuruluşundan beri var olan askeri birliğin sonucudur diyebiliriz (Bkz. Tablo 27).

Tablo 27. Hozat ilçe Merkezindeki Nüfusun Cinsiyet Gelişimi

Yıllar	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Cins Oranı
1935	2321	1680	72,4	641	27,6	262,09
1940	2535	1786	70,5	749	29,5	238,45
1945	1595	978	61,3	617	38,7	158,51
1950	1567	1079	68,9	488	31,1	221,11
1955	3165	2412	76,2	753	23,8	320,32
1960	3528	2586	73,3	942	26,7	274,52
1965	4540	3413	75,2	1127	24,8	302,84
1970	5116	3669	71,7	1447	28,3	253,56
1975	5796	4032	69,6	1764	30,4	228,57
1980	5304	3360	63,3	1944	36,7	172,84
1985	4085	2227	54,5	1858	45,5	119,86
1990	4606	2465	53,5	2141	46,5	115,13

2000	6589	4569	69,3	2020	30,7	226,19
2007	5837	4069	69,7	1768	30,3	230,15
2008	6192	4429	71,5	1763	28,5	251,22
2009	4.714	2.934	62,2	1.780	37,8	164,83
2010	4.512	2.777	61,5	1.735	38,5	160,06
2011	6152	4489	73,0	1663	27,0	269,93
2012	6693	5111	76,4	1582	23,6	323,07
2013	4559	2966	65,1	1593	34,9	186,19

Kaynak: TÜİK (1935 -2013)

İnceleme alanımızda Hozat ilçesinin kır nüfusunun cinsiyet durumuna baktığımızda, genel olarak kadın nüfusuna düşen erkek sayısı oranı olarak birbirine yakın olduğu görülmektedir. Özellikle 1935 yılından 1960 yılına kadar cins oranı olarak birbirine yakın gözükmemektedir. Bu durum aslında kırsal nüfusta çok önemli değişimler olmadığını göstermektedir. Fakat 1960 yılından sonra 1990 yılına kadar düzenli olarak kadın başına düşen erkek nüfusunun azaldığı görülmektedir. Bu durumun en önemli sebebi ise özellikle nüfusun artmasıyla beraber kırsal yaşamda geçim zorluğu sebebiyle çalışmak için Elazığ, İstanbul, Ankara gibi illere; ayrıca yurt dışına özellikle Almanya, Fransa gibi ülkelere çalışmak için giden erkek nüfusun azalmasıyla açıklayabiliriz.

Araştırma alanımızda kır nüfusunun cinsiyet durumuna göre incelediğimizde ise 2000 yılından 2013 yılına kadar cins oranlarında yeniden çok azda olsa artmalar söz konusudur. Bu durumun nedeni ise özellikle boşalmış olan köylere kısmen geriye dönüşler olması, erkek nüfusun mevsimsel hareket içerisinde olmasına bağlayabiliriz. Ayrıca 2013 yılında kırsal nüfus içerisinde bulunan Yüceldi köyünde nüfus yok fakat kimse bulunmamasına rağmen var olan Yüceldi karakolundan dolayı (2013 ADNKS'ye göre 112 erkek nüfus belirtilmiş) nüfusun tamamı erkek olarak görülmesi de cins oranının yüksek olmasını sağlamıştır (Bkz. Tablo 28).

Tablo 28. Hozat İlçesinin Kır Nüfusunun Cinsiyet Gelişimi

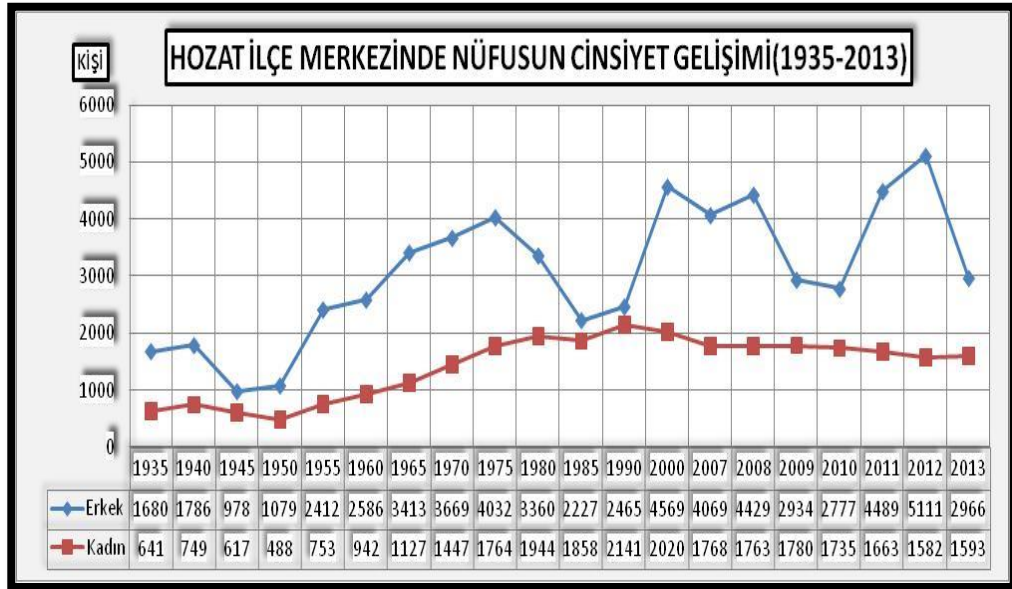
Yıllar	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Cins Oranı
1935	17707	10443	59,0	8944	50,5	116,76
1940	7390	3763	50,9	3627	49,1	103,75
1945	6807	3405	50,0	3402	50,0	100,09
1950	8443	4226	50,1	4217	49,9	100,21
1955	9883	4949	50,1	4934	49,9	100,28
1960	11472	5740	50,0	5732	50,0	100,14
1965	12158	6009	49,4	6149	50,6	97,72
1970	12295	5883	47,8	6462	52,6	91,04
1975	12904	6364	49,3	6540	50,7	97,31
1980	13026	6416	49,3	6610	50,7	97,07
1985	9005	4225	46,9	4750	52,7	88,95
1990	7037	3440	48,9	3597	51,1	95,64
2000	2554	1357	53,1	1197	46,9	113,37
2007	1986	1001	50,4	985	49,6	101,62
2008	2157	1095	50,8	1062	49,2	103,11
2009	2114	1084	51,3	1030	48,7	105,24
2010	2.133	1.101	51,6	1.032	48,4	106,69
2011	2057	1066	51,8	991	48,2	107,57
2012	1968	1006	51,1	962	48,9	104,57
2013	2253	1281	56,9	972	43,1	131,79

Kaynak: TÜİK (1935 -2013)

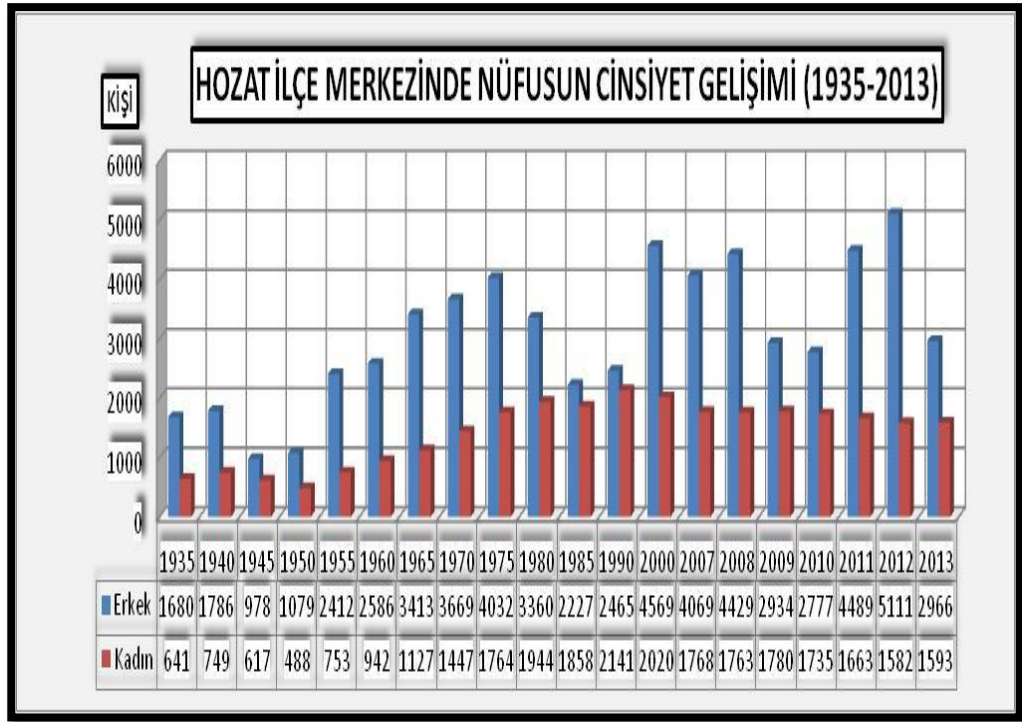
Araştırma alanımız olan Hozat ilçe merkezine ait nüfusunun yıllara göre cinsiyet durumuna baktığımızda, 1935 yılından 2013 yılına kadar olan bütün dönemlerde erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. Yine bu yıllar içerisinde Hozat ilçe merkezinde nüfusun cinsiyet durumuna göre erkek ve kadın nüfus 1940’a kadar normal artışına devam etmiş. 1945’te II. Dünya savaşı tedirginliği dolayısıyla ve en önemlisi ‘‘Dersim İsyanı’’ neticesinde (kadın-erkek) nüfusunda azalma olarak görülmektedir. 1945’ten 1975 kadar nüfus artarken oran olarak erkek yine kadın nüfusunun önünde gelmektedir. Yine 1985 ile 1990 yılları arasında birbirine yakın olduğu diğer yıllarda, erkek ile kadın nüfusun arasındaki farkın net bir şekilde görüldüğünü söyleyebiliriz. (1985- 1990) yılları arasında farkın az olması bu dönemdeki bölgede yaşanmış olan terör faaliyetleri nedeniyle erkek nüfusunun göç etmesine bağlayabiliriz. Hozat ilçe merkezinin toplam nüfusu 2013 sayımları sonuçlarına göre 4559’dır. Erkek nüfus oranı % 65,1; kadın

nüfus oranı ise % 34,9 dir. Hozat ilçesinin 2013 sayımları sonuçlarına göre kırsal nüfusu ise 2253 dir. Bu miktar erkek nüfus oranı olarak % 56,9 olurken, kadın nüfus oranı ise % 43,1 olmuştur.

Genel olarak erkek nüfusunun bütün yıllarda fazla olmasını ve nüfustaki cinsiyet oranı içerisinde kadın nüfusunun azlığını işaret etmektedir. Kısaca erkek nüfus miktarı ve oranlarının 1935 yılından 2013 tarihine kadar daima miktar ve oran olarak kadın nüfusuna göre önde olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise Hozat ilçesinin tarihi özelliği, ilçe merkezine erkek nüfusun çevre yerleşim birimlerinden çalışmak için gelmesi ve en önemlisi askeri birliğin varlığına ve Tugay içerisinde dönem dönem gelen asker sayısındaki hareketlilik ile ilçe merkezinin kısmen erkek nüfus için çekim gücüne bağlayabiliriz (Bkz. Şekil 29-30).

Şekil 29. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Cinsiyet Gelişimi (TÜİK 1935-2013)

Şekil 30. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Cinsiyet Gelişimi (TÜİK 1935-2013)

Hozat ilçe merkezini, geniş aralıklı nüfusun cinsiyet oranlarına göre değerlendirdiğimizde ise (0-14) yaş grubunda erkek ve kadın nüfusların oranlarını karşılaştırma yaptığımızda: erkek nüfus miktarı 325 kişi oranı ise %53 olurken; kadın nüfus miktarı 292 kişi, oranı ise %47 olmuştur. Bu durumun sebebi doğum oranlarındaki cinsiyet durumuna bağlayabiliriz (Bkz. Tablo 26, Şekil 31).

(15-64) yaş grubunda erkek ve kadın nüfusların oranlarını karşılaştırsak: erkek nüfus miktarı 2493 kişi, oranı ise %70 olurken; kadın nüfus miktarı 1092 kişi, oranı ise %30 olmuştur. Araştırma alanımızda erkek nüfus miktarı ve oranının açık farkla önde olduğunu görülmektedir. Dikkatle incelediğimiz bu durumun sebebi, geçmişten günümüzde bu değerin yüksek olmasını askeri birliğin bulunmasına bağlayabiliriz (Bkz. Tablo 26, Şekil 32).

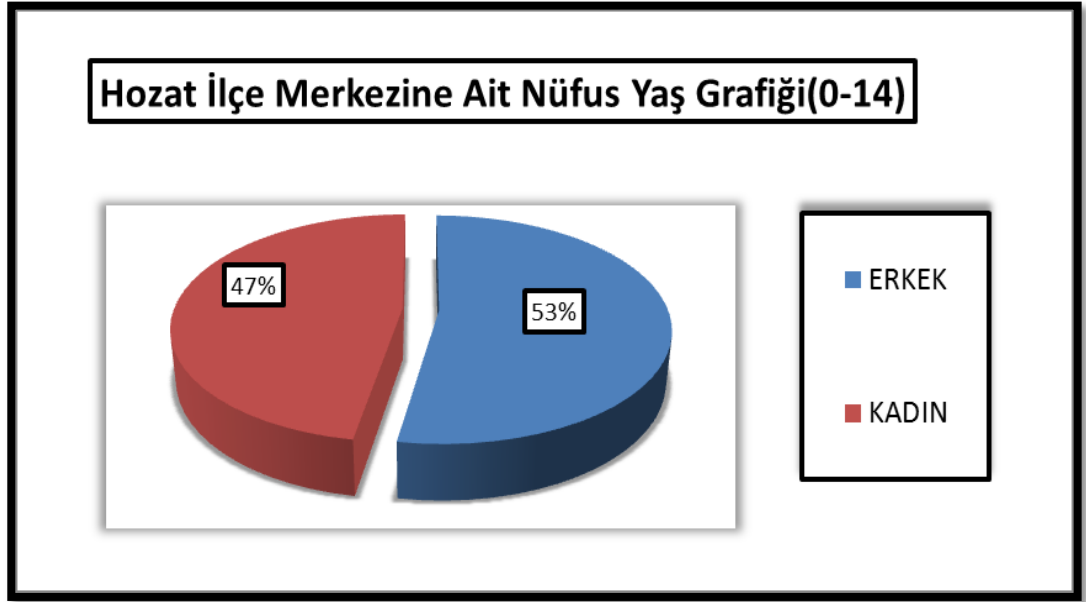
(65+) yaş üstü nüfusta ise tüm Türkiye genelinde olduğu gibi inceleme alanımızda da kadın nüfus oranı önde gelmektedir. 65 yaş üstü nüfus grubunda erkek ve kadın nüfusların oranlarını karşılaştırsak, erkek nüfus miktarı 148 kişi, oranı ise %41 iken kadın nüfus miktarı 209 kişi oranı ise %59 olmuştur. Bu durumun sebebine baktığımızda ise ülkemizde genel olarak görülen erkek nüfusun çalışma koşullarından

dolayı erken ölmesi bu bağlamda inceleme alanımızda da erkek nüfusunun az olmasına, kadın nüfusun daha fazla olmasını sağlamıştır (Bkz. Tablo 29, Şekil 33).

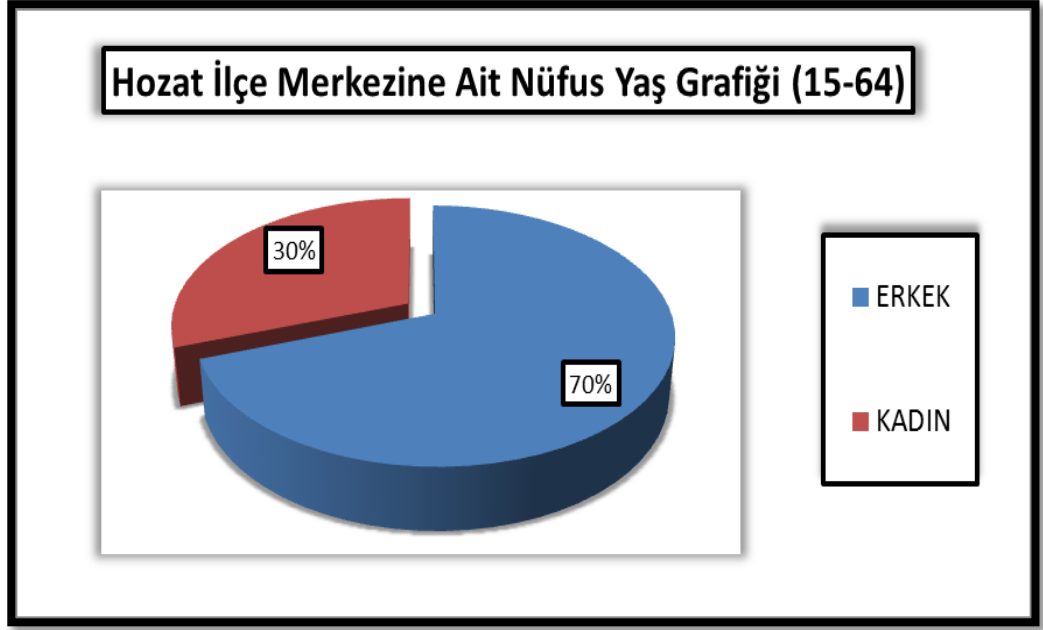
Tablo 29. Hozat İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Nüfus Yaş Miktarları

Hozat İlçe Merkezi (ADNKS-2013)	Yaşlar	Yüzde	Yaşlar	Yüzde	Yaşlar	Yüzde
	0-14	%	15-64	%	65+	%
Erkek	325	53	2493	70	148	41
Kadın	292	47	1092	30	209	59

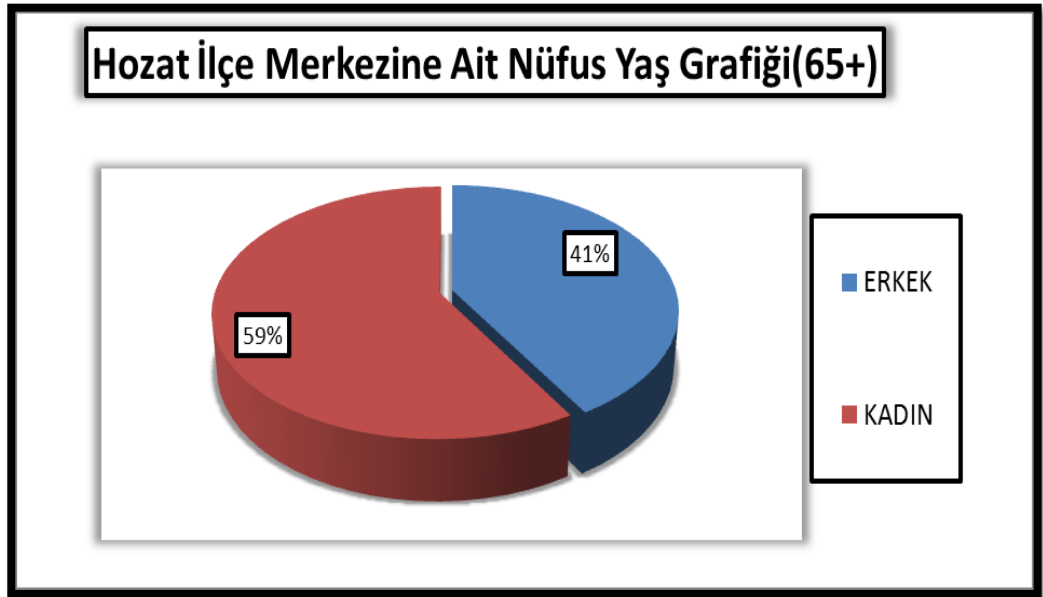
Kaynak :TÜİK- 2013

Şekil 31. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfusun Yaş Grubuna (0-14) Bağlı Cinsiyet Gelişimi (TÜİK-2013)

Şekil 32. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfusun Yaş Grubuna (15-64) Bağlı Cinsiyet Gelişimi (TÜİK -2013)

Şekil 33. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfusun Yaş Grubuna (65+) Bağlı Cinsiyet Gelişimi (TÜİK- 2013)

Araştırma alanımızda 2000, 2012, 2013 yılı sayımına göre Hozat ilçe merkezinin dar aralıklı nüfusun yaş ve cinsiyet durumuna baktığımızda, dikkati çeken diğer bir özellikte 15-19 yaş grubuna kadar olan değişimler erkek ve kadın nüfus oranları ile miktarları birbirine yakın az da olsa zaman zaman birbirlerine üstünlük kurulduğu görülmektedir. Fakat erkek ve kadın nüfuslarında göze çarpan en önemli husus; 20-24, 25-29, 30-34, 35-39, 40-44 nüfus aralığındaki erkek nüfusun fazlalığı olmasıdır. Özellikle 20-24 yaş grubundaki miktar ve oranlara ait farkın oldukça yüksek çıkması daha önce bahsettiğimiz gibi askeri birliğin bulunması (51. Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı) ile ilgilidir. Askeri birlikteki asker ve rütbeli sayısındaki artış veya azalma doğrudan araştırma alanımızdaki erkek nüfus miktarlarında değişime neden olmaktadır. Daha önce çeşitli nedenlere gerekçe olarak belirttiğimiz askeri birlik miktarının varlığı iddiası, 20-24 yaş gurubundaki erkek üstünlüğü ile bu durum kesinleşmiştir. 65-69 yaş gurbundan sonra ise kadın nüfus oranlarının erkek nüfus oranlarına göre giderek üstünlük kazandığı görülmektedir. Bu olay bize kadınların erkeklere göre ilçe genelinde daha uzun ömürlü olmalarını göstermektedir (Bkz. Tablo 30, Şekil 36).

Tablo 30. Hozat İlçe Merkezinin Dar Aralıklı Nüfusun Yaş Gruplarına ve Cinsiyet Yapısına Göre Dağılımı (2000-2012-2013)

Yaş grubu (TÜİK-2000)	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si
0-4	316	4,80	159	2,41	157	2,38
5-9	427	6,48	235	3,57	192	2,91
10-14	530	8,04	280	4,25	250	3,79
15-19	579	8,79	376	5,71	203	3,08
20-24	2461	37,35	2245	34,07	216	3,28
25-29	600	9,11	401	6,09	199	3,02
30-34	350	5,31	218	3,31	132	2,00
35-39	290	4,40	160	2,43	130	1,97
40-44	189	2,87	99	1,50	90	1,37
45-49	190	2,88	85	1,29	105	1,59
50-54	136	2,06	77	1,17	59	0,90
55-59	99	1,50	45	0,68	54	0,82
60-64	120	1,82	49	0,74	71	1,08
65-69	113	1,71	58	0,88	55	0,83
70-74	91	1,38	47	0,71	44	0,67
75+	98	1,49	35	0,53	63	0,96
TOPLAM	6589	100,00	4569	69,34	2020	30,66

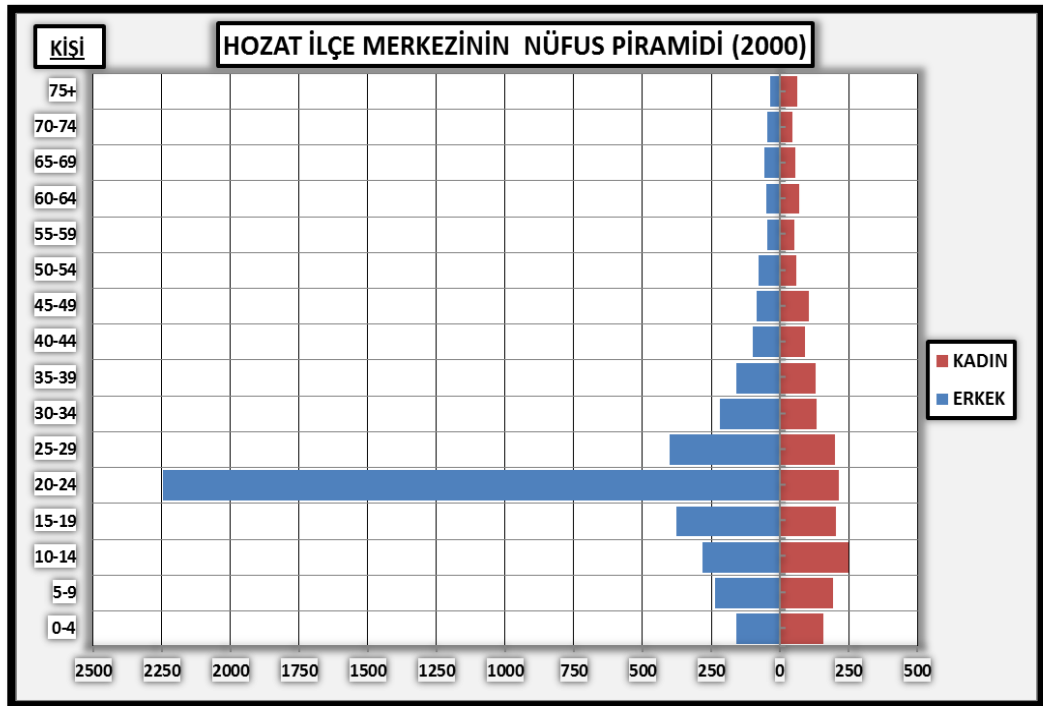
Yaş grubu (TÜİK-2012)	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si
0-4	212	3,17	120	1,79	92	1,37
5-9	225	3,36	118	1,76	107	1,60
10-14	174	2,60	81	1,21	93	1,39
15-19	265	3,96	164	2,45	101	1,51
20-24	3282	49,04	3150	47,06	132	1,97
25-29	621	9,28	468	6,99	153	2,29
30-34	395	5,90	230	3,44	165	2,47
35-39	300	4,48	170	2,54	130	1,94
40-44	247	3,69	145	2,17	102	1,52
45-49	187	2,79	99	1,48	88	1,31
50-54	158	2,36	76	1,14	82	1,23
55-59	162	2,42	82	1,23	80	1,20
60-64	120	1,79	57	0,85	63	0,94
65-69	90	1,34	40	0,60	50	0,75
70-74	76	1,14	33	0,49	43	0,64
75+	179	2,67	78	1,17	101	1,51
TOPLAM	6693	100,0	5111	76,36	1582	23,64

Yaş grubu (TÜİK-2013)	Toplam	%'si	Erkek	%'si	Kadın	%'si
0-4	210	4,61	114	2,50	96	2,11
5-9	213	4,67	114	2,50	99	2,17
10-14	194	4,26	97	2,13	97	2,13
15-19	186	4,08	86	1,89	100	2,19
20-24	1366	29,96	1244	27,29	122	2,68
25-29	411	9,02	270	5,92	141	3,09
30-34	385	8,44	212	4,65	173	3,79
35-39	321	7,04	196	4,30	125	2,74
40-44	261	5,72	151	3,31	110	2,41
45-49	205	4,50	106	2,33	99	2,17
50-54	168	3,69	88	1,93	80	1,75
55-59	152	3,33	74	1,62	78	1,71
60-64	130	2,85	66	1,45	64	1,40
65-69	97	2,13	42	0,92	55	1,21
70-74	71	1,56	30	0,66	41	0,90
75+	189	4,15	76	1,67	113	2,48
TOPLAM	4559	100,00	2966	65,06	1593	34,94

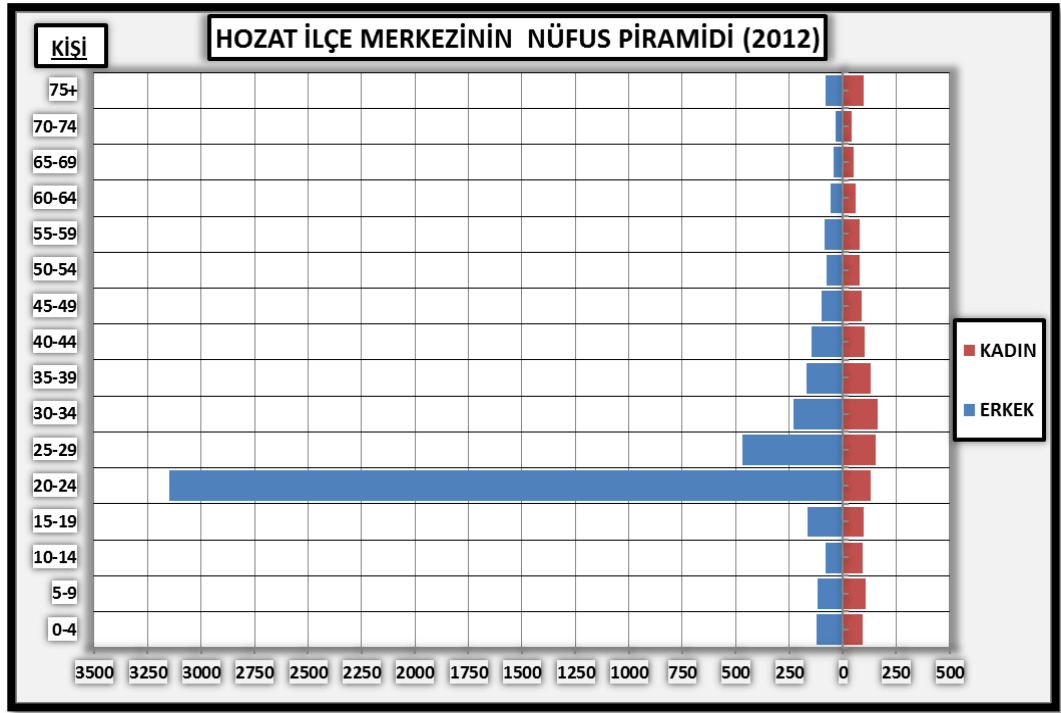
Kaynak: TÜİK (2000-2012-2013)

Hozat ilçe merkezine ait erkek nüfusun fazlalığına dikkat çekmek adına inceleme alanımızdaki 2000, 2012, 2013 yıllara nüfus piramitlerine baktığımızda ise erkek ve kadın nüfuslarında göze çarpan durum özellikle 20-24 nüfus aralığındaki erkek nüfusun fazlalığı göze çarpmaktadır. Bunun nedeni ise daha önce de bahsettiğimiz gibi askeri birliğin varlığının etkisini bir kez daha belirgin bir şekilde ispatını göstermektedir. Güvenlik gerekçesiyle inceleme alanımızda görev yapan kaç personelin bulunduğunu tam olarak sayısını belirlemediğimiz, 51.Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı ile İlçe Jandarma ve İlçe Emniyet Müdürlüğüne ait personel sayısına güvenlik nedeniyle vakıf olamamız ayrıca inceleme alanımızdaki terör faaliyetlerinin durumuna göre dönem dönem asker sayısının ve iç güvenlik personel sayısının her an değişebilmesi, ilçe için önemli bir nüfusta hareketlilik ve cinsiyet durumuna göre dağılışı yaratmaktadır.

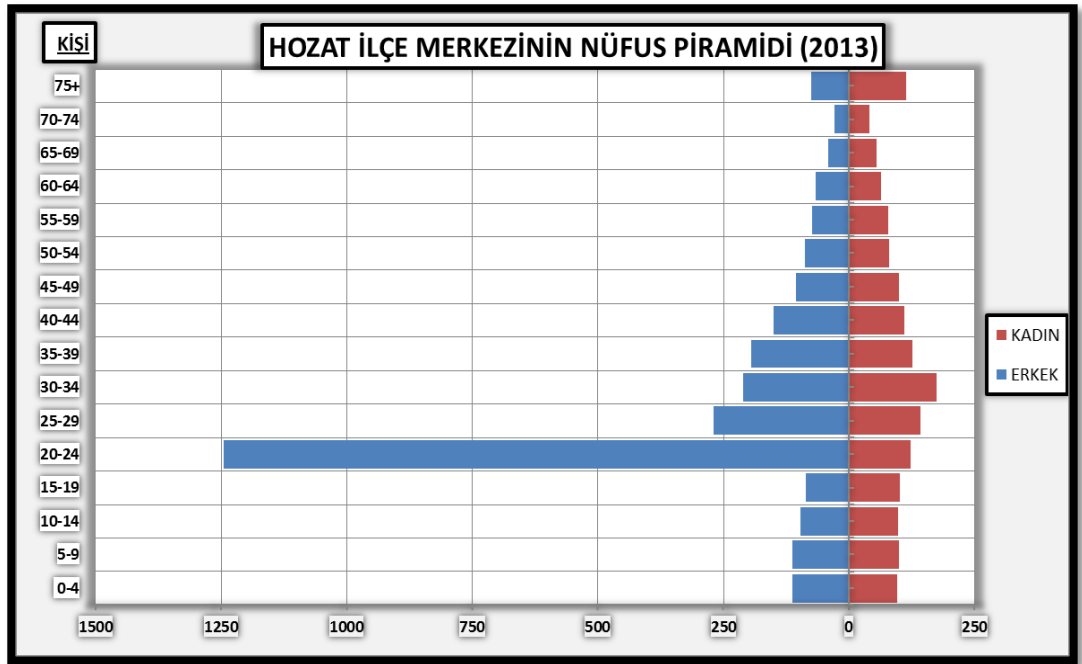
Yine 2000, 2012, 2013 yıllarına ait nüfus piramitlerine baktığımızda, genelde ilçe merkezinin yerli nüfusuna ait durumu ortaya koyan 0-4, 5-9, 10-14, 15-19 yaş gruplarında erkek ve kadın nüfus miktarları birbirine yakın iken, 75 yaş ve üstü nüfus miktarında günümüze doğru giderek arttığı ve kadın nüfusun erkek nüfus miktarına göre azda olsa üstün olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir (Bkz. Şekil 34-35-36).

Şekil 34. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfus Piramidi (TÜİK- 2000)

Şekil 35. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfus Piramidi (TÜİK- 2012)

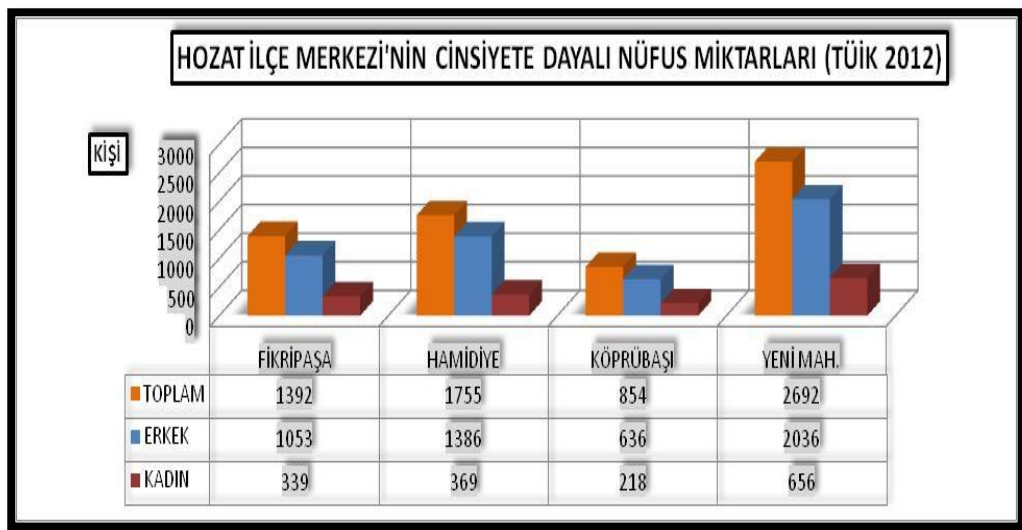
Şekil 36. Hozat İlçe Merkezine Ait Nüfus Piramidi (TÜİK- 2013)

Hozat ilçe merkezinin 2012 ve 2013 yıllarına ait ADNKS'ye göre nüfusun cinsiyet durumuna baktığımızda, dikkati çeken diğer bir özellik ise bütün mahallelerin nüfuslarında, erkek nüfusun kadın nüfusundan daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat özellikle 2012

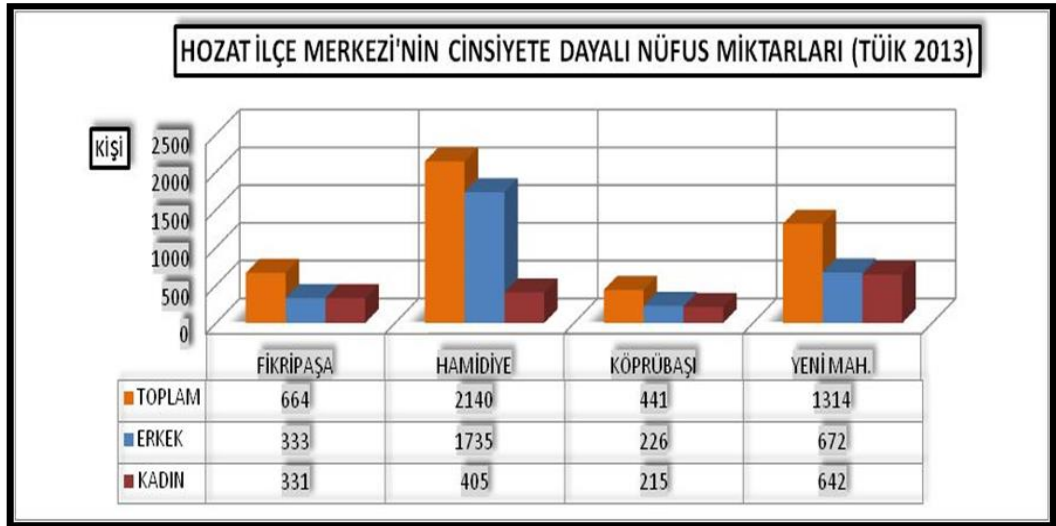
yılında ADNKS'ye göre ilçe merkezinin toplam nüfusu 6693 kişi olup, bu nüfus miktarının mahallelere göre dağılışıma baktığımızda; Köprübaşı, Fikri Paşa, Yeni Mahalle ve Hamidiye Mahallelerinin tamamında erkek nüfusun çok daha fazla olduğu, aradaki farkın iyice belirgin olduğu görülmektedir. Bu verilere göre en fazla toplam nüfus miktarı ile erkek nüfus miktarı, Yeni Mahallede olduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 37-38).

Ayrıca inceleme alanımızda yaptığımız araştırmalarda, 2012 yılına kadar bütün mahalleler içerisinde en fazla erkek nüfus daima Yeni Mahalle olmuştur. Fakat 2013 yılında ADNKS'ye göre nüfus, ilçe merkezinde 2134 kişi azalarak, 4559 kişi olmuştur. Bu küçük ilçede nüfusun bu kadar hareketli olması, 2013 yılında da nüfusun bütün mahallelerdeki cinsiyete göre dağılımında değiştirmiştir.

Araştırma alanımızda 2013 yılında nüfusun cinsiyete göre durumuna baktığımızda ise erkek-kadın nüfus miktarları arasındaki fark çok az olup; Köprübaşı, Fikri Paşa, Yeni Mahallelerinde nerdeyse birbirine yakın değerler göstermektedir. Oysa Hamidiye Mahallesi 2013 yılında nüfus ve farkın en fazla mahalle olmuştur. 2012 yılı nüfus miktarlarına göre sıralamanın değişmesi aslında şimdiye kadar olması gereken sıralamadır, şeklinde söyleyebiliriz. Şöyle ki Hamidiye Mahallesi; Emniyet, Jandarma ve özellikle Askeri Tugayın içinde bulunduğu tesis, lojman ve misafirlğe ait yapıların yer aldığı mahalle olup, ikametgaha göre doğru olan yapılmıştır. Gelen personelin genelde bekar (20-24 yaş grubu düşünüldüğünde) ve evli olanların da eşlerini getirmemesi, ilçe merkezinde özellikle Hamidiye Mahallesinde erkek nüfusun fazla olmasını sağlamıştır. Ayrıca çeşitli kurumlarda çalışan memurlarında genelde erkek nüfus olmasında çok az da olsa katkısı olmaktadır (Bkz. Şekil 39-40).

Şekil 37. Hozat İlçe Merkezindeki Mahallelerin Cinsiyete Dayalı Nüfus Miktarları (TÜİK-2012)

Şekil 38. Hozat İlçe Merkezindeki Mahallelerin Cinsiyete Dayalı Nüfus Miktarları (TÜİK-2013)

3.1.5.2. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Özellikleri

1886 yılında Hozat ilçe merkezinde bir Rüştîye kurulmuş, daha sonra yıkıldığından 1906 yılında tekrar inşa edilerek öğretime açılmıştır. 1965 yılından önce öğrenciler orta öğretim düzeyindeki öğrenimlerini genellikle Elazığ'da tamamlamaktaydılar. Daha sonra il merkezinde ve ilçede açılan orta dereceli okullarda öğrenime devam ettiler. İlçede eğitim-öğretim 1985 yılında kurulan İlçe Milli Öğretim-Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün denetiminde yürütülür (Cengiz, 1985, s.109-110).

1985 yılında Hozat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü adıyla kurulmuş olup, bugün için İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak 4 okul, 2 de bağlı kurum olmak üzere hizmetini sürdürmektedir. Buna bağlı olarak Hozat ilçe merkezinde; bugün için 1 tane Anaokulu, 1 tane ilkokul, 1 tane ortaokul, 1 tane lise, 1 tane Halk Eğitim ve Öğretmen Evi ve Akşam Sanat Okulu, Tunceli Üniversitesi Hozat Meslek Yüksek Okulu mevcuttur. Özellikle kırsal alanda okulların kapalı olması köylerde mevcut öğrenciler ise taşınmalı olarak ilçe merkezlerindeki öğretimlerine devam etmektedirler (Bkz. Tablo 31, Fotoğraf 6-7).

2014-2015 eğitim-öğretim yılı itibariyle Hozat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nde yönetici olarak görev yapan 11 kişi kurum müdürü ve müdür yardımcısı olarak, bağlı okullarda görev yapan öğretmen sayısı ise 51 kişi kadrolu, 6 kişi ise ücretli olmak üzere toplam 57 kişi görev yapmaktadır. Yine memur ve hizmetli olarak 28 kişi görev

yapmaktadır. Kısaca genel toplamda 96 kişi ile görevde bulunan personel sayısı ilçe milli eğitim müdürlüğünü oluşturmaktadırlar.

Yine eğitim- öğretim veren bu kurumlarda görev yapan eğitimcilerin ücretli ve uzun süre ilçe merkezinde kalıcı olmamaları ve personelin kısmen yetersiz olması ilçe merkezinde ve il genelinde önemli bir sorundur. Bütün olumsuz koşullara rağmen okul çağına gelmiş nüfusun okula gönderilmesi ve okuma yazma oranlarının yüksek olması özellikle kız çocuklarının okula gönderilmemesi gibi bir durum görülmemiştir.

Tablo 31. Hozat İlçe Merkezindeki Eğitim Kurumları

Hozat Anaokulu
Mohaç İlkokulu
Hozat Ercan Doğan Ortaokulu
Zübeyde Hanım Lisesi
Halk Eğitimi Merkezi
Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu
Tunceli Üniversitesine bağlı Meslek Yüksek Okulu

Kaynak: Hozat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü -2014

Hozat ilçe merkezinde, Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı tüm okullardaki şube sayısı 32, derslik sayısı 30 dur. Bu okullarda okuyan öğrenci sayısı ise 301 erkek, 300 kız öğrenci olmak üzere toplam 601 öğrenci eğitim öğretime devam etmektedirler. Bu öğrencilerin önemli bir kısmı 2012-2013 eğitim-öğretim yılına kadar YİBO'da eğitim görürken, ilçe merkezinde Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nun (YİBO) kapatılmasıyla, öğretim içerisinde taşınmalı olarak 97 öğrenci Çaytaş, Türktaner, Çıgırlı, Çağlarca, Yenidoğdu, Karabakır, İnköyü ve Geçimli köylerinden Mohaç İlkokulu ile Hozat Ercan Doğan Ortaokuluna taşınarak eğitim ve öğretimlerine bugün için devam etmektedirler.

Bu anlamda ilçe merkezindeki nüfusun özellikle doğum oranlarının azalması ve göçlerden dolayı öğrenci sayılarının yıllara göre giderek azaldığını söyleyebiliriz. Çünkü 2010-2011 eğitim öğretim yılındaki ilçe milli eğitim verilerine göre 782 öğrenci eğitim öğretim görürken yıllara göre düzenli olarak azalmıştır ve 2014-2015 döneminde eğitim öğretim verilerine göre öğrenci sayısı 601 kişi olmuştur. Genel toplamda ise 2014-2015 yılında 181 öğrenci önceki yıllara göre azaldığını görmekteyiz (Bkz. Tablo 32).

Öğrenci sayısını öğretmen sayısına oranlarsak; okullaşma oranına göre her 11 öğrenciye 1 öğretmen düştüğü görülmektedir. Bu değerle ulusal hedefimiz olan il ve Türkiye ortalamasını yakalamış demektir.

Tablo 32. Hozat İlçe Merkezindeki Yıllara Göre Okulların Öğrenci Sayıları

YILLAR	MOHAÇ İLKOKULU				HOZAT ORTAOKULU			YİBO			Z.H.LİSESİ			HOZAT ANAOKULU			GENEL TOPLAM
		ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ERKEK	KIZ	TOPLAM	ÖĞRENCİ SAYISI
2010-2011	İLKÖĞRETİM	204	204	408	-	-	-	81	58	139	95	72	167	27	41	68	782
	OKULÖNCESİ	0	0	0	-	-	-	7	4	11							
2011-2012	İLKÖĞRETİM	178	174	352	-	-	-	58	66	118	87	77	164	28	43	71	718
	OKULÖNCESİ	0	0	0	-	-	-	5	8	13							
2012-2013	İLKÖĞRETİM	136	137	273	92	117	209	-			64	67	131	39	26	65	678
	OKUL ÖNCESİ	-	-	-	-	-	-	-									
2013-2014	İLKOKUL	111	118	229	110	115	225	-			56	53	109	37	56	93	656
2014-2015	İLKOKUL	112	117	229	114	104	218	-			52	50	102	23	29	52	601

Kaynak: Hozat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

İlçede hizmet veren Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü ile Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu vasıtasıyla çeşitli branşlarda kurslar verilerek eğitim öğretim gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Halk Eğitim Merkezi bünyesinde Halk Kütüphanesi mevcut olup kendi binasında faaliyetine devam etmektedir.

İnceleme alanımızda 2008 tarihinde kurulan Tunceli Üniversitesi bünyesinde Hozat Meslek Yüksekokulunda Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı bölümü kurularak ilçeye kazandırılmıştır. Toplam 160 öğrenci kapasiteli olarak kurulan

bölümün 2013 yılındaki öğrenci sayısı 70 kişidir. Akademisyen sayısı 3 olup, 1 adet yüksekokul müdürü, 4 güvenlikçi, 2 hizmetli olarak eğitim öğretim vermektedir. İlçe merkezi olarak önemli olan bu kurum, ekonomik ve sosyal hayatı doğrudan etkileyip hareketlenme yaratmıştır.

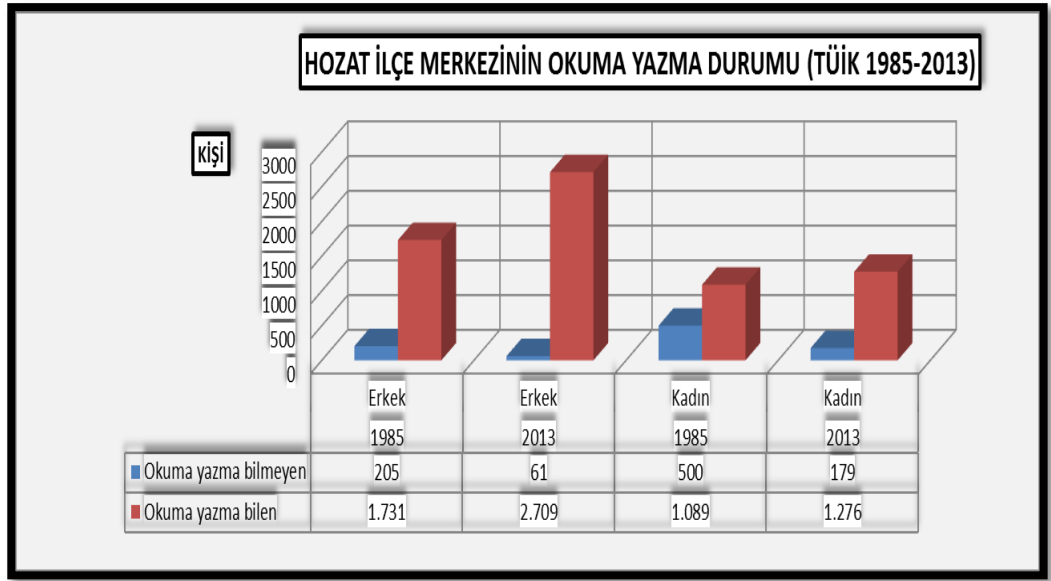
Araştırma alanımızdaki ilçe merkezinin okuma yazma durumuna baktığımızda ise 1985 yılında çalışma alanımızda cinsiyete göre okuma yazma durumu, okuma yazma bilen nüfus içerisinde erkek miktarı 1731 kişi, oranı % 61,4 olurken; kadın miktarı 1089 kişi, oranı % 38,6 olmuştur. Aynı yılın cinsiyete göre okuma yazma bilmeyen nüfus içerisindeki erkek miktarı 205 kişi, oranı daha % 29,1 olurken; kadın miktarı 500 kişi, oranı % 70,9 ile okuma yazma bilmeyen kadın oranı oldukça yüksektir. Bu nedeni ise ekonomik gelirin düşük olması, geçmiş yıllardaki imkansızlıklar, kız çocuklarının okula gönderilmemesi ve erken evlilikler kadının okuma yazma oranının içerisinde erkek nüfusuna göre daha az olmasını sağlamıştır (Bkz. Tablo 33, Şekil 39).

İnceleme alanımızda 2013 yılına baktığımızda ise okuma yazma bilen nüfus oranında önemli artışlar olmuş ve olumlu gelişmeler meydana gelmiştir. Yine 2013 yılında çalışma alanımızda cinsiyete göre okuma yazma durumuna baktığımızda okuma yazma bilen nüfus içerisinde erkek miktarı 2709 kişi, oranı % 68 olurken; kadın miktarı 1276 kişi, oranı % 32 olmuştur. Aynı yılın cinsiyete göre okuma yazma bilmeyen nüfus içerisindeki erkek miktarı 61 kişi, oranı daha %25 olurken; kadın miktarı 179 kişi, oranı % 70,9 olmuştur.

Tablo 33. Hozat İlçe Merkezinin Cinsiyete Göre Okuma Yazma Durumu

Hozat İlçe Merkezi	1985				2013			
	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%
Okuma Yazma Bilmeyen	205	29,1	500	70,9	61	25,4	179	74,6
Okuma Yazma Bilen	1731	61,4	1089	38,6	2709	68	1276	32
Bilinmeyen	0	0	1	100	52	67,5	25	32,5
Toplam	1936	54,9	1589	45,1	2822	65,6	1480	34,4

Kaynak: TÜİK (1985-2013)

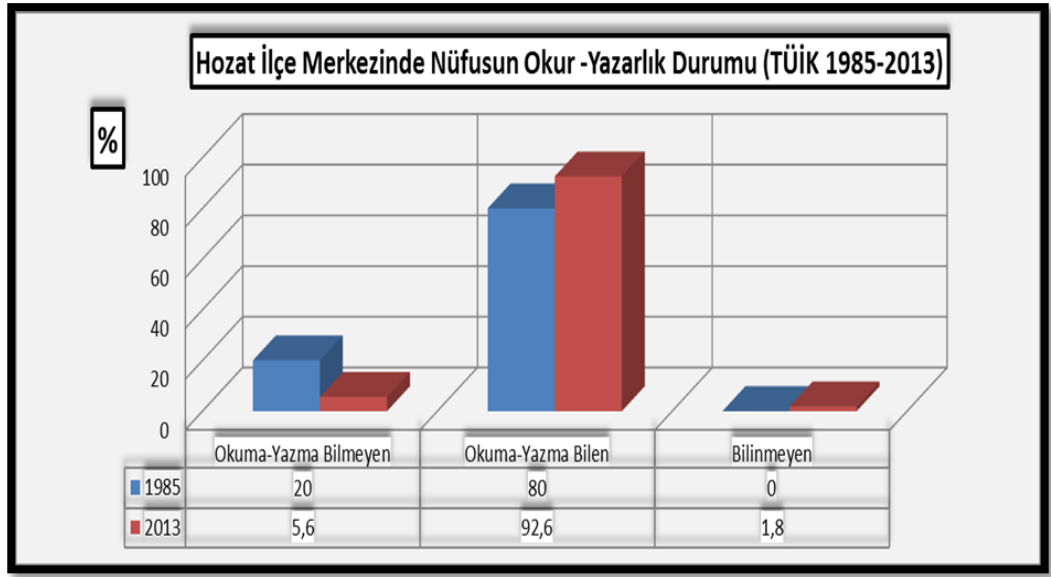
Şekil 39. Hozat İlçe Merkezinin Cinsiyete Göre Okuma Yazma Durumu (TÜİK 1985-2013)

Kısaca araştırma alanımızda genel toplamda okuma yazma oranlarına baktığımızda 1985 yılında okuma yazma bilen %80 oranında iken, bu oran 2013 yılında artarak % 92,6 seviyesine çıkmıştır. Yine genel toplamda 1985 okuma yazma bilmeyen nüfusa baktığımızda %20 gözükürken bu oran 2013 yılında %5,6 oranına düşmüştür. Eğitim ve öğretimin önemli olduğu konusunda il genelinde duyarlı olunması, kızların okula gönderilmesi ve ailelerin hassasiyet göstermesi ile daha da yükseldiği ve yükseleceği görülmektedir (Bkz. Tablo 34, Şekil 40).

Tablo 34. Hozat İlçe Merkezinin Okuma Yazma Durumu

Hozat İlçe Merkezi	1985		2013	
	Genel Toplam	%	Genel Toplam	%
Okuma-Yazma Bilmeyen	705	20	240	5,6
Okuma-Yazma Bilen	2820	80	3985	92,6
Bilinmeyen	1	0	77	1,8
Toplam	3526	100	4302	100

Kaynak: TÜİK (1985-2013)

Şekil 40. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Okuma Yazma Durumu (TÜİK 1985-2013)

Hozat ilçe merkezindeki nüfusun eğitiminde, 1985 yılı verilerine göre bitirilen eğitim düzeyine baktığımızda okuma yazma bilen fakat bir öğretim kurumunda mezun olmayan 665, ilkokul mezunu 1300, orta ve dengi okul mezunu 411, lise ve dengi okul mezunu 266, yüksekokul veya fakülte mezunu 175 kişi olurken; 2013 yılı verilerine göre bitirilen eğitim düzeyine baktığımızda ise okuma yazma bilen fakat bir öğretim kurumunda mezun olmayan 585, ilkokul mezunu 488, ilköğretim mezunu 1111, orta ve dengi okul mezunu 144, lise ve dengi okul mezunu 1155, yüksekokul veya fakülte mezunu 471, yüksek lisans mezunu 30, doktora mezunu 1 kişi olmuştur.

Araştırma alanımızı, nüfusun eğitim düzeyine göre durumunu 1985 ile 2013 verileriyle kıyasladığımızda Türkiye’de genelinde eğitim seviyesi yükseldiği gibi ilçe merkezinde de 2013 yılı itibarıyla eğitim seviyesi geçmişe göre daha da yükselmiş ve başarıya bağlı olarak ilçe ve il genelinde nitelik olarak artışlar olmuştur (Bkz. Tablo 35).

Tablo 35. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyine Göre Durumu

Hozat İlçe Merkezi	1985	%'si	2013	%'si
Okuma yazma bilen fakat bir öğretim Kurumundan Mezun olmayan	665	23,6	585	14,7
İlkokul mezunu	1300	46,1	488	12,2
İlköğretim Mezun	-	-	1111	27,9
Orta ve Dengi Okul Mezun	411	14,6	144	3,6
Lise ve Dengi Okul Mezun	266	9,4	1155	29
Yüksekokul veya Fakülte mezunu	175	6,2	471	11,8
Yüksel Lisans Mezun	-	-	30	0,8
Doktora mezunu	-	-	1	0
Bilinmeyen	1	0	77	1,8

Kaynak: TÜİK (1985-2013)

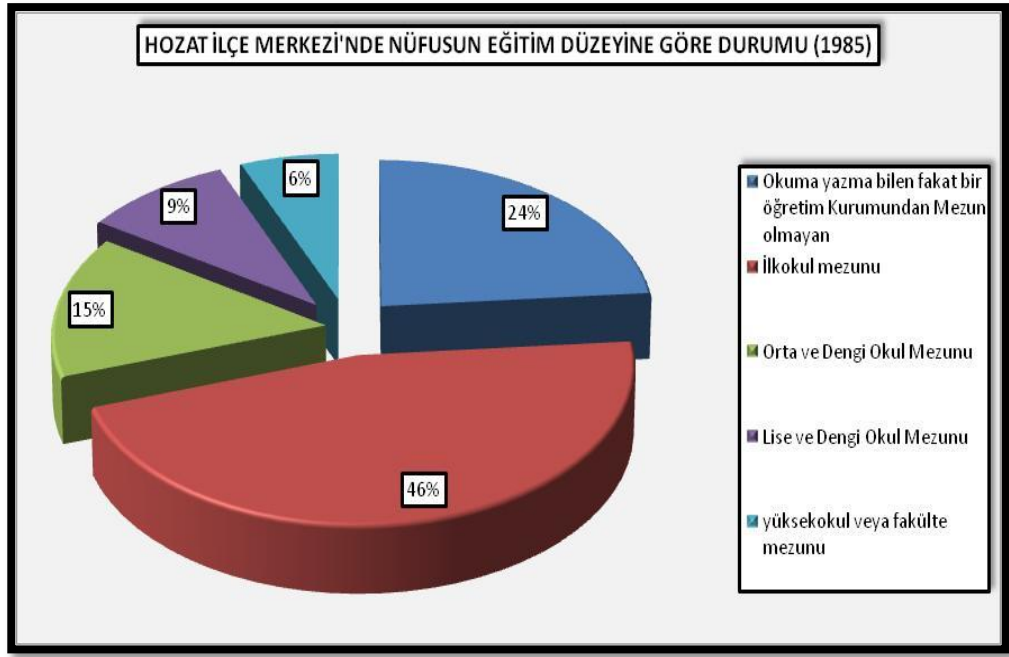
Sonuç olarak geçmiş yıllarda daha eğitim düzeyleri düşük olan araştırma alanımızda günümüze doğru giderek artan eğitim düzeylerinin arttığını ve mezun olanlarda önemli artışlar ile ilçe merkezinde yüksek lisans ve doktora yapanlar gibi çeşitlilik kazandığını söyleyebiliriz. Ayrıca 2008 yılında Tunceli Üniversitesinin ilde kurulmuş olması ve Hozat ilçe merkezinde kurulan meslek yüksek okulunun açılmış olması, imkanların artırıldığı takdirde düzeyin daha da artacağı görülmektedir. Bütün değerlendirmelerin ve başarılı durumun sonucu olarak araştırma alanımızın dahil olduğu 2014 yılında Tunceli ili, Türkiye genelinde yapılan TEOG sınavında, Türkiye birincisi olarak çıkması, eğitimdeki başarının varlığını ortaya koymuş; aynı zamanda aile, çevre, okul arasında güzel ve başarılı bir ilişki kurulup disipline edildiğinde, fırsat ile imkanlar çoğaltıldığında, kamu kurumlarımızdaki eğitimin daha değerli olduğu ve kaçınılmaz başarısı her zaman ortaya çıkacaktır (Bkz. Şekil 41-42).

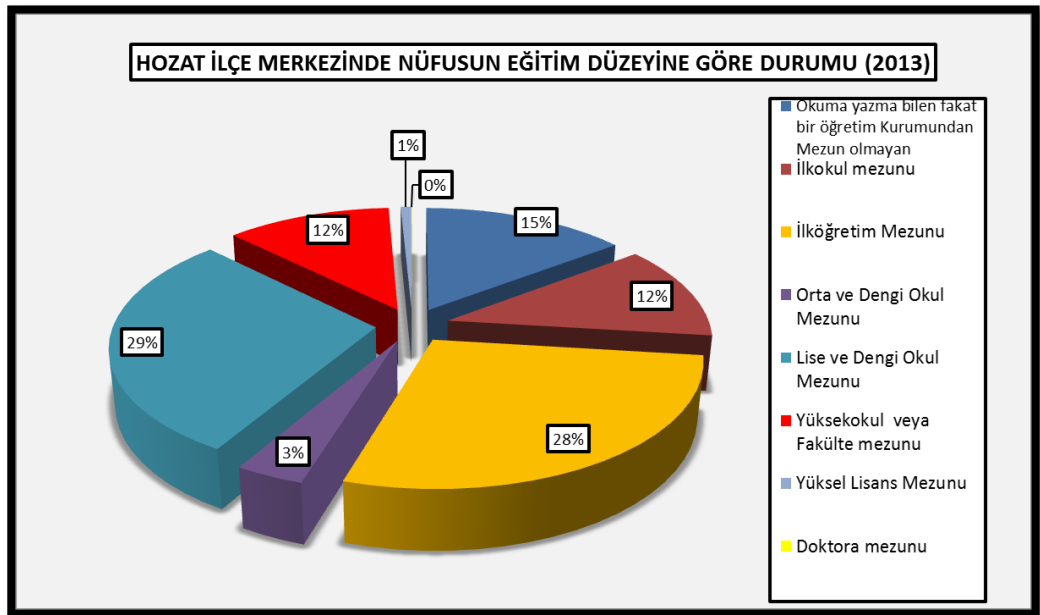
Fotoğraf 6. Tunceli Üniversitesi Hozat Meslek Yüksek Okulundan bir görünüm

Fotoğraf 7. Hozat ilçe merkezinde Hamidiye Mahallesi'nde bulunan Zübeyde Hanım Lisesi'nden bir görünüm

Şekil 41. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyine Göre Durumu (DİE-1985)

Şekil 42. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Eğitim Düzeyine Göre Durumu (TÜİK-2013)

3.1.5.3. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Sağlık Özellikleri

Sağlık coğrafyası (Tıbbi coğrafya), giderek ilgi toplayan ve gelişmekte olan bir çalışma alanıdır. Sağlık coğrafyası; doğal ortam- insan etkileşimim sonucunda coğrafi

ortamda meydana gelen hastalıkların yeryüzündeki coğrafi dağılımlarını, ortaya çıkış nedenlerini, etkiledikleri nüfus miktarı ve yürütülen sağlık hizmetlerini bir sentez halinde ele alan sosyal coğrafya dalıdır (Ergün- Saraç, 2006, s.2).

Sağlık coğrafyasını sadece hastalıkları oluşturan fiziki ve beşeri faktörler ile bunların coğrafi dağılışı olarak görmemek gerekir. Sağlıkla ilgili hizmetlerin coğrafi dağılışı da sağlık coğrafyasının ele aldığı konular arasındadır. Sağlık coğrafyasını bu yönüyle ele aldığımızda hem beşeri coğrafya, hem de ekonomik coğrafya ile bağlantılı olduğunu görmekteyiz (Özçağlar, 2006, s.109).

1956 yılında hizmete girmiş olan sağlık ocağının hizmet binası, Hükümet Caddesi üzerinde Hamidiye Mahallesiinde bulunmaktadır. Hizmet binası 2(iki) katlı 305 m² olarak yapılmış olup, toplam alanı 5417 m², (kapalı alan 995 m², açık alan 4422 m²) iken, yeni hizmet binası inşaatının yapımına yaklaşık 800m² ve toplam 3(üç) kat aynı yerde inşaatına başlanmıştır.

Mevcut olan sağlık ocağı hizmeti içerisinde hasta yatış odası, doğum odası, pansuman enjeksiyon odası, Aile Hekimliği polikliniği, aşı ve aile planlaması odası, laboratuvar odası şeklinde hizmet vermektedir.

16/09/2008 yılından itibaren ilçemizde Aile Hekimliği uygulamasına başlamış olup; Toplum Sağlığı Merkezi kurulmuş buna bağlı olarak 1 ve 2 Nolu Aile Hekimliği ilçemizde Toplum Sağlığı Merkezi bünyesinde hizmete devam etmektedir. Bu hizmet merkezindeki laboratuvar biriminde hemogram, biyokimya kan grubu, hepatit markırları, gebelik testi, gaita ve troponin gibi testler yapılmakta olup bugün için hizmetine devam etmektedir. Toplum sağlığı merkezinde toplam 33 (otuzüç) personel bulunmakta olup, 2 kişi ise taşeron işçisi olarak görev yapmaktadır. 5 hemşire, 3 doktor, 2 aile hekimi doktoru, toplam 5 doktor, 4 ebe, 2 şoför, 4 acil tıp teknisyeni, 2 tıbbi sekreter, 1 çevre sağlık teknisyeni, 3 veri hazırlama ve kontrol işletmeni, 1 laborant, 2 sağlık memuru, 2 hizmetli ve 1 kişi ise taşeron işçisi olarak (temizlik personeli) hizmet vermektedir.

Araştırma alanımızdaki yapımı süren yeni Toplum Sağlığı Merkezinin tamamlaması ile öncelikli olarak hasta ve hasta yakınlarının beklentilerini karşılayarak memnuniyeti en üst düzeyde tutma konusunda önemli bir süreç olup özellikle Elazığ'a sevk edilen hastaların gitmesini önleyip daha kısa sürede tedavi edilmesini sağlayacaktır. Özellikle ağır kış şartlarının sürmesi ve Pertek-Elazığ arasındaki feribot mesafesi gece gelen acil hastalar konusunda problem teşkil etmekteydi. Bu nedenle

yapımı süren merkezin tam teşkilatlı Hozat Devlet Hastanesi şeklinde olması ilçe merkezi ve çevre köyler için sağlık sorunlarına çözüm bulma konusunda önemli hale gelecektir.

3.1.5.4. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı

Bir idari birimde hakim ekonomik faaliyet, tarımın dışındaki faaliyetler ne kadar fazla ise o merkezin coğrafi anlamda şehirselleşme niteliği de artış göstermiş olur. Bu bağlamda Hozat ilçesinde nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı incelendiğinde, ilçe merkezi ile kırsal kesim arasında büyük farklar olduğu görülmektedir.

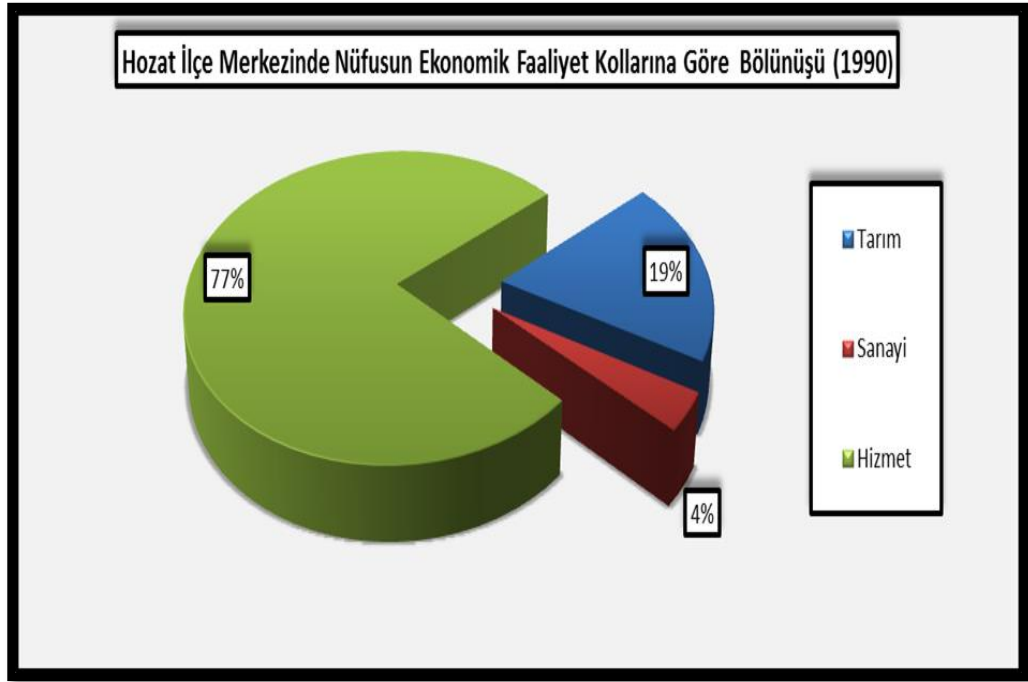
Genel olarak hakim ekonomik faaliyet tarım olmasına rağmen giderek hizmet sektörü ön plana çıkmıştır. Çünkü ekonomik potansiyelleri sınırlı tarımsal üretimi giderek düşen yeryüzü şekillerinin ekonomik faaliyetleri sınırladığı, ulaşım ile iklim koşullarının olumsuz olması ve en önemlisi terör olaylarının etkileri nüfusun ekonomik faaliyetlere dağılımını etkilemiştir.

1990 nüfus sayımında kırsal kesimde nüfusun % 92'si tarımla uğraşırken, bu değer 2000 yılında % 32 'ye gerilemiştir. Tarım sektöründe gerilemenin nedeni ise özellikle o dönemde yaşanmış olan terör faaliyetlerinin kırsal yaşamı etkilenmesi sebebiyle yaşanan göçlere ve toprakların boş kalmasına bağlayabiliriz. Kırsal yaşamda da 2000 yılında itibaren hizmet sektörü % 67 değerine ulaşması dikkat çekicidir. Sanayi sektöründe verdiğimiz oranlar, daha çok imalat sanayisine bağlı küçük işletmeler değerlendirilmiştir.

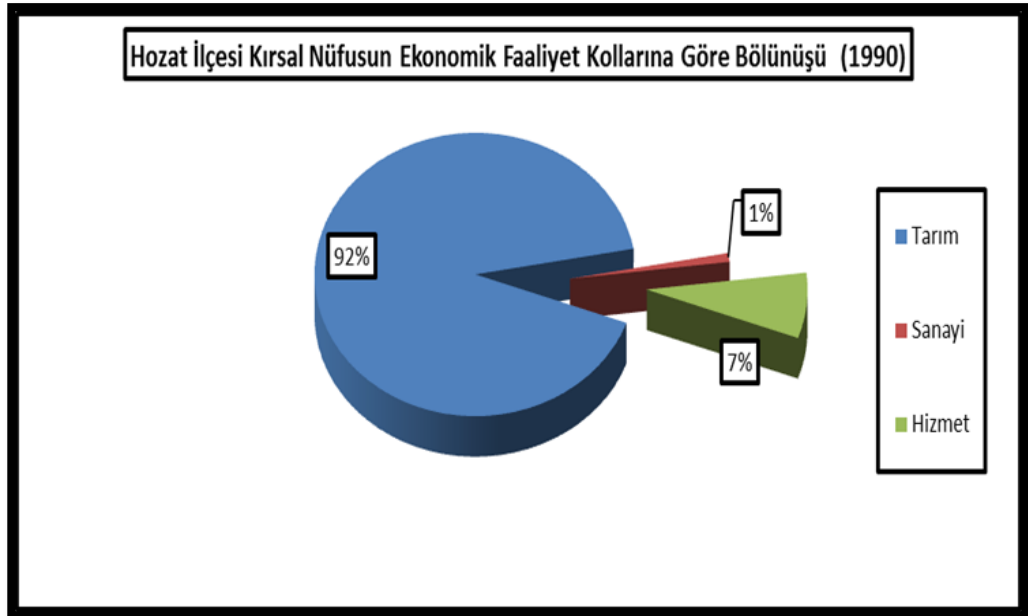
Hozat İlçe Merkezinde; hizmet sektörü 1990 nüfus sayımında % 77 'iken bu değer 2000 yılında % 97 'ye çıkmıştır. İlçe merkezindeki imalat sanayisi ve tarım sektörü iyice gerilemiştir. Hizmet sektörünün giderek ağırlık kazanmasını, özellikle askeri personelin varlığına bağlayabiliriz. Yine hizmet sektöründe olan bu artış, devletin idari, kültürel ve sosyal yapılanması sonucu toplum hizmetinde çalışanların artışıyla olmuştur.

Sonuç olarak Hozat ilçe merkezi ve kırsal alanında tarım, sanayi giderek gerilerken, fonksiyonel analiz grafiğine göre faal nüfusun önemli bir kısmı hizmet sektöründe çalışmaktadır. Fakat hizmet sektörü öncelikli olan bir artış olmasına rağmen, sanayinin ve imalat sektörünün olmaması ve araştırma alanımızda tarımsal nüfusun azalmasına rağmen yinede ilçenin en önemli gelir kaynağı ile ekonomik faaliyeti tarım

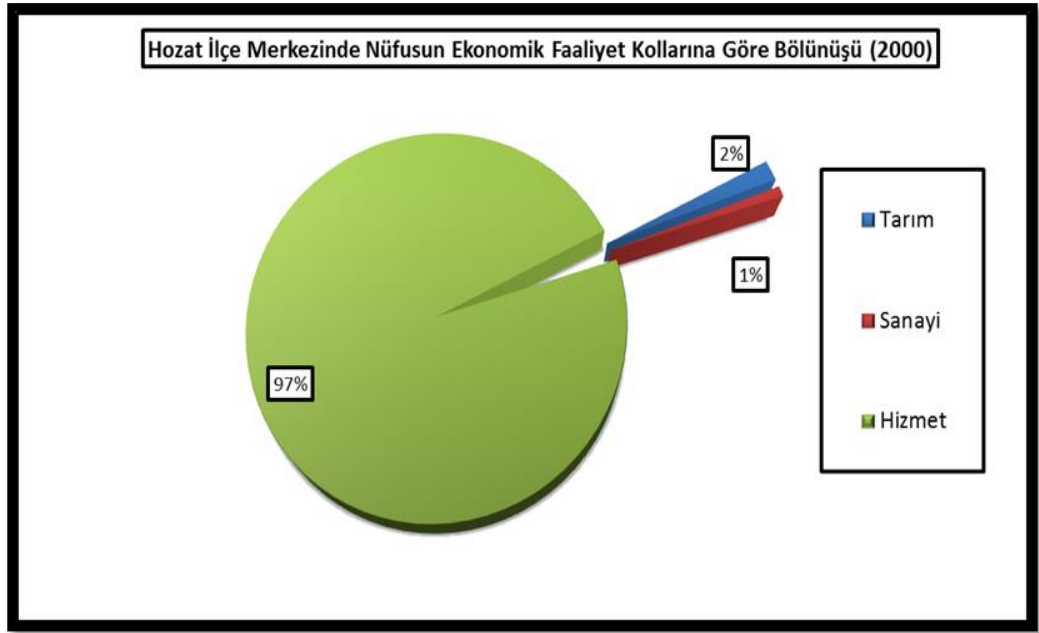
ve hayvancılık olmasından dolayı çok azda olsa tarım kasabası fakat tarım dışı istihdam daha çok hizmet ağırlıklı olması, çalışma alanımızın özellikle garnizon kasabası olduğunu söyleyebiliriz (Bkz. Şekil 43-44-45-46-47-48).

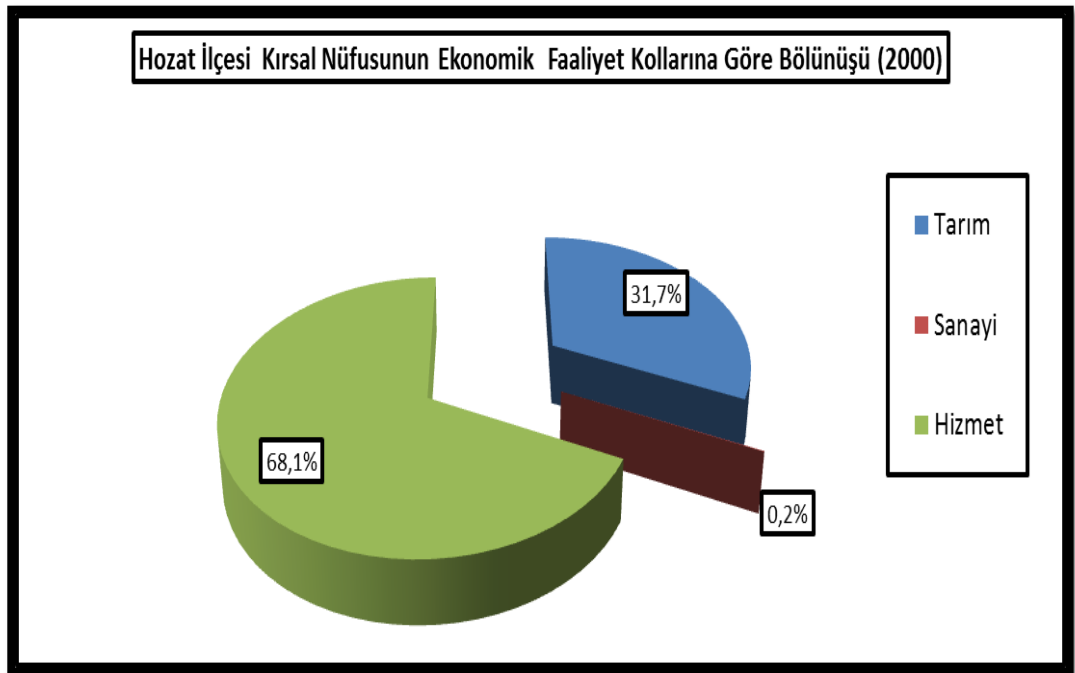
Şekil 43. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (TÜİK-1990)

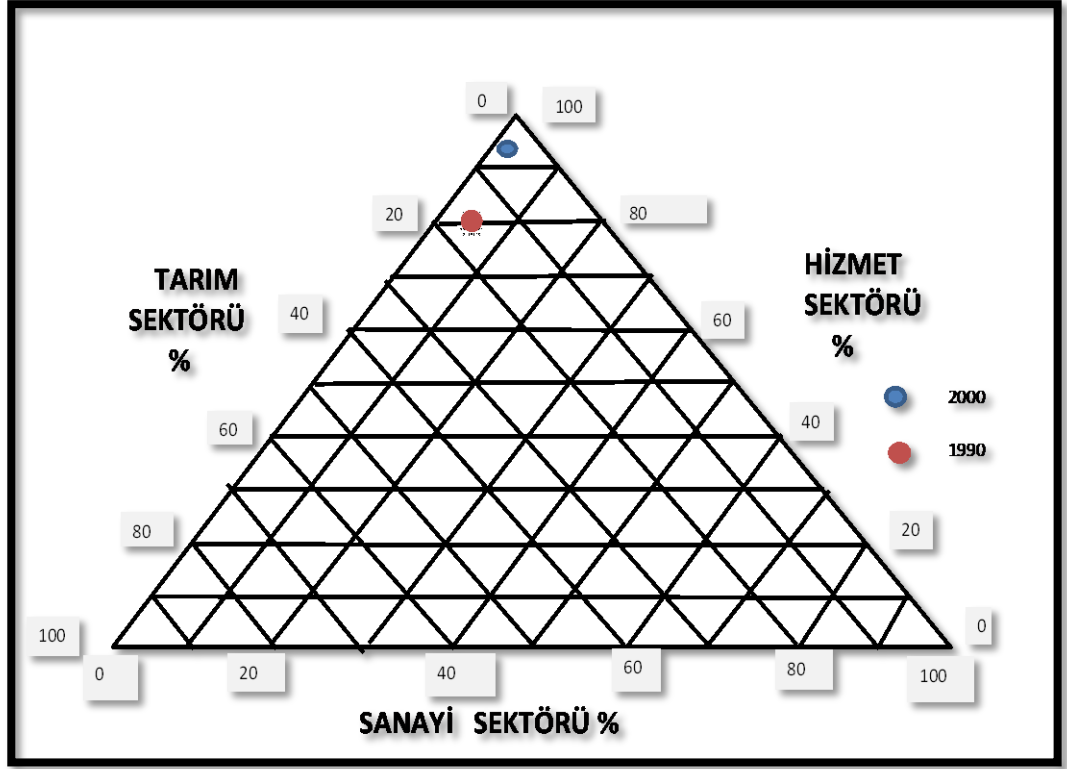
Şekil 44. Hozat İlçesi Kırsal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (TÜİK-1990)

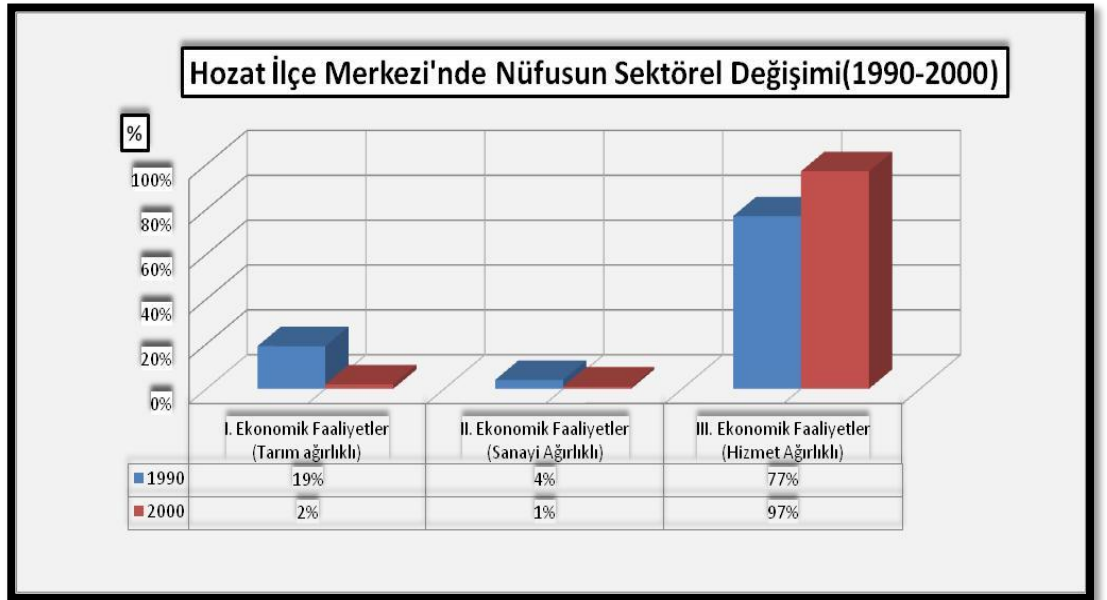
Şekil 45. Hozat İlçe Merkezinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (TÜİK-2000)

Şekil 46. Hozat İlçesi Kırsal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (TÜİK-2000)

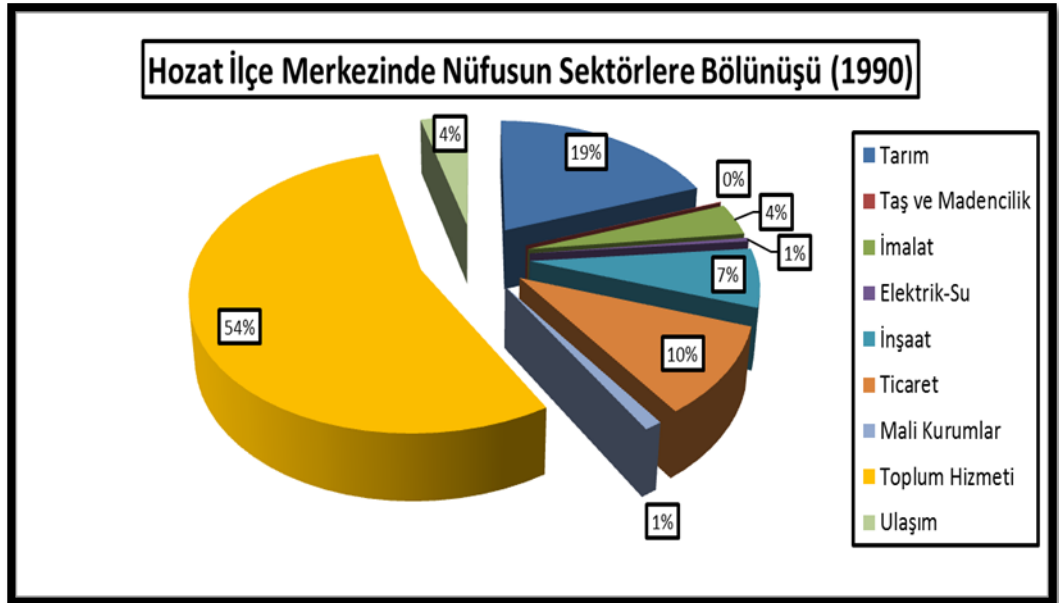
Şekil 47. Hozat İlçe Merkezinin 1990-2000 Genel Nüfus Sayımına Göre Şehirsel Fonksiyonların Sınıflandırılması

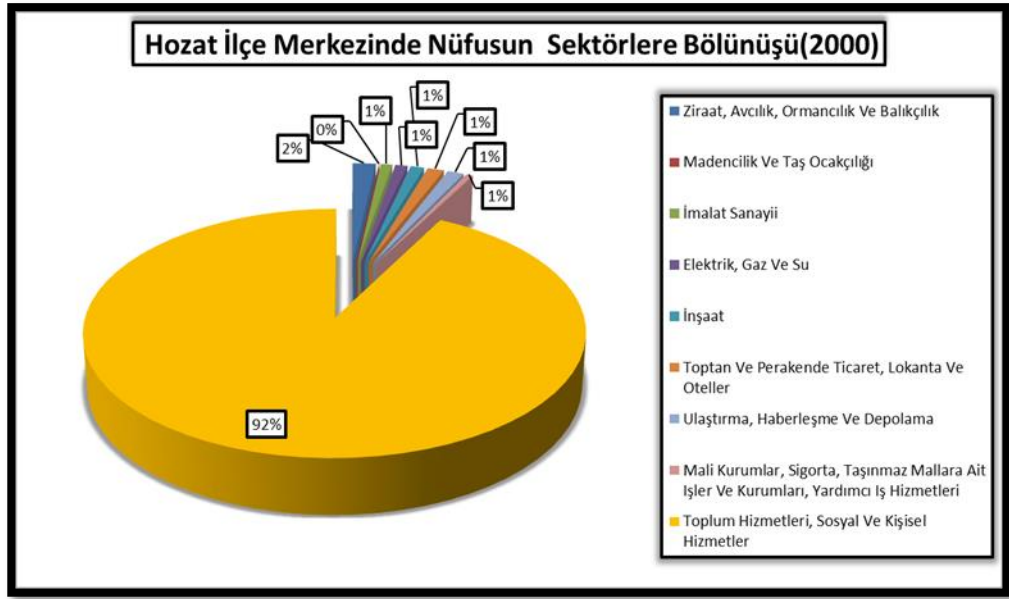
Şekil 48. Hozat İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Ekonomi Sektörlerindeki Payları (%) (TÜİK 1990-2000)

Hozat ilçe merkezinde nüfusun sektörlere dağılımına baktığımızda ise 1990 yılında toplum hizmetleri %54, tarım % 19, taş ve madencilik % 0, imalat % 4, elektrik ve su %1, inşaat %7, ticaret %10, mali kurumlar %1, ulaşım %4 olurken; 2000 yılında nüfusun sektörlere dağılımına baktığımızda ise toplum hizmetleri % 92, tarım % 2, taş ve madencilik % 0, imalat % 1, elektrik ve su %1, inşaat %1, ticaret %1, mali kurumlar %1, ulaşım %1 şeklinde olmuştur (Bkz. Şekil 49).

2000 yılına dikkatlice baktığımızda nüfusun sektörlere dağılışındaki oranlarda önemli değişimler söz konusudur. Bu oranlardan özellikle toplum hizmetleri sektöründe % 38 oranında hızlı bir artış söz konusu olurken tarım sektöründe, ulaşımda, inşaatta, imalatda, ticarete önemli azalmalar meydana gelmiştir. İlçe merkezinde özellikle terör faaliyetleri sonucunda göçlerin meydana gelmesi, doğal olarak sektördeki değişimi etkilemiştir. Hizmet sektörünün artması ise özellikle askeri birliğin ve emniyet güçlerine ait personel sayısının artmasını sonucu olduğunu söyleyebiliriz (Bkz. Şekil 50).

Şekil 49. Hozat İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Ekonomi Sektörlerindeki Bölünüşü (TÜİK- 1990)

Şekil 50. Hozat İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Ekonomi Sektörlerindeki Bölünüşü (TÜİK -2000)

3.2. Hozat İlçe Merkezinde Yerleşme

Tunceli, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümünde yer almaktadır. Doğusunda Bingöl, batısında Malatya, kuzeyinde Erzincan, güneyinde Elazığ illeri bulunan Tunceli 7.774 kilometre karelik alana sahiptir (Tunceli İl Yıllığı, Ankara 1973, s.27).

Kuzey ve kuzeydoğudan Munzur dağlarıyla, batıdan Karasu Vadisiyle, güneyden Keban Baraj Gölüyle ve doğudan da Peri Çayı vadisiyle çevrilidir (Yurt Ansiklopedisi s.7282).

Dağlık ve engebeli yapısıyla Dersim yöresi, tarih boyunca da ticari ve siyasi bir merkez olamamıştır. Bu nedenle genellikle konar-göçer aşiretler ile yönetimle geçinemeyenlerin sığınma mekanları olmuştur. 1973 Tunceli il Yıllığına ve MTA'nın 1980 envanterine göre, ilde en çok bakır, krom, kurşun, maden kömürü, manganez, asbest ve tuz yatakları, çok az da gümüş ve altın yatakları saptanmıştır (Tunceli İl Yıllığı, s.170; Yurt Ansiklopedisi s.7283).

Hozat ilçe merkezi, diğer bütün Tunceli ilçe merkezleri gibi birtakım fiziki ve beşeri faktörlerin etkisi altında kurulmuştur. Ancak Hozat ilçe merkezini ayıran önemli bir özelliğinin olduğunu vurgulamakta yarar vardır. Tarihi ve stratejik bir öneme sahip olmasından dolayı bir zamanlar Hozat ilçesi, Dersim (Tunceli) ilinin merkezi olarak

1848 yılında kabul edilmiş ayrıca kurulduğundan itibaren güvenlik nedeniyle geçmişten günümüze kadar bugün içinde önemli olan askeri birliğin bulunduğu merkezi yer konumundadır.

3.2.1. Hozat İlçe Merkezinde Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Yer adlarının oluşumu sırasında birçok faktör birlikte etkili olmaktadır. Bu faktörlerden bir tanesi de coğrafyadır. Fiziki Coğrafyanın sıcaklık, yükselti ve bitki örtüsü gibi unsurları, İnsan topluluklarının yaşam biçimlerini, kültürlerini etkileyerek bu topluluklara çeşitli özellikler kazandırmaktadır. İnsan toplulukları kazanmış oldukları bu özellikler doğrultusunda yerleşmiş oldukları alanları şekillendirmektedirler. Yerleşme adları da bu biçimlendirmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dilbilimci Özcan Başkan, yerleşme adlarını genel olarak iki grup altında toplamıştır.

- A. Tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar,
- B. İnsanlara ve topluluklara dayanan adlar.

Başkan, bu iki grubu da kendi içerisinde ayrı bir sınıflamaya tabi tutarak üç tane alt grup oluşturmuştur.

- A 1. Çevreyle ilgili adlar;
- A 2. Bitkilerle ilgili adlar;
- A 3. Hayvanlarla ilgili adlar;
- B 1. Kişilerin fiziksel yaşayışı ile ilgili adlar;
- B 2. Kişilerin duygusal yaşayışı ile ilgili adlar;
- B 3. Kişilerin kendi varlıklarıyla ilgili adlar (Başkan, 1971, s.319).

Yer adlarının kaynağını aldığı ve etkilendiği coğrafik etkenler göz önünde bulundurulduğunda fiziki coğrafyanın etkileri ilk sırada yer almaktadır.

Bu bölge Türk hakimiyeti kurulmadan önce ise farklı isimler almıştır. Hititler zamanında Munzur dağlarının güney bölümüne "İşuva", Çemişgezek bölgesine "Zuhma", bugünkü Tunceli'nin bir kısmını içine alan bölgeye de "Sophone" denmiştir (Aksoy, 1985, s.23).

Urartular döneminde ise Çemişgezek'e "Tamişkiş", Kalan'a "Sophone", bugünkü Tunceli bölgesine ise "Supani" denmiştir (Kaya, 2010, s.22).

Tarihteki Tunceli (Dersim) bölgesi bugünkü sınırlarla aynı değildir. Tarihi kaynaklarda Tunceli bölgesindeki en eski yerleşim merkezleri arasında Çemişgezek,

Pertek, Hozat ve Mazgirt yöreleri geçmektedir. Çemişgezek adının tarihi Bizans dönemine kadar gitmektedir. Ermeni kaynaklarında Çımışgik adında birinin Bizans imparatoriçesiyle evlenerek başa geçtiği anlatılmaktadır.

Ermeni müellifler, Tzimisces (Çımışgik)'in Ermeni olduğunu Khozan bölgesinin Hierapolis şehrinde doğduğunu ve imparatorun ismine izafeten buraya “Çımışgadzak” dendiğini ileri sürerler. Hozat'ın eski adı Tzimisces olmasına rağmen, bugünkü Çemişgezek'in esas adıdır. Bizans imparatorluğu zamanında “Hozan(Khozan), Urartular döneminde Huzan, Kanton içinde ‘Hazani ’ olarak geçer. X.yy sonunda ve XI.yy başlarında yaşamış olan Ermeni müverrihi Aşoğik (Ağzonik), Khozan'ın (Hozat) “Büyük Kasaba” olduğunu ve IV.Ermenistan'ın Azoph'a mıntikasında, bulunduğunu söylemiştir Eski çağlarda ise Palakhovit ya da Palahovit olarak geçerdi. 19. yy ikinci yarısından sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi yazışmalarında Hozat'ın adı Dersim adıyla anılmaya başlanmıştır ((İnciciyan ‘Eski Erministan, s.57 atfen Kaya 2010, s.617).

Osmanlı döneminde ise bugünkü Tunceli (Dersim) yöresini ve Erzincan ile Malatya'nın bir kısmını içine alan bölge Çemişgezek Sancağı olarak adlandırılmıştır. Bu durum 1848 tarihinde Dersim Sancağı oluşturulmasına kadar sürmüştür.

Dersim bölgesi tarihi dönemler içinde iki kısma ayrılmıştır. Bunlar:

- ✓ Batı Dersim: Hozat, Çemişgezek, Pertek, Ovacık, Kemah
- ✓ Doğu Dersim: Mazgird, Kiğı, Çarsacak (Peri), Nazımiye, Pülümür (Yılmazçelik, 2011, s.89).

İlk kez Osmanlı belgelerinde kullanılan Dersim adı konusunda ise farklı görüşler mevcuttur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Eski çağlarda Tercan'ı da içine alan bölgenin adı Derksen idi. Bu ad zamanla Fars kültürünün etkisiyle Dersim'e dönüşmüştür (Aksoy, 2010, s.25).

“Der-sim” —Gümüş Kapı ile de ilişkilendirilir. Bu yörede zengin gümüş yataklarının bulunmasından dolayı buraya Dersim adı verilmiştir.

Bir başka görüşe göre de, sözcük "Darsim"den (dar-ağaç; sim-gümüş) gelmiştir (Bulut, 2011, s. 84).

3.2.1.1. Türklerin Anadolu'ya Gelişine Kadar Tunceli Tarihi

Tunceli çevresi en eski çağlardan itibaren bir yerleşim yeri olsa da, coğrafi durumundan dolayı bir yönetim merkezi olmamıştır. Bugün Tunceli iline bağlı

Çemişgezek ilçesi çevresinde, 1968-1970 yılları arası yürütülen Hamit Zübeyr Koşay başkanlığındaki Keban Projesi Pulur Kazısı sonucunda ele geçen bazı buluntular, bu bölgedeki yerleşimin Son Neolitik döneme (M.Ö. III. bin) kadar gittiğini göstermektedir (Danık, 1993, s.1).

M.Ö. 2500-2000 arası Anadolu'da Hattiler, Luwiler ve Hurriler ortaya çıkmıştır. Hattilerin egemenliği döneminde Tunceli bölgesi —*İzuval* olarak adlandırılmıştır. M.Ö. 2200'lerde Dersim bölgesi Hurrilerin eline geçer. Bölgenin bu dönemdeki adı ise —*İşuva*’dır. Keban barajı projesinde yapılan kazılarda bulunan çivi yazılı tabletlere göre; İşuva bölgesinin sınırı batıda Hitit, doğuda Hurri-Mitanni bölgesiyle sınırlanıyordu. Ancak bugünkü Dersim (Tunceli) sınırlarına göre bölgenin güneyi İşuva alanı içindeydi. Hititler döneminde ise Çemişgezek ve çevresinin adı Zuhma’dır. Yani Dersim’in kuzeyine İşuva, güneyine Zuhma denilmiştir (Danık, 1993, s.2-3).

M.Ö. XII. asırda Hititlerin yıkılmasından sonra bölgede Asur egemenliği başlamıştır. Urartu Devleti yaklaşık olarak M.Ö. 900-580 yılları arasında yaşamış ve en geniş sınırları doğuda Urumiye Gölünü içine alıyor, batıda ise Malatya yakınlarına kadar uzanıyordu. Urartular Mazgird’e büyük önem vermiş, kaleye bir kitabe yazdırtmışlardır. Daha sonraki dönemde ise önce Asurluları, sonra da Urartuları yıkan Medler bu bölgede hakimiyet kurmuşlarsa da kendileri de Perslere teslim olmak zorunda kalır. Sırasıyla Roma, Bizans ve Sasaniler egemenliği başlamıştır.

Sasanilerin yıkılmasından sonra Anadolu’nun doğusu Bizans ve Araplar arasında sık sık el değiştirmiştir. Bizansın baskısından bıkan Ermeniler ise Emevilerin tarafını tutmuştur. Aynı şekilde daha sonraki yıllarda Türkler Anadolu’ya geldiğinde yine Ermeniler Bizans’a karşı yeni gelen Türkleri tutmuştur. Emevilerin buradaki hakimiyet alanı içine Tunceli yöresi de dahil olmuştur. Emevileri yıkıp Halifeliği ele geçiren Abbasiler döneminde de bu bölgedeki Bizans ile çatışmalar devam etmiştir. 756 yılında Armenia valisi Yazid, Erzurum’da Bizans tarafından yıktırılan kaleyi onarır ve burayı Abbasi Halifeliği denetimine geçirir. Böylece Dersim (Tunceli) yöresi de Abbasi egemenliğine girer. Fakat sık sık el değiştirirler. Bizans İmparatorluğunda 963 yılından sonra Doğu Orduları Komutanlığına Dersim bölgesinden Tsimiskes getirilir. Bu komutan o zamanki adı Tsimiskes (Tsimisca) olan bugünkü Çemişgezek’liydi. Daha sonra çeşitli saray entrikalarıyla Bizans imparatorluğu tahtına oturmuştur (Aksoy, 2010, s.96-97-107).

Urfalı Mateos, Vekayinâmesinde; “Dinsiz Çımışgık, Grek İmparatorluğu’nun tahtına oturdu.”diyerek, bu imparatoru benimsemediğini açıkça göstermiştir. Çünkü O, “Bu Allah adamının kanı, kendi katillerinin yüzüne sıçramıştı.”Sözleriyle imparator Nikefor’u yüceltmıştır. Urfalı Mateos, Çımışgık’ın imparator Romanos’un oğullarını Hantsit eyaletinin Vasavakan kasabasına gönderdiğini yazar. Bu Hantsit bugün Tunceli ilçesi olan Hozat’tır (Urfalı Mateos, 1962, s.96-97)

Tunceli ilinde aralarında bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesindeki yerlerin Bizans ve Abbasiler arasında el değiştirmesi, XI. yüzyılda Türklerin Anadolu’ya gelişine kadar devam etmiştir.

3.2.1.2. Türk Hakimiyeti Döneminde Tunceli

3.2.1.2.1. Türklerin Anadolu’ya Yerleşmeleri Döneminde Tunceli

1071 Malazgirt zaferi ile Anadolu, Türkler için Orta Asya’dan sonraki ikincivatanolmuştur. Malazgirt zaferine kadar Doğu Anadolu büyük oranda Bizans’ın elinden çıkmıştır. Zaferden sonra ise Türkler daha kalabalık gruplar halinde Anadolu’ya yayılırlar. Bir yandan Kutalmışoğlu Süleyman Şah 1075 tarihinde İznik’i alıp Anadolu Selçuklularının temelini atarken, diğer yandan Selçuklu komutanları, emirleri altında bulunan Türkmenlerle Doğu Anadolu’ya gelerek burada Beylikler kurmuşlardır.

Erzurum ve çevresinde Saltuklular (1072-1202) Erzincan ve çevresinde Mengüceklüler (1080-1228), Harput’ta Çubukoğulları (1085-1113), Sivas ve çevresinde Danişmendliler (1080-1178), Bitlis ve Erzen’de Demleçoğulları (Dilmaçoğulları) (1084-1393), Van Gölü havzasında Sökmenliler (Ahlatşahlar) (1100-1207), Diyarbakır’da Yıvaloğulları (1098-1183) ve Hasankeyf, Mardin ve Harput merkez olmak üzere Güneydoğu Anadolu’da, Artuklular (1101-1231, Mardin’de 1408’e kadar) kurulmuştur. Bu Türk Beyliklerinin kuruluş tarihlerine bakıldığında, 1071 Malazgirt zaferiyle beraber Türklerin Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu bölgesinde hakimiyet kurdukları görülür.

1071 zaferinden sonra Mengücek Ahmed Gazi Erzincan, Kemah, Gebin Kara Hisar, Divriği, Dersim ve Palu şehirlerinin bulunduğu bölgeye egemen olarak Mengücek Beyliğini kurar. Mengüceklerin Dersim yöresinin kuzeyine egemen oldukları sırada, Çubukoğulları da güney taraflarına hakim olmuşlardır. Ancak Çubukoğulları’nın bu hakimiyeti uzun sürmemiş, gittikçe güçlenen Artukoğulları karışıklık içindeki

Çubukoğulları'nı yıkarak Harput kalesini alırlar. Böylece Tunceli'nin güneyi Artuk Beyi Belek Gazi'nin yönetimine girmiştir.

Doğu Anadolu Beylikleri arasında bu şekilde el değiştiren Dersim bölgesi, Anadolu Selçuklu Sultanı I.Alâeddin Keykubad döneminde (1220-1237) Selçukluların hakimiyeti altına alarak, Mengücek Beyliğine son verir.

Alâeddin Keykubad'ın Horasan Erenlerine de pek çok hürmeti olmuş, onun döneminde dervişler Anadolu'nun pek çok yerinde tekke ve zaviye açmışlardır.

Doğu illerine Türkistan ve Horasan'dan gelen bir kısmı Alevi olan Türkmen aşiretleri Dersim ve Erzincan çevresindeki dağ eteklerine yayılmışlardır. İbrahim Yılmazçelik, Dersim içlerine giren bu aşiretlerin diğer Türkmen aşiretleriyle ilişkileri kesilince Dersim'de bulunan aşiretlerin etkisiyle Zazaca konuşmaya başladıklarını ifade ediyor (Yılmazçelik, 2010, s.41).

1248 Köseadağ Savaşında, Anadolu Selçuklu Devletinin Moğollara yenilmesiyle Dersim yöresi Moğolların egemenliğine girmiştir. Moğol ilhanlı devletine, yıkılıncada Tunceli çevresi Eretna devletinin egemenliğine girmiştir. Daha sonra ise Karakoyunlular egemen olmuştur.

Karakoyunlu Devleti, en büyük hükümdarları olan Cihan Şah döneminde sınırlarını Horasan'dan Osmanlı ve Memluk sınırlarına kadar genişletmiş, ancak bu bölge içinde Diyarbakır Akkoyunlular'ın hakimiyetinde kalmıştır. Akkoyunlular'ı yıkmak için Diyarbakır üzerine harekete geçen Cihan Şah kış geldiği için geri dönünce Akkoyunlu Uzun Hasan'ın yaptığı ani bir baskınla öldürülmüş ve Karakoyunlu Devleti de kısa bir süre içinde dağılmıştır (1467). Uzun Hasan'ın bu başarısıyla Doğu Anadolu dolayısıyla Dersim yöresi de Akkoyunlu Devleti'nin hakimiyetine geçmiştir (Uzunçarşılı, 1984, s.183-184-188).

Akkoyunluların Tunceli (Dersim) bölgesindeki hakimiyeti Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti Fatih ile imparatorluk haline gelmeye başlayınca hızla genişler. Anadolu'da birlik kurmak isteyen Fatih, Uzun Hasan'ın Karamanoğullarına yardım etmesi üzerine Akkoyunlu Devleti üzerine sefere çıkar. 1473 Otlukbeli Savaşı'nda Uzun Hasan yenilir (Uzunçarşılı, 1984, s.193).

Böylece Tunceli ve çevresi de Osmanlılara geçer. Savaştan sonra dağılan Akkoyunluların bir kısmı Ovacık ve Pülümür'e sığınmışlardır (Yılmazçelik, 2011, s.45).

“1473 yılında Fatih Sultan Mehmet zamanında, Otlukbeli Savaşı’ndan sonra Akkoyunlular’ın yöredeki etkinliği kırılmış 1514 yılında Yavuz Sultan Selim’in Çaldıran Savaşı’nda Şah İsmail’i mağlup etmesiyle yörede Osmanlı egemenliği pekişmiştir. Osmanlı döneminde, Dersim Tarihi, 1515 tarihinde Pir Hüseyin Bey’in Çemişgezek Beyi olarak tayini ile başlamıştır” (Ünal, 1989, s.33). “Pir Hüseyin Bey Çemişgezek’te bulunan Nur Ali Halife’nin ordularını yenerek yöreye hakim olmuş ve Çemişgezek Pertek’le beraber Osmanlı Beyliği haline gelmiştir. Pir Hüseyin beyin ölümü üzerine, on altı çocuğu arasında iktidar mücadelesi başlamıştır. Kanuni Sultan Süleyman duruma müdahale etmiş ve bölgeyi dört sancak(Çemişgezek, Pertek Sağman ve Mazgirt) ve on iki zeamete ayırmıştır” (Han, 1975, s.194-202). “Bu tarihten sonra bu dört sancak uzun bir dönem Pir Hüseyin Bey’in on altı oğlu tarafından idare edilmiştir” (Yolga, 1994, s.54–56).

1516 tarihinde Pertek ve Sağman “Yurtluk-Ocaklık” sancak statüsü taşımakta olup, Diyarbekir eyaletine bağlıydı (Ünal, 1989, s.33). “Pertek’in 1518’de 14, 1523’de 22, 1541’de 17 köyü bulunmaktaydı” (Ünal, 1999, s.32). Bu sancaklar, Diyarbekir Eyaletine bağlı olma durumlarını XIX. Yüzyılın ilk yarısı da dahil olmak üzere sürdürmüşlerdir (Yılmazçelik, 1995, s.124-134).

“Pir Hüseyin Bey’in üçüncü oğlu Rüstem Bey Pertek Sancağı’na atanmıştır. Ölümünden sonra ise bu sancağa Bay Sungur atanmıştır. Pertek bu dönemde (1520 yıllarından sonra) iki sancak durumundaydı. Sağman Sancağı’nın başında Pir Hüseyin Bey’in oğlu Keyhüsrev Bey vardı. Keyhüsrev Bey’in ölümü üzerine yerine büyük oğlu Salih Bey geçti. Salih Bey kardeşi Ömer Bey tarafından öldürüldü. Daha sonra Salih Bey’in karısı tarafından Ömer Bey öldürüldü ve bir müddet sonra Salih Beyin karısı, oğlu Keyhüsrev Bey’le beraber padişah tarafından 1597’de sancağın başına getirildiler.

Bu dönemde Osmanlı tahtında Sultan Murat vardı” (Cengiz, 1985, s.137). “1788–1789 tarihleri arasında Pir Hüseyin Evlatlarına tevcih edilmiş olan Dersim bölgesi, Ovacık ve Sağman olmak üzere iki kadılığa taksim edilmiş ve Harput sancağı’na bağlanmıştır. Bu yeni düzenleme içerisinde Dersim mıntıkasındaki kazalar 1775 tarihinde oluşturulan Maden-i Hümayun merbutatından sayılmıştır. 1788–1789 tarihlerinden sonra kaymakamlar ve nahiye müdürleri esraf-ı belde den tayin edilmeye başlanmıştır. Pertek sancak beyi Sungur Bey zamanında Palu’nun Karaçor nahiyesine bağlı Kenar köyünden gelen Kulu Ağa’ya otlak ve yaylak olarak Peri nahiyesi verilmiştir. Sungur Bey’in vefatından sonra Kulu Ağa’nın evlatları mali güçlerini ve

nüfuzlarını arttırmış ve 1788 tarihinde kaza yapılan Pertek'e kaymakam olarak Kulu Ağa'nın evlatları tayin edilmiştir. Yine bu dönemde Çemişgezek Kaymakamlığı Beyzadelere ve diğer kaza kaymakamlıkları da bazı aşiret ağalarına tevcih edilmiştir" (Yolga, 1994, s.58-59).

3.2.1.2.2. 19. Yüzyıl'da Tunceli

1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle ülke genelinde idari, mali ve sosyal alanda bir kısım yenilik yapılmıştır. Bu dönemde Dersim bölgesini Diyarbakir Eyaleti içerisinde ele almak lazımdır. 1 Nisan 1846 tarihinde Dersim, Harput Eyaletine bağlanmıştır. Dersim Sancağı'nın teşkil edildiği 1848 tarihinde sancak merkezi Hozat yapılmıştır. Zira 1848 yılında Diyarbakir Eyaletinin idari taksimatında da önemli değişiklikler yapıldığı tespit edilmiştir (Yılmazçelik, 1988, s.125).

1848 tarihinde Dersim Sancağı'nın merkezi olan Hozat, sancak merkezinin buradan kaydırılmasıyla tekrar eski haline dönmüştü. Bu tarihten sonra Dersim Sancağı, Harput Eyaletine bağlanmıştır (Aksın, 1995, s.5).

13 Kasım 1848 tarihli bir tahrirat hülasasında, Dersim, Kuzican (Pülümür) ve Mazgirt'in büyük yerler olduğu belirtiliyor ve bunların Koçgiri aşiretiyle birleştirilip toptan bir sancak itibariyle kaymakamlık olarak idaresinin uygun görüldüğü bildiriliyordu. Bununla birlikte Koçgiri ile Dersim arasında yer alan Kemah, Gürcanis ve Kuruçay kazalarının, Koçgiri ile Dersim'in birleştirilmesine engel görüldüğünden söz konusu kazaların Dersim Sancağı'na iltihak ettirildiği bildirilmekteydi. İşte ortaya çıkan bu yeni duruma göre Dersim Sancağı'nın Diyarbakir veya Harput Eyaletleri'nden birisine bağlanması istenmekteydi. Nitekim bu görüş doğrultusunda Dersim Sancağı, Diyarbakir Eyaleti'ne bağlanmış olsa da bu durum fazla uzun sürmemiştir. 6 Temmuz 1851 tarihinde çıkan bir yasa ile Dersim Sancağı, Harput'a daha yakın olması sebebiyle yeniden Harput Eyaleti'ne bağlanmıştır (Yılmazçelik, 1999, s.34-35-36).

Ancak bu tarihte sancak merkezi Kemah kazasına kaydırılmıştır. 5 Ocak 1858 tarihli bir tahrirattan anlaşıldığına göre bu tarihte Hozat'ta bulunan kışla ve kaymakam konağının tamirleri tamamlanmış ve Harput'ta bulunan piyade birinci alay birinci tabur, birinci şешhaneci taburundan üç bölük asker ve iki top Hozat'a gönderilmiştir (Yılmazçelik, 2011, s.93).

Bu tarihten sonra Dersim çeşitli dönemlerde, Erzurum vilayetine, Harput'a ve Diyarbekir Eyaletine bağlı olarak çeşitli idari bölümlere ayrılarak yönetilmiştir. 1848 tarihinde Dersim Sancağı'nın merkezi olan Hozat, sancak merkezinin buradan kaydırılmasıyla tekrar eski haline dönmüştü. 1880 tarihinde Dersim, Hozat merkez olmak üzere vilayet teşkil edilmiştir. Yeni teşkil edilen Dersim Vilayeti'nin merkezi olduktan sonra Hozat'ta birçok yeni ev 2 hamam ve kahvehaneye ilave olarak, 1 cami ve birde rüşdiye mektebi yaptırılmıştır (H 1310 Tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Salnamesi, s.242-243).

1848 tarihinde Dersim, 1880 tarihinde Dersim Vilayeti'nin ilk valisi, Fikri Paşa'dır (Dah. Vek. Jan. Umum Kom. Dersim, s.5). Dersim çeşitli dönemlerde, çeşitli idari taksimatlarla yönetilmiştir. Bu taksimatları şöyle sıralayabiliriz (Bkz.Tablo 36)

Tablo 36. Dersim'in Bazı Yıllara Göre İdari Taksimatı

1848-1851	1851-1867	1880	*1888
Dersim(Hozat) Sancağı	Dersim(Hozat)Sancağı	Dersim(Hozat)Sancağı	Dersim(Hozat) Sancağı
Gürcanis Kazası	Gürcanis Kazası	Ovacık Kazası	Ovacık Kazası
Ovacık Kazası Kuruçay Kazası	Ovacık Kazası Kuruçay Kazası	Çarsancak Kazası Mazgirt Kazası	Çarsancak Kazası Mazgirt Kazası
Mazgirt Kazası Kuzican Kazası	Mazgirt Kazası Kuzican Kazası	Kızılkilise(Nazımiye) Kazası	Kuzican Kazası
Koçgiri Kazası	Koçgiri Kazası	Pah Kazası	Pah Kazası
Kemah Kazası	Kemah Kazası (Sancak Merkezi)	Çemişgezek Kazası	Çemişgezek Kazası Kızılkilise(Nazımiye)
	Çarsancak Kazası		Ovacık Kazası

Kaynaklar: Yılmazçelik, 1999,(s.37-38-40) - *Encydopédie De L'Islam, 1965, s. 241

1894-1895 tarihleri arasında Dersim sancağı Ma'mûretü'l-Aziz sancağı'na bağlı olup kazalar ve köyleri tablodaki gibidir (Bkz. Tablo 37).

Tablo 37. Dersim Sancağında Bulunan Köylerin Dağılışı

Kaza adı	Köy sayısı	Kaza adı	Köy sayısı
Merkez (Hozat)	121	Kuzican(Pülümür)	88
Çemişgezek(Ovacık buraya bağlı)	97	Kızıl Kilise(Nazımıye)	116
Çarsancak	122	Pah	101
Mazgirt	152		
TOPLAM	797		

Kaynak: Yılmazçelik, 2011, (s. 97)

Dersim Sancağı idari taksimat açısından Osmanlı döneminin sonuna kadar Hozat, Mazgirt, Çemişgezek, Çarsancak, Kızılkilise(Nazımıye), Ovacık kazalarını ihtiva etmekteydi. Yine idari açıdan Dersim Sancağı Ma'mûretü'l-Aziz Vilayati'ne bağlı olma statüsüne Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar geçen süre içerisinde de sürdürmüştür (BA. İrade Dahiliye, 8-Z-327, Hususi:24, İrade Dahiliye, 23.N.1330, Hususi:25; İrade Dahiliye, 16.N.1332, Hususi:12, İrade Dahiliye, 30.B.1325, Hususi:35).

XIX. yüzyılın ikinci yarısının sonlarına doğru, Dersim Sancağı'nda sanayi ve ticaret büyük ölçüde Hristiyanların elindeydi. Kazalarda bulunan halk, daha ziyade semercilik, demircilik, dikicilik, hamallık, kahvecilik, eskicilik, kasaplık ile çiftçilikle uğraşmaktaydı (BA Yıldız Tasnifi, Sad. Res. Mar. Ev. Dosya No:60, Sıra No:27).

Bazı aşiretle küçükte olsa tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu arada Hozat kazasında oturan Pilvenk aşireti hububat ve tütün ziraatinde bütün aşiretlerin önünde olup, aynı zamanda odun ve kömür ticaratiyle uğraşmaktaydılar (BA.İrade Dahiliye, 3.C.1326,Hususi:1).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Dersim Sancağı'nda daha ziyade hayvancılığa ve ziraate dayanan bir sanayi söz konusudur. Özellikle halı ve kilim bu konuda en önde gelen ürünler arasındadır. H.1310 (1892-1893) Salnamesine göre, Hozat'ta kilim ve palas dokumakta ve buna ilave olarak kürek ve ağaç kaşık yapılmaktaydı.

Bu dönemde Hozat kazasının başlıca ihraç ürünleri ise buğday, arpa, darı, nohut, mercimek, küşne, culband, gilgil, fasulye, ceviz, patates ve lahana idi. Ayrıca odun da bölgenin önemli ihraç ürünleri arasındaydı. Bu arada Hozat bölgesinde tütün de ekilmekteydi (H 1310 Tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Salnamesi, s.243).

1892-1893 yıllarında Pertek, Mazgirt, Peri ve Savak nahiyelerinden meydana gelen Çarsancak' da H 1310 tarihli Salname kayıtlarına göre, 60 bezirhane, 3 pamuk fabrikası ve 3 de boyahane vardı. “Bu bölgede halı kilim dokunmakta olup, ayrıca pamukta yetiştirilmekteydi. Pertek’ de Cuma günleri Pazar kurulur ve Harput’tan getirilen mallar burada satılırdı” (Sami, 1307, s. 2131-2132). Çarsancak Kazası’nın sebze ve meyve üretimi iyi olup, pirinç, buğday, arpa, darı, gilgil, nohut, küşne, mercimek, pamuk, tütün ve çeşitli meyveler dışarıya satılabilecek kadar yetiştirilmekteydi. Ayrıca pekmez de yine oldukça fazla elde edilirdi. Buna ilave olarak hayvanlardan elde edilen yağ, deri, yün, gibi ürünler de oldukça fazlaydı (H 1310 Tarihli Ma’mûratü’l-Aziz Salnamesi, s. 251).

H. 1310 (1892–1893) tarihli Ma’mûratü’l-Aziz Salnamesine göre 1892-1893 tarihlerinde Dersim Sancağı’nın nüfusu şöyledir (Bkz. Tablo 38).

Tablo 38. 1892–1893 Tarihlerinde Dersim Sancağı’nın Nüfusu

Hozat İlçesi		Erkek	Kadın	Toplam
	Müslüman	5.728	4.564	10.292
	Hristiyan	274	351	825
			TOPLAM	11.117
Çemişgezek	Müslüman	7.568	7.507	15.075
	Rum	119	143	262
	Protestan	89	20	109
	Hristiyan	1.639	1.763	3.402
			TOPLAM	18.937
Çarşancak				
	Müslüman	5.528	5.062	10.590
	Hristiyan	3.606	2.816	6.422
	Protestan	122	119	241
			TOPLAM	17.253
Mazgirt				
	Müslüman	7.468	5.850	13.318
	Hristiyan	880	592	1.472
			TOPLAM	14.790
Kızılkilise(Nazımiye)				
	Müslüman	2.842	2.619	5.461
Ovacık				
	Müslüman	1.844	1.382	3.226
GENEL TOPLAM			70784	

Kaynak: H. 1310 tarihli Ma’mûratü’l-Aziz Salnamesi, s.246-251-256-260-262-264

Yukarıdaki 1892–1893 tarihleri arasındaki Dersim nüfusunu gösteren tablodan da anlaşılacağı gibi, o dönemler arasında dersimde 70.784 kişi bulunmaktaydı. Yine aynı dönemler arasında 17.253 kişili nüfusuyla Çarsancak, nüfus büyüklüğü bakımından Çemişgezek’ten sonra ikinci sırada bulunmaktaydı. Bu ana kadar Dersim ve Pertek hakkında bahsettiğimiz idari taksimat ve nüfusun yanı sıra, bahsetmemiz gereken bir diğer önemli konu ise Pertek’in bugünkü alana taşınmasına dolaylı olarak sebep olan aşiret olaylarıdır. Dersim’ de birçok aşiretin varlığı bilinmektedir, idari anlamda 1848 yılında kurulduğu tahmin edilen Dersim ‘de, aşiretler, o günden Cumhuriyet dönemine kadar geçen sürede asi davranışlarıyla dikkat çekmektedirler.

Dersim Sancağı’na asker sevki ve bu bölgede devlet otoritesini sağlamak üzere bölgede 1850 tarihinde bir harekât başlamıştır. Bölgedeki asayişin tam anlamıyla sağlanabilmesi için Dersim Sancağında belli noktalarda asker bulundurulması gerektiği bildirilmiştir. Bu sebepten dolayı Hozat’a 3.413, Mazgirt’e 1.859, Ovacık’a 600 ve Pülümür’e 1.434 adet olmak üzere toplam 7.106 asker sevk edilmiştir (Yılmazçelik, 1999, s. 67-68-69-70).

Buna rağmen aşiretler ıslah olmayıp çeşitli dönemlerde birçok olay çıkarmışlardır. Kasım 1866 tarihli bir iradede anlaşıldığına göre, Dersim Sancağına bağlı kazaların tamamında nüfus sayımı yapılamamış, vergi ve asker toplanması da uygulanamamıştır. Buna göre bazı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır.

Bu tedbirler:

1. Cebel-i Dersim bölgesindeki aşiretleri itaat altına almak,
2. Cebel-i Dersim bölgesindeki aşiretlerin etrafa verdikleri zararı önlemek suretiyle vergi alacaklarının diğer aşiretlerden tahsili,
3. Yukarıdaki hususları gerçekleştirmek üzere bölgeye asker sevki itaat altına alınmış bölgelerde daimi suretle asker bulundurmaktır (Yılmazçelik, 1999, s.77).

Kasım 1866 tarihli iradede anlaşıldığına göre, Kuzican Kazası’nda Şeyh Hasanlu, Balabanlı, Çorikli ve Lolanlı aşiretleri bulunmaktaydı. Kuzican Kazası’nda nüfus sayımı ve askerlik için 200 piyade ve 100 süvariye ihtiyaç vardı. Ayrıca Çarsancak Kazası’nda bir tabur piyade, 150 nefer süvari ve iki dağ topuna ihtiyaç vardı. Ovacık’ta bulunan asker yeterli görülmediğinden buraya da 200 piyade ve Mazgirt’te ise Yüksektepe adlı yerde 200 süvari, 200 piyade 2 dağ topuna ihtiyaç, 200 süvari gönderilmesi istenmekteydi. Yine buna ek olarak, devlet otoritesini kabul eden bölgelerde vergi tahsili ve nüfus sayımı hususlarının gerçekleştirilmesi için, bu

mevkilerde daimi olarak bulunmak şartıyla 10 tabur piyade, 1 alay süvari ve 10 adet topa ihtiyaç duyulduğu bildirilmektedir (Yılmazçelik, 1999, s.78).

Bu bilgilerden de anlaşıldığı üzere 1850 tarihinde Dersim Sancağı geneline bir askeri sevk söz konusu olmuştur. Bu askeri sevk içerisinde yukarıda da bahsi geçen Çarsancak Kazası da bulunmaktadır. Pertek, Çarsancak Kazası'nı oluşturan dört nahiyeden biridir. Pertek, Mazgirt, Peri ve Şavak ve bir kale konumunda olması askeri amaçlı kullanımını kolaylaştırdığı için askeri birlikler bu bölgeye konuşlandırılmıştır. Ayrıca yöre halkından elde edilen bilgilere göre, bu dönemde yine Çarsancak Kazası'nın bir diğer nahiyesi olan Mazgirt'e gönderilen askerler, Mazgirt civarında konuşlandırılmamış ve bu askerlerin de iki yıl boyunca Pertek'te konuşlandırılması kararı alınmıştır.

Kerar Mevkisi olarak da adlandırılan Pertek Kalesi civarında bulunan halk, Kerar Mevkisinden, şimdiki Cami-i Kebir ve Derebaşı Mahalleleri'nin bulunduğu Bağlar Mevkisine taşınmaya başlamıştır. Bu duruma bağlı olarak ilk yer değiştirme olayının da bu dönemde başladığını söyleyebiliriz. Nitekim Sarıbeyoğlu'nun eserinde 1848 tarihinde burada 5 yıl asker kışlaması üzerine halkın 2 kilometre kuzeydoğudan başlayarak doğuya doğru 6 kilometre kadar devam eden bahçelere taşındığı ve bir daha dönmediği, ayrıca bu taşınmanın 1854 tarihine kadar tamamlandığı bilgisine ulaşmaktayız (Sarıbeyoğlu, 1951, s.79).

1877-1878 tarihlerine gelindiğinde Osmanlı Rus harbi'nin başlaması ve bölgede bulunan bazı aşiretlerin Rusya'ya yardım etme isteği, 1893–1905 yılları arasında II. Abdülhamit'in oluşturduğu Hamidiye Alaylarını bu bölgeye göndermesi ve 1913–1914 I. Dünya savaşı tarihlerinde meydana gelen, genel anlamdaki bir karışıklığın bu bölgeyi de etkilemesi bu tarihler arasında bölgenin oldukça sorunlu zamanlar geçirmesine sebep olmuştur. Daha ayrıntılı bakarsak 1893-1905 yılları arasında da bölgedeki karışıklıklar devam etmiş ve Osmanlı devlet 1896'da bölgeye Müşir Zeki Paşa'yı göndermiştir. Zeki Paşa bölgede bir takım tedbirler alarak, Dersim'in ıslahı için bir rapor hazırlamıştır (Yılmazçelik, 1999, s. 26; Akyürekli, 2011, s. 45).

Her ne kadar Zeki Paşa tarafından çeşitli çözüm arayışlarına gidilmiş olsa da, hazırladığı raporlarda sunulan çözüm önerilerinin uzun erimli bir sonuca ulaştığı da görülmemiştir (Danık, 1993, s.26; Yılmazçelik, 1999, s. 26). Böylece, 1892 yılından başlamak üzere 1909'e değin bölgede sürdürülen tedip hareketleri, I. Dünya Savaşı boyunca da sürdürülerek devam ettirilmiştir (Danık, 1999, s. 18; Akyürekli, 2011, s. 46-

48). Uzun süreli meydana gelen bu isyanların sebeplerinin başında, Osmanlı yönetiminin bölge üzerindeki kontrolünü güçlendirme isteğine karşılık, bölgedeki yerel güçlerin bunu kabul etmemiş olması gelmektedir (Çakmak, 2012, s. 33).

Geçmiş yıllarda sürekli sıkıntılar yaratan Dersim’ deki bazı aşiretler 1904–1906 yılları arasında da gerek geçim sıkıntısından, gerekse aralarındaki anlaşmazlıklardan dolayı sürekli bir saldırganlık halindeydiler. 9 Eylül 1907 yılında Neşet Paşa komutasında bir grup asker Dersim harekâtını gerçekleştirmiştir. Fakat bu harekâtın sonuç getirmemesi aşiretlerin kendilerine olan güvenlerini arttırmış, bu durum da olayların daha da büyümesine sebep olmuştur. 1908 senesinde Neşet Paşa tarafından bir harekât daha yapılmıştır. Fakat bu harekâta başarısızlıkla sonuçlanınca 2 Ağustos 1909 yılında İbrahim Paşa tarafından yapılan harekatta 54 aşiret içerisinde 34 aşiret hükümete itaat etmiştir. 1914 ve 1916 senelerinde aşiretler arasında bazı sorunlar devam etmiş olsa da bu durum Cumhuriyet sonrası dönemde aşiretlerin ıslahıyla çözülmüştür (Yılmazçelik, 1999, s.93-102).

3.2.1.2.3. Cumhuriyet Döneminde Tunceli

Cumhuriyet öncesi dönemlerde Mutasarrıflık durumunda olan Dersim, 23 Nisan 1920 de Ankara’da toplanan TBMM’de Diyar Ağa, Abdülhak Tevfik, Mustafa Ağa, Mustafa Zeki (Saltuk) Bey, gibi Milletvekilleriyle temsil edilmiştir. 1926 yılına gelindiğinde ise; Dersim bu tarihte ilçe yapılarak Elazığ’ a bağlandı. 25 Aralık 1935 tarih ve 1885 sayılı kanunla Tunceli Vilayeti teşkil edildi. 4 Ocak 1936 yılında Hozat ve diğer ilçeler Tunceli’ye bağlandı. 17 Haziran 1937 de Dersim’ de meydana gelen ayaklanmadan sonra Tunceli geçici olarak Elazığ’dan yönetilmeye başlandı.

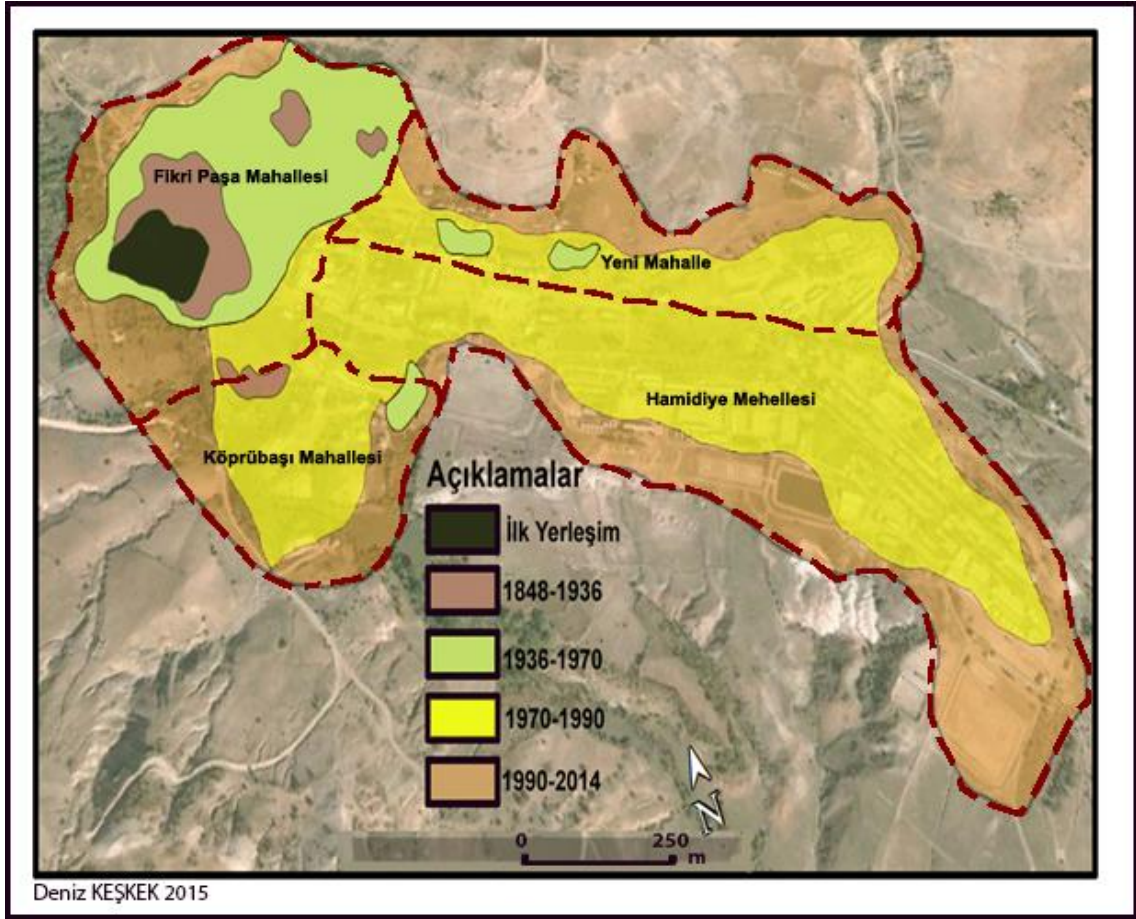
Bu dönemde Dersim bölgesinde tam olarak neler olduğunu okuyabilmek için, 1937-1938 yılında Tunceli Tedip ve Tenkil Hareketinin yapılmıştır. Bu iki yılda ilki 1937, diğer üçü 1938 yılında olmak üzere toplam dört tane hareket gerçekleştirilmiştir (Hallı, 1972, s. 35).

- ✓ 21 Mart-19 Ekim 1937
- ✓ 2 Ocak-7 Ağustos 1938
- ✓ 10-17 Ağustos 1938
- ✓ 6-16 Eylül 1938

30 Aralık 1946 tarihinde merkez dahil 8 ilçesiyle beraber tekrar Tunceli Vilayeti teşkil edildi. 1947 yılında Kalan kasabasına taşınarak fiilen il merkezi olmuştur (Cengiz, 1985, s.15).

1880 tarihinde Dersim Vilayeti'nin ilk valisi Fikri Paşa'nın öncülüğünde merkez olan Hozat ilçesinde gerçekleşen önemli imar çalışmaları neticesinde, aynı zamanda ilk kurulan mahallesine de Fikri Paşa ismi verilerek günümüze kadar devam etmiş olup, bugün için eski yerleşim konutları mevcuttur. Bir diğer mahallesi ise, Osmanlı Devleti zamanında Hamidiye Ordularının, Dersim Vilayetine sefer yaptığı zamanlarda muhtemelen konakladığı alanda kurulmuş olan, bugün için aynı ismi taşıyan Hamidiye Mahallesidir. Bu mahalle yani Hamidiye Mahallesi günümüzde resmi dairelerin ve 51. Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı'nın bulunduğu en önemli mahallesidir.

Geçmişin iki önemli mahallesi olan Fikri Paşa, Hamidiye Mahallelerinin yanı sıra nüfusun ve konutların artmasına bağlı olarak önce Köprübaşı sonra da Hozat Tepesi yamacında kurulmuş Yeni Mahalle olup günümüzde bu sayı dört mahalleye ulaşmıştır. Fikri Paşa mahallesinin eski konutların bulunduğu ilk mahalle olması, özellikle Köprübaşı ise yapılmış ve yapılmakta olan çok katlı konutlar yerleşik nüfusun ilerde daha çok yaşayacağı toplu konutların toplandığı mahalle olacağı öngörülmektedir (Bkz. Harita 11).

Harita 11. Hozat İlçe Merkezinin Tarihi Gelişim Haritası

3.2.2. Hozat İlçe Merkezinde Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler

“Şekil ne olursa olsun meskenlerin birleşmesiyle oluşan yerleşmelerin coğrafyadaki önemleri küçümsenemez. Her gün doğayı etkileme, sınırı genişleyen insanoğlunun doğal peyzajda meydana getirdikleri karakteristik unsurlarla bir memleketin ve bölge ekonomisinin, medeniyetinin, gelenek ve göreneklerinin en müşahhas ifadeleridir. İnsanlar ister geçici ister münferit, ister toplu bir halde, ne şekilde yerleşmiş bulunuyorsa bulunsun içecek, yiyecek ve diğer ihtiyaçları zoruyla daima yerleştikleri ve ihtiyaçlarını karşılayan yere ve çevresine az çok bağlıdır. Ve inşa ettikleri mesken şekillerinde olduğu kadar, yerleşme yerinin seçilmesinde, yerleşmenin teşekkülünde, şeklinde ve gelişmesinde bu yer çevre coğrafi şartlarının etkisi altındadır. Münferit evden, köy kasaba ve şehre kadar her yerleşme, daima kendisinin kapladığı sahadan çok daha geniş saha kaplayan bir ekonomik faaliyet sahasına tekabül eder. Ve yerleşme noktaları, ekonomik faaliyet sahaları denilince, çok küçük noktalar halinde

görünür. Yerleşme ve ekonomik faaliyet sahaları sebep ve mekân itibariyle daima birbirlerine sıkı sıkı bağlıdır” (Tanoğlu, 1969, s.212).

Yerleşmeler ökümen (sınırlar) içinde de çok eşitsiz bir şekilde dağılmışlardır. Nüfus ve yerleşmelerin yeryüzündeki bu dağılışıma etki eden faktörler ise çok çeşitli ve karmaşıktır. Bunlar kabaca iki grupta toplanabilir:

1. Başta iklim, toprak, yüzey şekli ve maden zenginlikleri olmak üzere fiziki faktörler
2. İnsanın coğrafi çevreye uyma kabiliyetinin özellikleri ile ilgili olan faktörler: Irki huylar, sosyal organizasyon, teknolojik durum (ki bunları kısmen yerleşme tarzı ve iktisadi faaliyetin şekli ve seviyesi olarak da toplayabiliriz), coğrafi mevkii ve tarihi etkiler (Denker, 1977, s.22).

“Yerleşme coğrafyasında mesken denilince en basit avcı, balıkçı yahut bekçi kulübesinden, şehirlerin en müteakabil ev ve apartmanına kadar sadece ikamet olarak kullanılan yapılar değil, ambar, ahır, samanlık, hangar, atölye, mağara, okul, cami, kilise, kışla, tiyatro, sinema gibi ticari, sınai, dini, askeri, kültürel yahut eğlence ihtiyaçlarını karşılamak üzere vücuda getirilen bütün binalar anlaşılmalıdır.” (Tanoğlu, 1969, s.212).

Yerleşme, doğa ile insan arasında ilişkiler sonucunda karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda Hozat ilçe merkezine baktığımızda fiziki ve beşeri faktörlerin etkileri belirtmek gerekir.

3.2.2.1. Fiziki Faktörler

Bir bölgenin mesken şekilleri, o bölgenin iklim şartları, arazi tabiatı, ekonomik durumu ve nihayet o bölge halkının maddi ve sosyal durumuyla ilgilidir (Kalelioğlu, 1970, s.3-4).

İnceleme sahamızda yerleşmeyi etkileyen fiziki faktörlerin başında *topografya ve hidrolojik özelliklerin* etkisi göze çarpar. Araştırma sahasının kuzeyinde bulunan Hozat Tepesi yerleşmenin dağılışıma etkilemiştir. Hozat Tepesi yamacına ve eteğine kurulan ilçe merkezi aynı zamanda kuzeybatıda Hozat Deresi’nin kaynağını aldığı göze denilen yerin yakınından başlayıp açtığı vadi boyunca gelişmeye başlamıştır. İlçe merkezi, vadi boyunca yerleşmenin de devam etmesiyle birlikte güney ve güneydoğu doğru devam etmiştir.

Araştırma alanımızda özellikle Hozat Tepesi’nin bulunduğu kuzey kesiminde yerleşilen alanların eğimin fazla olması ve kaya kütlelerinin ile taşların varlığı yerleşme

açısından olumsuzluk olmasına rağmen tek ve iki katlı evler bu yamaçta toplanmıştır. Yine Hozat Tepesinden güneye doğru yükseltinin basamaklar şeklinde azaldığı söyleyebiliriz. Bu anlamda inceleme alanımızda ve çevresinde yükseltinin etkisiyle yerleşmeler çevresindeki dağlar ve tepeler arasındaki daha alçak yerlere toplu olarak kurulduğunu söyleyebiliriz.

Araştırma sahamızda yerleşmelerin iklimatik şartlardan etkilendiğini görüyoruz. İlçe merkezindeki yerleşmelerin çoğunda güneşlenme süresinden daha fazla yararlanmak için “*bakı*” faktörünün etkisiyle yamaçların daha çok güney kesimleri tercih edilmiştir.

İlçe merkezi girişinin yolun her iki kısmının güvenlik nedeniyle askeri alan olarak değerlendirilmiş olması doğu yönlü yerleşmeyi aynı zamanda sınırlandırmıştır. Bu nedenle araştırma alanımıza ait topografyada, batıya dönük tarafı yükseltinin azalmasına da bağlı olarak yeni yerleşmeler için uygun olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.2.2. Beşeri Faktörler

Yerleşme sahamızda yerleşmeyi etkileyen faktörlerden biriside beşeri faktörlerdir. Hozat tarihi süreç içerisinde bir çok idari değişikliklere uğramıştır. Şöyleki 1847’de Hozat merkez olmak üzere "Dersim Livası" adıyla sancağı yükselti olarak Erzurum vilayetine bağlandı. 1870 yılında 50 hanelik bir sancak iken 1890’da 1000 haneyi buldu. 1879 yılında Erzurum’dan ayrıldı ve fiilen Dersim vilayeti adıyla il merkezi oldu. 1886 yılında tekrar sancağa dönüştürülerek Mamüret-ül Aziz (Elazığ) vilayetine bağlandı. Bu dönemde ilçede Hükümet Konağı, kışla, postahane ve cami yapıldı. Hozat 1886 yılındaki konumunu I. Dünya savaşına kadar korudu. 6 Mart 1921 yılında Sivas’ın Zara kazasında görülen Koçgiri ayaklanması Hozat yöresinde etkiledi. 30 Mayıs 1926 yılında tekrar ilçe yapılarak Elazığ’a bağlandı. 1938 "Dersim İsyanı"yla etkilendi. 30 Aralık 1946 yılında Tunceli vilayeti teşkil edilince Hozat, Tunceli’nin ilçesi oldu (Cengiz, 1985, s.106).

Beşeri coğrafyaya ait eski ana eserlerde, iskânın dağılmasının daha çok fiziki amillerle alakalı olduğu daha yeni araştırmalarda ise, fizik faktörlerle beraber, sosyal ve ekonomik faktörlerin de şekil almada hisseleri olduğu öne sürülmektedir. Fakat göze çarpan en açık taraf hemen her bir bölgede iskânın toplanma ve dağılmasında çok farklı sebeplerin rol oynadığıdır (Tunçdilek, 1964, s.99).

Hozat ilçe merkezinde yerleşmeleri etkileyen beşeri faktörlerin en önemlisi güvenlik nedeniyle *askeri birliğin* geçmişten günümüze kadar varlığı ve terör olayları olmuştur. Dağlık ve engebeli olan sahalarda güvenliğin yeterli olmayışı yerleşmelerin ilçe merkezinde yoğunlaşmasını sağlamış ayrıca toplu karakter kazanmasında etkili olmuştur.

Günümüzde Hozat ilçe merkezine girişten başlayıp yolun her iki kısmının güvenlik nedeniyle askeri alan olması ve Tugay boyutunda askeri birliğin varlığı, doğu yönlü yerleşmeyi aynı zamanda sınırlandırmıştır. Bu nedenle araştırma alanımızda yerleşmeyi sınırlandırması ve ilçe nüfus miktarı ile cinsiyete dayalı oranlarda inişler ve çıkışların meydana gelmesini sağlamıştır.

Araştırma sahasında özellikle ekonomik faaliyet kollarından yapılan tarım ve hayvancılık yerleşmelerin karakterini ve kuruluş yerini etkilemesi nedeniyle Hozat Deresi kaynağı boyunca vadi kısmen boş bırakılmıştır. Ayrıca sosyal ve ekonomik hayatın daha çok tarım ve hayvancılığa dayanıyor olmasına bağlı olarak yerleşmelerin bahçeli olmasına dikkat edilmiştir. Yerleşmeleri etkileyen bir başka faktör ise geleneksel akrabalık bağları, aynı soydan olan kişiler, tutumlar ve alışkanlıklar güvenlik sebebiyle imkânlar dâhilinde özellikle ilk kurulan mahallelerde evlerini bitişik olarak yapmaktadırlar.

Yerleşmelerin dağılışını etkileyen bir başka faktör ***ulaşımdır***. Özellikle ulaşımın uygun olduğu gerek kırsal yerleşmeler gerekse ilçe merkezi ulaşımın bu avantajından faydalananarak yol boyu gelişme göstermişlerdir. Hozat ilçe merkezinde özellikle güvenlik ihtiyacı yerleşmeleri etkilemiş, değiştirmiştir ve hatta zaman içerisinde günümüze doğru kısmen sınırlandırmıştır.

Kısaca araştırma sahamızda fiziki ve beşeri etkenler, ilçe merkezinde bulunan Fikri Paşa Mahallesi, Hamidiye Mahallesi, Köprübaşı Mahallesi ve Yeni Mahallesi ilk kuruldukları günden itibaren toplu bir özellik göstermesini sağlamıştır. Yerleşmelerin oluşmasında etkili olan faktörlere bağlı olarak mahallerde günümüzde artık mesken tipleri ve planları birbirinden farklı özellikler göstermeye başlamıştır. Ayrıca zaman içinde değişen sosyal ekonomik şartlara bağlı olarak bir ve iki katlı evlerin yerini artık çok katlı ve toplu konut şeklinde artık günümüzde dönüşmüş olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.3. Hozat İlçe Merkezinde Meskenlerin Yapı Malzemesi ve İnşa Tarzı

İnceleme alanımızda sonbaharla beraber soğumakta ve sıcaklığın düşmesine bağlı olarak yağışlar genel olarak kar halinde düşmekte ve kar yağışlı gün sayısının 74.3 gün olduğunu, Elazığ istasyonundan aldığımız 29 yıllık rasat verilerinin yıllık ortalamasına göre iklim başlığında incelemiştik. Bu değer çevresindeki diğer merkezlere göre oldukça yüksek olduğunu ortaya koymuştuk. Bu iklimdeki durum meskenlerin yapı malzemesine ve duvar kalınlığına etki etmiştir.

Kış aylarının soğuk geçmesi ısıyı korumak bakımından duvarların kalın yapılmasına neden olmuştur ki, tüm Doğu Anadolu için tipik bir duvar şeklidir. Yine aynı sebeple pencere ve kapı boyutlarının küçük tutulduğu görülür (Dayan, 1992, s.136-137).

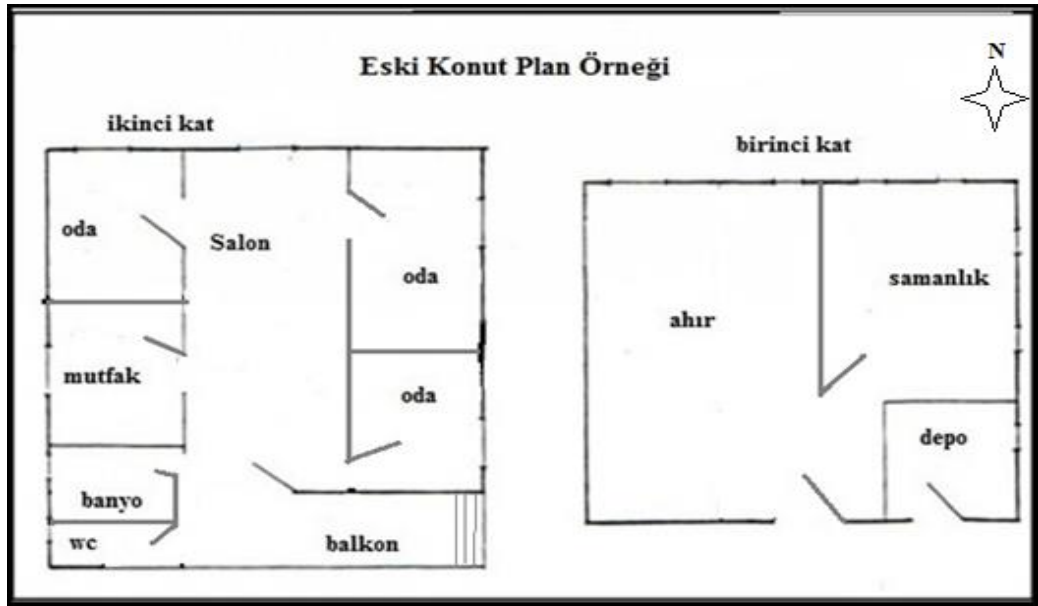
Hozat ilçe merkezinde konutların yapımında kerpiç, ahşap ve taş malzeme kullanılır. Eski yapılarda genellikle doğal çevreden elde edilebilen bu malzemeler bir arada kullanılarak konutlar yapılmıştır. Taş malzeme, konutun temelinde veya tamamında yine ahşap ve samanla karıştırılmış kerpiç ile boşluklar doldurularak yığma tipi dediğimiz birer, ikişer katlı evler yapılmıştır. İlçe merkezinde özellikle Fikri Paşa ve Köprübaşı Mahallelerinde bu yapılara rastlanılmaktadır. Sokak ve caddelerin oldukça dar olduğu bu eski mahalle yerleşmelerinde alt yapı faaliyetlerinin eksikleri giderilmeye başlanmıştır.

Konutların çatıları genellikle metal oluklu saclarla kaplanmıştır. Kış aylarının kar yağışlı olması, evlerin düz damlı yapılışını engellemiş, var olan az sayıdaki düz damlı evler de mülk sahipleri tarafından çatılı hale getirilmiştir. Yakın zamanda yapılan konutlarda taş ve kerpiç malzeme nadiren kullanılmakta, artık dört ve beş katlı betonarme evler artmaya başlamış, harç olarak hazır çimento ve kirecin kullanıldığı demir ve tuğla ile yapılmış konutlar dikkatimizi çekmektedir. İnsanların betonarme evleri, daha modern ve temiz buluyor olmaları, inşa malzemesini değiştirmiştir. Bu yüzden Hozat ilçe merkezinde daha çok, Yeni Mahalle ve Hamidiye Mahallelerinde bu yapılar egemen olmuştur. Ayrıca resmi daire ve konutların Hamidiye Mahallesindeki varlığı, alt yapı ve üst yapının daha düzenli olduğu, sokaklarına bu durumun daha fazla yansıdığını görmekteyiz. Yine son yıllarda özellikle Köprübaşı Mahallesinin bulunduğu ve ilçe merkezinin batısına doğru toplu konutlar yapılmış olup, yerleşmeler içerisinde ön plana çıkmaya başlamıştır. Çünkü 108 adet beş katlı projeli eğitim ve park alanlarına sahip, günümüz ihtiyaçlarını karşılayabilecek TOKİ

konutlarının yapılmasıyla beraber, gelecekte yeni inşa edilecek konutlar için önemli bir mahalle haline geleceği görülmektedir. Yurt dışında yaşayan veya değişik illerde yaşayan gurbetçiler, yaz mevsiminde Hozat ilçesine gelip, daha modern yapıları ilçe merkezinde ve köylerinde yaptırmaktadırlar. İnşa malzemesi için uygun ölçüde bütçe ayırabilmektedirler. Ayrıca kış dönemini yurt dışında geçiren gurbetçiler, evleriyle ilgilenemedikleri için bu nedenle daha dayanıklı inşaat malzemeleri tercih etmektedirler. Kullanılamaz duruma gelen eski tip evlerin yerine daha modern tarzla yapılan bu tip konutlar, son yıllarda yaygınlaşmıştır.

İnceleme alanımızda iki konut tipi bulunmaktadır. Birincisi eski konut planı örneğinde; taş, kerpiç ve ahşap malzemenin kullanıldığı ve plan olarak tek tip, zirai faaliyete göre şekillenmiş, genellikle iki katlı eski konutlardır. Eski tip konutların içeriğine baktığımızda çoğu iki katlıdır. Konutların bazılarında alt kat ahır ve samanlık, üst kat ise ikamet amacıyla kullanılır. Tarımsal ekonomik fonksiyonun şekillendirdiği bu konut tipi araştırma sahamızda yaygın haldedir (Bkz. Şekil 51)

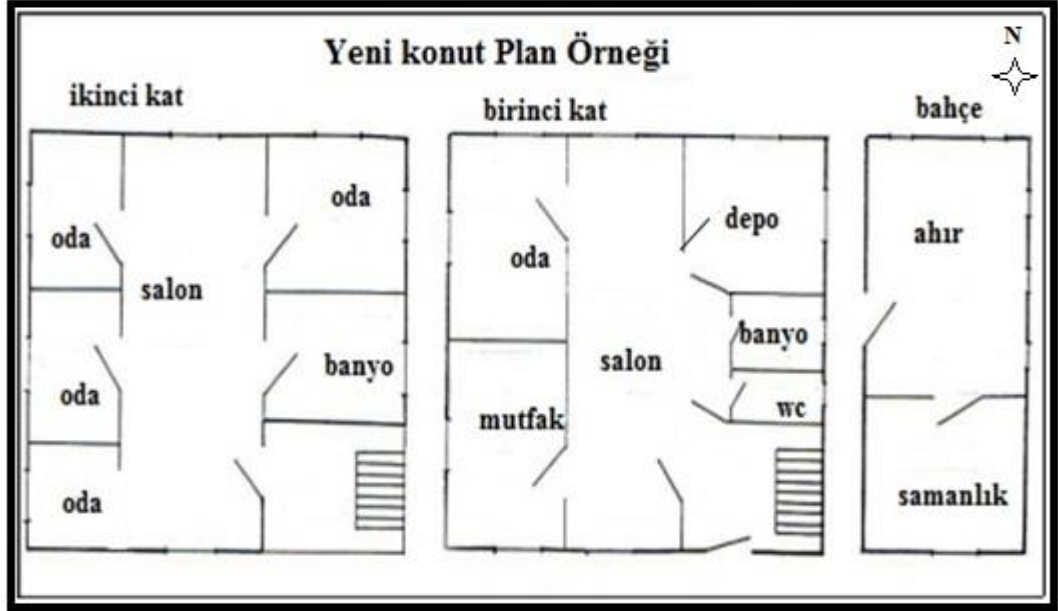
İkinci tip konutlar da ise modern inşa tarzı olan, beton, demir ve tuğla kullanılarak yapılmış, bahçede samanlık ile ahırın bulunduğu bahçeli evlerdir. Tüm mahallelerde bu örnek yapı tarzları görülmektedir (Bkz. Şekil 52)

Şekil 51. Hozat İlçe Merkezinde Eski Tip İki Katlı Konut Planı Örneği

Ayrıca yine modern inşa tarzı olan, hazır beton, demir ve tuğla kullanılarak yapılmış genellikle üç ve dört katlı çok katlı konutlarda vardır. İkinci tip konutlarda

genel olarak ekonomik fonksiyonlara göre şekillenmiş ve bu tip konutlarda ticari fonksiyona yönelik olarak binanın zemin katı iş yeri (dükkan) olarak tasarlanmıştır. Özellikle Hamidiye ve Yeni Mahallelerinin kesiştiği Cumhuriyet Caddesinde bu tip yapıları görmekteyiz.

Şekil 52. Hozat İlçe Merkezinde Yeni Tip İki Katlı Konut Planı Örneği

İlçe merkezinde mahalleler açısından mesken tiplerine bakıldığında eski yapıların büyük kısmı Fikri Paşa, Köprübaşı Mahallelerinde yoğunlaşmıştır. Hamidiye ve Yeni Mahallenin kuzey kesiminde ise eski konutların yanı sıra yeni konutların varlığı da dikkat çeker. Bu durum üzerinde, alanın ticaret alanının varlığında rol oynamaktadır.

Hozat ilçe merkezinde yer alan mahallelerde, yamaç eğiminin fazla olduğu özellikle güvenli bir yerleşmenin sağlanabilmesi için bazı önlemlerin alınması gerekmektedir. Bunlar eğiminin fazla olduğu Hozat Tepesi yamacında kurulan Yeni Mahallede toprak kayması ve taş düşmelerine karşı teraslama yapılmalı ve eksikler onarılmalı, ağaçlandırma çalışmalarına devam etmeli, evlerin bulunduğu kesimler mutlaka istinat duvarları ile desteklenmelidir. Sağlık açısından binalarda derin temel tipleri tercih edilmeli, yüzey sularının temele yapacak olumsuz etkisini drenaj vasıtasıyla tahliye yapılmasına dikkat edilmelidir.

İnceleme alanımızda yerleşmede önemli olan Hozat Deresi, kaynağı olan dere yatağı boyunca yapılacak olan binalar vadiye yaklaştırılmamalı, taşkınlara karşı

önlemler alınmalıdır. Atık sular foseptik çukurlarına değil kanalizasyon şebekesi yaygınlaştırılarak bu şebekelere verilmelidir.

3.2.4. Hozat İlçe Merkezinin Fonksiyon Alanları

3.2.4.1. Konut Alanları

İnceleme alanımızdaki konut alanlarına baktığımızda Hozat ilçe merkezi 4 mahalleden meydana gelmiş ve daha önce belirttiğimiz fiziki ve beşeri faktörlerden dolayı konutlar genellikle toplu yerleşme şeklindedir. Meskenler arasında özellikle idari alanların Hamidiye Mahallesi'nde bulunması bu durumu etkilemiştir. Hozat Belediyesi verilerine göre 2013 yılında Yeni Mahallede bina sayısı 411, Fikri Paşa Mahallesi'nde 354, Hamidiye Mahallesi'nde 241, son olarak Köprübaşı Mahallesi'nde 93 adettir.

Meskenlerin yoğunluk kazandığı mahallelerden biri olan Fikri Paşa Mahallesi'nde eski konutların var olmasında buranın ilk kurulan mahalle olması, bu mahallede yaşayanların büyük kısmını yaşlıların oluşturması veya yaz döneminde kırsal alandaki köyleriyle bağlantılı olması yaşadıkları evlerden memnun olup değiştirmek istememeleri eski konut sayılarının fazla olmasında etkili olmuştur.

Mesken sayısının en fazla olduğu Yeni Mahallenin; ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bir alana yakın olması, yurt dışından gelenlerin burada modern yapılar oluşturması ve merkezi bir alan olması, ticaret ve iş sahalarının burada toplanmasını sağlamış, bu durum bina yoğunluğunun fazla olmasında etkili olmuştur.

Hamidiye Mahallesi'nde ise resmi lojmanlar ve askeri alan olması daha çok katlı binaların varlığı söz konusudur. Yeni gelişmekte olan yer olma özelliği olan Köprübaşı Mahallesi'nde ise sosyal ve kültürel yapının değişmeye başlamasıyla beraber TOKİ'nin yaptığı yeni yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Köprübaşı Mahallesi'nde ev yapımına uygun sahaların varlığı da bu gelişme durumu destekleyecektir. Özellikle son yıllarda Hozat ilçe merkezinde kira fiyatlarının artış göstermesi, memur kesim tarafından yeni konutları eski konutlara göre daha çok tercih edilmesiyle beraber yeni konutlar hızla artış gösterecektir. Ayrıca inşa edilen konutlar ne kadar modern olursa değerleri o oranda artacak ve konutların yapımında ticari kazanç sağlanacaktır.

Fikri Paşa, Hamidiye, Köprübaşı, Yeni Mahallelerinde toplu yerleşmeler söz konudur. Bunun sebebi ise yerşekilleri, vadi kaynağına yakın olması ve güvenlik nedeniyle olmuştur (Bkz Harita 12, Fotoğraf 8-9-10-11-12-13).

Fotoğraf 8. Taş, toprak ve ahşap ağırlıklı yıkılmış eski bir konut

Fotoğraf 9. Kullanılmaya devam edilen eski tip konut örneği

Fotoğraf 10. İlk yerleşim yeri olan Fikri Paşa Mahallesi ve kullanılan eski konutlardan bir görünüm

Fotoğraf 11. Köprübaşı Mahallesi ve günümüzde yapılan modern TOKİ konutları

Fotoğraf 12. Yeni Mahalle ve ilçe merkezinde bulunan çok katlı konutlar

Fotoğraf 13. Hamidiye Mahallesinde yer alan resmi daire ve konutlar

3.2.4.2. İdari Alanlar

İnceleme alanımızda belirtilen kullanım alanları içine eğitim, sağlık, yönetim ve sosyal-kültürel fonksiyonlarına hakim olduğu alanlar dahil edilmiştir. Hozat ilçe merkezindeki idari alanların dağılışına bakacak olursak resmi idari alanların

tamamına yakını olan 44 adet ile Hamidiye Mahallesi'nde, 8 adet Yeni Mahalle de, 4 adet Fikri Paşa Mahallesi'nde, 1 adet ise Köprübaşı Mahallesi'nde toplanmıştır.

Hamidiye Mahallesi'nin ilk yerleşmelerin burada kurulması, güvenlik ile çevresine göre merkezi yer konumunda, düzlük alan olmasından dolayı idari alanlar yoğun olarak bu mahallede toplanmasını sağlamıştır. İdari alanların ilçede yer alan resmi kurum alanları, Belediye, 51. Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı, PTT, Hükümet Konağı, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Müftülüğü, İlçe Nüfus Müdürlüğü, Mal Müdürlüğü, Tapu Sicil Müdürlüğü, Kadastro Müdürlüğü, İlçe Gıda Tarım Ve Hayvancılık Müdürlüğü, İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sağlık Grup Başkanlığı, Hozat Orman İşletme Şefliği, PTT Merkez Müdürlüğü, Emniyet Müdürlüğü, Jandarma ve Askerlik Şubesi, Ziraat Bankasından oluşmaktadır. Sağlık alanında ise yapımı devam eden 1 adet Hozat Devlet Hastanesi oluşmaktadır. Eğitim ve kültür alanları ise 1 anaokul, 1 ilkokul, 1 ortaokul, 1 lise ve bir Öğretmenevi ile Halk Eğitim Merkezi vardır. Yine Köprübaşı Mahallesi'nde yeni kurulan Tunceli Üniversitesine bağlı Hozat MYO mevcuttur.

Resmi binaların tamamına yakını Hamidiye Mahallesi'ne bağlı aynı zamanda Yeni Mahallenin sınırını çizen Cumhuriyet Caddesinde toplanmış olup, devamında ise yine Hamidiye Mahallesinde bulunan Hükümet Caddesi boyunca sıralanmaktadır. Özellikle merkezi noktada yer alması, ilk kurulan mahalle olması ayrıca alt yapı ve üst yapının tamamlanması nedeniyle Hamidiye Mahallesi toplanmasını sağlamıştır (Bkz Harita 12, Fotoğraf 14-15-16).

Fotoğraf 14. Hamidiye Mahallesi Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan Hozat İlçe Belediyesi

Fotoğraf 15. Hamidiye Mahallesi Hükümet Caddesi üzerinde yer alan Hozat Hükümet Konağı

Fotoğraf 16. Elazığ yolu girişinden başlayıp Hamidiye Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi boyunca devam eden, yolun her iki yanında yer alan 51.Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı. İlçe merkezindeki nüfus hareketliliğini ve cinsiyet durumunu etkileyen en önemli kuruluştur.

3.2.4.3. İş ve Ticaret Alanları

Bir yerleşmenin en önemli tarafını oluşturan iş ve ticaret alanları, aynı zamanda iktisadi faaliyet biçimi alması nedeniyle, yerleşmenin canlı, hareketli ve en çekici kullanım alanını oluşturur. Hozat ilçe merkezindeki iş ve ticaret alanlarının tamamına yakını Yeni Mahalle ile sınır çizen, Hamidiye Mahallesi'nin içerisinde bulunan aynı zamanda tek önemli cadde olan Cumhuriyet Caddesinde, kısmen de Hükümet Caddesi üzere toplanmıştır. Devamında ise bu cadde aynı zamanda Fikri Paşa ile Köprübaşı Mahallelerinin birleştiği kavşak noktasındaki Atatürk parkına kadar devam etmektedir. Araştırma sahamızın merkezi kısmını oluşturan Cumhuriyet Caddesi, bu caddelere açılan sokaklar ticari işletmelerin en yoğun olarak bulunduğu kesimdir. Bahsedilen caddeler ve bu caddelere bağlanan sokaklar kısmen bir dairesel bir alan oluşturmuştur. Ticari sahalar etrafında eğitim alanlarını ve kültürel tesis alanlarını görmek mümkündür. Sosyal ve kültürel tesisler ile eğitim sahalarının ticaret sahalarına yakın olması, buradaki ticari faaliyetleri hiç kuşkusuz canlandırmaktadır.

İlçe merkezindeki iş ve ticaret alanları incelendiğinde, iş ve ticaret alanlarının çeşitli çekim odaklarının etkisiyle geliştiği ve büyüdüğü saptanmıştır. Bunlarda birincisi ilçenin kuruluşundan beri var olan askeri birliğin günümüzdeki devamı olan 51.Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı'ndaki personel ve asker sayısına bağlı olarak paralel gelişen iş ve ticaret alanlarının artması veya azalması, iş ve ticaret alanlarını şekillendiren ikinci faktörü değerlendirdiğimizde; ilçe merkezinin geçmiş özelliğinin yarattığı, çevresine göre merkezi çekim konumunda olması, yaşanan yoğun göç hareketiyle kırsal kesimde gelen nüfusun ihtiyaçlarına paralel olarak iş ve ticaret alanlarının artması veya azalması ilçe merkezindeki bu durumu şekillendirmeye başlamış olduğunu söyleyebiliriz.

İlçe merkezindeki iş ve ticaret alanlarının miktar olarak dağılımına baktığımızda ise; 63 adet Hamidiye Mahallesinde, 63 adet Yeni mahallede, 8 adet ise Fikri Paşa Mahallesinde toplanmıştır. Ticaret faaliyetler genellikle günlük ihtiyaçlara yönelik faaliyetler halindedir. Günlük ihtiyaçlara yönelik ticaret yapan iş yerleri, ticari ürünlerin tamamına yakını Elazığ'dan, az da olsa Tunceli'den getirmektedirler. Periyodik ihtiyaçlar üzerine ticaret yapan iş yerleri ise mallarını Elazığ'dan ya da İstanbul'dan getirtmektedir. Tunceli'de imalat sanayinin çok gelişmemiş olması nedeniyle özellikle ürün getirme konusunda insanları, Elazığ'a yöneltmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Hozat ilçe merkezinde perakende ticaret işletmelerin dağılımına baktığımızda; günlük ihtiyaçlara yönelik 24 küçük bakkal, 5 adet market, 3 adet kasap, 3 adet fırın, 8 adet lokanta bulunur ve ilçe merkezindeki oranı ise %54 dür. Periyodik ihtiyaçlara yönelik

olarak da 3 adet tuhafiye, 2 adet kitap-kırtasiye, 2 adet fotoğrafçı, 6 adet berber, 2 adet bayan kuaför, 1 adet ayakkabıcı, 1 adet çiçekçi, 1 adet eczane, , 4 adet konfeksiyon, 3 adet manifaturacı, 3 adet hazır giyim, 1 adet beyaz eşya ve mobilyacı, 1 adet petrol istasyonu 2 adet telekomünikasyon bayii, 1 adet tüp bayii ve 1 adet petrol istasyonu bulunmakta olup, ilçe merkezindeki oranı ise %28 dir . Araştırma alanımızda yine bu cadde üzerinde günlük ihtiyaçlar yönelik 9 adet kahvehane, 2 adet çay ocağı yer alır. Kahvehanelerin fazla ve dolu olması işsizlik hakkında bize fikir vermektedir. Aynı zamanda kırsal kesimden alışveriş veya resmi işler için ilçe merkezine gelenlerin dinlenme mekanları olarak kabul edebiliriz (Bkz Tablo 37).

Uzun vadeli ihtiyaçlara yönelik olarak da 1 adet kuyumcu, 1 kaynakçı ve demirci, 2 adet marangoz, 3 nalbur, 7 hırdavatçı bulunmaktadır. Gıda alanına yönelik olarakta küçük çaplı 3 adet fırın, 2 adet tatlı ve pasta gibi imalathane ayrıca 2 adet marangoz, 1 adet demirci kaynakçı, 2 adet nalburiye bulunmakta olup, ilçe merkezindeki oranı ise %18 dir (Bkz Tablo 39).

Tablo 39. Hozat İlçe Merkezinde Yer Alan Perakende Ticaret İşletmeleri (2012)

PERAKENDE TİCARET					
Günlük İhtiyaçlar		Periyodik İhtiyaçlar		Uzun Vadeli İhtiyaçlar	
Faaliyet kolu	İşyeri say.	Faaliyet kolu	İşyeri say.	Faaliyet kolu	İşyeri say.
Bakal	24	Tuhafiye	3	Beyaz Eşya	1
Kasap	3	Kitap-Kırtasiye	2	Mobilyacı	1
Market	5	Fotoğrafçı	2	Telekomünikasyon Bayii	2
Fırın	3	Berber	6	Marangoz	2
Lokanta	8	Bayan Kuaför	2	Nalburiye	3
Pastane	2	Ayakkabıcı	1	Hırdavatçı	7
Kahvehane	8	Çiçekçi	1	Demirci Kaynakçı	2
Çay ocağı	2	Eczane	1		
		Konfeksiyon	4		
		Hazır Giyim	3		
		Terzi	1		
		Petrol İstasyonu	1		
		Ayakkabıcı	1		
		Otel	1		
TOPLAM	(%54) 55	(28%) 29		(18%)	18

Kaynak: Hozat Esnaf ve Sanatkarlar Odası (2012)

Hozat ilçe merkezinde, Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan 1 adet otel bulunmaktadır. Genelde Elazığ ve Tunceli illerinden gelenlerin yaz mevsiminde Munzur Kültür ve Doğa Festivalinde, Hozat ilçesinde yapılan etkinliğinde çeşitli illerden gelenlerin konaklandıkları tek özel konaklama tesisidir. İlçe merkezinde herhangi bir sinema ve tiyatro salonu bulunmamaktadır. İlçede ticaret faaliyetlerinin gelişmemesi üzerinde, gerek ilçenin gelişmiş merkezlere uzak olması ve gerekse de bu gelişmiş merkezlerle ulaşım imkanlarının kısıtlı olmaması etkilidir. Yine ilçe merkezindeki askeri personelin fazla olmasına rağmen, güvenlik nedeniyle hafta sonu  arşı izinlerinin yetersiz kalması ve ihtiyaçlarını daha çok Tugay içerisinde karşılamaları ilçe merkezindeki ticareti etkileyen en önemli faktör kabul edebiliriz. Hatta gıda ve tüketime yönelik bazı işyerlerinin kapanmasını ve sayısının azalmasına sebep olmuştur (Bkz. Harita 12, Fotoğraf 17-18).

Fotoğraf 17. Hamidiye Mahallesi'ne bağlı Cumhuriyet Caddesinde yer alan i  ve ticaret alanları

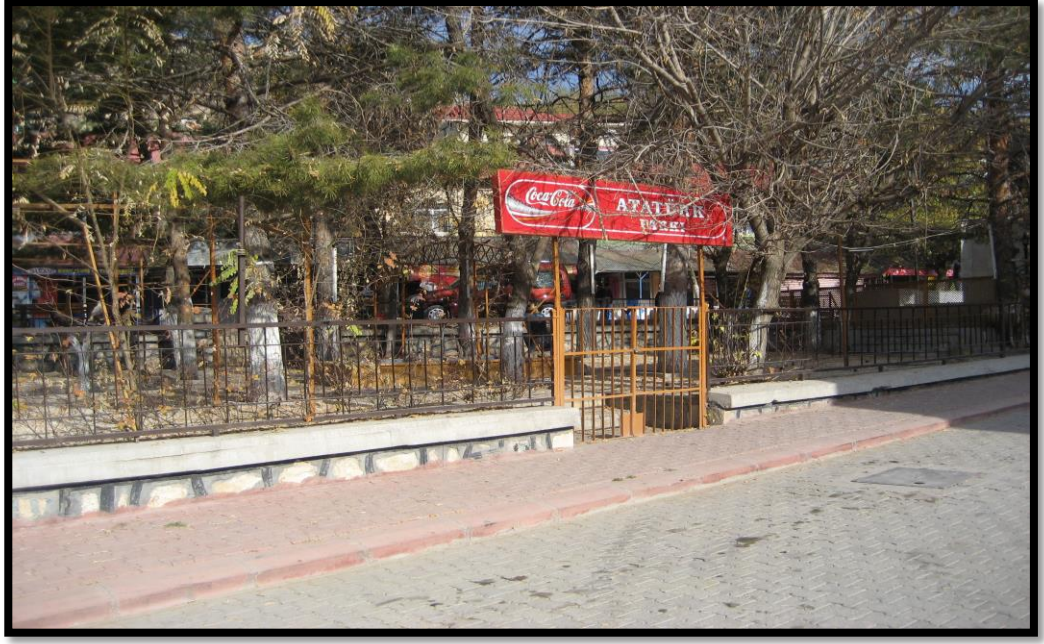
Fotoğraf 18. Hamidiye Mahallesine Bağlı Cumhuriyet Caddesinde Yer Alan İş ve Ticaret Alanları

3.2.4.4. Sosyal-Kültürel Alanlar

İnceleme alanımız olan Hozat ilçe merkezinde, imar planında, konut alanları arasında park oyun alanları ve çocuk bahçesi alanları ayrılmıştır. Ancak bu alanlar 2010 yılından itibaren imkanlar dahilinde faaliyete geçirilmeye başlamıştır.

Hamidiye, Fikripaşa, Köprübaşı mahallesinin birleştiği adeta ada içerisinde bulunan Cumhuriyet caddesi üzerinde yer alan Atatürk Parkı, genelde ilçe merkezinde bulunan erkek nüfusa yönelik yazlık çay bahçesidir. Bu park alanı ve çay ocakları işsizlik yüzünden devamlı dolu durumdadır. Ayrıca köylerden gelip ilçe merkezinde alışveriş yapanlar için de bir dinlenme ve oturma alanıdır.

Yine Hozat ilçe merkezi girişinin Hamidiye Mahallesinde kalan, yaklaşık 5 dönüm arazi içinde yer alan Cem Emir parkında; dinlenme, oturma alanları, çocuk oyun alanları, piknik ve mesire yerleri ve lokanta bulunmaktadır. İlkbahar ve yaz mevsiminde önemli uğrak yerlerinden olan biri olan Cem Emir Parkı, ilçe merkezinin önemli yeşil sahalarından biri olup, aynı zamanda düğün, nişan gibi faaliyetlerin yürütüldüğü bir çay bahçesi olarak da kullanılmaktadır (Bkz. Fotoğraf 19-20)

Fotoğraf 19. Hozat ilçe merkezindeki Hamidiye, Fikri Paşa, Köprübaşı Mahallelerinin birleştiği Atatürk Parkı

Fotoğraf 20. Hozat ilçe merkezinde dinlenme ve etkinliklerin yapıldığı Cem Emir Parkı

Hozat Belediyesi'nin Köprübaşı Mahallesinde yaptığı önemli Masal Dünyası Çocuk Oyun Parkı, ilçe merkezindeki önemli bir proje olarak sosyal yaşamı desteklemektedir. Hozat ilçesi girişinde ve Tunceli yolu üzerinde yer alan Hozat

Deresine ait vadiyi gören seyir ve piknik amaçlı dinlenme parkı mevcuttur (Bkz. Fotoğraf 21).

Fotoğraf 21. Hozat ilçe merkezinde Köprübaşı Mahallesinde bulunan Masal Dünyası Çocuk Oyun Parkı

Hozat ilçe merkezinde önemli girişimler sonucunda sosyal-kültürel tesislerin ve yeşil sahaların yapılması için ortaya konan çaba meyvesini vermiştir. 2013 ve 2014 yıllarında sentetik çim yüzeyli futbol sahası ve 250 kişilik kapalı spor salonu ile halı saha yapımı biterek halkın hizmetine sunulmuştur (Bkz. Fotoğraf 22).

Fotoğraf 22. Hozat ilçe merkezinde hizmete sunulan kapalı spor salonu

Basketbol sahaları ise ortaokul ve lise bahçelerinde olup, gençler bütün bu alanları kendi aralarında takımlar kurarak çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Son yıllarda bu durumun ve yatırımların artmasının temelinde araştırma sahasında, özellikle terör faaliyetlerin azalması, insanların sosyal aktivitelerden mahrum kalmaması amaçlıdır.

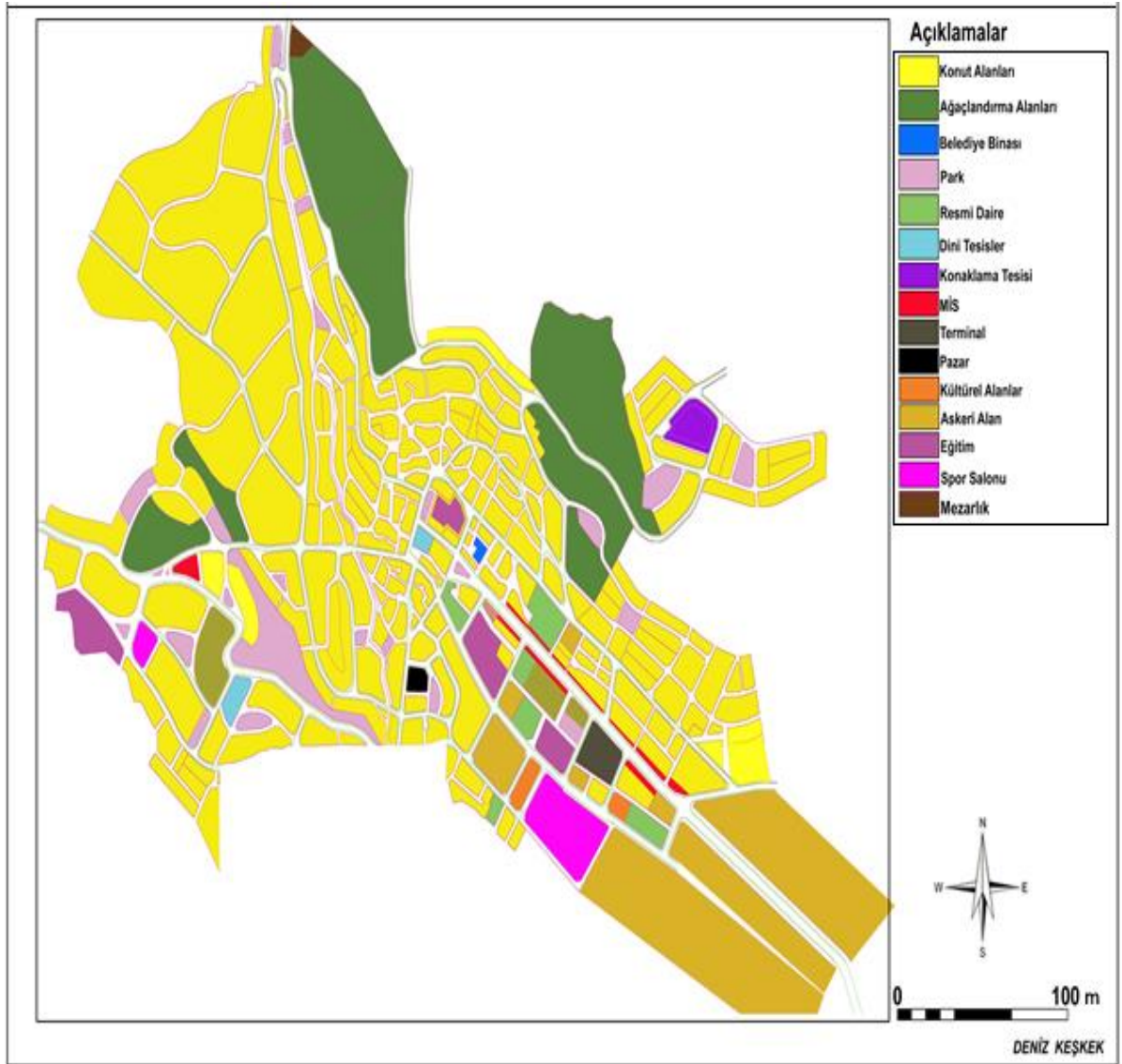
Tunceli ilinde 1999 yılından itibaren gerçekleştirilen ve artık her yıl geleneksel hale getirilen Temmuz ayının son haftası ile Ağustos ayının ilk haftası aralığında yapılan Munzur Kültür ve Doğa Festivali sadece Tunceli il merkezini değil, aynı zamanda Hozat ilçesi ve diğer ilçelerinde, ekonomik ve sosyal faaliyetlerini canlandırarak tanıtımına çok önemli katkı sağlamıştır. Türkiye'nin özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Mersin, Adana olmak üzere çeşitli illerden ve yurt dışından yaşayan Tuncelilerin ve çevre illerde bulunanlarında katıldığı festival bünyesinde gerçekleştirilen kültürel ve sanatsal etkinlikler, söyleyişiler, dinletiler, doğa ve insan ilişkilerini inceleyen bilimsel konulu paneller yapılarak il ve ilçe merkezlerine gelen insanların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde geliştirilmeye çalışılmıştır.

Tunceli'nin kültürünü, tarihini ve doğasını tam olarak yansıtılmaya çalışıldığı bu festival etkinliği, önemli ticari gelir sağladığı gibi insanların oturup dinlenebildiği, konaklama yapabildiği alanların artmasını, yatırımların bu nedenle son dönemlerde artmış olması da, bu festival sonucunda olduğunu söyleyebiliriz (Bkz. Fotoğraf 23).

Fotoğraf 23. Hozat ilçe merkezi girişinde yer alan Cem Emir Parkında yapılan Munzur Kültür ve Doğa Festivali etkinliğinden bir görünüm

İlçe merkezinin, kuzeybatısında yer alan mezarlık alanı mevcut olup çevresinin çevrilip ağaçlandırılarak planlamada yeşil alanların artırılması kapsamında değerlendirilmesi, ilçe merkezine önemli katkı sağlayacaktır. İlçemizin daha yeşil ve yaşanılabilir bir ilçe olması için mutlaka ağaçlandırma çalışmaları yapılması gerektiğini söyleyebiliriz. Özellikle Hozat Tepesi ve çevresinin ağaçlandırılması, toprak kaymaları için de gereklilik göstermektedir. Sadece ilçe merkezi ve köylerdeki mezarlıklarının çevresinin de ağaçlandırılması bu anlamda önemlidir. Hozat ilçe merkezi için belirttiğimiz bu alanları şehir içi arazi kullanımında gösterilmiştir (Bkz. Harita 12).

Harita 12. Hozat İlçe Merkezinde Şehir İçi Arazi Kullanımı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

4.1. Hozat İlçe Merkezinde Ekonomik Faaliyetleri Etkileyen Faktörler

Doğal çevrenin önemli bir elemanı olan yeryüzü, sürekli ve hızlı bir şekilde gelişen yoğun insan faaliyetlerine sahne olmaktadır. İnsanların hayatlarını sürdürebilmeleri için, yeryüzünde göstermiş oldukları faaliyetlerin bütünü ekonomik coğrafyanın konusu içerisinde yer almaktadır. Araştırma alanımızdaki ekonomik faaliyetleri tarım, hayvancılık ve sanayi, olmak üzere üç grupta toplayabiliriz. Bu faaliyetleri ayrıntılı bir biçimde ele almadan önce, mevcut ekonomik potansiyeli daha iyi belirlemek için, etüt sahamızın arazi durumuna genel bir bakış yapacağız (Özçağlar, 1997, s.134).

4.1.1. Fiziki Faktörler

Hozat ilçe merkezindeki ekonomik faaliyetleri şekillendiren başlıca faktör ilçenin fiziki özellikleridir. Bu fiziki özelliklerin başında *yer şekilleri* gelir. İlçe oldukça dağlık ve engebeli bir özellik arz eder. Bu yer şekilleri özelliğine bağlı olarak ekonomik faaliyetler daha çok tarım ve hayvancılık yönünde şekillenmiştir. Yer şekillerinin dağlık ve engebeli oluşu ilçe genelinde ve ilçe merkezinde ekonomik faaliyetin karakterini etkilemiştir. İlçe merkezinin içinde geçen Hozat Deresi'nin varlığının kaynağı ile kısmen düz alanlarda resmi, konut ve askeri tesislerin varlığı, ilçe merkezinde tarımsal faaliyetleri kısıtlamış tarım alanlarını sınırlandırmıştır. Ancak bunun yanı sıra hayvancılık faaliyetlerinin özellikle bu engebeli dağlık sahalarda artış gösterdiği görülmektedir.

Yer şekilleri ilçede turizm açısından doğal bir güzellik alanı teşkil eder. Aynı durum ilçe merkezi için de geçerlidir. İlçe merkezinin doğusunda önemli seyir alanları mevcuttur. Ancak yeterli yatırımın ve alt yapının olmaması yeterince kullanılmasına engel teşkil eder. Özellikle Hozat Tepesi ve ilçe merkezinden başlayıp, Hozat Deresi'nin oluşturduğu vadi, seyir alanları açısından oldukça güzel bir görünüm sergilemektedir. Ayrıca yer şekilleri ilçede ulaşımın yeterince gelişmesini engellemiştir. Ulaşımın yeterince yatırım yapılarak geliştirilmeye başlamasıyla, köyler ile ilçe merkezindeki ekonomik faaliyetler giderek artırılabacaktır.

Hozat ilçe merkezinde ekonomik faaliyetleri etkileyen diğer bir özellik *iklimdir*. İklim elemanlarından özellikle sıcaklık ve yağış koşulları önemli etkiye sahip olmuştur. Sıcaklık yaz döneminde tarımsal faaliyetler açısından olumludur fakat kışın sıcaklık değerleri çok düşüktür. Bu düşük sıcaklık değerleri gerek tarım gerek hayvancılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Kış mevsiminde sıcaklık 0 °C'nin altına düşmesi ilçede kış dönemi yaz dönemine göre ekonomik faaliyet açısından çok verimli geçtiği söylenemez.

Yağış değerlerine bakıldığında yazların kurak geçtiği görülür. Yağışlar genellikle sonbaharda artar ve kışın önemli bir seviyeye ulaşır. Kış mevsiminde yağışın türü genellikle kardır. İlkbahar yağışlarına bakıldığında yağış türünün yağmur olduğu görülür. Bu yağış özellikleri ilçede merkezindeki tarım ve hayvancılık faaliyetlerini etkiler. Yazın özellikle yükseklerde havanın serin olması yanıbaşındaki Pertek ilçesi köylerinin özellikle Hozat ilçesine yakın olanların hayvancılık faaliyetlerinden olan küçükbaş ve kısmen arıcılık faaliyetlerini devam ettirmek için Kırmızı Dağ ve çevresini mera olarak kullanmaktadır.

İlçe merkezinde küçükbaş hayvancılık ve büyükbaş faaliyetleri, kış mevsiminin uzun olması nedeniyle, hayvanlar bu mevsimde ahırda beslenmekte, bu uzun süren kış mevsiminde genelde yazın ekilen veya satın alınan yem bitkileri hayvanlara yedirilmekte bu da maliyetin artmasını ve besi hayvancılığının yapılmasına sebep olmaktadır.

Yine sıcaklık ve yağış koşulları ilçe merkezinde zaten çok az olan sanayi faaliyetlerini son derece sınırlamıştır. Örneğin yapılan inşaat faaliyetleri 4 -5 ay sürmekte geri kalan zamanda yapım faaliyetleri durmaktadır. Yine bu şartlar hizmet faaliyetlerini etkilemekte ayrıca ulaşımı olumsuz etkileyerek ekonomik faaliyetleri kısıtlamaktadır. Ancak yerşekilleri ve kar yağışı gerekli koşullar sağlarsa kış sporlarının gelişme göstermesini sağlayabilir. Ayrıca ilçe merkezi ve çevresi burada yaşayanlar için çeşitli bitki türlerinin mantar, ışkın, yabani sarmısak vs. ve yabani hayvanların varlığı açısından zengin olduğundan avcılık faaliyetlerinin sağlayacağı gelir açısından olumlu olduğunu söyleyebiliriz.

4.1.2. Beşeri Faktörler

Hozat ilçe merkezinde ekonomiyi etkileyen beşeri faktörlerden en önemlisi şüphesiz yaşanan *göç olaylarıdır*. İşsizlik ve bölgede yaşanan terör olaylarının etkisiyle, çevre köyler boşaltılmış, bu olay ilçe ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Özellikle 1993 yılından itibaren güvenlik nedeniyle köyler boşaltılmış, insanlar gerek ilçe merkezini, gerekse köylerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu göç, önce köyden ilçe merkezine daha sonra maddi durumu iyi olanların, ilçeden başka illere, başta Tunceli, Elazığ, İstanbul olmak üzere Ankara, İzmir, Adana, Mersin gibi illere göç etmişlerdir.

Göçler sonucunda ilçede sosyal yaşam ve ekonomik faaliyet tarzında değişimler meydana gelmiştir. Üretimde önemli bir ekonomik faaliyet olan tarım ve hayvancılıkta önemli düşüşler olmuş ve ayrıca il dışından gelen inanç ve gezi turizmi gibi faaliyetlerin azalmasına neden olmuştur.

4.2. Hozat İlçe Merkezinde Tarımsal Faaliyetler Ve Yetiştirilen Ürünler

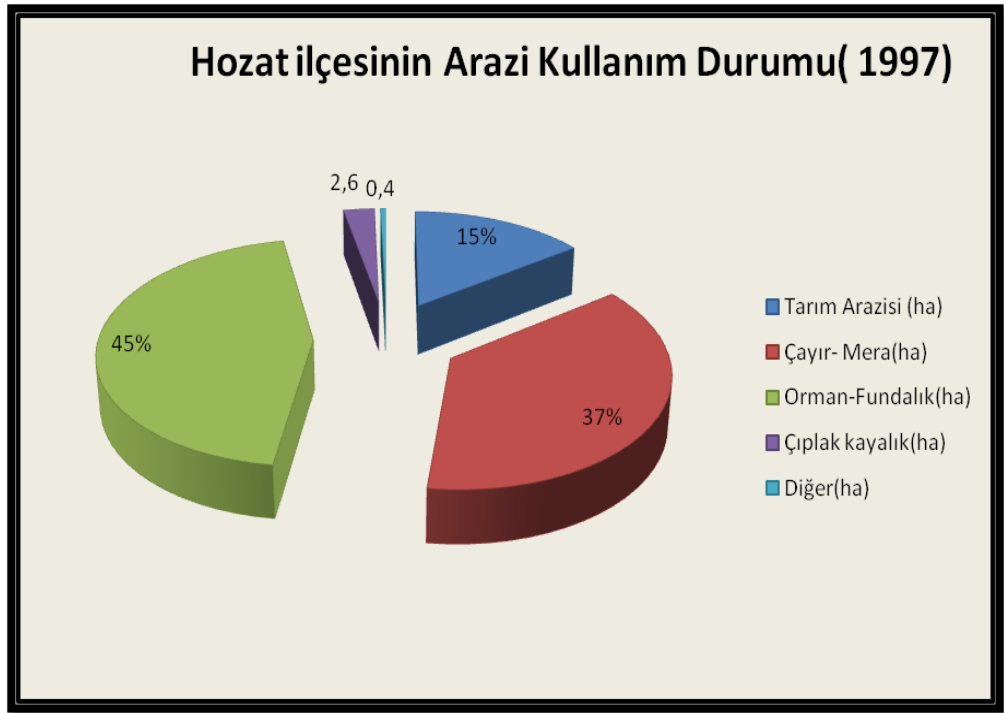
Çalışma alanında tarım, hizmet sektöründen sonra ikinci sıradadır. İlçe geneli ve merkezinin büyük bir kısmı geçimini tarımdan ve hayvancılık sağlamaktadır. Çalışma alanımda, ilçe merkezinde hayvancılık ve tarımla geçimini sağlayan aileler genelde daha çok kendi ihtiyaçları için bu faaliyeti sürdürmektedirler.

Hozat ilçesini tarım arazisi bakımından tüm ilçelerle kıyasladığımızda Pertek, Çemişgezek ve Merkez ilçeden sonra dördüncü sırada yer alır. Çayır mera olarak baktığımızda ilçeler içerisinde 7.sırada yer alır. Orman ve fundalık alan olarak baktığımızda ise Tunceli ili içerisinde 4.sırada yer almaktadır. Yine çayır ile mera alanlarıyla beraber orman ile fundalık alanlarını topladığımızda, Hozat ilçe genelinde hayvancılık faaliyetinin tarıma göre daha uygun olduğu söyleyebiliriz (Bkz. Tablo 40, Şekil 53).

Tablo 40. Tunceli İlinde, İlçelere Göre Arazi Kullanım Durumu (1997)

Kullanım Şekli	Merkez	Çemişgezek	Hozat	Mazgirt	Nazımiye	Ovacık	Pertek	Pülümür
Tarım Arazisi (ha)	10.239	22.515	8.922	26.800	4.435	8.633	23.684	8.843
Çayır- Mera(ha)	26.565	39.660	22.116	23.708	21.720	59.618	34.815	95.380
Orman-Fundalık(ha)	73.835	8.980	26.748	11.184	27.225	45.625	21.267	43.636
Çıplak kayalık(ha)	4.790	4.185	1.585	1.005	190	31.365	2.120	8.895
Diğer(ha)	539	132	254	121	103	394	261	233
Toplam(ha)	115.968	75.472	59.625	62.818	53.673	145.635	82.147	156.987

Kaynak: Köy Hizmetleri Müdürlüğü (Tunceli İli Arazi Varlığı Kitapçığı 1997)

Şekil 53. Hozat İlçesinin Arazi Kullanım Durum Grafiği (1997)

“Tarımsal faaliyetleri etkileyen beşeri koşullar çok çeşitlidir. Bunlardan bazıları olarak şunlar sıralanabilir: Nüfus (özellikle tarımsal nüfus), kültür ve teknolojik düzey, yatırım olanakları-sermaye, pazar ve pazarlama, tarımsal toprakların durumu (mülkiyet,

büyükölük, parçalı oluşu, vb.), devletin tarıma müdahalesi” (Tümerterkin-Özgüç, 1999, s.175).

Yaklaşık 8922 ha olan tarımsal alan olarak yer kaplayan Hozat ilçesi, Tunceli ilinde Pertek ve Mazgirt ilçesinden sonra sıralamada üçüncü sırada yer alır. Hozat ilçesi ve merkezi genelde yapılan tarım faaliyeti kuru tarım şeklinde faaliyet yapmaktadır (Bkz. Tablo 41-42).

Araştırma sahamızda kuru tarım yaygındır. Ürün çeşidini belirleyen başlıca iki etken vardır. Bunların birincisi yüzey şekilleri, ikincisi ise su durumudur. Araştırma sahamızda tarım yapılabilecek alanların çok büyük bölümü tarla tarımına ayrılmıştır. Tarla tarımına ayrılmış alanların %75’i ise nadasa bırakılmıştır. Tarım yapılan alanların %98’inde tahıl üretimi geri kalan % 2’lik kısmında sebze ve meyve bitkileri üretilmektedir.

Yine Hozat ilçesinde nüfusun temelde ekonomik nedenler, işsizlik, güvenlik nedeniyle köylerin boşaltılması veya terk edilmesi, arazinin engebeli ve parçalı olması nedeniyle giderek yıllara göre tarımsal ürün miktarlarında önemli düşmeler görülür.

Tablo 41. Tunceli ilinde İlçelere Göre Arazi Kullanım Durumu (2013)

İLÇE ADI	TOPLAM ALAN(DEKAR)	TAHILLAR(DEKAR)	NADAS ALANI(DEKAR)	SEBZE BAHÇELERİ(DEKAR)	MEYVELER(DEKAR)
PERTEK	153.484	67.436	83.501	610	1937
MAZGİRT	105.751	66.325	36.603	808	2.015
HOZAT	99.200	23112	74.247	246	1.595
ÇEMİŞGEZE K	98.550	85.715	9.609	1.207	2.019
MERKEZ	82.073	32273	47.609	637	1.554
OVACIK	61.246	38.041	11.930	265	11.010
PÜLÜMÜR	10.196	7.858	261	468	1.609
NAZİMİYE	6.583	1.267	4.922	110	284

Kaynak : TÜİK -2013

Tablo 42. Hozat İlçesinin 2006-2010 Yıllarına Ait Ürüne Göre Arazi Dağılımı

ÜRÜN/YILLAR	2006(DA)	2007(DA)	2008(DA)	2009(DA)	2010(DA)
BUĞDAY	15068	13503	12798	12819	8696
ARPA	3387	2929	3156	2197	1397
NADAS	6143	5858	3971	2880	2344
BAKLAGİLLER	196	193	594	262	275
KARIŞIK SEBZELİK	114	222	271	83	88
KARIŞIK MEYVELİK	955	931	958	422	387
FİĞ	5217	9310	10268	8569	13264
KORUNGA	153	129	791	2947	6026
YONCA	192	437	503	433	1270
ELMA	178	162	152	71	71
CEVİZ	122	142	135	424	1121

Kaynak: Hozat İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Coğrafi yapısı genelde dağlık ve engebeli olması nedeniyle daha düze yakın sayılabilecek güney istikametli köylerde genelde hububat tarımı yapılmakta olup ağırlıklı buğday ve arpa üretimi yapılmaktadır. Buğdayın halkın temel besin maddesi olması sebebiyle vazgeçilmez bir ürün olma niteliğinde taşıdığından ekimi daha fazladır. Yine bir yıl buğday ekilen tarlalara susuz olarak yapılan nohut ekimi yapılmaktadır. Ayrıca yem bitkilerinden yoncada yetiştirilir. Fiğ en çok üretilen ürünlerden biridir. Yem bitkileri ekimi giderek artmaya başladığı görülmektedir nedeni ise özellikle büyükbaş hayvancılığın zaman içerisinde besi hayvancılığı şeklini almaya başlaması etkili olmuştur. Miktarları az olmasına rağmen kurufasulye ve nohut yetiştiriciliğinde yapılmaktadır. Özellikle sulanabilen alanlarda ekilen fasulye, ilçe merkezindeki dere boyunca sebze ve meyve tarımı yapılmaktadır. Sebze üretimi bazı ailelerde evlerin bitişiğindeki bahçede ki meyve ağaçları arasında yapılmaktadır.

"Şüphesiz tarımda birim alanda verimi yükselten en önemli faktörlerden birisi de tarım faaliyetlerinin çeşitli aşamalarda ve kesimlerde amaca uygun tarım makinelerinin kullanılmasıdır"(Doğanay, 1989, s.22).

Araştırma sahamızda tarımda makine kullanımına baktığımızda makineli tarımın pek gelişmediğini söylemek mümkündür. Tarımda makine kullanımının az olması ilçenin ve ilçe merkezinin sahip olduğu yer şekillerinden kaynaklandığı söylenebilir. Arazinin küçük parçalara bölünmüş olması, arazinin eğim derecesi ve

yeteri kadar tarımsal araç gerecin olmayışı bu durum üzerinde etkili olmuştur. Tarım da makine kullanımı yerçekillerinin de etkisiyle genellikle ilçe merkezinin yükseltinin azaldığı güney kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Tahıl ürünlerinin hasadında daha çok il dışından getirilen biçerdöverler çalıştırılmakta ve ürünlerin hasadı kısa zamanda tamamlanmaktadır.

"Tarım kesiminde birim alan verimini yükseltici önemli etkenler arasında gübreleme ve münavebeli tarım metotları gelmektedir. Bilindiği gibi aynı toprağın her sene aralıksız olarak ekilmesi toprağın verimini azaltacağından bu toprakların verim değerini muhafaza edebilmek ancak gübreleme ya da münavebe usullerinin tatbiki ile mümkün olabilmektedir" (Tanoğlu, 1968, s.41).

Tarım üretiminde uygulanmakta olan tekniklere göre ziraat sistemlerini iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlar entansif tarım ve ekstantif tarım sistemleridir. Entansif tarım "Bilim ve teknolojinin desteklediği ekip dikme ve ekip biçme faaliyetlerinde birim alana, hayvan başına en yüksek verim alınan tarım sistemidir. Böyle bir sistemde en yüksek verimi sağlamak için bilimsel ve teknolojik yönden alınması gereken tüm tedbirler alınmıştır. Buna karşılık ekstantif tarım sistemi çağdaş bilim ve teknolojiden ya tamamen ya da kısmen alabilmiş bir sistemdir. Çoğunca üretime çağdaş bilim ve teknolojiden ya tamamen ya da kısmen alabilmiş bir sistemdir. Çoğunda üretime çağdaş metotlar egemendir." (Doğanay, 1987, s.26).

Araştırma sahamızda ekstantif tarım yapılmaktadır. Tarımsal araç gereçlerin yetersiz oluşu, sulama sorunu, gübre kullanımının yetersiz oluşu, ekstantif tarımın varlığını zorunlu kılmıştır. Entansif tarım Hozat ilçe merkezinin özellikle güneyinde kalan tarım sahalarında kendini gösterir. İlçe merkezinin güneyinde kalan tarım sahalarının daha düz olması makine kullanımını kolaylaştırmış, ayrıca sulamanın diğer alanlara göre daha iyi olması, tarım faaliyetlerinin tam olmasa da entansif karakter kazanmasını sağlamıştır.

Günümüzde ekstansif tarım yapılan sahalarda yüksek verim oldukça düşüktür. Tarımsal verimlilik ancak tarımsal girdi kullanımının arttırılması ve yaygınlaştırılması, teknoloji düzeyinin yükseltilmesi ile sağlanabilir ve bu yolla birim alandan daha çok ürün elde edilebilir. Araştırma sahamızda var olan tarım arazilerinde gübre kullanımı mevcuttur. Ancak yeterli kalitede ve oranda bir kullanım söz konusu değildir. Çiftçilerin bu konuda daha çok bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Sulama sorununun önem kazandığı araştırma sahasında gübre kullanımı ve sulama ile verimi yükseltmek imkân dâhilindedir. Bu amaçla önemli oranda boş bırakılan nadas alanlarının miktarı gerileyecektir.

İlçe genelinde ve ilçe merkezinde ise suyun bol olduğu alanlarda meyve üretimi özellikle elma ve ceviz ağırlıklı yapılmakta olduğu görülür. Yapılan meyve üretiminin çok az miktarı pazara yönelikken büyük bölümü ise kendi ihtiyacına yetecek düzeydedir. İlçe genelinde ve ilçe merkezinde ise genelde dere kenarı ve vadi tabanı boyunca kendi ihtiyaçlarını karşılamak adına domates, biber, salatalık gibi sebzeler alanı dar olan küçük boyuttaki tarlalarda ekilmektedir.

Halk arasında “bostan” adı verilen ve birçok ürünün bir arada olduğu tarımsal sahalara ilçe merkezinde Fikri Paşa ve Köprübaşı Mahalleleri dışında, diğer mahalle olan Yeni mahallede az da olsa rastlanır. Hamidiye Mahallesinin merkezi olması, buranın daha çok ticaret sahalarına ayrılmış olması, tarımsal ürün yetiştirilmemesinde etkili olmuştur.

4.3. Hayvancılık

Hayvancılık çok yönlü bir ekonomik zenginlik kaynağıdır. Bu besleyici gıda maddelerinden bir grubun (et, süt, yumurta, bal, peynir) bu sahadan elde edilmesi yanında sağladığı endüstri hammaddeleri ile de sanayi faaliyetlerini de çok etkili bir şekilde etkilemektedir. Tekstil endüstrisinde yapağı, deri, kösele, süt ve süt mamulleri imalatına et sağlanması gibi çeşitli sanayi faaliyet alanları hayvansal endüstri hammaddelerini kullanmaktadır (Doğanay, 1989, s.25).

Araştırma sahamızda en önemi ekonomik faaliyetlerden biri de hayvancılıktır. Hayvancılığın araştırma sahasındaki tarihçesine baktığımızda şüphesiz en önemli gelir kaynağıdır. Yer şekillerinin dağlık engebeli oluşu, iklim koşulları ve sosyal-kültürel yapı hayvancılık faaliyetlerinin varlığını etkilemiştir. Küçükbaş hayvancılığın yanı sıra büyükbaş hayvancılıkta yapılmaktadır. Terör olaylarının artması ve can güvenliğinin olmaması nedeniyle hayvancılık faaliyetleri son yıllarda azalma göstermiş, ancak zaman içinde uygulamaya dönük projeler ile hayvancılık faaliyetlerinin yeniden artmasını sağlanmaya başlamıştır.

Tunceli il geneline baktığımızda, 4259 büyükbaş sayısı ile Ovacık ilçesi miktar olarak birinci sırada yer alırken, Hozat ilçesi 1208 büyükbaş sayısı ile diğer ilçelere göre büyükbaş hayvancılık miktarında en son sırada yer alır. Küçükbaş hayvancılık

olarak Tunceli il geneline baktığımızda ise Çemişgezek ilçesi birinci sırada yer alırken ikinci sırada Pertek'ten sonra 45757 miktarı ile Hozat ilçesi, üçüncü sırada yer almaktadır (Bkz. Tablo 43).

Tablo 43. Tunceli İlinde İlçelere Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları

İLÇELER	SIĞIR CİNSİ BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK(TOPLAM)	KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK(TOPLAM)	TOPLAM
OVACIK	4259	30853	35112
MAZGİRT	3971	31641	35612
ÇEMİŞGEZEK	3183	287763	290946
PERTEK	3179	234893	238072
MERKEZ	3117	15100	18217
PÜLÜMÜR	2961	25335	28296
NAZMIYE	2034	9040	11074
HOZAT	1208	45757	46965
TOPLAM	23912	680382	704294

Kaynak: Hozat İlçe Tarım Müdürlüğü -2014

Hozat ilçe merkezinde ilçe tarım müdürlüğünün yapmış olduğu destekleme faaliyetlerine bağlı olarak hayvancılık faaliyetleri artış göstermiştir. Ancak yapılan faaliyetlerin artışına rağmen üretim daha çok ailelerin ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Süt ve süt ürünlerinin fazlası Tunceli merkeze götürülmekte ve burada satılmaktadır. Ayrıca çevre köylerden getirilen peynir, tereyağı, çökelek gibi ürünler ilçe merkezinde, Elazığ ve Tunceli il merkezinde satılmaktadır. Hatta her hafta İstanbul ve Ankara'ya giden şehirlerarası otobüsün Hozat ilçe merkezinden hareket etmesi ürünlerin bu şehirlere ulaşmasını artık daha kolay sağlanacaktır.

4.3.1. Küçükbaş Hayvancılık

Araştırma alanımızda hayvancılık faaliyetleri tarımla birlikte önemli bir yere sahiptir. Önceki yıllara göre köylerde ve ilçe merkezinde nüfusun azalmasıyla beraber hayvancılıkta bir gerileme sözkonusu olsa da yine vazgeçilmeyen bir ekonomik faaliyet durumundadır. Çünkü tarımda istenilen verim alınmaması ve yerşekillerinin dağlık ve engebeli oluşu ile iklim koşulları, hayvancılık faaliyetlerini birinci faaliyet kolu olarak ön plana çıkmasını sağlamıştır.

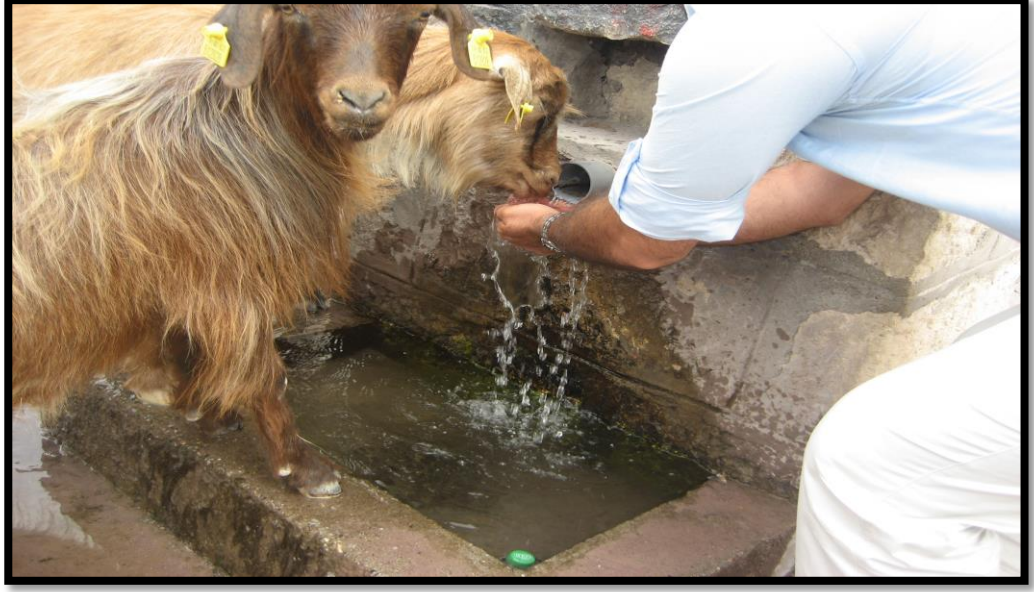
Her aileyi bir işletme olarak düşündüğümüzde ilçe merkezindeki mahallelerde küçükbaş hayvancılık ile ilgilenen en fazla olan mahalle, toplam sayı olarak baktığımızda birinci sırada Yeni Mahalle'den başlayıp sırasıyla Fikri Paşa, Köprübaşı, Hamidiye mahallesi gelmektedir. Yaklaşık otuzdört aile, bu mahallelerde küçükbaş hayvancılık ile ilgilenmektedirler. Aileler için önemli gelir kaynağı olan aynı zamanda birer işletme olarak düşündüğümüz bu tür ekonomi faaliyetlerin sürekliliği, üretim için önemli aynı zamanda nüfusun göç etmesini de engelleyecektir

İlçe Tarım Müdürlüğü 2013 verilerine göre, 1 ilçe tarım müdürü, 4 ziraat mühendisi, 5 veteriner hekim, 3 işçi görev yapmaktadır. Genel olarak gerek ilçe merkezinde gerekse köylerde, yer şekillerinin dağlık engebeli oluşu, iklim koşullarından dolayı, küçükbaş hayvancılık türüne baktığımızda özellikle kıl keçisinin, koyuna göre daha çok beslendiği ve tercih edildiği görülmektedir (Bkz. Tablo 44, Fotoğraf 24-25-26).

Tablo 44. Hozat İlçesi Küçükbaş Hayvan Sayıları

MAHALLE/KÖY ADI	KOYUN-TOPLAM	KEÇİ-TOPLAM	TOPLAM	İŞLETMELER
MERKEZ-KÖPRÜBAŞI	6	667	673	4
MERKEZ-HAMİDİYE	230	0	230	5
MERKEZ-YENİMAHALLE	685	2194	2879	13
MERKEZ-FİKRİPAŞA	415	1140	1555	12
ÇAĞLARCA	6102	1512	7614	21
ALTINÇEVRE	597	1784	2381	4
YENİDOĞDU	508	1868	2376	11
KARABAKIR	411	1258	1669	17
KARACA	0	173	173	3
ALANCIK	0	529	529	5
TAŞITLI	21	52	73	2
MERKEZ	0	17	17	1
KAVUKTEPE	0	447	447	3
İN	47	922	969	5
DALÖREN	1	520	521	6
GEÇİMLİ	1	1089	1090	9
TÜRKİTANER	1213	1398	2611	9
BALKAYNAR	26	118	144	3
ÇİĞIRLI	10	624	634	3
SARISALTIK	9	292	301	4
KALECİK	1253	1065	2318	7
DERVİŞCEMAL	91	1392	1483	10
BEŞELMA	0	80	80	1
AKPINAR	4970	2356	7326	13
BUZLUPINAR	437	787	1224	6
ÇAYTAŞI	678	1635	2313	13
KARDELEN	158	2282	2440	12
KARAÇAVUŞ	0	975	975	3

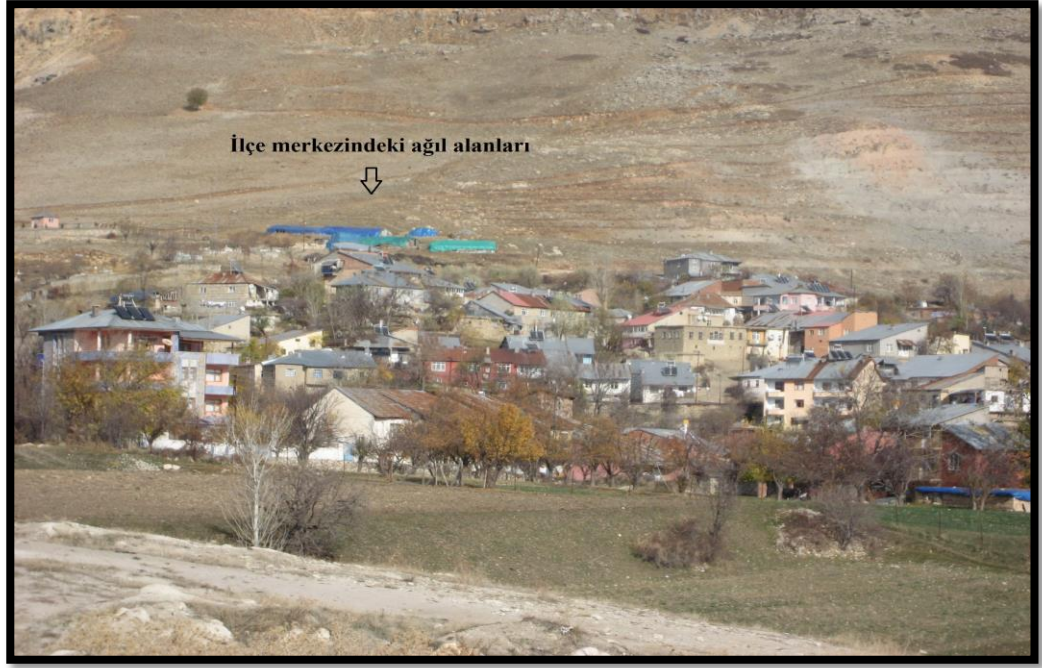
Kaynak: Hozat İlçe Tarım Müdürlüğü -2014

Fotoğraf 24. Hozat ilçe merkezinde yapılan küçükbaş hayvancılık örneği

Fotoğraf 25. Hozat ilçe merkezi çevresindeki engebeli alanlardayapılan küçükbaş hayvancılık örneği

Fotoğraf 26. Hozat ilçe merkezinde Yeni Mahalledeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ağıllar

4.3.2. Büyükbaş Hayvancılık

Hozat ilçe merkezine baktığımızda özellikle dört mahallesinde de büyükbaş hayvanın bulunduğu ahır denilen yerlerde eski evlerinin altında bulunan yerlerde ve bahçe içinde besi hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Hozat ilçe geneline baktığımızda büyükbaş hayvan miktarı toplam 1208'dir. Her ailenin bir işletme olarak düşündüğümüzde burada yaşayanlar için önemli gelir kaynağı olarak kabul etmekteyiz. Yeni Mahalle, büyükbaş hayvan sayısı olarak 120 ile birinci sırada yer alırken, sırasıyla 113 ile Fikri Paşa, 46 ile Hamidiye, 30 ile de Köprübaşı Mahallesi son sırada yer almaktadır. Hozat ilçesine baktığımızda büyükbaş hayvan sayısı olarak 128 ile Yenidoğdu köyü ilk sırada yer almaktadır. Elde edilen hayvansal ürünlerin çoğu ilçe geneli kendi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Fazlası ise özellikle Elazığ, Tunceli ve ilçeye yaz mevsiminde mevsimlik gezmeye gelenler tarafından satın alınmaktadır (Bkz. Tablo 45, Fotoğraf 27).

Tablo 45. Hozat İlçesi Sığır Cinsi Büyükbaş Hayvan Sayısı

MAHALLE/KÖY ADI	SIĞIR CİNSİ HAYVAN SAYISI (TOPLAM)
MERKEZ-KÖPRÜBAŞI	30
MERKEZ-HAMİDİYE	46
MERKEZ-YENİMAHALLE	120
MERKEZ-FİKRİPAŞA	113
ÇAĞLARCA	42
ALTINÇEVRE	40
YENİDOĞDU	128
KARABAKIR	62
KARACA	20
ALANCIK	42
TAŞITLI	26
KAVUKTEPE	36
İN	49
DALÖREN	17
GEÇİMLİ	43
TÜRKİTANER	75
BALKAYNAR	26
ÇİĞIRLI	74
SARISALTİK	44
KALECİK	12
DERVİŞCEMAL	44
BEŞELMA	6
AKPINAR	29
BUZLUPINAR	28
ÇAYTAŞI	56
TOPLAM	1208

Kaynak: Hozat İlçe Tarım Müdürlüğü -2014

Fotoğraf 27. Hozat ilçesi merkezi çevresinde yapılan büyükbaş hayvancılık

4.3.3. Kanatlı Hayvan Varlığı

Türkiye’de kümes hayvancılığı büyük ve küçükbaş hayvancılıktan sonra gelmektedir. Ülkemizin hemen hemen her yerinde kümes hayvancılığı yapılmaktadır. Tunceli il genelinde daha çok kendi ihtiyacı kadar kümes hayvancılık yapılmaktadır. Kümes hayvanları tavuk, hindi, ördek ve kazdır.

Hozat ilçe merkezi ve genelinde de kümes hayvancılığı bakımında 450 tane kanatlı hayvan sayısı bulunmakta, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıktan sonra gelmektedir. Ancak bu hayvancılık türünün profesyonel bir şekilde yapıldığı söylenemez. Daha çok kendi ihtiyaçları kadar et ve yumurta üretime yönelik olarak yapılmaktadır. Son yıllarda özellikle organik ürünlere olan talebin artmasıyla ve özellikle ilçe genelinde destek ile projelerle desteklendiğinde gerekli yatırımla Hozat ilçesi bu konuda ilerleme göstererek ekonomik gelir elde edecektir.

4.3.4. Arıcılık

Çok genel anlamıyla tarımın bal ve balmumu elde edilen ve karlı bir kolu insanlığın ilk dönemlerine kadar uzanmakta olan arıcılık, coğrafi ortamla doğrudan bağlantılıdır. Topoğrafya, iklim, flora ve hidroğrafya gibi doğal çevre faktörleri arıcılığı etkiler (Tuncel, 1992, s.97).

Arıların aktivitesini sürdürebileceği serin hava ve ilkbaharda hatta yaz aylarında bile açık kalan çiçekler, arıcılığın gelişerek devam etmesini sağlamaktadır (Hayli, 1995, s.243).

Bölgenin orman alanları bakımından diğer bölgelere nispetle zengin olması, tarım alanlarının sınırlı olması, arı yetiştiriciliğinin araştırma alanımızın köylerinde yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bitki çeşitliliğinin özellikle Hozat ilçesi ile Ovacık ve Çemişgezek arasında fazla olması, arıcılık açısından potansiyel olarak olumluluk göstermektedir.

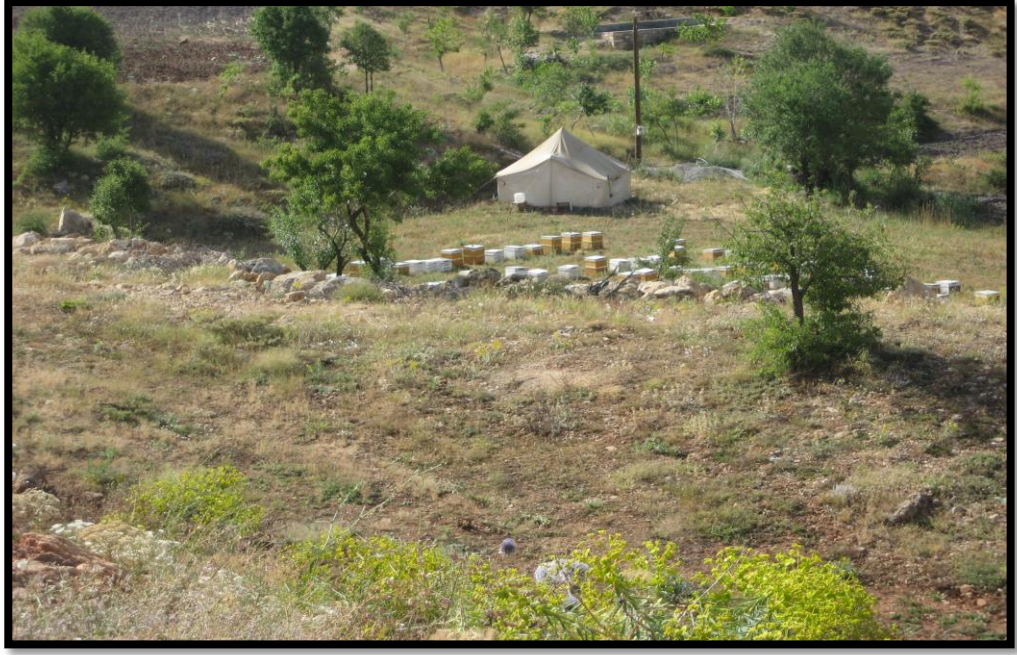
Tunceli ili ilçeleri arasında bitki çeşitliliğinin fazla olduğu özellikle yaylaların en fazla olduğu Pülümür ilçesi, hem üretim hem de kovan sayısı bakımında ilk sırada yer alırken, Hozat ilçesi beşinci sırada yer almaktadır. Topografyasının dağlık olması, bunun sonucunda giderek yükseltinin artması, yükseltinin artışına bağlı olarak da iklim ve flora çeşitliliğinde yaşanan zenginlikten dolayı arıcılık faaliyetlerine özellikle önem verilerek Tunceli ilinin genelinde büyük bir ekonomik gelir yaratmıştır ve huzur ortamının sağlanması ile giderek daha çok desteklenerek çoğaltılması gerekmektedir

İlçe Tarım Müdürlüğünden aldığımız verilere göre ilçe genelinde 2014 yılında toplam kovan sayısı 3571 tane olurken, yaklaşık 50 aile arıcılık faaliyeti ile uğraşmaktadırlar. Bu aileler arıcılığı ticari anlamda yapmakta ve geçimlerini sağlamaktadırlar. Araştırma alanımızda daha çok sabit arıcılık yapılmaktadır. Kırsal kesimde güvenlik nedeniyle bazı alanlar kullanılmadığından arıcılık da hayvancılık gibi olumsuz etkilenmektedir. Elde edilen yaklaşık 45-50 ton bal, geçim kaynağı için önemli bir gelir olup İstanbul, Ankara, Tunceli ve Elazığ gibi illerde pazarlanmaktadır (Bkz. Tablo 46, Fotoğraf 28).

Tablo 46. Tunceli İlindeki Toplam Kovan Sayısı

İLÇE ADI	TOPLAM KOVAN SAYISI
PÜLÜMÜR	14.025
MERKEZ	10.987
OVACIK	8.800
PERTEK	6.046
ÇEMİŞGEZEK	4.650
HOZAT	3.571
NAZİMİYE	2.990
MAZGİRT	1.565

Kaynak: Hozat İlçe Tarım Müdürlüğü (2014)

Fotoğraf 28. Hozat ilçesinde yapılan arıcılık faaliyetleri

4.4. Hozat İlçe Merkezinde Sanayi Ve Ticaret

Hozat ilçe merkezinde sanayiye yönelik yatırım çalışmaları nerdeyse yok denecek kadar azdır. Sanayi tesisi olarak sayılabilecek genelde gıda alanına yönelik küçük çaplı 3 adet fırın, 2 adet tatlı ve pasta gibi imalathane ayrıca 2 adet marangoz, 1 adet demirci kaynakçı ve ticaret tesisi olarakta 2 adet nalburiye bulunmaktadır.

Bu durum üzerindeki temel sebep güvenlik ve pazarın olmamasıdır. İlçe kırsal ticari açıdan, günlük ve periyodik ihtiyaçlar bakımından büyük ölçüde ilçe merkezine bağımlı iken, ilçe merkezinde bulunmayan büyük ticaret grubundaki kimi ürünler için özellikle yakın olması ve her ihtiyacı daha ucuz karşıladığı, göç ettiği illerin başında geldiği Elazığ ili tercih edilirken ve ikinci olarak Tunceli tercih edilmektedir.

Araştırma sahamızda günlük ticaret yapan iş yerleri, ticari ürünlerini Tunceli ve Elazığ'dan getirmektedir. Periyodik ihtiyaçlar üzerine ticaret yapan iş yerlerinin ürünlerini Tunceli ve Elazığ'dan veya buradaki toptancılar aracılığıyla İstanbul'dan getirdikleri bilinmektedir.

Hozat ilçe merkezinde günlük ihtiyaçlara yönelik 24 küçük bakkal, 5 adet market 3 adet kasap, 3 adet fırın, 8 adet lokanta bulunur. Periyodik ihtiyaçlara yönelik olarak 3 adet tuhafiye, 2 adet kitap-kırtasiye, 2 adet fotoğrafçı, 6 adet berber, 2 adet

bayan kuaför, 1adet ayakkabıcı, 1 adet çiçekçi, 1 adet eczane, 4 adet konfeksiyon, 3 adet manifaturacı, 3 adet hazır giyim, 1 adet beyaz eşya ve mobilyacı, 1 adet terzi, 2 adet telekomünikasyon bayii, 1 adet tüp bayii ve 1 adet petrol istasyonu bulunmaktadır. Araştırma alanımızda yine bu cadde üzerinde 9 adet kahvane, 2 adet çay ocağı yer alır. Uzun vadeli ihtiyaçlara yönelik olarak da 1 adet kuyumcu, 1 kaynakçı demirci, 2 adet marangoz, 3 nalbur, 7 hırdavatçı bulunmaktadır (Bkz. Fotoğraf 29-30).

Fotoğraf 29. Hozat ilçe merkezinde Hamidiye Mahallesi'nde yer alan Cumhuriyet Caddesinde bulunan ticaret ve küçük imalat sanayi işletmeleri

Fotoğraf 30. Hozat ilçe merkezinde Hamidiye Mah. Cumhuriyet Caddesinde bulunan ekmek fırını

Yine özellikle yük işlerinde nakliye hizmetlerini yerine getirmek için 14 adet nakliyecisi, yolcu taşımak için gerek il dışı gerek köylerle bağlantıyı kuran 34 adet minibüs şoförü ve Hozat ilçe merkezinden direk İstanbul ve Ankara'ya yolcu ile kargo taşıyan bir adet otobüs işletmesi mevcuttur. Ayrıca ilçe merkezinde ulaşım hizmetlerinde kullanılan 5 adet taksi şoförü ve ilçede araçların yakıt ihtiyaçlarını karşılayan petrol istasyonu mevcuttur (Bkz. Fotoğraf 31).

Fotoğraf 31. Hozat ilçe merkezindeki Petrol İstasyonu

İlçe merkezinde tüm ticari üniteler mahallelerin merkez noktalarında ve yol üzerinde toplanmıştır. Özellikle Yeni Mahalle ile Hamidiye Mahallesi sınıırı olan Cumhuriyet Caddesi üzerinde toplanmıştır. Bunun dışında Cumhuriyet Caddesi üzerinde PTT binası, Ziraat Bankası, Toplum Sağlık merkezi(Hozat Devlet Hastanesi), Orman işletme Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü ve kamu lojmanları ve Belediye bu cadde üzerinde yer almaktadır. Özellikle Cumhuriyet Caddesinin iki yönünde toplanan işyerleri Hozat ilçe merkezi girişinden başlayıp Fikri Paşa, Yeni Mahalle ve Hamidiye Mahallelerinin birleştiği alana kadar devam etmektedir (Bkz. Fotoğraf 32-33-34).

Fotoğraf 32. Hozat ilçe merkezindeki PTT İşletmesi

Fotoğraf 33. Hozat ilçe merkezindeki TC Ziraat Bankası

Ayrıca oteller, lokantalar, kebabçılar, pastane ve meşrubatçılar, eğlence yerleri(kulüp ve kahvehaneler), ulaşım ile ilgili ticaret ve sanat işletmeleri, ulaşım tesisleri, petrol istasyonları, haftalık pazar yerleri, sebze hali ve kasaplar çarşısı ile bankalar ve diğer kredi kuruluşları olmak isimlendirilmiş olan birçok ticari işyerlerinin de bulunduğu ve şehrin ticari hayatında önemli bir yer tuttuğu belirtilmiştir (Karaboran, 1989, s.92-93).

Fotoğraf 34. Hozat ilçe merkezindeki Orman İşletme Şefliği

Hamidiye Mahallesinde bulunan Hükümet Caddesi ise daha çok resmi dairelerin Hükümet Konağı, Askerlik Şubesi, Jandarma, Kaymakamlık, İlçe Tarım Müdürlüğü, İlçe Tapu Kadastro Müdürlüğü, Lise, Ortaokul, İlkokul, Halk Eğitim ve Kütüphane gibi resmi binaların yoğunlaştığı alandır. Özellikle düz olması ve alt yapının daha iyi olması bu alanın idari fonksiyon alanı olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

Hozat ilçe merkezinde oturanların ve çevre köylerden gelenlerin ticari ihtiyaçlarını karşılamak için 110 tane ticarethane mevcuttur. Günlük, periyodik ve uzun vadeli ihtiyaçlar üzerine şekillenmiş bu ticarethaneler malzemelerini Elazığ'dan getirmektedirler. Elazığ'a her gün ulaşımın olması ve daha ucuza getirilmesi sonucu ilçe merkezinin ekonomisi Elazığ iline bağlı durumdadır. Dolayısıyla Hozat ilçesi ticari yönden sadece idari sınırları içindeki alanları etkilediğini söyleyebiliriz (Bkz. Fotoğraf 35).

Hozat ilçesinde yaşayanlar alış veriş yapanlar özellikle köylerde yaşayanlar toptan olarak malzemelerini almaktadırlar. Ayrıca hafta sonları askerliğini yapanların çarşı izinlerine çıkması ilçe merkezinde ticari hareketlilik sağlayarak büyük katkı sunmaktadırlar. Tunceli Üniversitesine bağlı Meslek Yüksek Okulunda açılması ilçe merkezinde esnafa katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Fotoğraf 35. Hozat ilçe merkezinde bulunan Hozat Belediyesine ait iş hanı

4.5. Turizm

Terimin en kısa tanımı, zevk için yapılan geziler biçiminde yapılır.

a) Bir bölgeye, ya da bir ülkeye turist çekmek için alınan her türlü önlem demektir.

b) Gelir getirici ekonomik sektörlerden biridir.

c) Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma, sportif karşılaşmalar yapma, temsil veya konser verme, bilgi ve görgüsünü arttırma gibi amaçlarla; ya da, sadece zevk için yapılan gezi demektir (Doğanay, 2001, s.11-12).

Bölgesel bir gelişme stratejisi olarak değerlendirilen turizm sektörünün, az gelişmiş ve geri kalmış bölgelerin gelişmesine, ekonominin yeniden yapılandırılmasına ve sonuçta bir bütün olarak ekonomik büyüme ile kalkınmaya katkı sağladığı bilinen bir gerçektir. Turizmin bölgede gelişmesi, tüm imkânların sonuna kadar kullanılması ve daha fazla turistin bölgeyi ziyaret etmesiyle birlikte; istihdam, gelir ve katma değer artacak, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi sağlanabilecektir (Bahar, 2007, s.19).

Hozat'da turizm sektörü istenilen düzeyde gelişmemiştir. Bu konuda yeterli altyapı ve tesisin bulunmamasının yanı sıra bağlı olduğu Tunceli ili'nin tarihi ve turistik yerlerinin yeterli tanıtımının yapılamaması ve bölgedeki güvenlik problemlerini göstermek mümkündür.

İnanç turizmi içerisinde değerlendireceğimiz Hozat ilçesinin sınırlarında, tarihi varlıklar söz konusudur. Bunlardan Sarı Saltık Türbesi (Ocağı), Hozat ilçesi sınırları içerisinde yer alıp, ilçe merkezine bağlı Karaca, Akören (Ağveren-Akviran), Sarı Saltık Köyleri'ndeki bir takım mezar ve ziyaretgâhlar olarak ziyaret edilerek, dua edip kurban kesilmektedir. Hozat'ın Bargini (Karabakır) Köyü'nde yer alan Ağuçan-Ağu İçen Türbesi (Ocağı) de ziyaret olarak kabul edilmektedir (Bkz. Fotoğraf 36).

Fotoğraf 36. Hozat ilçesi, Karaca Köyü Ağveren (Akören) mezarında bulunan Sarı Saltuk Türbesi

Ergen (Geçimli) köyünde Ermeni Manastırı kilisesi bulunmaktadır. Hozat ilçe merkezine 15 kilometre uzaklıktaki Geçimli köyünde bulunan kilise, 975 yılında yapılmış, çeşitli tahribatlar olmasına rağmen günümüze kadar ulaşmıştır. Bakımsızlık ve restorasyon çalışmasının hiç yapılmaması nedeniyle yıkılmaya yüz tutmuş bu tarihi kilisede, Ermenice yazıtları henüz görülmektedir.

Tunceli'nin en büyük kiliselerinden biri olduğu düşünülen Ergen Kilisesi'nin koruma altına alınması ve restorasyon yapılarak bu tarihsel dokunun Hozat ilçesine kazandırılması turizm potansiyeli için önemlidir (Bkz. Fotoğraf 37).

Fotoğraf 37. Hozat ilçesinin Ergen (Geçimli) Köyünde bulunan Ermeni Kilisesi

Bunun dışında ilçenin batısında bir tepe üzerinde bulunan Masumu Pak kalesi ve ilçeye bağlı köylerde yer alan Çığlı (Zimek) köyü ile bu köyün mezarası olan Çığlı (Venk) mezarasında 2 kilise, 1 manastır ve eski değirmen mevcuttur. Bunun dışında İn, Kilise, Ergen, Pakire, Heç gibi eski yerleşim birimlerinde Ermenilere ait çeşitli eserler bulunmaktadır. Bu anlamda turizm için değerlendirilmesi gereken yerleşim alanlarıdır. Yine Hozat ilçesine bağlı Kalecik Köyü'nün doğusunda yer alan ve Kurnik ismiyle bilinen bir dağın başında birbirine yakın kayalara oyulan ve tek tek odalardan oluşan kaya mezarları ve yıkılmış altı adet kilise yer almaktadır. Koyun başlı mezartaşları da ilçe genelindeki mezarlık alanlarında bulunmaktadır (Bkz. Fotoğraf 38).

Fotoğraf 38. Hozat ilçesi Kalecik Köyü'nde yer alan kaya mezarları (Kaynak: Hozat Kaymakamlığı)

Diğer önemli tarihi eser ise Emin Ağa Camii 'dir. Hozat ilçe merkezinde Fikri Paşa Mahallesinde yer alan, Padişah Abdulhamit döneminde Harput'a yerleşen Osmanlı Bürokratı olarak Vakıflar Nezaretinde çalışan Emin Ağa tarafından yapılmıştır. Yine aynı mahallede tarihi bir hamam da yer almaktadır (Bkz. Fotoğraf 39).

Fotoğraf 39. Hozat ilçe merkezindeki Emin Ağa Camii

Ayrıca inceleme alanımızda büyük ihtiyaç olan yerel yönetim ile halkın desteğiyle 2015 yılında ilçe merkezinde yaşama geçirilen ve kullanımına başlanılan Cem Evi, inceleme alanımızdaki inanç turizm açısından hareketliliği mevsimlikde olsa artıracaktır (Bkz. Fotoğraf 40).

Fotoğraf 40. Hozat ilçe merkezindeki Hozat Cem Evi

Hozat ilçesi, hem Çemişgezek hem de Ovacık ilçelerine komşu olan ve arasında kalan bölgesi yemyeşil bitki örtüsüyle görülmeye değer bir şirin ilçedir. Karedeniz Bölgesine en çok benzeyen il olma özelliğine sahip Tunceli'ye bağlı olan ilçemizde, doğa yürüyüşlerinin en güzeli yapılabilir. Özellikle dağcılarının ve günübirlikçilerin yürüyüşler yapılabileceği alan olarak değerlendirildiğinde yüksek yaylaları, zirveleri, Hozat Deresi'nin oluşturduğu vadi ile bulanmayacak bir güzelliktir. İlçenin ormanlık alanlarında özellikle dağ keçisi gibi yaban hayvanları yaşamaktadır.

Tunceli ilinde; ilki 1999 yılından beri temmuz ayının son haftası, ağustos ayının ilk haftasında (1995 yılında güvenlik nedeniyle iptal edilerek yapılmamıştır.) her yıl yapılan Munzur Kültür ve Doğa Festivalinin düzenlendiği dönemlerde, Hozat ilçesi ve il geneli hareketli dönemler yaşamaktadır. Hozat ilçesi için çok önemli bir dönemdir. Çünkü bu dönemlerde gelen yerli ve yabancı turistler ile il dışında yaşayan Hozatlılar; 2014 yılına kadar ondört kez yapılan festivale gelip, çeşitli kültür ve doğa aktivitelerine katılarak ekonomik katkı ve sosyal bir. Yaz döneminde ilçe merkezi ve köylerine gezmek, görmek amaçlı gelen nüfus bu yüzden arttığı gözlemlenmektedir. Bunlar

dışında ilçe merkezinde önemli seyir alanları bulunmakta ama gerekli yatırım yapılmadığı için gelişmemiştir (Bkz. Fotoğraf 41).

Fotoğraf 41. Hozat ilçe merkezinde düzenlenen 14. Munzur Kültür ve Doğa Festivali için yapılan hazırlıklar

Sonuç olarak Hozat ilçesi ve ilimizdeki doğal, tarihi ve kültürel değerleri görmek ve ekonomik olarak ilçemize gelen yerli ve yabancı turistler aldıkları eşyalar, gıda, yeme içme ve konaklama ücretleriyle araştırma alanımıza ve çevre ilçelere katkı sağlayacaktır.

4.6. Ulaşım

Ulaşım, insanlar, kaynaklar, eşyalar, konuşulan ve yazılan söz, fikir ve bilgilerin bir yerden başka bir yere taşınmasıdır. Bu çerçevede ulaşım, bütün ulaşım (kara, demir hava yollarını ve boru hatlarını) ve haberleşme şekillerini (telgraf, telex, televizyon, uydu iletişimi ve bilgisayar bağlantıları) kapsamaktadır (Aliağaoğlu, Uğur, 2010, s.162).

Küreselleşme ve kalkınmanın gerçekleşmesinde en önemli etkenlerden birisi, beklide birincisi, ulaşım ve iletişimde meydana gelen teknolojik değişimler ve mekansal etkilenmeyi arttıran ulaşım ağlarının gelişmesidir. Genel anlamıyla insan ya da eşyanın bir yerden bir yere hareket etmesini anlatan, fakat içinde

yaşadığımız küreselleşme çağında artık bilginin, paranın, hizmetlerin de bir yerden bir yere erişmesini içine alan “ulaşım” yeryüzünde çeşitli “yer”ler, “bölgeler”arasındaki ilişkilerin oluşmasında, ölçüle bilmesinde ve coğrafi görünümün şekillenmesinde önemli rol oynaması sebebiyle coğrafyanın başlıca inceleme konusu arasına girmiştir. (Tümertekin-Özgüç, 1999, s.543).

Çalışma alanımız geçmişte önemli yerleşmelere sahne olmuştur. Çalışma alanımızın bağlı olduğu Tunceli ili, önemli yol güzergâhları üzerindedir. Tunceli-Erzincan karayolu aynı zamanda Güneydoğu Anadolu’yu Doğu ve Karadeniz Bölgelerine bağlayan devlet karayollarından biridir. Tunceli’nin İç Anadolu ve Karadeniz illeri ile ulaşım bağlantısı, kuzeyde sınırdan geçen Erzurum-Erzincan karayolu ile güney illeri ile olan ulaşım bağlantısı ise Elazığ’dan geçen, Elazığ- Malatya karayolu ile sağlanır. Bütün bu güzergahın gelişmesi özellikle Keban Baraj Gölünün Pertek ilçesi üzerine yapılacak köprü ile ulaşım ve yol hatları daha nitelikli hale gelecektir. Bu durum gelişim üzerinde önemli katkı sağlayacaktır.

Hozat, doğusunda Tunceli, güneyinde Pertek, kuzeyinde Ovacık ve batısında Çemişgezek ilçeleriyle çevrilidir. İlçe merkezi Tunceli’ye Demirkapı yolundan 45 km, Pertek’e 42 km, Ovacık’a 45 km, Çemişgezek’e 75 km uzaklıkta olup, ulaşım il merkezine Demirkapı, Pertek ve Elazığ üzerinden sağlanır. Elazığ’a uzaklığı 65 km dir. Fakat ilişkileri, daha geliştiği il, Elazığ’dır. Bunda özellikle ulaşımın daha rahat ve güvenli olması, Elazığ ilinde ticaretin daha gelişmiş olması önemli rol oynamaktadır (Bkz. Fotoğraf 39, Harita 13)

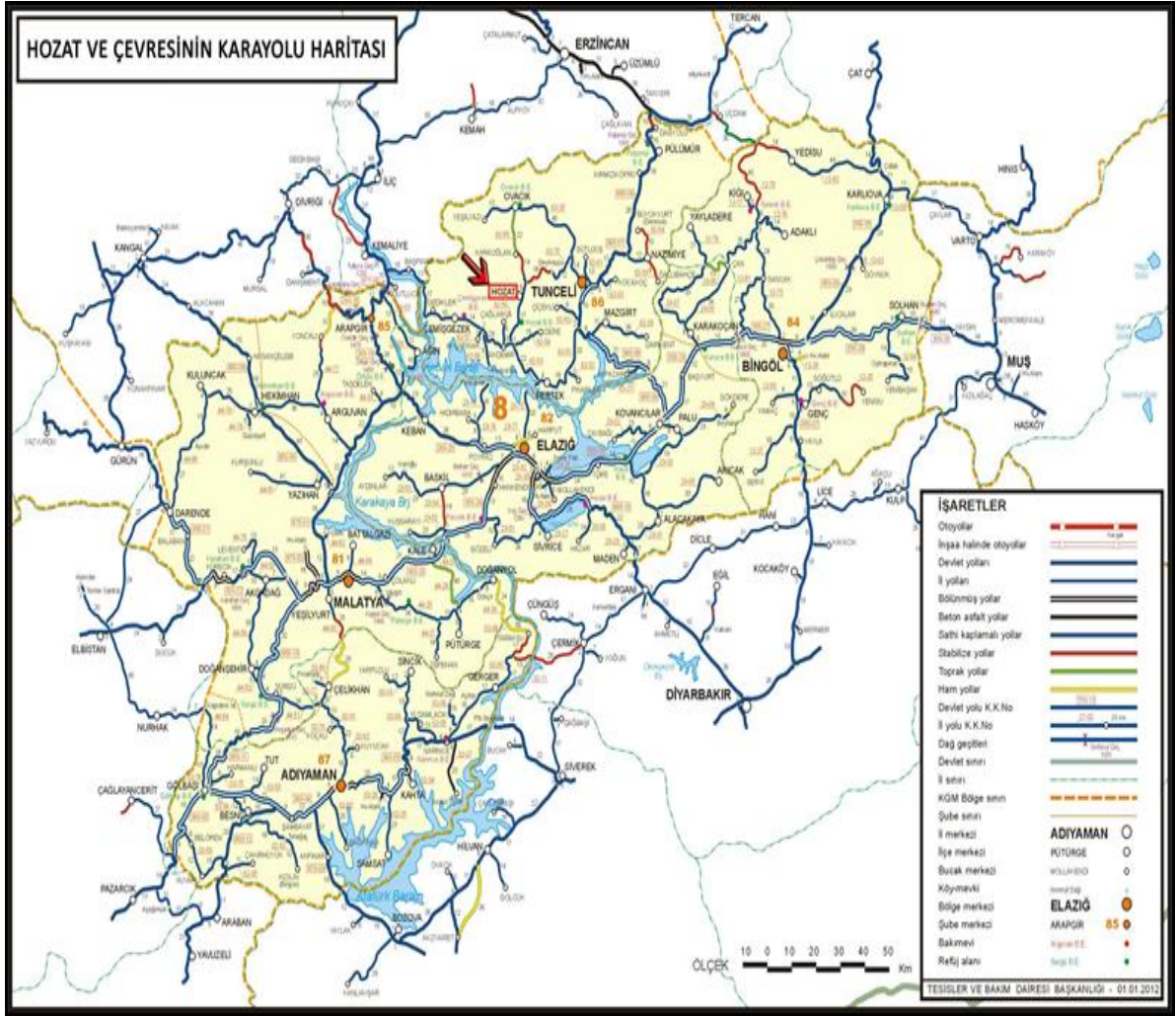
Hozat ilçe merkezinde 28 adet yolcu minübüsü ve 6 adet dolmuş taksi şeklinde yolcu taşıyan kayıtlı araç bulunmaktadır. Bunların çoğu Elazığ iline ortalama her saat başı karşılıklı olarak hareket etmektedir. Yine daha az sayıda günde ortalama 2 yolcu minübüsü Tunceli iline sefer yapılmaktadır. Bunun dışında köylerden ilçe merkezine alış veriş için gelen köy minübüsleri mevcuttur.

İl dışına doğrudan ilçe merkezinden Salı ve Cuma günleri İstanbul ve Ankara illerine çıkış yapan 1 adet büyük yolcu otobüsü bulunmaktadır. Özellikle İlkbahar, yaz ve sonbahar mevsiminde, öncelikle yaz mevsiminde yurt dışında ve yurt içinde yaşayan özellikle emeklilerin, köylerine ve ilçe merkezindeki evlerine geliş ve gidişlerinin yoğunlaştığı söyleyebiliriz. Aynı otobüsün İstanbul’dan dönüş günü ise Pazar ve Çarşamba günüdür. Böylece özellikle son yıllarda kalıcı olmazsa bile mevsimsel nüfus hareketi söz konusudur. Özellikle İstanbul ve Ankara yönlü yol alan bu otobüs aynı

zamanda yöresel çeşitli hayvansal ve tarımsal gıda ağırlıklı ürünleride bu illere taşınmaktadır. Bu durum Hozat ilçesi için önemli bir fırsat yaratmaktadır.

Fotoğraf 42. Hozat ilçe merkezi, Tunceli ve Elazığ İli yol kavşağı

Harita 13. Hozat İlçe Merkezi ve Çevresinin Ulaşım Haritası

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hozat ilçesi, I. Türk Coğrafya Kongresinde alınan kararlara göre Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümünde yer almaktadır. Bu bölümünde kendi içerisinde farklılık gösteren Aşağı Murat Dağlık Yöresine dahildir. Erol'un 1991 yılında Türkiye'yi doğal yörelere ayırma çalışmasında jeomorfolojik birimleri göz önüne alarak yaptığı sınıflandırmada Hozat, Tunceli Yöresi içerisinde yer almaktadır.

Hozat ilçe merkezinde yerleşmenin dağılışı ve şekil kazanmasında hidrografik unsurların, topografyanın ve yükseltinin önemi birinci derecede etkili olmuştur. İkinci etmen ise, ilçe kurulduğundan beri var olan stratejik önemi ve zaman zaman güvenlik durumuna bağlı olarak asker miktarının değiştiği, 51.Motorlu Piyade Askeri Tugayın varlığı; Hozat ilçesinin günümüzdeki yerleşmesinde ve ilçe nüfusunun miktarları ile cinsiyet durumunu etkilediğini, yine hizmet ağırlıklı garnizon kasabası olması sağladığını söyleyebiliriz.

Hozat ilçesinin tarihi gelişimine baktığımızda Tunceli iline merkezlik yapmış önemli bir ilçe olmasına rağmen günümüzde; ilçe merkezinin 2013 yılında 4559, 2014 nüfusu 5019 olup, erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. Erkek nüfusun fazla çıkması askeri birliğin olmasıyla açıkladığımız ilçe merkezi, bugün için hizmet ağırlıklı garnizon kasabası özelliği göstermektedir.

51. Motorlu Piyade Tugayı ve dönem dönem farklı birliklere ait askerlerin ve ailelerinin, genelde alışverişlerini ilçe merkezi dışından temin edilen ürünlerin satıldığı birlik içindeki kantinlerden yapıyorlar olması sebebiyle ve güvenlik gerekçesiyle çarşı izinlerinin çok fazla olmaması, Hozat ilçe ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Kaymakamlığın, Tugay Komutanlığının, Hozat Belediyesi ve yerel yöneticilerin organizesi ve planlamasıyla alışverişlerde yerli üreticilerin organik ürünlerinin tercih edilmesi yönündeki pazarlamada yapılacak bir söylem, teşvik ve etkinlikler ile ilçe ekonomisine mutlaka olumlu etki yapacaktır.

Hozat ilçe merkezinin gerek bağlı olduğu il olan Tunceli'ye, gerekse Elazığ'a ulaşımın kolay ve kısa sürede olması sebebiyle, sağlık başta olmak üzere ekonomi, kültür, sanayi gibi fonksiyonlarda Hozat'ın geri kalmasına Tunceli ve Elazığ'ın etki sahası içine girmesine sebep olmuştur. Bu durum aynı zamanda nüfusun cinsiyet ve

miktarını da etkilemiş ve göçlerin meydana gelmesinin önemli sebeplerden biri olmuştur.

Turizm potansiyeli konusunda Hozat'ta bulunan türbelerin varlığının yanı sıra 1999 yılından sonra her yıl temmuz ayının sonları ile ağustos ayının ilk haftası içerisinde dört gün yapılan, Munzur Kültür ve Doğa Festivaliyle de ilçeler içerisinde kalabalık bir nüfus çeken önemli ilçe konumunda olması dikkat çekicidir. 2014 yılında 14.sü düzenlenen bu festivalin bir ayağı da çalışma alanımızda her yıl yapılmakta olup, yerel yönetimin organizesi, nüfusun bu tarihlerde yoğunlaşmasını sağlamıştır. Bu tür etkinliklerin düzenlenmesi ve çeşitlendirilmesi kültürel anlamda Hozat ilçesinin daha çok gelişmesini ve tanıtılmasını sağlayacaktır.

Çalışma alanımızdaki bazı sorunların çözülmesi ve aynı zamanda idari bir fonksiyon olması adına, yapılması gereken önemli konulardan biri de iyi bir arşiv çalışmasıdır. Özellikle tarımsal ve hayvansal verilerde şehir-kır ayrımı gözetilmelidir. Yine ilçe merkezinin imar planları yapıp güncelleştirilmelidir. Böylece ilerde yapılması düşünülen çalışmalarda daha net sonuçlara ulaşılmasına mutlaka yardımcı olacaktır. Ayrıca ilçe merkezi ve kırsal yaşamda hayvancılık, arıcılık ve meyvecilik teşviklerle desteklenmeli ve organik tarım yatırımlarına dönüştürülerek göçlerin engellenmesi, kırsal yaşamın yeniden canlanması sağlanmalıdır. Böylece göçlerle ilgili sorunlara yeni çözümler geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Hozat Belediyesi'nin yapmış olduğu toplu konut idaresine (TOKİ) ait projeler ile alt yapının yenilenmesi ve DSİ ile yapmış oldu dere ıslah projesi, Kaymakamlığın yaptığı kapalı spor salonu, çim stadyumu anlamlı ve İlçe Milli Eğitimin Müdürlüğünün Türkiye içerisindeki 2014 yılı başarısı ilçe merkezi için önemlidir. Ancak ilçe merkezinde bulunmayan tam teşkilatlı hastane, barınma gibi sağlık, eğitim ve sosyal alandaki ihtiyaçların giderilmesi ile arıtma, alt yapı ve kanalizasyondaki eksikliklerin tamamlanması kanımızca ilçe merkezinin daha da önemli olmasını sağlayacaktır.

Hozat İlçe Kaymakamlığı ve Hozat Belediyesi'nin girişimleri neticesinde, Kalecik Köyü Mezarlık Alanı, Şapel, Dervişcemal Köyü Mezarlık Alanı, ilçe merkezinde Fikripaşa Mahallesiindeki Fikripaşa Hamamı, Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından incelemeler sonucunda tarihi varlıklar olarak tescillenmiş aynı zamanda önemli olan ilçede yer alan diğer kutsal alanları da koruma altına alınarak, restorasyonlar yapıp inanç turizmi açısından yararlanılması ve

var olan kültürel değerlerinin geleceğe taşınmasını, ilçenin daha da önemli olmasını sağlayacaktır.

Araştırma alanımızda köye dönüş projeleri yapılarak, kullanılmayan tarım arazilerini gerek ilçe merkezinde gerekse boş duran köylerdeki arazilerin tarıma açılarak yine çayır ve mera alanları ıslah edilerek, arıcılık ile kümes hayvancılığı faaliyetleri daha çok teşvik edilerek, daha da canlandırılabilir. Ayrıca araştırma alanımızda yapılacak hediyelik yöresel ürün üretimi, önemli bir ekonomik kazanç ve üretim sağlanmış olacaktır.

Çalışma alanımızdaki coğrafi özellikler tarım sektörünü olumsuz etkilediğinden, doğal olarak organik tarım ve hayvancılığı ön plana çıkartmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de gelişerek pazar payını giderek artıran ve rağbet görmeye başlayan organik tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile inceleme alanımızdaki çiftçilerin eğitilip, bilinçlendirilerek teşvik edilmesi, yapılacak olan faaliyet ile her aileyi küçük bir işletme gibi düşündüğümüzde yine önemli bir ekonomik kazanç ve üretim sağlanmış olacaktır. Ayrıca elde edilen ürünlerin pazarlanması da teşvik edilerek, bu üretim kolunda ailelerin süreklilik ve verimlilik açısından değerlendirildiğinde ise devamlı kalınması sağlanmalıdır.

Dersim İsyanı veya Tertelesi olarak bilinen 1938 olayları, Hozat’ta yaşayanlarda ve Tunceli ilinde etkileri silinmemiş olan derin izler bırakmıştır. Terör olayları buna bağlı olarak 1990-1995 yıllarında köy boşaltmaları da tarım ve hayvancılık faaliyetlerini oldukça geriletip şehir ve kırsal nüfusu azaltmıştır. Yine bu dönemlerin bir daha yaşanmaması için özellikle halkın eğitime çok önem verdiği ve ortaya çıkan başarıyı da dikkate alarak, ciddi bir planlama ve uygun teşviklerle yeniden eğitim, hayvancılık, tarım, inanç, kültür, doğa, sağlık, su ürünleri, kış turizmi gibi alanlarda çekim alanı oluşturulup diğer ilçeler ve komşu illerle olan karayolu bağlantısı da geliştirilerek, yeniden nüfus ve kalkınma açısından hareketlenme ile canlılık yaratılması mümkündür.

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Deniz KEŞKEK
Öğrenci Numarası	091202112
Enstitü Anabilim Dalı	Coğrafya
Programı	Bölgesel Coğrafya
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Yrd.Doç.Dr. Selçuk HAYLI
Tez Başlığı (Türkçe)	Hozat İlçe Merkezinin (Tunceli) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 171 sayfalık kısmına ilişkin, 16/ 06 / 2015 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 11' dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Yrd.Doç.Dr. Selçuk HAYLI
Danışmanın Adı-Soyadı

Prof.Dr. Saadettin TONBUL
Anabilim Dalı Başkanı

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

- AFSHAR, F. A.,** 1965, Tunceli-Bingöl Bölgesi Jeolojisi, Maden Tetkik Ve Arama Dergisi, Sayı: 65, Sayfa 31-42, Ankara.
- AKKAN, E.,** 1973, “ Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları” , Coğrafya Araştırmaları Dergisi, s. 5-6, Ankara.
- AKSIN, A.,** 1995, XIX. Yüzyılda Harput (1833-1876), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- AKSOY, B.,** 1985, Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli, Yorum Yayınları, C.1, Ankara.
- AKYÜREKLİ, M.,** 2011, Dersim Kürt Tedibi 1937-1938, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- ALİAĞAOĞLU, A., UĞUR, A.,** 2010, Şehir Coğrafyası, Nobel Yayın Dağıtım, No:1570, Ankara.
- ANONİM,** 2006, Türkiye’de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, No: NEE-HÜ.06.01, Ankara.
- ARSLAN, H.,** 2002, Akçadağ İlçesi’nin (Malatya) Coğrafyası, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- ATALAY, İ.,** 1989(a), Türkiye’de Erozyonu Etkileyen Jeomorfolojik Etmenler, Türkiye 13. Jeomorfoloji Kurultayı 27-31 Mart 1989 Bildiri Özetleri, Ankara.
- ATALAY, İ.,** 1989 (b); Toprak Coğrafyası, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Fak. Yay. No.8, İzmir.
- ATALAY, İ.,** 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi Bornova, İzmir.
- ATALAY, İ.,** 1998, Genel Fiziki Coğrafya, Ege Üniv. Basımevi, İzmir.
- ATALAY, İ.,** 2004, Türkiye Coğrafyası, Meta Basım, İzmir.
- ATALAY, İ.,** 2006, Toprak Oluşumu Sınıflandırılması ve Coğrafyası, Meta Basım Matbaacılık, İzmir.
- ATALAY, İ., MORTAN, K.,** Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İnkılap Kitapevi, 2007, İstanbul.
- BAHAR, O.,** 2007, Bölgesel Kalkınmada Turizm Sektörünün Ekonomik Açıdan Yeri ve Önemi, Muğla Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke), Sayı:19, MUĞLA.

- BAŞEL, H.**, 2003, Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas'tan İstanbul'a Göç Örneği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- BAŞIBÜYÜK, A.**, 2005, Doğu Anadolu Bölgesinde Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı, Doğu Coğrafya Dergisi Cilt 10, Sayı 14, Çizgi Yayınevi, Konya.
- BAŞKAN, Ö.**, 1971, Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Türk Dil Kurumu Yayınları, sayı: 319, s. 241, Ankara.
- BOYRAZ, Z.**, 2007, Erzin'in Kuruluş, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:9, Sayı:1, S:151-175, Elazığ.
- BOYRAZ, Z., ÇİTÇİ, D.**, 2005, Kuruluş, Gelişme ve Şehirsel Fonksiyonlar Açısından Gürün Şehri, Atatürk Üni. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:14, s.95-120, Erzurum.
- BULUT, F.**, 2011, Dersim Raporları, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.
- CANPOLAT, F. A.**, Büyük Çay Havzası'nın (Elazığ) Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- CENGİZ, Y.**, 1985, Her Yönüyle Tunceli, Ünite Bilgisi Yayınları, İstanbul.
- CUINET, V.**, 1892, La Turquie d'Asie, Paris.
- ÇAKMAK, Y.**, 2012, Tunceli-Hozat Bölgesinde Sarı Saltık Ocağı Ve Bektaşilik (Tarih - İnanç Ve Doktrin - Ritüel) H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÇİTÇİ, M. D.**, 1996, Kuyulu ve Şahinkaya köylerinin Demografik Özellikleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yay.Say:1, Elazığ.
- DANIK, E.**, 1993, Koç ve At Şeklindeki Tunceli Mezartaşları, Ankara.
- DARKOT, B.**, 1943, Türkiye'nin Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi 3. Üniv. Haftası, Elazığ, İ.Ü, Yay. No: 1965, İstanbul.
- DAYAN, E.**, 1992, Tunceli ve Çevresi, Ata.Üniv. Fen-Ed. Fak. Coğ. Böl. Erzurum, Doçentlik Tezi
- DENKER, B. T.**, 1976, Şehir İçi Arazi Kullanılışı, İ.Ü. Coğ.Enst. Yay. No: 91, İstanbul.
- DENKER, B.T.**, 1977, Yerleşme Coğrafyası, İst. Üniv. Coğ. Enst. Yay. No:93, İstanbul.

- DOĞANAY, H.**, 1989 Türkiye Ekonomik Coğrafyası (Tarım, Hayvancılık Ve Ormancılık, Atatürk Ün. Fen-Edb. Fak. Yay. No:99, Coğ. Böl. Yay., No:7, Erzurum.
- DOĞANAY, H.**, 1994, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitapevi, Ankara.
- DOĞANAY, H.**, 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası, MEB Yay., İstanbul.
- DOĞANAY, H.**, 1998, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- DOĞANAY, H.**, 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.
- DOĞANAY, H.**, 2002 (a), Coğrafyaya Giriş, 1: Genel ve Fiziki Coğrafya, Aktif Yayıncılık, 7. baskı, Erzurum.
- ERGÜN, S., SARAÇ, İ.**, 2006, Sağlık Coğrafyasında Cbs'nin Kullanımı: Samsun Sağlık Ocakları Örneği, 4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, Fatih Üniv., İstanbul
- ERİNÇ, S.**, 1953, Doğu Anadolu Bölgesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:572, İstanbul.
- ERİNÇ, S.**, 1984, Klimatoloji ve Metotları, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 2, İstanbul.
- EROL, O.**, 1999, Genel Klimatoloji, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- GÜNER, B.**, 2001, Çemişgezek İlçe Merkezi'nde (Tunceli) Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik faaliyetler, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ
- HAN, Ş.**, 1975, Şeref-Name, Çev. Mehmet Emin BOZARSLAN, İstanbul.
- HALLI, R.**, 1972, Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar (1924-1938), Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- HAYLİ, S.**, 1995, Erzincan Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- HAYLİ, S.**, 2001, Erzincan Ovasında Köy Meskenleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, S. 2, s.21-42, Elazığ.
- HAYLİ, S.**, 2002, Erzincan Ovasında Genel Arazi Kullanımı, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 12, S. 1, s.1-24, Elazığ.
- İZBIRAK, R.**, 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi:157, İstanbul.

- KALELIOĞLU, E.**, 1970, Gaziantep Yöresinde Yerleşme, Meskenler, Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler, A.Ü. D.T. C. F. Dergisi, 28/3 -4, sayfa:39-98, Ankara.
- KARABORAN, H. H.**, 1989, Şehir Coğrafyası ve Şehirsell Fonksiyonlar, FÜ. Sosyal Bilimler Dergisi, C:3, S:1, s.81-118, Elazığ.
- KARABORAN, H. H.**, 1992, Türkiye Coğrafyasına Giriş, F.Ü. Fen Ed. Fak. Coğrafya Bölümü, Ders Notları, Elazığ.
- KAYA, A.**, 2010, Başlangıcından Günümüze Dersim Tarihi, Demos yayınları, İstanbul.
- KEŞKEK, D.**, 2011, Hozat İlçe Merkezinin Nüfus Özellikleri, Fırat Üniv. Sosyal Bil. Enst. Coğ. Böl., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri, Elazığ.
- KILIÇ, S., MUTLUER, M.**, (2004), “Coğrafyada ve Bölge Planlamada Bölge Kavramının Karşılaştırmalı Olarak İrdelenmesi”, Ege Coğrafya Dergisi, 13, S.17-28, İzmir.
- KÜK, M.**, 1993, Tunceli İlinin Tarımsal Mekanizasyon Özellikleri ve Bu Özelliklerin Bölgenin Tarım Potansiyeli Açısından İrdelenmesi Üzerinde Bir Araştırma, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Makineleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- ÖZAV, L.**, 1996, Simav Depresyonu ve Çevresinin Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniv. K. K. E. F. Yay., No: 64, s. 46, Erzurum
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 1997, Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler), Ekol Yayınları, Ankara.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 2006, Coğrafya’ya Giriş, 4.baskı, Ankara.
- ÖZGÜL, N.**, 1981, Munzur Dağları’nın Jeolojisi, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Rapor No.6995, Ankara.
- SAMİ, Ş.**, 1307, “Dersim”, “Kamusü’l Alam”, C. III.
- SARIBEYOĞLU, M.**, 1951, Aşağı Murat Bölgesinin Beşeri Coğrafyası, A.Ü.DTCF Doğu Anadolu Araştırma İstasyonu Yay. İstanbul.
- SERGÜN, Ü.**, 1975, Beşeri Coğrafya Açısından Bir Araştırma Uluova, İst. Üniv. Yay. 82, İstanbul.
- SÖZER, A.N., MUTLUER, M., IŞIK, Ş.**, 1991, Doğu Anadolu Bölgesi, Teksir Notu, İzmir
- ŞİKOĞLU, E.**, 2010, Pertek (Tunceli) İlçe merkezinin Coğrafi Etüdü, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

- TANDOĞAN, A.**, 1994, Türkiye Nüfusu, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon.
- TANOĞLU, A.**, 1969, Nüfus ve Yerleşme, İ.Ü. Coğr. Ens. Yay. Taş Matbaa, İstanbul.
- TONBUL, S.**, 1985, Kuzova – Hasandağı, ve Çevresinin (Elazığ Batısının) Fiziki Coğrafyası, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- TONBUL, S.**, 1990, Elazığ ve Çevresinin İklim Özellikleri ve Keban Barajının Yöre İklimi Üzerine Olan Etkileri, Fırat Üniv. Coğrafya Sempozyumu 14-15 Nisan 1986, s. 275–293, Elazığ.
- TOROĞLU, E.**, 2007, Niğde İli'nde Göç Faktörleri ve Göçler, Coğrafi Bilimler Dergisi 5(1), s.75-96, Ankara.
- TUNÇDİLEK, N.**, 1964, Bozaniç Köyü. İ.Ü. Coğr. Enstitüsü Yay. No:38, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N.**, 1967, Türkiye iskan Coğrafyası-Kır İskanı, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Yay. İstanbul.
- TUNÇEL, H.**, 1992, Türkiye'de (1966–1986 Yılları Arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış, A. Ü. Türkiye Coğ. Uyg. ve Araşt. Merk. Derg. S: 1, s: 97-126, Ankara.
- TÜMERTEKİN, E.**, 1965, Türkiye'de Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması, İ.Ü. Yay. No: 1840, İ.Ü. Coğ. Ens. Yay. No:72, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E.**, 1968, Türkiye'de İç Göçler, İ.Ü. Yay. No: 1371, Coğ. Ens. Yay. No: 54, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E.**, 1984, Ulaşım Coğrafyası, İst. Üniv. Yay. No.2053, Coğ. Enst. Yay.No.85, İstanbul
- TÜMERTEKİN, E.**, 1994, Beşeri Coğrafya'ya Giriş İ.Ü. Yayın No.3819, Edb. Fak. Yay. No: 2464, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ. N.**, 1999, Ekonomik Coğrafya, Küreselleşme ve Kalkınma, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N.**, 2002, Beşeri Coğrafya'da İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İ. H.**, 1984, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlular, Karakoyunlular Devleti, Ankara.

- URFALI, M.**, 1962, Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) Ve Papaz Grigor'un Zeyli, Çev. Hrant Andreasyan, notlar: Edouard Dulaurier (Çev. M. Halil Yinanç), Ankara.
- ÜNAL, M. A.**, 1989, 16. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÜNAL, M., A.**, 1999, 16. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- YILMAZÇELİK, İ.**, 1988, “1840-1850 Yıllarında Harput”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, s.52, Elazığ.
- YILMAZÇELİK, İ.**, 1999, XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Dersim Sancağı, Çağ Ofset Matbaacılık, Elazığ.
- YILMAZÇELİK, İ.**, 2011, Osmanlı Devleti Döneminde Dersim Sancağı, Ankara.
- YİĞİT, A.**, 1994, Sivrice–Maden Yöresinin Mevzii Coğrafyası (Basılmamış Doktora Tezi), Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- YİĞİT, A., KARAKAŞ, E., HAYLİ, S.**, 1995, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri, F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C.7, S.1-2, sf. 345-361, Elazığ.
- YOLGA, M. Z.**, 1994, Dersim (Tunceli) Tarihi, Ankara.

ANSİKLOPEDİ, RAPOR, BÜLTEN ve YILLIKLAR

Dâhiliye Vekâleti Jandarma Umum Komutanlığı.

DSİ Bölge Müdürlüğü, Etüt Planlama, Elazığ.

Vital Cuinet, Encyclopédie De L' Islam, Tome II, 1965, Paris.

Fırat Kalkınma Ajansı Tunceli Raporları

H. 1310 Tarihli Ma'mûrat-ül Aziz Salnamesi.

Harita Genel Komutanlığı.

Hozat Kaymakamlığı, Tunceli

Hozat Belediyesi Çalışma Raporları, Tunceli, (2004-2008 dönemi)

Hozat İlçe Sağlık Ocağı, Tunceli

Hozat İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılı Personel ve Öğrenci verileri, Tunceli.

Hozat İlçe Tarım Müdürlüğü, 2008-2011 Tarımsal Veriler, Tunceli.

Hozat İlçe Nüfus Müdürlüğü, Tunceli.

İller Bankası Raporları, 2004, Elazığ.

Tunceli İli Arazi Varlığı, 2001, Ankara.

Tunceli Orman İşletme Müdürlüğü Envanter Verileri, 2004, Tunceli

Tunceli Valiliği İl Çevre Orman Müdürlüğü, Tunceli İl Çevre Durum Raporu, 2005, Tunceli

TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri Sonuçları, Ankara.

TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Ankara.

Vital Cuinet, La Turquie d'Asie, Paris 1892, s384-405

YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1984, İl il Türkiye: Dünü, Bugünü, Yarını, Cilt:10, Anadolu Yay. A.Ş., s. 7281-7349, İstanbul

İNTERNET SİTELERİ

<http://www.hozat.bel.tr/> (Son Erişim Tarihi: 01.05.2015)

<http://www.hozat.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi: 02.05.2015)

<http://www.hozat.meb.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi:10.11.2014)

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Elazığ merkezde doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Elazığ'da tamamladım. 1999 yılında Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği'nden mezun oldum. 2009 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Bölgesel Coğrafya bilim dalında yüksek lisans eğitimine başladım. Halen Milli Eğitim Kurumunda çalışmaktayım.